



27. dönem

Şube ve temsilcilik söyleşileri-7.

Sosyal İçerikli Söyleşiler-2



- Demokrasi ve Hukuk
- Yasal Yolsuzluk
- Özelleştirmeler ve Petkim'in Özelleştirilmesi
- Küresel İklim Değişimi ve Türkiye
- 15-16 Haziran Olayları
- Köy Enstitüleri
- Ortadoğudaki Bazı Gelişmeler Üzerine
- Serbest Söyleşi



tmmob
makina mühendisleri odası
İstanbul şubesi

27. DÖNEM
ŞUBE VE TEMSİLCİLİK
SÖYLEŞİLERİ - 7

SOSYAL İÇERİKLİ
SÖYLEŞİLER 2

Aralık 2007
İSTANBUL



tmmob
makina mühendisleri odası
İstanbul şubesi

Katip Mustafa Çelebi Mah. İpek Sok. No:9 Beyoğlu/İSTANBUL
Tel: (212) 444 8 666 Faks: (0212) 249 86 74
e-posta:istanbul@mmo.org.tr

ISBN....

Bu kitabın yayın hakkı MMO'ya aittir.
Kitabın hiçbir bölümü değiştirilemez. MMO'nun izni olmadan kitabın
hiçbir bölümü elektronik, mekanik fotokopi vs. yollarla kopya edilip
kullanılamaz.
Kaynak göstermek şartıyla kitaptan alıntı yapılabilir.

Not: Söyleşilerden bant çözümü yapılmıştır. Ayrıca konuşmacılar
düzeltme yapmamıştır.

Aralık 2007 / İSTANBUL

İÇİNDEKİLER

“Demokrasi ve Hukuk”

(24 Ocak 2007)

MMO Bakırköy Şube Salonu7

“Yasal Yolsuzluk”

(17 Ocak 2007)

MMO İstanbul Şube Salonu34

“Özelleştirmeler ve Petkim’in Özelleştirilmesi”

(25 Temmuz 2007)

MMO Kartal Şube Salonu68

“Küresel İklim Değişimi ve Türkiye”

(7 Haziran 2007)

MMO Kadıköy Şube Salonu109

“15-16 Haziran Olayları”

(17 Haziran 2006)

MMO Kartal Şube Salonu160

“Köy Enstitüleri”

(19 Nisan 2007)

MMO Bakırköy Şube Salonu179

“Ortadoğudaki Bazı Gelişmeler Üzerine”

(6 Eylül 2006)

MMO Kartal Şube Salonu216

“Serbest Söyleşi”

(7 Nisan 2007)

MMO Kartal Şube Salonu238

Sosyal İçerikli Şöyleşiler.....

SUNUŞ

Saygılarımızla

TMMOB Makina Mühendisleri Odası

İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu

Sosyal İçerikli Şöyleşiler.....

“DEMOKRASİ ve HUKUK”

MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI
BAKIRKÖY İLÇE TEMSİLCİLİĞİ
24 OCAK 2007, Temsilcilik Salonu

AHMET ÖZMEN- Arkadaşlar, Makina Mühendisleri Odası, İnşaat Mühendisleri Odası, Elektrik Mühendisleri Odası ve Mimarlar Odası Bakırköy Temsilcilikleri adına hoş geldiniz. Bugünkü konferansımızın konusu: Demokrasi ve Hukuk. Türkiye'de şu ana kadar demokrasi fikrinin gelişmesi için katkı koyan, birçok aydın var, birçok entelektüel var; bunlar da bir şekilde onun bedellerini ödemişlerdir. Kimi hapislerde, kimi de canıyla ödemiştir. Türkiye 'de 1909'dan günümüze kadar literatürde 61 siyasi cinayet var. 1909'dan sonra Abdi İpekçiler, Uğur Mumcular ve Bahriye Üçoklar ve daha nice si bu yolda kanlarını, canlarını vermiş kişilerdir.

Bugün Uğur Mumcu'nun ölüm yıldönümü. Dün yine ülkemizin bir aydınını kaybettik. Bizim onların mücadelesine, yaptıkları işlerin hepsine saygımız vardır. Hepsine de verdikleri mücadele için teşekkürler ediyoruz.

Arkadaşlar, sunucu konferansımız Turgut Kazan. Size önce “Demokrasi ve Hukuk” konulu bir konuşma yapacak. Konuşmanın sonunda sorularınızı sorarsanız daha sağlıklı olur. Teşekkürler.

Buyurun Turgut Bey.

TURGUT KAZAN- Evet, ben de teşekkür ediyorum. Tabii “Demokrasi ve Hukuk” diye bir başlık koydunuz, ama o başlık altında neler konuşulacağını açarken, cinayetlerden, hapislerden bahsetmek gereği duyduz. Çünkü böyle bir ortam söz konusu. Zaten bugünün seçiliş nedeni de bir başka, biraz önce arkadaşımızın belirttiği gibi cinayetin

yıldönümü oluşuydu. “Sevgili Uğur’un öldürüldüğü günün yıldönümünde bir söyleşi yapalım,” denildi. “Başlığı ne olsun?” diye düşündük. Bize göre en büyük ihtiyaç budur diye başlığı “Hukuk Devleti ve Demokrasi olsun” dedik. Ama bu başlık altında bir söyleşiyi düşünmüşken, biraz önce söylediğim gibi bir cinayet daha işlendi. Bu kez Hırant Dink’i, bir gazeteci arkadaşımızı seçtiler.

Şöyle bir hafızamı yokladım, 2000 senesinde bugün Mersin’e gitmişim, yine Uğur’un ölüm yılı dönümü nedeniyle Mersin’de böyle bir toplantı düzenlemişler. O söyleşiyi yürütürken bir haber geldi “Gaffar Okan’ı öldürmüşler” diye. O gün, aynı gün, 2000 senesinin 24 Ocak günü Mersin’de böyle bir söyleşi yaparken haber geldi.

Peki, biz neyi konuşacağız? Bu kadar cinayet, kan varken; demokrasi ve hukuk devletini. “Acaba bu kavramlar ne, ya da bu kavramları kan, cinayet gölgesi altında açmanın ne anlamı var?” gibi sorular da insanın aklına gelir. Aslında hukuk devleti korkusuz yaşama hakkını sağlamış bir devlet demektir. Yani sen, ben, biz, hepimiz; tabii dünyanın her yerinde uçuk ya da komploya dönük cinayetler de işlenebilir. Çünkü çeşit çeşit insan var; hastası var, akıllısı var, aptalı var. O yüzden bütün cinayetlerin ortadan kaldırılacağı sağlıklı bir düzen belki mümkün değildir. Ama bu kadar ağır baskı altında yani bu kadar korku yaratacak tonda bir ortamın hukuk devleti sayılabilmesi elbette mümkün değil. Yani hukuk devleti cinayetsiz, çetesiz bir devlet ve katillerin asla şerefli sayılmadığı, katillerin asla onurlu sayılmadığı ve katillerle gurur duyulmayan bir ortamdır. Yani hem devlet öyle olacak, hem o devletin yarattığı ortam öyle olacak. Sadece uluslararası değer kazanmış sanatçılarıyla, uluslararası değer kazanmış bilim adamlarıyla, yine uluslararası çapta öne çıkmış sporcularıyla gurur duyan bir ortamı yaratmış olan devlet.

Oysa bakıyoruz şimdi, Ramazan’da yemek veriliyor diye, salt Ramazanda yemek verildiği için McDonald’s bombalanıyor. Bombalayan insan da bunu övgüyle, gururla açıklıyor, 11 ay yatıp çıkıyor. Bir futbol

kulübüne girişi, basında: "Bombacı sahalara döndü" başlığıyla veriliyor. Yani işte bugünkü cinayetin, Dink cinayetinin azmettiricisi diye adı geçen Yasin Hayal futbola dönüyor, futbola dönüş haberi hem yerel televizyonlarda, hem İnternet kanallarında, hem yerel basında: "Bombacı futbola döndü" diye övgüyle sunuluyor. Sonra on kişilikle ekiple atış talimleri yapılıyor. On tane tetikçi yetiştiriliyor. Devletin valisi, emniyet müdürü hepsi seyrediyor. Hatta geçenlerde, biliyorsunuz orada bir linç girişimi olmuştu ve o linç girişiminde bulunanlar yine vali, emniyet müdürü tarafından sevecenlikle karşılanmıştı. Ama şu olaylar böyle peş peşe gazeteciler tarafından sıralandığında deniliyor ki, demokraside, hukuk devletinde tahliye olmuş insanı izlemek kurallara aykırı olur, o yüzden biz izlemeyi düşünmedik. Yani kuralların nerelerde, nasıl yorumlandığını anlamamız bakımından böyle bir ortamda Sevgili Uğur'u bir ölüm yıldönümünde sizlerle anmaya çalışacağım. Tabii böyle bir günde herhalde biraz, çok kısa, ondan söz etmek gerekir. Bu biraz belki onu ayrıntıya girmeden kısaca tanımlamak, belki bir iki anıdan söz etmek, sonra da "önümüzdeki görev ne?" diye bir bölüme geçip işi bitirmek. Yani kısa bir söyleşi, sonra birlikte yürütürüz. Siz sorarsınız, siz tartışırsınız, birlikte konuşuruz.

Tabii çok söylendi, çok duydunuz, "Araştırmacı bir gazeteciydi... Yolsuzluğa karşı gerçekten mücadeleci bir insandı... Büyük bir mücadele azmi vardı... Laik cumhuriyetin yılmaz bir savunucusuydu... Gerçek bir demokratı ve insandı..." gibi bu vurgulamaları yapıp bırakmak gerekir. Hüzünlü ve biraz muzip iki anıyı da nakletmek istiyorum. Şimdi unutuldu, bir gün gazete haberlerinde, Gezi Otel'i'ne borcu nedeniyle hatırlandı. Bir bakan vardı, ama o zaman çok anlı, şanlı bir bakandı. Ercan Vuralhan, önemli bir Bakan; dinci, imancı bir partinin Milli Savunma Bakanıydı, zırhlı araç alınıyordu, zırhlı araçlardan kurşun geçiyordu, sonra Uğur tabii işte o araştırmacı gazeteci özelliği içerisinde sıkı takipçi olduğu için, bu dinci, imancı partinin, dinci, imancı bakanının, İsviçre ticaret sicillerine göre, İsviçre'de genelev işleten şirketler-

le ortak olduğunu açıkladı. O zırhlı araçların da kurşun geçirdiğini açıkladı, bunların üzerine büyük bir ısrarla yayın yapmaya başladı. Tabii ANAP o tarihte çok kuvvetli bir iktidar, davalar açıldı, yani davalar belki o kadar yaptırımı gerektiren bir sonuç getirmeyecekti, ama Uğur bu davadan haklı çıkmak istiyordu. Yani hem “dinci, imancı bir partinin Milli Savunma Bakanının İsviçre’de randevuevi işleten şirketlerle ortak olduğunu” söylemiş, bunu söylemekte haklı olduğunu görmek istiyor; hem de zırhlı araçla ilgili yayının doğru olduğunu ispat etmek istiyor. Böyle bir dava yürüyordu. Bu dava İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesinde beraatle sonuçlandı. Tabii müdahil taraf, Ercan Vuralhan tarafı, temyiz ettiler, sonucu bekleniyordu. Bu çok önemli bir şey, yani temyiz beraat kararını onaylayınca dünyalar bizim olacak, yeni yazılar yazılacak.

O günlerde bu, C Motellerinde, Adalet Bakanı’nın bir resepsiyonu vardı. Hangi konuyla ilgili olduğunu tam hatırlamıyorum, ama hâkim ve savcılara verilmiş bir resepsiyon. Ben de o resepsiyona gelmiştim. Tabii burada bir parantez açıyorum, C Motellerinin ne olduğunu bilmezdim. Ataköy’de oturdum, ama C Motellerini kimin işlettiğini ben bilmezdim. Bu bölüm açtığım parantez bununla ilgili değil. İşte o sıralarda öğrendim ki C Motelleri ‘Yafes’ diye biri tarafından işletilirmiş, şu kadar kiraya kiralananmış. Yafes şöyle bir adammış, filan, ama ben 7-8 yıl belki daha fazla Baroda görev yaparken, Adalet Bakanıyla birlikte çalışmış olduğum için, hepsi de resepsiyonlarını orada verirlerdi. Bu ilginç bir saptamadır kapatıyorum parantezi. Bir yargıç arkadaş geldi, dedi ki: "Karar onandı" yani 2. Asliye Ceza Mahkemesi yargıcı bana müjde verdi. Onun da çok hoşuna gitmişti, kendi beraat kararı onandığı için, günlerden hafta sonu, cumaydı. Ben bunu Uğur'a söyleyeceğim ve çok sevinecek, ama çok tedbirli bir insan olarak ben pazartesi olsun, dosyada kararı göreyim, hâkim başka bir kararla karıştırmış olabilir; bir sürü dava var çünkü. Göreyim, ona göre pazartesi günü telefon ederim dedim. İşte o pazartesi olmadı. Ben de bu çok sevindirecek haberi

Uğur'a söyleyemedim. Bu biraz hüzünlü bir anı.

Biraz da muzip bir şey anlatayım, çok müthiş esprili bir arkadaştı, insandı; yani gülmekten kırılırdınız. Bugünlerde koruma konusu çok konuşuluyor. Uğur Mumcu'ya koruma vermişler. Koruma dediğiniz insan bir bekçiydi. Bekçi, evin kapısında bir sandalye koymuşlar, sandalyede otururdu. Tabii, Uğur da çok muzip; bir gün gelmiş, kolay kolay kimseye, yapılacak şey değil, ama silahını çekmiş, bekçiye, "eller yukarı, ver silahını" demiş. Vermiş silahı. "Ne yapıyorsun sen burada?" demiş, Bekçi, "Ben Uğur Mumcu'yu bekliyorum" demiş. "Peki, tanıyor musun?" demiş. "Tanımıyorum" demiş. "İşte o benim" demiş. Bu da Türkiye'de bir koruma modeli.

Tabii bugün burada Sevgili Uğur'un ölüm yıldönümünde amacımız ağıt yakmak değil; daha güzel yarınları nasıl kurabiliriz, belki şöyle bir gözden geçirmek. Yarının daha güzel ve aydınlık Türkiye'sini demokrasi ve hukuk devletiyle gerçekleştirebiliriz.

Demokrasi ne? Demokrasi, hoşgörü ister. Ne olur hepimiz önce kendi elimizi vicdanımıza koyarak, sonra da çevremizi oluşturmaya çalışarak bu hoşgörü konusuna önem verelim. Hoşgörü hoşlandığımız görüşler için değil, hoşlanmadığımız görüş ve düşünceler için gereklidir. Yani bana göre Türkiye'deki önemli sorunlardan biri bu, hatta kendisini demokrat sanan entelektüel arkadaşlarımızın çoğunda da bu yanlış var. Benim gibi düşünüyorsan demokratsın; yanlış. Oysa benim gibi düşünmeyebilir, ben onu gayet doğal ve hoşgörüyle karşılıyor muyum? Burada bir hastalığımız var, bu hastalığı aşmamız gerekir. Tabii toplum olarak böyle bir düzeye ulaşmak için, demokrasiyi özümsememiz için, gayret göstermemiz gerekir. Çünkü demokrasi ve hukuk devleti için böyle kuralların, yasaların değiştirilmesi ve onların uluslararası standartlara uygun olması ve iyi işleyen bir koruma sistemine kavuşmamız gerekir, ama toplumsal yapınız buna uygun mu? Değilse sorunlar yaşarsınız. O yüzden öyle bir düzeyi özümsemiş olması gerekir toplumun. O

özümsemeyi sağlamak için çalışmamız gerekir.

Eğer toplumsal düzeyiniz buna uzak duruyorsa, yani hoşlanmadığımız düşünce sahibini, başı ezilmesi gereken düşman gibi görüyorsak ve düşman gibi görülmesini sağlayacak bir yol izliyorsak, o zaman demokrasiye yaklaşmak ve halkın, toplumun onu özümsemesini sağlamak bayağı zorlaşır. O zaten özümsemeyince, işte Trabzon'da oluşan durumlar Türkiye'nin her yerinde oluşur, oluşturulur ve Türkiye'nin her yerinde oluşan o oluşumlar da hem düşmanını bertaraf etmek isterler, hem de her türlü oyuna kolayca gelebilirler.

Bizim toplumsal yapımızdan kaynaklanan bu sorunu iyi anlayabilmek, iyi anlaşılır kılabilmek için size birkaç tane atasözümüzden örnek göstereyim. Biz ne deriz; "Kızını dövmeyen dizini döver. Dayak cennetten çıkmadır. Eti senin kemiği benim." Hâlâ kullanılan atasözleri böyle olan bir toplulukta demin sözünü ettiğim hoşgörü konusu ciddi bir sorundur. O yüzden toplumun bu düzeyi aşması için, bizim ayrı bir özen göstermemiz gerekir. En çok kullandığımız sloganlardan biri şu; "Türk'ün Türk'ten başka dostu yoktur." Tabii, "Türk'ün Türk'ten başka dostu yoktur" dediğiniz zaman, herkes düşmandır. Bu yaklaşımlar, bu bakış açısı, hoşgörü ortamına uygun değildir; hoşgörüyü öldürür ve şiddeti tırmandırır. Bugün yaşadığımız bu yanlışlardan sakınmaya ve bu yapıyı sabırla değiştirmeye çalışmamız gerekir.

Hiç umutsuzluğa kapılmadan böyle bir mücadeleyi yürütmemiz gerekir. Bir yandan tek tek kişiler olarak, diğer yandan meslek kuruluşları ya da sivil toplum örgütleri olarak, hepimize böyle bir görev düşüyor diye düşünüyorum ve tabii kişiler, meslek kuruluşları, sivil toplum örgütleri dışında, asıl önemlisi kirlenen ve kilitlenen siyasetin yolunu açmaktır. Çünkü sonuçta toplumu değiştirecek mekanizma siyasal bir mücadeleyi gerektirir. Tabii kişilerin, meslek kuruluşlarının, sivil toplum örgütlerinin mücadelesi gereklidir, önemlidir, ama anahtar siyasal mücadeleden geçecektir. Türkiye'de de bu mücadele, kabul etmek gere-

kir ki çok pahalıdır; çok zordur ve âdeta imkânsızdır. Yani işte birileri bir biçimde bir siyasal partiye egemen olmuştur, oraya girebilmek de, orada siyaseti yürütebilmek de, Türkiye'de mümkün değildir. Türkiye'de kirlenen siyaset kilitlendiği için insanlara önemli ölçüde kapatılmıştır, ama bunu açmak gerekir. Yani insanlar hangi siyasi eğilimi benimsiyorsa özgür bireylerin o siyasal partide çoğunlukta olması gerekir. Yani genel başkan ve ekibine evet diyecek olanlardan çok, o siyasal çizgi doğrultusunda kendi özgür tercihini kullanabilecek kişilerin çoğunlukta olabilmesi gerekir. Onun için de, kirlenen ve kilitlenen siyaseti açmak için insanların siyasal mücadeleye bir biçimde girmeleri gerekir; kuşatmaları, kırmaları gerekir. Siyasete katılmanın engellerini kaldırmaya çalışmaları gerekir. Tabii bunun bir reçetesi yok. Ben bu reçeteyi yazıp insanlara verecek durumda değilim. Bunlar genel çizgilerdir.

Ben sözü sizlere bırakmadan önce şöyle bir toparlama yapayım. Mademki Uğur'un ölüm yıldönümünde bu söyleşiyi yapıyoruz, Sevgili Uğur hep iki üçgenden bahsedirdi. Bunlar, siyaset-mafya-emniyet üçgeniyle, siyaset-tarikat-ticaret üçgeniydi. Bu üçgenler hâlâ varlıklarını güçlendirerek koruyorlar. Üstelik şimdi siyaset-tarikat-ticaret üçgeni güç kazanmış durumda. Yani her alanda kadrolaşma söz konusu Türkiye'deki bütün mali gücü, tüm sermayeyi yeşile yönlendirme sürüyor. Bu demokrasi ve hukuk devleti için bana göre ciddi bir tehlikedir. O yüzden bu tehlikeye karşı, o sözünü ettiğim siyasal mücadeleyi de bir biçimde başarabilmek gerekir. Uğur'un sözünü ettiği bu iki üçgene karşı, iki üçgen yaratılabilir, yaratılabilirdir. Bana göre, bunlar da, size önerebileceğim, birlik-dayanışma-örgüt diye bir üçgen, birinci üçgen. Umut, heyecan ve mücadele diye ikinci üçgen olmalı, böylece tehlikeyi bertaraf edebilirsiniz diye düşünüyorum.

Şimdi hukuk devleti ve demokrasi içiçe olduğu saptamasını da yapıp sözlerimi bağlayacağım. İyi işleyen bir demokrasinin ve hukuk devleti için, birinci kuralınız uluslararası standartlara uygun olacak; ikincisi ise, kurallarınızın uluslararası standartlara uygun olması yet-

mez, sizin iyi bir koruma mekanizmanız da bulunacak. Yani iyi işleyen bağımsız bir yargınız olacak. Haklıya hakkını zamanında teslim eden bir yargı sisteminiz olacak. Türkiye’de iki konuda da, yani hem uluslararası standartlara uygun kurallar konusunda, hem koruma mekanizması bakımından iyi işleyen bağımsız bir yargı konusunda ciddi sorunlar var ve bugün mevcut siyasal iktidar bu sorunları ağırlaştırmaktadır. Kadrolaşma ciddi biçimde o alanda da bir tehlikedir. Bu nedenle o iki üçgene karşı, bu iki üçgeni yaratmanız gerekir; Tekrar ediyorum, birlik, dayanışma, örgüt; umut heyecan, mücadele. Evet, hukuk devleti için ve demokrasi için mücadele, sizlere teşekkür ediyorum. Bundan sonra söyleşiyi sorularınızla sürdürürüz. Akşamın bu saatinde zaman ayırıp geldiğiniz için teşekkür ederim.

GÜLDEREN YAVUZBAŞ (Makina Mühendisleri Odası)- Sormak istediğim birkaç soru var. “Demokrasi ve hukuk iç içedir, birbirinden ayrılamaz” dediniz, bizde her ikisi de yok. Acaba demokrasimiz tam oturmadığı için mi bizde hukuk sistemi bir türlü oturmuyor, yoksa iyi bir hukuk sistemimiz olmadığı için mi biz bu ülkede demokrasiyi bir türlü yerleştiremiyoruz? Ne düşünüyorsunuz bu konuda?

TURGUT KAZAN- Zaten ikisi birbirinden bağımsız olamaz. Ciddi ve gerçekçi olalım, ikisi yan yana gelişir; onun için iç içedir. Sağlıklı bir hukuk devleti yoksa zaten demokrasi olmaz, olamaz. Eğer hukuk devleti sağlam temeller üzerinde oturmamışsa, demokrasiniz sağlıklı olamaz. Bu yüzden bu bir madalyonun iki yüzü ya da bir elmanın iki yarısı gibidir. Nasıl bir elma bir çekirdekten iki yarıya da aynı anda geliştirse, demokrasi ve hukuk devleti konusundaki mücadeleniz ikisini birlikte geliştirecektir.

GÜLDEREN YAVUZBAŞ- Peki, sizce dünyada ideal bir hukuk sistemi ya da en iyisi diyebileceğiniz bir hukuk sistemi şu anda var mı? Mevcutlar içinden bahsediyorum.

TURGUT KAZAN- İyinin sınırı yok. Tabii uluslararası standart der-

ken şu anda uluslararası standart dediğimizde işte Batıdaki örnekler, iyiye yakın örnekler sayılabilir. Yani Batı dünyasındaki örnekler iyiye yakın, ama iyinin sınırı yok...

GÜLDEREN YAVUZBAŞ- Peki Turgut Bey, onlar bizden çok mu farklı da bizim ülkemizde bu kadar çok siyasi cinayet işleniyor ve hiçbir şey yapılmıyor; bizler çaresiz kalıyoruz, seyrediyoruz? Ancak cenaze törenlerinde biraraya geliyoruz. Sonra aradan bir süre geçiyor, yeni bir siyasi cinayetle daha uyanıyoruz. Ama Avrupa ülkelerine baktığımızda pek öyle bir şeyler yaşanmıyor, yani bu denli fark var mı sistemlerimiz arasında?

TURGUT KAZAN- Atasözlerinden yola çıkarak demokrasiyi özümseme sorunundan bahsetmiştim. Biz işte örneğin “dayak cennetten çıkmadır” diye bir şeye inanıyorsak, işkence yasağını topluma kolay kolay kabul ettiremezsiniz. Çünkü karakolda polis dövecekti, söyletecekti beklentisi egemen olur. Bak işte dövmediği için, falakaya yatıramadığı için söylemiyor. Oysa falakaya yatırıldığı zaman söylediği şeyin doğru olup olmadığını ölçme imkânı yok. Ama o bunu anlamaz, o yüzden eğer toplum dayak cennetten çıkmadır düşüncesine inanıyorsa, işkencenin yasaklanmasını sağlamak kolay kolay mümkün olmaz. O yüzden toplumsal bir özümseme gerekli. Şöyle bir şey anlatırlardı. Adamın biri Londra'da çimi suluyormuş, -tabii Londra'daki çimler inanılmaz bir şey. İklimden kaynaklanan bir şey aslında, yani iklimde uygun, rutubet vs o çimi güçlendiriyor, besliyor- bizim Türk ona rastlamış, “Ah, şu parka ne güzel kaç katlı bina dikilir” filan diye düşünmüş olabilir. Şimdi diyor ki, “Bu nasıl bu kadar yeşil, bu kadar güzel?” Bekçi veya görevli personel anlamıyor tabii. “Vallaha bilmem, biz burayı 1000 yıldır böyle sularız” diyor, bunu demokrasi için anlatırlardı, yani geçmişinize de bağlı. İşte o Türkiye bu süreci 75-80 senedir yaşıyor, ama bu da önemli bir süre, önemli bir merhaledir, önemli bir deneyimdir, önemli bir zaman dilimidir. Umutsuzluğa kapılmadan devam edeceksiniz.

MEHMET ABANOT (Mimarlar Odası Bakırköy Şubesi)- Önce ben bizim adımıza özür dileyeyim sizden, çünkü dört oda ancak bu kadar insan toparlayabilmişiz. Gerçekten çok üzgünüm. Ben tahsilimi yurtdışında yaptım. Burada özellikle şunu vurgulamaya çalışıyorum. Hıristiyanlar içerisinde Katolikler var, Evangelistler var. Bizdeki Alevi, Sünni gibi orada da ayrılır. Evangelistlere bluekepe, mavi kafa deniliyor, bizde kızılbaş deniliyor. Aynı tavır, aynı davranış orada, Katolikler de bizim Sünnilere benziyor, daha yoz, daha yobaz ağırlıklı. Benim sormak istediğim nokta şurası: Acaba Türkiye'de gerçekten laiklik gereği gibi uygulanmadığı için mi biz böyleyiz, yoksa bizim başka yanlışlarımız mı var? Bunu da şu örnekle açıklamak istiyorum: Orada insana soruyorlar, diyorlar ki “Nesin?” “Katoliğim”, “Kiliseye bağış yapmak ister misin?” “Yardım yapmak ister misin?” “Evet” diyorsanız, maaşınızdan otomatikman kesiliyor ve direktman kiliseye gidiyor. “Hayır Katoliğim, ama bağış yapmak istemiyorum,” diyorsunuz, kesilmiyor. Evangelistler de aynı şekilde yapıyorlar. Türkiye'ye geliyorsunuz, benim vergimden cami yaptırılıyor, benim vergimden 80 000 Diyanet mensubu yararlanıyor, onların maaşları veriliyor, devlet eliyle din körükleniyor. Bir milyonun üzerinde insanın dinden geçindiğini Bahçelievler Müftüsü bana bizzat kendisi söyledi. “Bunların çoğu Kuran okumakla, namaz kıldırmakla, ölü yıkamakla vs, buradan geçinmektedir. Dolayısıyla siz bunlara karşı duramazsınız,” dedi. Acaba gerçekten laikliği gereği gibi, Avrupa'daki gibi uygulayabilseydik, bunun demokrasimize bir katkısı olabilir miydi?

Ben bir de şunu ekleyeceğim. 1994 senesinde Rusya'ya ve Ukrayna'ya gittim, 70 yıl sosyalist ülkenin yönetiminde kalmış olan Türk boylarına, Türk kökenli insanlara baktım, galiba 70 yılda, 70 kelime ilerlememişler. Aynı giyim tarzı, aynı davranış biçimi, 70 sene önceki gibi davranıyor, fakat aralarında bir de Gagavuz Türkleri vardı. Gagavuz Türkleri Hıristiyan kökenli ve Rusya'nın en saygın insanları olmuşlar. Diyorum ki; acaba din mi bizi bazı şeylerde yanılttı, yoksa biz yanlış bir şeyler mi uyguladık?

Son olarak şunu ekleyeceğim: Hiçbir ülkede insanlara kendi dini yabancı bir lisanda öğretilmiyor. Sadece Kur'an-ı Kerim Arapça öğretiliyor ve dolayısıyla ne okuyoruz, ne öğreniyoruz, ne de öğretiyoruz, acaba bizim yanlışlarımız bu dogma kabullerden mi kaynaklanıyor diye soracaktım? Teşekkür ederim.

TURGUT KAZAN- Tabii üçüncü soru benim alanıma girmiyor. O yüzden o konuda siz bildiğiniz gibi yorum yapın.

İkinci soruyu da, Gagavuz Türklerini görmediğim için tam cevaplayamayacağım. Sizin belki Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra gördüğünüz Türkî Cumhuriyetlerdeki manzara onların İslamiyet'i seçmiş olmasından çok, uygulanan sosyalizmin başarısızlığından kaynaklanmış olmalıdır diye düşünüyorum. Yani ne kadar doğru bir uygulamaydı, gibi sorular var. Zaten birdenbire çöküşünden ve şu anda o ülkelerin savruluşundan bu durum anlaşılıyor.

Birinci sorunuz ya da birinci saptamanıza gelince, tabii çok emin değilim, bu konu Türk entelektüelleri arasında çok tartışılır. Bence özellikle cumhuriyetin kuruluş yılları için geçerliydi, tarikat ve cemaat ilişkisine terk edilmemesi düşüncesi ağır basmıştır. Bu yüzden başlangıcı için isabetli olmuştur görüşümdedir, şu anda da ben şahsen değiştirilmesinin doğru olup olmadığı sorusuna bir cevap veremiyorum. Bu çok tartışılan bir konudur. Türk entelektüellerinin bir kesimi bu bağın kesilmesinin laikliğe uygun olduğu görüşündedir, ben emin değilim.

GANİ AKSU (Elektrik Mühendisleri Odası Bakırköy Temsilcisi)- Sizi bugünkü toplantıda görmekten çok mutlu oldum. Ülkemizin saygın baro başkanlarındansınız. Biraz önce arkadaşımın söylediği gibi bu salonun dolu olmasını çok arzu ederdik, ama hata bizde.

Ülkemizin geldiği kaosu çok güzel anlattınız. Bu kaosun içinde bütün bu teknik elemanlar, bu mühendis grubu, ülkemiz insanlarıyla birlikte yoğun şekilde yaşıyor. Ancak gençlere, çocuklarımıza, torunları-

mıza bırakacağımız bu seksen yıllık cumhuriyeti maalesef kötü ve olumsuz bırakıyoruz. Bence olay hâlâ bitmemiştir, Benim şahsi görüşüm, şu anda aydınların bu işe sahip çıkması gerektiğidir. Yani o siyasetteki kaos, o iki üçgeni çok yoğun şekilde yaşıyoruz. Hele özellikle son üçgen yaşamımızla alabildiğince at başı gidiyor. Aydınların demokrasimize bir an evvel sahip çıkması lazım. Politikanın, daha doğrusu siyasetin yapılması şu anda herkesin sorunudur, görevidir. Bu anlamda bu toplantılarda sadece konuşmacı değil, zatiâliniz gibi ülkemiz aydınlarının, özellikle uç noktada görev yapmış insanların süratle biraraya gelmesi gerekir. Yoksa şu yaşadığımız kaosların daha büyüğünü yaşayacak gibi görünüyoruz. Bu benim şahsi görüşüm.

Açtığınız o Trabzon olayının boyutu şu an Türkiye'nin her yerinde var. O bir dinamit gibi ortaya çıktı. Belki bilmediğimiz çok şeyler var, ama gençlik de oldukça duyarsız. Bizim gençlerimiz özellikle politika-dan ve diğer konulardan tamamen kendilerini soyutlamış durumdadır, bireysel bir toplum haline geldik. 80 yıldır yönetilen bu ülkenin zaten demokrasi ve hukuk bağlamındaki açmazını sizin konunuzdan bir örnekle bilginize sunacağım. Bir olayla ilgili olarak bir meslektaşımız ofisime geldi. Konunun çözümü için kendilerine konuyu açtığım zaman dedi ki, "Sakın yargıya gelmeyiniz." Buna çok üzüldüm. "Siz yine sizin kendi bilgileriniz doğrultusunda çözünüz," dedi. Bunu bana yargı içinde çalışan, adalet içinde çalışan bir hâkim dostumuz söyledi. Çürümüşlük sadece sizin mesleklerde değil, bütün mesleklerde diz boyu, bunun için ben bilgi anlamında söylemiyorum, burada demokrasi, hukuk bağlamında değil de, gerçekten siyaset bağlamında birkaç söz söyleyiniz. Biraraya gelelim, bizim yaşlarımız gidiyor, bugün kaybettiğimiz aydınımızın o yaşlarındayız. Ama en azından bizden sonraki kuşaklara bu açmazı bu şekilde bırakmamamız gerekir diye düşünüyorum. Geldiğiniz için teşekkür ediyorum.

ALİ KARA (Mimarlar Odası Bakırköy Temsilciliği)- Ben biraz farklı bakmak istiyorum. Ülkemiz cumhuriyetin kuruluşundan bu yana üç

askeri darbe geçirdi. Biz buna değinemedik, siz konuşurken o aklıma geldi. 60 ihtilali hukuksal anlamda ilk kesinti idi, 60 ihtilalinde 7 yaşındaydım. 12 Mart'ta lisedeydim. 12 Eylül'ü de yaşadık. Bunlar içinde en önemlisi 12 Eylül askeri darbesi oldu. Hukukun ne olduğunu, yani hukukun Türkiye'de nasıl uygulandığını gördük. Yaşı daha 18 olmayan birkaç gencimizi astılar ve hâlâ Anayasada -ki ülkenin büyük bölümü tarafından onaylanan bir Anayasada- o dönemde yapılanlar ve haksız uygulamalar yargılanamıyor, dokunulmazlıklar var. Bu Anayasanın 15. Maddesi var. Anayasanın bu maddesi değişmediği sürece ve insanlar çok geniş boyutlarda hesap vermediği sürece darbenin sonuçları temizlenemez. Askeri darbenin hukuksal eksiklikleri çok büyük, onları sindiremiyoruz. Onun dışında ülkeye verdiği ekonomik, siyasi zararları da var. Özellikle tarikatların bu hale gelmesinde de büyük yükümlülükleri var. 12 Eylül'ün etkisi hâlâ sürüyor ve çok önemli. Bence hukuksal açıdan bu konunun üzerinde durmak gerekiyor, bir hukukçu olarak da sizden bu konuda bakış açısı bekliyordum. Geldiğiniz için teşekkür ediyorum.

TURGUT KAZAN- Ben 27 Mayıs'ta üniversitedeydim. Doğrusu bu Türkiye'de tartışmalı bir konu, yargılaması ve idam cezalarının infazı dışında, 27 Mayıs'ın bir diktatörlüğü önlediği görüşündeyim. Yani bazıları eğer olmasaydı, seçim olacaktı ve muhalefet kazanacaktı. Şu anda tabii geçmişten yeniden yaşamak mümkün olmadığı için yazılıp çiziliyor. Tabii anlıyorum, ama bir Tahkikat Komisyonu kurulmuştu ve o Tahkikat Komisyonu yargı yetkisine sahipti. O yüzden gazeteler beyaz çıkardı. Çünkü o şeyi yazmak yasaklanırdı. Böyle bir diktaya doğru gidişte özellikle yargı yetkisinin de Meclisin bir komisyonuna devredilmesiyle darbe ya da 27 Mayıs harekâtı oldu ve demokrasiye doğru bir yol açıldı ve Türkiye gerçekten demokrasiye açık bir Anayasa ile tanıştı. Örneğin, ilk kez Türkiye'de sol siyaset için imkân doğdu. Ama hem yargılaması kepezelikti, hem idam cezası ve onun infazı kabul edilemez bir şeydi. Askeri darbelerin özellikle 12 Mart ve 12 Eylül'ün demokrasi ve politika

konusunda yaptığı tahribat onarılamayacak kadar büyük olmuştur. Zaten o dönemlerde hukuk artık hepten askıya alınmıştır. O yüzden uygulanan şeyin hukukla bir ilgisi kalmamıştır. 12 Mart'ta, ben 30 yaşlarında Türkiye İşçi Partisi Merkez Yürütme Kurulu üyesi olmuştum. 15 yıla mahkûm oldum. Çünkü o tarihte hukuk böyle uygulanıyordu. Anayasa bir afla ilgili düzenlemeyi iptal edene kadar 3,5 yıl kadar hapis-te kaldım.

Söylediklerinize aynen katılıyorum, 12 Eylül en büyük tahribatı yapmıştır. Bir kere o gençlerle ilgili tespitiniz çok doğru, o tahribatın en büyük etkisi, Türkiye'yi siyasetten uzaklaştırmıştır. Tarikat konusunda aynen katılıyorum, bir şeyi işaret etmediniz; PKK konusunda yani etnik şiddeti ve silahlı şiddeti yaratan 12 Eylül'dür. Çünkü Diyarbakır zindanlarından sadece şiddet doğar. Diyarbakır zindanını size biraz anlatabım. Ben yaşamadım da, ama biliyorum. Ben 12 Eylülde çok adı bilinen davalarda müdahillik yapmaya çalıştım. Orada hukuk yoktu zaten ama bir mücadele olduğu için, mücadele imkâmı olduğu için, bir de hakkın-da dava açılan ve tutuklu olan insanları tanıdığı için, onlar arkadaşın olduğu için, müdahil oluyorsun.

Bir Nurettin Yılmaz vardı, hem 12 Eylül öncesinde, hem sonrasında milletvekilliği yapmıştı. Nurettin Yılmaz Barış Derneği davasında sanıktı. Diyarbakır cezaevinde tutukluydu. Barış Derneği davasında da sanıktı. Bir gün Uğur Mumcu İstanbul'a geliyordu, ben onu havaalanından almaya gittim. Uğur dedi ki "Uçakta Nurettin Yılmaz vardı, İstanbul'a getiriliyormuş -yani polisler getiriyor- bir deri bir kemik kalmış." Nurettin Yılmaz'ı resimlerden tanıyorum, 12 Eylül öncesi şişmanca bir insandı. Uğur dedi ki: "Barış Derneği davası nedeniyle Metris Cezaevi'ne geliyor tutuklu olarak, şıkır şıkır oynuyor Diyarbakır Cezaevi'nden, Metris Cezaevi'ne geliyorum diye," dedi. Bize göre, işte orada müvekkillerim vardı, Mahmut Dikerdem, Reha İsvan, Ahmet İsvan, Orhan Apaydın, Abdullah Baştürk. Şimdi bize göre Metris Cezaevi cehennem, gerçekten cehennem. Yani bana müvekkillerimin anlattıklarına ve ceza-

evi görüşleri sırasında bizim karşı karşıya kaldığımız uygulamaya göre Metris Cezaevi cehennem, ama Nurettin Yılmaz özgürlüğe geliyormuş gibi şıkır şıkır oynuyor. Oradan işte öyle bir şiddet yaratıldı.

Tarikatlar konusundaki görüşünüze de katılıyorum. Çünkü 12 Eylül rejimi döneminde, sanırım 1985 yılıydı. "Dilekçe Davası" diye bir dava olmuştu, o davada ben de sanık olmuştum, Ankara'da yargılanırken, hâkime soru sorarak anlattım. Biz bu dilekçeyi niye imzaladık? İşte şunun için, şunun için. 12 Eylül rejimi yani mevcut rejim, çağdaş bir eğitimi -çünkü biz dilekçede çeşitli şeylerin arasında çağdaş bir eğitim de istiyoruz- Türk insanını sola savurduğu sonucuna vardığı için, dinsel temele dayalı bir eğitim dayattı. Buradan hangi sonuçlar çıktı? Onu anlatmak için ben devam ediyorum. Dedim ki, "Yargıca soru sorulmaz, ama ben sormak zorundayım. Siz Fatih Çarşamba'yı gördünüz mü?" Şimdi Fatih Çarşamba arada sırada günümüzde de haber olur, ama o gün de vardı. Askeri rejim hem Türkiye'de insanların sola savrulmasını önlerim düşüncesiyle hem de kendine bir destek bulabilmek ümidiyle dinsel eğitimi destekledi ve bugünlere geldik. Hatta imam hatip mezunlarının üniversiteye geçişini sağlayan yasal düzenlemeyi beşli çete yapmıştır. O yüzden askeri rejimler ve o ara rejim ve o 18 yaşından küçük idamlar, hepsi büyük acılardır.

15. maddeyi de anlatayım. Şimdi bakın, siz toplumsal yapı olarak hesap soracak durumdaysanız hesap sorulur, 15. maddeyi kaldırırsanız ne olur? Size bir şey anlatacağım. 15. maddeyi kaldırırsanız ne olacak? Ben bunun ütopyik olduğunu düşünüyorum, yani bu tartışmaya karşı değilim, ama fantastik bir tartışmadır. Çünkü geçici 15. madde olmasa bile, bu yargılama yapılamaz. Nedenini anlatayım. Bir tarihte Özal, Anayasanın değişmesini istedi ve başkanlık sistemine geçiş istedi. Yani, "Anayasa değişikliği yapalım ve Anayasa değişikliğinden sonra halk seçsin, hodri meydan" dedi. Bizler gibi insanların önünde ciddi bir tehlike doğdu, biz ona karşı çıktık. Çünkü iki tane seçenek vardı. Eğer bu değişiklik yapılırsa, ya Özal seçilecekti yada Evren. Çünkü Evren'in de adaylığını

koyacağı ihtimali ortaya çıktı ve hatta Erdal Bey ana muhalefet partisi lideriydi. Bir görüşmede, o bilinen üslubuyla, "Bu tehlikeyi bizler söyleyemiyoruz, yanlış anlaşılır, sizler buna karşı çıkmalısınız," demişti. Biz zaten karşıyız, karşı çıkıyoruz. Ben başkanlık sistemine soyut olarak gerçekten karşıyım, o ayrı bir şey, ama başkanlık sistemine geçiş olsaydı, ya Özal seçilecekti, ya da Evren. Şimdi siz kitleler olarak, Kenan Evren'in aday olması ve onun seçilme şansının yüksek olduğu bir toplum yapısında hangi hesabı soracaksınız? Kime soracaksınız, nasıl soracaksınız, kiminle soracaksınız? O yüzden sorun Anayasanın geçici 15. maddesinden kaynaklanmıyor.

Bu hesabı soracak bir yapı yok, zaten sorunlar ve güçlükler oradan çıkıyor. Hatta ben Meclis Adalet Komisyonu'nda bu geçici 15. maddeyle ilgili çalışmalara katıldım ve dedim ki; "Burası sorun yaratacaksa bu kalsın," çünkü zaten kimsenin hesap soracağı yok. Bunun imkânı da yok. Ama, "Anayasaya aykırılıkla ilgili itirazı yasaklayan 2. bendi kaldırmanın bari," dedik, hiç değilse o kalktı. Çünkü onunla bir şey yapmak mümkün, öteki sembolik bir şey, kaldırdığınız zaman kimse hesap soramaz. Geçici 15. maddenin tamamının kalkmasından yanayım, ama kalkınca sakın ola ki hesap sorulur sanmayın.

AHMET ÖZMEN- Bu darbeler konusu tabii başka bir mevzu. Bu, hukuk ve demokrasiden farklı bir tartışmanın, derin bir tartışmanın konusu. Çünkü birtakım görüşler de 12 Eylül darbesi, etnik şiddeti doğuran darbeyle, bu darbeyi doğuran da 1960 darbesi diye söylerler.

TURGUT KAZAN- Doğrudur, bunu söyleyenler var, biliyorum.

AHMET ÖZMEN- İşte o Milli Güvenlik Konseyi, İç Hizmet Kanunu, hep bu altmış darbesinin sonuçlarıdır. Bu hukuk ve demokrasinin yerleşebilmesi için, toplumun dönüşmesi gerekiyor. Toplumun hoşgörülü olması gerekiyor. Toplumun daha demokrat olması gerekiyor, temelden doğru bir görüş de, ama esas olan devletin demokratik ve hukuki olmasıdır. Şimdi yetmiş beş senede geldiğimiz noktada, demokratlık ve ada-

let konusunda geldiğimiz nokta belli, insanların hoşgörüsü, hoşgörüsüzlüğü de ortada. Toplumun demokrat olmasını beklersek, hiç umudum yok benim.

TURGUT KAZAN- Ama devlet dediğiniz, hükümetse, hükümetin organlarıysa, bunları da toplum seçecek.

AHMET ÖZMEN- Şimdi 30-40 senedir uğraşılan toplumun dönüştürülmesi konusunda, dünyadaki konjektürel durumun da çok etkisi olduğunu düşünüyorum. Yani dış dinamiklerin de çok büyük etkisi var. Mesela, Avrupa Birliği'nin dayatmaları olmasaydı, -beğenirsiniz, beğenmezsiniz- birtakım Batıların sessiz devrim dedikleri bu yasalar geçmezdi. En azından bir başlangıç oldu. Uygulaması nedir, ne değildir, o tabii tartışılır. Siz daha iyi bilirsiniz, geçenlerde Yargıtayda Hırant Dink'le ilgili onaylanan karar, korkunç bir karar. Yani bilirkişinin yazdığı rapora rağmen Yargıtayın verdiği o karar korkunç bir karar ki Yargıtay yasalar konusunda, mahkeme konusunda, devletin en üst makamı. Bunun dönüştürülmesi için bir tek şey kalıyor, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi. Eğer Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi böyle rezil bir kararı onaylamazsa, tersi bir karar verirse, bu herhalde bir içtihat kararı oluşturacak. Yani şunu demek istiyorum. Avrupa Birliği'nin geçtiğimiz dönemdeki uygulamalarını da dikkate alırsak, dış dinamiklerin de devleti dönüştürmede etkisi olacaktır. Çünkü esas olan devletin dönüştürülmesi ve bunda dış dinamiklerin de çok büyük etkisi olacaktır diye düşünüyorum.

TURGUT KAZAN- Şimdi tabii Avrupa Birliği sürecinin demokrasimiz için katkıda bulunan bir süreç olduğunu reddetmek elbette mümkün değil ve dediğiniz gibi birçok iyileştirmenin bu nedenle sağlandığı kesin. Ben sadece iç dinamikleri değerlendirdiğim için, ona önem verdiğim için, o iç dinamikler oluşmamışsa ve oluşmamakta direnirse bir işe yaramaz. Az önce söylediğim o hoşgörü sözcüğü, Türk entelektüelinde de var dedim ya, mesela Avrupa Birliği süreci konusunda toplu-

mun karşı direncini bana göre bir çeşit körükleyen Türk entelektüelinin bir kesiminin yanlış yaklaşımları olmuştur. Yani Avrupa Birliği süreciyle ilgili bazı sorunlar yaşandığında öyle yaklaşımlar kurulmuştur ki insanlar Avrupa Birliği'ne karşı durmaya, hatta düşmanca yaklaşmaya başlamıştır. O yüzden insanların birbirini anlamaya çalışması ve bu kitlelerin bakış açısının Trabzon'daki savruluşa kadar gitmesini de önlemeye çalışması lazım. İşimiz zor derken kısa bir parantez içerisinde bütün bunları anlatmak istedim. Avrupa Birliği sürecine karşı olanlarla da böyle söyleşiler yaptım ve onlara anlatmaya çalıştım ki, Avrupa Birliği süreci demokrasi ve hukuk devleti için gereklidir, ama tek başına yeterli değildir. İç dinamiği geliştirmemiz gerekir. Avrupa Birliği sürecini de çok öne çıkararak kitleleri ona karşı bir tavır almaya itmeye özen gösterilmelidir. Bu nedenle bu zor bir iş, zor işi yapabilmemiz gerekir.

SALONDAN- Gelişim sürecini daha hızlandırır diye düşünüyorum.

TURGUT KAZAN- Elbette, kesinlikle hızlandırır, hızlandırdı da zaten; ama işte bu yanlışlar nedeniyle sorunlar da arttı. Yani Avrupa Birliği sürecinin yarattığı gerginlikler de var. İşte o gerginlikleri yaratmadan Avrupa Birliği sürecini işletmeye çalışmalıyız.

SALONDAN- Yargıtay meselesini nasıl değerlendireceksiniz?

TURGUT KAZAN- Aslında bütün bunlar bu gerilimi, hoşgörüsüzlüğü yenmeye bağlı sorunlar. Bana göre Hrant Dink o yazısında diasporanın zehirinden bahsediyor. Şimdi Hrant Dink, hem Türkiye'deki Ermeni cemaatiyle, hem Patrikle, hem diasporayla, hem Ermenistan'la görüş ayrılıkları taşıyan bir insandı. O yazısında diasporayı suçlayan bir yaklaşım var. Siz tabii burada yaşamıyorsunuz, orada kendi kendinize bir düzen kurmuş, iş yapmış oluyorsunuz. Burada yaşayan insanlar var, Türkiye'yle Ermenistan arasındaki gerginliği yumuşatmak var. Sizin için bunlar önemli değil, sizin için Türk düşmanlığını kıskırtmak, Türk düşmanlığı temelinde yürüyüşünüze devam etmek önemli, yaklaşımı içeri-

sinde Hrant Dink kanlarındaki Türk düşmanlığını anlatıyor. Fakat bilmiyorum, ama belki cümlenin kuruluşundaki bozukluk nedeniyle bazı insanlar öyle anladı, ben hiç öyle anlamadım. Bilirkişi de zaten öyle anlamadı, Başsavcılık da öyle anlamadı. Yani Yargıtay Başsavcılığı da bu yazıdaki cümlede kastedileni, "Türk kanındaki zehir değil, diasporanın kanındaki zehirdir" şeklinde anladı. Ama tabii toplumun o demokrasiyi özümsememiş olmasından kaynaklanan, o gerilimin yüksek olmasından kaynaklanan bir durum var. Yargıtaydakiler de herhalde insan, belki nihayet o toplumun ortalamasına göre bir değerlendirme yaptılar. Bana göre kesinlikle yanlış, yanlıştır, yanlış olmuştur. Hukuken sakat bir yaklaşımdır, yanlış bir yorumdur, ama işte Türkiye'deki yol böylece Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararıyla bitti. Böyle büyük kurullarda zaten, dosyadaki bir cümlenin, doğru şekilde okunması ve anlaşılması mümkün değildir. Büyük kurullar çünkü onlar, her toplantıya değişik insanlar gelir. Otuz kişi, kim okur, kim dinler, o cümleyi nasıl anlarlar? Kesinlikle yanlış bir karar.

SALONDAN- Bilirkişi raporundan da söz edebilir misiniz?

TURGUT KAZAN- Kesinlikle yanlış bir karar.

Mücadelenizin içinde iyi işleyen bir koruma mekanizması derken kastettiğim bu, iyi işleyen bir koruma mekanizmasını yaratmak gerekir. Yani bir; normların, Türkiye'de mevcut kuralların, uluslararası standarda uygun olması, iki; iyi işleyen bir yargı mekanizması. Muzaffer Erdost, benzer bir mahkûmiyete uğramıştı, Muzaffer Erdost aslında o yazısında duvardaki yazıları eleştiriyor. Duvarda yazılar var, tırnak içine almış, birçok slogan, üç slogan, beş slogan, tırnak içine almış, onları eleştiriyor ve bunlar da genellikle etnik temele dayalı sloganlar, Muzaffer Erdost yazısında onu eleştiriyordu. Ama tabii Yargıtay Genel Ceza Kurulu orada da, onları Muzaffer Erdost yazmış gibi, övmekten mahkûm etti. Yargıtay Ceza Genel Kurulu bu yolda karar verdi, sonra erteleme filan gibi kanun yoluyla bir çözüm üretildi.

SALONDAN- Başka güçler etkili olabiliyor mu acaba? Var mıdır, olabilir mi böyle güçlerin etkisi?

TURGUT KAZAN- Sanmıyorum, gerçi bir olayda Yargıtay Başkanının yaşadığı talihsizlik, yani MİT Müsteşar Yardımcısıyla görüşmesi talihsiz ve soruları akla getirebilir. Ama Muzaffer Erdost ve Dink olayında, hiç sanmıyorum. Çünkü öyle olsa başsavcı itiraz etmez olur biter. Çünkü Yargıtay ona zaten olumsuz karar verdi, bitti. Başsavcı o görüşe katılmadığı için, o mekanizma işledi, çünkü başsavcı bir kişi. Başsavcıya söylenir, Yargıtay kararını vermiş bitti işte diye, demek ki öyle bir şey değil, onların hukuki değerlendirmeleri ve kesinlikle yanlış.

AHMET ÖZMEN (Makina Mühendisleri Odası)- Şimdi parlamenter sistemle demokrasi arasındaki fark ve devamında hukuk devletiyle, yasa devleti arasındaki fark, nedir? Şöyle bir şey diyorum, bir ülkede birileri seçime gitti, çoğunlukla iktidara geldiler ve dediler ki, bu ülkedeki belirli kişiler haricinde kimse mikrofonu konuşamaz, konuşunca da -çünkü çoğunluğu var- ben cezalandırırım. Ben de ona göre konuştum ceza aldım. Bu demokrasi midir, hukuk devleti midir, adalet midir? Seçimle geldi, çoğunlukla bir karar alındı, bir şey de çıktı, buradaki fark ne?

TURGUT KAZAN- Yasa devleti ve hukuk devleti konusu kolay. Yani yasalar hukukun bir kaynağıdır, ama insanlığın ortak değerleri olan temel hukuk kurallarına uygunsuzsa uygunlaşır. Eğer onlara uygun değilse, o yasa hukuka uygun değildir. Yasadır, ona uymayan insanlar cezalandırılır, ama o yasa hukuka uygun değildir. Yani her yasa, her durumda hukuka uygun sayılamaz. O yüzden yasaların, o insanlığın ortak değeri olan, ortak mirası olan, ortak malı olan hukukun temel kurallarına uygun olması gerekir. Sizin verdiğiniz örnekte, konuşanı yasaklıyorum diye bir kural, insanlığın ortak değeri olan temel hukuk kurallarına aykırıdır. Çünkü düşünme ve düşündüğünü ifade etme insanlığın en temel hakkıdır. Bunun tabii, diyelim ki Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne göre, sınırlandırılması nasıl olur: Bir, örneğin, siz düşüncenizi ifa-

de ederken yargının selamete işleyişini olumsuz etkileyecek bir biçimde ifade etmeyeceksiniz. Yani filanca adam yargılanıyorsa, onun suçlu olduğunu söyleyecek bir şekilde düşünce ifade edemezsiniz. İki, bir başka insanın, alçak olduğunu, namussuz olduğunu düşünebilirsin, ama bunu ifade etmek, onun kişilik haklarına saldırı olacağı için, devlet olarak bunu sınırlayabilirsin.

Bir de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine göre, siyasal nitelikli iki tane sınır konulabilir: Etnik temele dayalı düşmanlık propagandasıyla, dinsel temele dayalı düşmanlık propagandasını, yani kitleleri çatışmaya sürükleyecek düşmanlık propagandasını sınırlayabilirsiniz. Bunun ötesinde, başbakanı eleştirmekmiş, hükümeti eleştirmekmiş, bir başkasını eleştirmekmiş, böyle şeyleri yasaklayamazsınız. Hakaret etme konusundaysa, o toplumsal düzeyi hakaretle eleştiri arasındaki çizgiyi belirler. Şimdi Batıda Bush'u ya da Blair'i ayı olarak çizer, köpek olarak çizer. Bunlar o toplumda bir şey ifade etmiyor, yani eleştiri. Ama başbakan sonradan açıklama yaptı, "Aslında ben kediye kızmadım. Kedileri çok severim. Ama eleştiriyorlar," dedi. Türban sorununu çözemedi, yani yumağı birbirine karıştırıyor kedi. "Ona kızdım, dayanamadım," dedi. Aslında dayanmak zorunda olduğu bir şeydir o. O yüzden o toplumsal yapının getirdiği bir sorun.

Parlamente sistemiyle, demokrasiye gelince, demokraside sistemin parlamente olması, hatta başta kral bulunması ya da başkanlık sistemine geçilmesi demokrasiye aykırı değildir. Parlamente sistemi demokrasiyi yürüten modellerden biridir, bizimki parlamente sistemi sayılır. Daha çok parlamente sisteme yakındır. Cumhurbaşkanı'nın, 12 Eylül rejiminin getirdiği, Kenan Evren için düşünülen yetkileri biraz fazladır, ama parlamente sisteme yakındır. Çünkü sonuçta parlamente esastır, tabii parlamente her istediğini yapamaz. O yüzden "kanun çıkardım, hiç kimse konuşamayacak" diyemez. Derse ne olur? Derse, insanlar mücadele eder, derse Anayasa Mahkemesi iptal eder. Anayasa Mahkemesi'ni de ele geçirirse ne olur? Mücadele edilir. Batıda bunlar düşünül-

mez, çünkü böyle şey yapılmaz. Fakat devre mülk için böyle bir çalışmada, öyle bir toplantıda - ilk başlarda, devre mülk Türkiye'de yeni başlamış- konuşuluyor, tartışılıyor. Dinleyicilerden birisi diyor ki: Peki, 15 günlük sistem, ya adam on beş gün sonra çıkmazsa? Yabancı bunu hiç anlamamış, ya niye çıkmasın, öyle şey olur mu? Bir sözleşme yapmışsınız, o sözleşmeye göre on beş gün kullanacaksınız, 15. gün, o sözleşmede belirtilen saatte çıkacaksınız. Ya çıkmazsa demiş. O nedenle bizde de böyle şeyler akla geliyor, çünkü biraz biz buyuz, o iç dinamik bunun için gerekli.

SALONDAN- Seçimsiz demokrasi olur mu?

TURGUT KAZAN- Hayır, krallı demokrasi olur, ama kral orada geçmişten günümüze gelen sembolik bir değerdir. Hani bizim parlamenter sistemde, 1961 Anayasasına göre cumhurbaşkanının devleti temsil etmesi gibi. Orada da geçmişten bugüne gelen kral devleti temsil eder, o kadar. Yani başbakanı atar, neye göre atar? Çoğunluk partisinin başkanını atar. Bu kitaplarda yazmaz, hiçbir kanunda ve anayasada yazmaz, ama bu böyle olur. Fakat Türkiye'de biliyorsunuz Demirel bir ara Yalım Erez'i atadı, 28 Şubat sürecinde de benzeri yaşandı, Türkiye'de böyle oluyor. Yoksa tabii ki iyi işleyen bir demokraside bunlar olmaz.

ALİ KARA- Sayın Hocamız, konuşmalarımız ortak paylaşmaya döndü. Ben de o anlamda konuşacağım. Sizin de verdiğiniz devre mülk örneğine benzer başka bir örnek getireceğim, birbirlerine çok yakınlar. Biliyorsunuz havaalanının yanında EGS binaları var, güzel binalar. Biz Mimarlar Odası olarak onlara karşı dava açtık, şu anda tamamen hukuksuz durumdadılar. Yani hiçbir yasal ruhsatları, iskânları, hiçbir şeyleri yok. Hukuksal mesnetleri yok, ama kurulup kurulup duruyorlar. Hatta tarla tapusu üzerinden hissesi olanlar da satılıyor. Vatandaş tabii ki, bizdeki toplum ve toplumsal yapı bu, yani hukuksuzluk burada da işliyor. Sırf o anlamda, devre mülkte kiracının tahliye etmemesi değil, devlet de hukuksuzluk yapıyor. Yani sistem de, belediyeler de, toplumun hukuka

saygısını azaltıyorlar. Orada EGS'de gözümüzün içine baka baka ortak kamusal alanda yasadışı olarak pırıl pırıl, çok güzel bir şekilde yasadışı olarak duruyorlar. EGS binaları hukuk dışı ve hiçbir şekilde geri dönülmez, yani son hukuksal süreçlerini de tamamlamış bir şekilde. Arkadaşlara ve size örnek olsun diye söylüyorum.

Arkadaşlar ve siz uygun görürseniz, birkaç şey daha söylemek istiyorum. 60 İhtilalini özellikle söyledim, 60 İhtilalinin olumlu yanları muhakkak var, sizinle aynı paralelde düşünüyoruz, ama insan şunu da düşünmekten kendini alamıyor. 60 ihtilali, 12 Mart ve 12 Eylül'e bir basamak, bir dayanak sağlamıştır, haklılık sağlamıştır. İnsan yine de çok geniş ve makro düzeyde baktığı zaman demokrasinin ne sebeple olursa olsun kesintiye uğramamasını istiyor. Yani ülke, demokratik yoldan çözmeliydi diye düşünüyorum. Ordu sanki ayrıcalıklı bir kurum, hukuken da içinde ayrıcalıklı bir kurum gibi, toplumun içinde de ayrıcalıklı bir kurum gibi. Şimdi biz de çifte standartlı bakıyoruz diye düşünüyorum. Şu anda 60 ihtilalinde gördüğümüz, değerlendirdiğimiz, 12 Mart'ta ve 12 Eylül'de değerlendirdiğimiz orduya şimdi belirli kesimler tarafından tarikatlara karşı kurtarıcı gözüyle bakılıyor. Enteresandır, geniş aydın kesim tarafından da şu anda bu orduya, bu askeri kesime kurtarıcı gözüyle bakıyoruz. Yani genelde entelektüel düzeyde bu var.

TURGUT KAZAN- O siyasetin kilitlenmesinden kaynaklanıyor işte.

ALİ KARA- Bir de şeyi göremiyoruz, ben şimdi hafızamı yokluyorum, geriye dönük olarak düşünüyorum. Bu kesimin, askeri kesimin dayanak noktası yine siyasallardır, yani mesela ben daha gençtim. İlim Yayma Cemiyetinin temelini atarken Sultanahmet'te Demirel'in yanındaydım. Bütün bu tarikatların devlet tarafından desteklenmesini başlangıcı oydu. Demirel'in bizzat kendisi başbakanken temeli attı. Onlar desteklendi, aynı zamanda Deniz Gezmiş'lerin asılması özellikle Demirel'in eseridir, ben öyle düşünüyorum. Asılan o üç Demokrat Partiliye karşı özellikle üç kişinin asılması...

TURGUT KAZAN- O söyledikleri gerçeğe aykırı.

ALİ KARA- Evet, riyakârlık yapıyor, 12 Mart'a, kendisine yapılmış gibi göstermesine rağmen kesinlikle politik destek vermiştir diye düşünüyorum. Yani Türkiye'de hukuk ve demokrasi çok farklı kavramlar, her kesim tarafından uluslararası literatürde algılandığı gibi ele alınmıyor ve iğdiş ediliyor.

Müsaade ederseniz yaşanmış bir örnek daha eklemek istiyorum. Ben 78'liler Girişimi'ndeyim. Bu 12 Eylül döneminde. Mali Müşavirler Odası'ndan izin aldık, basında çıkmış tamamen yasal fotoğrafları sergileyecektik, 15. maddenin kaldırılmasını tabii ki istiyorum, ama toplumdaki bir kesim, özellikle aydın kesimde, entelektüel kesimde de bu 12 Eylül etkisi devam ediyor. Mali Müşavirler Odası daha evvel izin verdiği halde, bizim sergimizi yarım saat kala korkudan kaldırdı. Yani hiçbir şey olmadan, hiçbir baskı gelmeden, o kurum, tamamen yasal, basında çıkmış fotoğraflardan oluşan sergimize izin vermedi. Teşekkür ederim.

AHMET ÖZMEN- Demokrasiye bağlı hukuk devleti mi, hukuka bağlı demokrasi devleti mi?

TURGUT KAZAN- İkisi de birbirine bağlı olacak. Yani sağlam, iyi işleyen bir demokrasi yoksa hukuk devleti olmaz. İyi işleyen bir hukuk devleti yoksa demokrasi de olmaz. O yüzden bunlar birbirini tamamlar.

AHMET ÖZMEN- Demokrasi olup da hukuk olmayan ...

TURGUT KAZAN- Olmaz. Çünkü demokrasi azınlık görüşlerinin - yani azınlık görüşleri derken, azınlıkların görüşünü kastetmiyorum - yani büyük çoğunluğa aykırı düşünen insanlar vardır. Şöyle düşünün. Onların da güvenceli bir biçimde düşündüklerini söyleyebilecekleri rejimler var. Yani bunu söyledi diye başına bir bela gelmemesi... Şimdi Demirel'e biraz eleştirel baktık, o bakış açısı doğru da, ama onun ilginç ve güzel bir saptaması vardır. 12 Eylül'de yasaklı rejim sırasındaki

konuşmalarında dedi ki, şimdi biz dedik ya, “korkusuz yaşama hakkı” diye, o da şöyle bir benzetme yapardı. Bu benzetme aslında klasik bir benzetmedir. Geceleyin bir saatte, sabaha karşı, kapı çalındığı zaman sütçü geldi diye uyanma hakkıdır. Bunu şimdiki gençler bilmez. Eskiden sütçüler dolaşırda sokaklarda, erken bir saatte, karanlık bitmeden kapı çalınır süt bırakılırdı, işte o ev yarım litre istiyor, öbür ev bir litre istiyor, neyse bırakılırdı. O yüzden dünyada da kullanılan bir benzetmedir bu, işte kapı çalındığında sütçü gelmiştir diye uyanma hakkı. Türkiye’de Demirel bunu öyle anlatırdı herhalde, sonra biz onu geliştirdik, “asker geliyor” diye, “polis geliyor alıp götürmek için” ya da şimdi “çete geliyor, mafya geliyor, Trabzonlu geliyor” a dönüştü. O yüzden demokrasi bunu sağlayacak. Dünyada bunlar nasıl yazılıyorsa, konut dokunulmazlığı üst araması vs. gibi. İşkence yok, sorgu, ifade özgürlüğü dünyada nasıl anlaşılıyorsa senin ülkende de öyle anlaşılmalı. Ama bu yetmez çünkü kuralı iyi yazarlar kadıya götürürler ayvayı yersin.

Yargıtay Genel Ceza Kurulu Hrant Dink için de Muzaffer Erdost için de şu şu kararları verdi. O yüzden iyi işleyen bir koruma mekanizması olacak. Yani o adam o kuralı ihlal etti mi etmedi mi, kim haklı sorusuna kim cevap verecek? Koruma mekanizması. Koruma mekanizması derken bağımsız, iyi işleyen, haklıya hakkını teslim eden, bağımsız bir yargı. Bütün bunları yaratma çabası demokratik mücadelenin içindedir, bunları yaratmak için mücadele etmeniz ve o iki üçgeni güçlendirmeniz gerekir diyorum ve hepimize teşekkür ediyorum.

AHMET ÖZMEN- 301’le ilgili yorumunuzu istemiştim.

GÜLDEREN YAVUZBAŞ- 301. maddeyi nasıl değerlendiriyorsunuz?

TURGUT KAZAN- 301. maddenin kesinlikle değiştirilmesi gerektiği kanısındayım. Bunu bir kere yeni Türk Ceza Kanunu yapılırken söyledik. Yeni Türk Ceza Kanunu yapılırken bu değerlendirmeler dinlenmedi. Çünkü siyasal iktidar aslında Avrupa Birliği sürecinde iyi bir yasa yapıyorum izlenimi vermek için bunu süratle gerçekleştirmek istedi. Bu

yüzden eleştirileri dinlemeye vakti yoktu zaten. Bu madde iyidir, kötüdür tartışmasına girmeden “bu kanun çıkmalıdır” dedi. Kanun çıktıktan sonra da bunu anlatmaya çalıştık ve “sadece 301. madde yalnız başına değil, 301. madde başta olmak üzere falanca, falanca maddelerin ifade özgürlüğü açısından ciddi tehlikeler ve tehditler yaratacağını” söyledik. Hem Adalet Bakanı’yla, hem Başbakan’la, hem de Basından Sorumlu Devlet Bakanı’yla görüşmeler yaptık. Kanun çıktıktan sonra, erteleme istedik. Erteleme süreci yaşanırken Adalet Bakanlığı’ndaki çalışmalara katıldık, 301. madde konusundaki kaygılarımızı anlattık, daha bu olaylar yaşanmamıştı. Çünkü 301. maddenin gerekçesinde çok ilkel bir yaklaşım var. Gerekçesinde örneğin, Türk askerinin Kıbrıs’tan çekilmesini istemek ve “Ermeni soykırımı yapılmıştır” demek bu madde kapsamına girer diye yazmışsınız. Böyle gerekçe mi olur? Şimdi bir adam Kıbrıs’tan çekil dese ne olur? Ben çok aykırı düşünüyorum, böyle dedim. Bu 301’e girecek, sonra o kadar utandılar ki kanun kabul edildiğinde bu gerekçe orada duruyordu, salt bu gerekçeyi değiştirmek için eklemeyen sonra bazı maddeleri değiştirirken bu gerekçeyi çıkardılar.

Aslında Meclisten geçen bir hükümlerle gerekçe budur. Böyle bir maddede korumanın demokrasiyle bağdaşmayacağı açık. Ama 301. madde diye bir madde olacaktır, çünkü toplumsal yapı böyle bir maddenin konulmasını gerektiriyor. O yüzden biz sonradan başlayan tartışmalar üzerine Adalet Bakanına bir görüş de belirttik “madde örneğin şu şekilde değiştirilebilir” diye. O çok teknik bir ayrıntı. Ama toplum şiddeti yükseltirken oy kaybı öne çıkıyor. 301’le ilgili tartışmalar, bana göre, işte şiddeti arttırıyor. Ve bundan siyasal partilerin çoğu sorumlu; bana göre ana muhalefet partisi lideri Baykal ve ana muhalefet partisi daha da sorumludur. Çünkü salt bir-iki puan daha alabilirim düşüncesiyle Baykal, tartışmayı “Ne yani Türklüğe hakaret mi edilsin, serbest mi olsun?” tartışmasına dönüştürdü. Böyle tartışılmaz ki. Yani ben 301. maddenin değiştirilmesini istiyorum, ama Türklüğe hakaret serbest olsun diye bir şey düşünmüyorum. Ben ya da siz, diyoruz ki, 301. madde, şu

şu gerekçelerle kalsın. Baykal çıkıp, ana muhalefet olarak, “Ne yani? Türklüğe hakaret serbest mi bırakılsın?” derse gerilim yükselir. Zaten yükselen şoven duygular karşısında, siyasal iktidar bundan korkuyor, siyasal iktidar bu değişikliği yapmak istiyor, ama seçim yaklaştığı için korkuyor. Yani ana muhalefet partisinin bu tutumu 301, maddenin hem değiştirilme olasılığını kilitledi hem de gerilimi yükseltti.

AHMET ÖZMEN- Demokrasi dedik, hukuk devleti dedik, işlerin çekip çevrilmesi yeni kanunların konması yörüngesinde bir de üçüncü ayak var: Siyaset, siyasiler. Buradaki siyasilerin pozisyonu, yeri nedir ya da dediğiniz gibi siyasiler toplumun seviyesinden mi her zaman düşünmek zorundalar.

TURGUT KAZAN- Şimdi bakın, o siyasinin yapısına, düzeyine bağlı. Örneğin, ben bir ana muhalefet partisi lideriysem, düzgün bir devlet adamı olabilmeliyim, olabilirim ve benim için bir puandansa, Türkiye'nin geleceği önemlidir. Yani ben ana muhalefet partisi olarak, acaba iki puan daha alabilir miyim diye, “haydi Musul'a” dersem, belki iki puan alırım, bilmiyorum, ama yanlış olur. İki puan alır, şu anda alır. Ama doğru mu bu diye bir düşünmem gerekir. Nereye gidiyorsunuz. nasıl gidiyorsunuz, gidince ne olur, gittiğin zaman çıkar mısın, o bataklıktan nasıl çıkılır, karşılığı ne olur? Ama ben ana muhalefet partisi olarak eğer şunu düşünürsem: “Yahu, nasılsa gidemezler, ben de gidemediler derim” Ama aslında şunu düşünmem gerekir: Ben böyle tımandırırsam, ya gitmeye kalkışırsa?” O yüzden seçtiğiniz siyasetçinin yapısına bağlı. Dünyanın başka yerlerinde de insanlar düzeysiz siyasetçi seçmiş olabilir, ama oralarda değiştirme şansı var. Bizde değiştirme şansı yok. O yüzden kolaylık diliyorum ve hepinizi saygıyla selamlıyorum.

“YASAL YOLSUZLUK”

TMMOB MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI

İSTANBUL ŞUBESİ

17 Ocak 2007, İstanbul Şube Salonu

BATTAL KILIÇ (MMO İstanbul Şube Yönetim Kurulu Üyesi)- Değerli arkadaşlar; hoş geldiniz.

Konu, önemli bir konuydu, katılımın çok olacağını da düşünerek seçmiştik, ama maalesef bizim insanlarımız yeterli duyarlılıkta değil diye düşünüyorum. İnşallah yanılırim.

Mete Tütüncü Ağabeyimizin kısa bir özgeçmişini anlatacağım. 1759 sicil numaralı üyemiz, 1936 yılında İstanbul’da doğdu, 1959 yılında İstanbul Teknik Üniversitesinden mezun oldu. 1968 yılında İstanbul Şube Yönetim Kurulu Sekreterliği yaptı. 4. ve 7. dönemlerde Yönetim Kurulu üyeliği yaptı. Oda çalışmalarımızda geçmişten bugüne kadar yoğun emek harcamış olan Sayın Mete Tütüncü, ülkemizde yaşanan olumsuzluklara karşı sesini yılmadan hem bireysel çalışmalarıyla, hem de Oda çalışmalarıyla yükseltmeye devam etmektedir. Danışma kurullarımızda, kongre ve sempozyumlarımızda, söyleşilerimizde, şube komisyonlarımızda, özellikle Enerji Komisyonunda aktif katılım ve katkı sağlayan Sayın Tütüncü, bugün sizlerle ülkemizde yaşanan olumsuzluklar ve yolsuzluklar üzerine bilgilerini paylaşacak.

Sayın Mete Tütüncü’nün şahsında Oda çalışmalarımıza katkı koyan üyelerimizin tamamına teşekkürü borç biliyoruz. Sözü Mete Tütüncü’ye veriyorum. Kendisi eksik kalanları da tamamlarsa seviniriz.

Teşekkür ediyorum.

METE TÜTÜNCÜ- Ben de Sayın Sekreter Üyemize teşekkür ediyorum.

rum. Sözlere başlamadan, buraya zaman ayırıp katıldığınız için siz sevgili meslektaşlarıma yürekten teşekkür ediyorum.

Aslında bu konu, nerdeyse günlük yaşamımızın içine girmiş, bir parçası olmuş bir konu. Bu açıdan da bu olumsuzlukları anlatırken sizi de sıkmak istemiyorum. Bu toplantıyı, bir konferans ya da söyleşiden ziyade, bir dertleşme, sorunlarımızı paylaşma çabası olarak nitelemek istiyorum.

Özgeçmişimi gayet güzel özetledi arkadaşımız, ben de bir iki cümle eklemek istiyorum. 1954 yılında İstanbul Erkek Lisesi'nden mezun olup Teknik Üniversiteye girdim, Genel Makina Bölümü'nden mezun oldum. Askerlik hizmetimden önce İstanbul Teknik Üniversitesi'nde çok kısa bir asistanlık görevim var, buhar makinaları ve sıkıştırılmış gazlar üstüne. Bunu özellikle vurgulamak istiyorum; çünkü zaman zaman Danışma Kurulunun geniş toplantılarında ya da genel kurullarda her vesileyle diyoruz ki dayanılmaz ve giderek kabaran bir borç stokumuz var.

Bu borç stokunda önemli kilometre taşlarımız var, bunu sevgili meslektaşımız Ümit Ülgen arkadaşımız da vurgular. Bir tanesi, biliyorsunuz Osmanlı Döneminde yapılan 1839 tarihli Baltalimanı Antlaşması. Soner Yalçın'ın "*Beyaz Müslüman Sırrı*" diye iki ciltlik kitabı var. Orada söylüyor, aslında biz ilk anlaşmayı 1830 yılında Amerikalılarla yapmışız. O anlaşma çok önemli bir köşe taşı, kilometre taşı, bunu sizlerle paylaşma ihtiyacını duydum. Çünkü bu tarihe aynı zamanda o ticaret ağırlıklı sömürünün başlangıcı da diyebiliriz. Misyonerlik kurumu gelmiş yaygın bir şekilde. Coğrafi olarak da misyonerlik faaliyetleri için önemli noktalar seçilmiştir. İstanbul ve İzmir'de, keza Trabzon ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde örgütlenme faaliyeti yapılıyorlar. O dönem, vezirler de dış ilişkilerle ilgili bakanlar da genellikle gayri müslümler devşirme geldikleri için. Bunları zaten biliyorsunuz, fazla uzatmayalım.

Dolayısıyla bu antlaşma önemli bir başlangıç noktasıdır. İki açıdan;

bir siyasal boyutu var işin. O dönem, bugün “brokerlık” denilen ya da bizim ticari terminolojide “simsarlık” dediğimiz, ticarete kullandıkları insanlar Ermeniler, ama o işin bir tür kamuflajı. Aslında misyonerlikle hedeflenen, ileriye dönük, çok uzun perspektif içinde hâlâ Osmanlının ünlü “Şark Meselesi” ya da “Doğu Meselesi”yle yaşıyoruz, yani Osmanlının parçalanması. Tabii ki o süreç içinde önemlidir. Genç meslektaşlarıma hep şunu salık veriyorum. Olan bitenleri anlayabilmemiz, doğru algılayabilmemiz için, tarihi iyi öğrenmemiz lazım. Çapraz referanslarıda, yani hep aynı bakış açısıyla bakmadan bunları öğrenirsek o günden bugüne benzerlikleri saptayabiliriz. Bugün niçin bunlar oluyor diyerek hiç şaşmayız. Bunun için önce tarihi okuyacağız, o tarihi sıcak bir şekilde zihnimize tutacağız, siyasal olayları ve ekonomik olayları mutlaka tarihsel perspektifle bir bütünlük içinde ve bütünün parçaları olarak değerlendirmeye, anlamaya çalışacağız.

Şimdi benim aslında burada söyleyeceklerimi açıklığa kavuşturmamız lazım. Bu not halinde hazırlandı, sizlere takdim edilecek. Bu arada bütün bu hazırlıkları yapmamda bana gösterdikleri yardım için Önder arkadaşımız nezdinde Odamıza da teşekkür ediyorum. Bunlar bültende çıkacak, ancak ben burada söylediklerimi bir kısmının dışında yeni bazı şeyler söyleyebilirim, özellikle somut örnekler vermeye çalışacağım. Yaklaşık 35-40 dakikalık bir konuşmam olacak. Onun dışında da sorularınız olacaktır tahmin ediyorum. Onlara beraber yanıt ararken konuyu da açmış olacağımızı düşünüyorum.

“Yasal Yolsuzluk” başlığı insana yadırgatıcı geliyor . Yani kendi içinde çelişkili bir söylem gibi geliyor, ama biz bunu kendi kişisel hayatımızda da çok yaşıyoruz. Mesela KDV fişi istemiyoruz. Bir doktora gidiyorum ve adamın 200 milyon vizite ücreti var. Bana diyor ki “Siz fatura istiyor musunuz?” Hatta ben teklif ediyorum, fatura istemezsem ücret ne kadar olur diye. Bunu utanarak söylüyorum, ama bunu hep yaşıyoruz!

Yasalara göre KDV var. Ne zamandan beri? 1 Ocak 1985'den beri. 2007'deyiz. Aradan neredeyse çeyrek yüzyıl bir zaman geçmiş. Halk dilimizde çok güzel söylemler var: "Minareye kılıf hazırlamak". Bu konumuzda daha ziyade somut tipik örneklerle yer vermeye çalışacağım. Biraz kuru ve can sıkıcı bir konu. Çok kullandığımız bir kelime var "hukuk devleti, yasalar".

Her yasa devleti hukuk devleti değildir, ama her hukuk devleti yasa devletidir. Peki, değerli arkadaşlar, meslektaşlar, yasalar niçin çıkıyor? Niçin hukuk düzeni çıkıyor? Çok basit, toplumu oluşturan bireylerin öncelikle can güvenliği, esenliği için, huzur içinde uygar ilişkiler içinde yaşayabileceği seviyeli altyapıyı hazırlamak için. Hukuk düzeninin ana amacı budur. Ama tarih boyunca toplumların ihtiyaçları statik olmadığından, sürekli değiştiğinden yasalar da değişmek durumundadır. Sosyal görüşlü insanlar için önemli olan kamu yararına toplum yararına öncelik verilmesidir. Toplum yararını zedelemeyecek şekilde bireylere de olabildiğince özgürlük verilir.

Şimdi biz birçok suali kendi kendimize soruyoruz "Peki benim toplumum demokrat bir toplum mu? Benim toplumumda hukuk düzeni var mı?" Bana göre hukuk düzeni yok. Anayasamızı getirdim, oradan bağışlayın cumhuriyetin niteliklerini okumak istiyorum. Giriş kısmında "Genel esaslar: Devletin şekli madde 1. Türkiye Devleti bir cumhuriyettir. Madde 2. Cumhuriyetin nitelikleri; Türkiye Cumhuriyeti toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen -100 sayfa halinde bu, tırnak içinde söylüyorum- temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir." Şimdi hepimiz elimizi vicdanımıza bastırıp, "Devletimizin sosyal devlet niteliği kaldı mı?" diye kendi kendimize soralım. Devletin bu niteliği maalesef kâğıt üzerinde kaldı, devletin asosyal hatta antisosyal bir nitelik aldığını söylemek mecburiyetinde hissediyorum kendimi.

Şimdi bunun açık misali Avrupa Birliği üyelik süreci. içindeki Bu süreç 1959 yılında başlamıştır. Bu uzun süreç içinde biz Avrupa Birliği'ne uyum yasaları paketlerini geçiriyoruz. Mesela, işçi hakları grev hakları konularında, yalnız biliyorsam düzeltin, İLO (İnternasyonal Labor Organization - Uluslar Arası İşçi Örgütü) anlaşmalarına 1990'lı yılların başlarında biz de imza atmışızdır. Ama bunlar TBMM'den geçmemiştir. Hâlâ memurlarımızın yani kamu memurlarının grevli toplu sözleşme hakları yoktur. O zaman Türkiye'de tabii ki iyi kötü ilerlemeler oluyor, işte altıncı paket, yedinci paket, sekizinci paket, şimdi dokuzuncu paket hazırlanıyor. Bütün bu süreç içinde nispi ilerlemelerde vardır.

Ancak ben burada bir noktaya altını çizerek değiniyorum, milli gelirimiz ortada arkadaşlar, "pasta" büyümeden verilen haklar kâğıt üzerindedir. Mesela sendikalı işçi sayısı bundan yaklaşık on sene kadar önce birkaç milyondur. Bugünkü sayıyı biliyor musunuz arkadaşlar? Bu sayı 930 bine inmiştir. Nasıl oluyor bu? Hem demokrasimiz ilerliyordu? Demek ki haklar fiktif yani, son zamanlar da daha çok kâğıt üzerinde kalmaktadır. Eğer ben belli bir ekonomik güce sahip değilsem, bir söz hakkım yoktur. Bunu hepimiz yaşıyoruz, ben de şahsen yaşadım. "Siz çalışmak zorundasınız" adam, "Ne rayıcı kardeşim, seni ben bordroya koyamam, der." Beni de vergi kaçakçılığına iter. Yahut da seni asgari ücretten gösterir. Halbuki piyasanın rayıcı diyelim ki yuvarlak rakam 1 milyar gibi bir ücretse, adam ona 1 milyar verip vergi yüklerinden sıyrılmak için, asgari ücret (403.03 YTL) üzerinden gösterir. Şimdi tabii konuyu bildiğiniz için fazla detaylara girmek istemiyorum.

Toparlayacak olursak, baştan söyleyeceğim sözü sonda söyleyeyim, Türkiye'de örtülü açık faşist bir rejim vardır. Çünkü benim en başta çalışma hürriyetim eski deyimle çalışma özgürlüğüm kâğıt üzerinde kalmaktadır. Benim bir seçim hakkım var mı? Hazin olan şudur ki 1958-59'da ben İTÜ'de son sınıfı okurken dörtten beşe geçerken klasik kurumlaşmış geziler vardı. Kamu kuruluşlarına ağırlıklı bu gezilerle biz mezun olduktan sonra sekiz ay, altı ay her neyse bir sene sonra işyeri

seçerdik. Tabii o zaman düşünün, 1950'li yılların sonunda henüz daha Türkiye sanayileşme sürecinin başındadır. Sayılıdır işyerleri, ama işsiz kalma durumu yoktur. Bugün biliyorsunuz üniversite mezunlarının yüzde 30'u işsizdir. Önemli bir kısmı da gizli işsizdir. Yani elektronik elektrik mühendisliği gibi zor bir dalı bitirmiştir, makinayı bitirmiştir bankada ortaokulu mezunun yapacağı işte çalışmaktadır. Ona da şükretmek gerekir o işi buluyorsa.

Burada kırılma noktalarından biri 24 Ocak 1980 kararlarıdır. Bakın, bugün ayın 17'si yani demek ki 27 yıl geçti. Arkadaşlar, 27 yıl ülkelerin, ulusların hayatında uzun bir zaman dilimidir. Bakın, erken cumhuriyet yani Büyük Atatürk'ün dönemi 1923-1938. 15 senede yapılanları bir gözünüzün önünden geçirin. 15 senede o büyük işleri yapılan entegre tesisleri lütfen düşünelim. Birincisi, Karabük Demir Çelik entegre tesisleri ya da işte emek yoğun çok bilinçli olarak seçilmiş dallar da vardır. Nedir o dallar? Mesela tekstildir, emek yoğun. Nüfusumuz ilk nüfus sayımımızda 13 milyon 650'idi. 1920'de savaşa girdiğimizde ya da 1918'de de nüfusumuz 10 milyon bile değildi. Okur yazarlık yüzde 10-12 idi buna karşı. Şimdi, tersi bir durum var. İşsizlik ve Türkiye'nin borç yükü artıyor. Oysa o zaman da Osmanlı'nın borcunu ödüyordu. Dediğim gibi muntazam bir şekilde sanıyorum 105 milyon Osmanlı Halkının bir borcu vardı. Misak-ı Milli Sınırı işte katarsak bir iki istisnasını -Musul vesaire gibi- Misak-ı Milli sınırlarındaki coğrafi küçülmeyle orantılı olarak biz de Osmanlı'nın borcunu muntazam bir şekilde ödüyorduk. 1945 İkinci Dünya Savaşının son yılına ait Türkiye bütçesi fazla vermiştir, zannediyorum yüzde 7'nin üstünde ortalama 7.2 gibi hatırı sayılır bir büyüme vardı ve sadece 1945 yılında yüzde 9,5 gibi bir küçülme vardı.

Bu küçülmeyi biz ne zaman yaşadık? Maalesef 2001 kriziyle yaşadık. 2001 Şubat krizini yani dövizde çipa kuruna gittiğimiz zaman. Bu 24 Ocak kararlarını iyi düşünmemiz lazım. 24 Ocak kararları bir tür milattır. Bu kararlar pırlıtlı laflarla bize sunulmuştur. Postmodernizim, neo-

liberalizm”denilerek. Bunun Türkçe’si açık sömürüdür. Yeni emperyalizmdir. “Yahu, bu soygun” diyemezler tabii. Böyle güzel pırıltılı söylemlerle bunları ifade ederler. Bunu da tatbik etmek için ne yaptılar? Benim yaşımda olanlar, o gün 20-25 yaşında olanlar hatırlarlar, Özal aynı zamanda DPT Müsteşarıydı, Demirel’in hükümeti bu kararları aldı, dolar, 40 Liradan 70 Liraya çıktı. Bunu uygulatmak için bir demir yumruk lazım olduğu için de 12 Eylül 1980 askeri darbesi yapıldı. O darbenin olumsuz yönlerini buraya katılan arkadaşların çoğu gayet iyi bilirler. Benim burada vurgulamak istediğim sadece 1980 tarihi. Bu tarihi tekrar ediyorum, çünkü çok önemli, Türkiye’de yeni emperyalizm yani neoliberalizm yeni yayılmacı, yeni sömürü, yeni soygun düzeninin içinde, 27 yıldır yaşıyoruz.

Şimdi bu 1980’deki askeri darbe olunca çok önemli bir olay daha var. Bunu anlamak için tarihsel olayları, siyasal olayları ekonomik perspektifle karşılaştırmamız lazım. 1980’de, 1970’deki ünlü Avrupa Birliği’ne katılma süreci içinde Ankara Anlaşması’ndan sonra 1973’te protokol Meclisten geçmiştir. Burada geçiş dönemi; söz konusu geçiş döneminden sonra 1970-1992, sonra bu 1973’e kayınca 1995 olmuştur. Dikkat edin, 1995’de de Gümrük Birliği Anlaşması yapılmıştır, o süreç içinde lehimize çok önemli bir kilometre taşı vardı. Neydi o? 1986’da işgücü dolaşımı da serbest olacaktı. Biliyorsunuz, Avrupa Birliği’nin dört unsurundan biri, sermaye serbest dolaşımı. Dolaşılıyor zaten sermaye, dünya ülkelerinde elektronik ortamda ortalama 2 trilyon dolar dolaşılıyor. Korkunç bir rakam. İkincisi bir unsuru mallar dolaşacak, üçüncüsü hizmetler dolaşacak, dördüncüsü neydi? İşgücü, emek. Almanya su koyuverdi. Affedersiniz biraz amiyane konuştuğum için. Nasıl su koyuverdi? Dedi ki “Yahu, siz 12 Eylül askeri darbe yapıldı” Eee?. Askeri darbe olunca o zamanki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu zaten bahane ararken ilişkiler bozuldu. Bugünüme gelirse 17 Aralık 2004’te Katılım Ortaklığı Belgesi’ne ne koydular adamlar? Limitler, kısıtlamalar koydular ve kalıcı kısıtlar. Nedir bu kalıcı kısıtlar? En

başta İşgücü göçleri. Türk uyruklu iş adamları biliyorsunuz zaman zaman vize alamadılar. Ama daha adayken, kesin girmeden Romanya ve Bulgar vatandaşları çok serbest bir şekilde Schengen vizesi filan serbestçe alarak katılıyorlar. Gerçekten işte Avrupa Birliği'nin bu kararı almasının evveliyatı var.

Burada unutmadan hatırlatmak istediğim bir şey var. Hepimizin günlük yaşamını, geleceğimizi, ailemizin üyelerini, çocuk çocuğumuzu ilgilendiren çok önemli yasalar çıktı. Hatırlayalım 1999'da Uluslararası Tahkim Yasası çıktı. Bu çok önemlidir, bizi, işadamlarımızı, her birimizi oyacak bir yasadır. Aleyhimizedir, memleketimizi eritecek bir yasadır, birinci adım budur. Ondan sonra rahmetli Ecevit Hükümetlerinin çıkardığı 15+9 yasa var. Bu yasalara ne diyorduk? Derviş yasaları. Bana göre Kemal Derviş de Dünya Bankası'nın yani Amerika'nın ajanı bir insandı. Yaptıklarını bir hatırlayalım; Ekonomiden Sorumlu Bakan 15-20 gün kayboldu. O koalisyonun başındaki rahmetli Ecevit aramaya çıktı "Nerde bu adam?" diye. Dünyanın hiçbir yerinde hatta Afrika devletlerinde bile böyle bir şey olmaz. Devletin en kritik bakanı ve döndü, geldiğinde de biliyorsunuz erken seçim sürecini başlattı. Neyse, "erken seçim yok" diyen koalisyonun başkanları, bunun içinde MHP Başkanı dahil hepsi oyuna geldiler. Şimdi bu bir parantez içi.

Gelelim şimdi bu "yasal yolsuzluk" konusuna, bunları ne şekilde yapıyoruz? Bu ne şekilde eylem görüyor? Bunun üzerinde bir enflasyon var diyebilirim, yani yolsuzluk üzerine çeşitlemeler dinliyorum. Klasik müzikte vardır, "bilmem ne üzerine varyasyonlar, çeşitlemeler" gibi. Bunun için en önemli birinci enstrüman, birinci yöntem bütçe yasalarıdır. Zaman yok, ama bütçeleri çıkardım. Eksik olmasınlar buna meraklı olan arkadaşlar -Bülent arkadaşım olsun, Faruk Bey olsun- bana yardımcı oldular. 2007 bütçesini çıkardılar. 2002'den 2007 dahil -ki bu yıl tabii tahmini bütçedir- karşılaştırılan değerler var. Şöyle 15 dakikanızı ayırabilirsiniz, bilgisayarları olanlar zaten birebir bunu sayfaya girdiklerinden biliyorlardır. Kanunlar Genel Müdürlüğü, Başbakanlık ya da

Maliye Bakanlığı başlıklarıyla girdiğiniz vakit tabloyu görebilirsiniz. Niçin bütçe yasası diyorum? Bildiğiniz üzere devletin bütçeleri yasayla çıkar. Yakın zamana kadar, bir iki yıl öncesine kadar, son tarih 30 Kasım olmak üzere bütçeyi çıkarmak hükümetlerin görevi, onu kesinlikle aşamazlardı. Bu son iki yıldır zannediyorum, 30 Aralık olarak belirlendi süre. Yalnız 2006'dan itibaren hatırlayacağımız üzere IMF'nin dayatmasıyla üçer yıl olarak çıkıyor bütçeler, 2006, 2007, 2008. Ondan sonra her yıl Devlet Planlamanın yıllık planları gibi bunlar yıllık bazda da çıkarılıyor, tabii ufak tefek birtakım rötuşlar yapılarak.

Bu bütçemize baktığımız vakit bütçede gördüğümüz şey en azından 2000 yılında, 2007 yılı tahmini bütçesi dahil yatırım diye bir şey yok. Yani bu senekenden, sondan gidersek, bu bütçe 220-215 eski rakamla katrilyondur, ama bu kamu idarelerine kalan kısım 200'ü biraz aşar. Burada en fazla para ayrılan Milli Eğitim Bakanlığıdır, ama oran geçen yılına nazaran düşüktür. Hatta ve hatta çok acı bir şeyi sizlerle paylaşmak istiyorum, bizim beğenmediğimiz, yukardan baktığımız Afrika'nın en yoksul ülkelerininin bütçelerinden ayrılan pay, milli gelir oranları maalesef Türkiye'nin üstündedir. Aslında Türkiye'nin böyle bir lüksü yoktur. Şöyle söyleyeyim, bu sene ayrılan pay 12 katrilyonun altındadır, ama faize ayrılacak pay, bunun yaklaşık 4 buçuk katıdır, 53 katrilyon civarındadır. Bunu da hükümet iftihar ederek söylüyor. Tabii göreceli iyileşme var. Hakkını yemeyelim diyorum, ama bana göre en büyük sorunumuz AKP Hükümetinin Türkiye'yi idare ediyor olmasıdır.

Bakın, 2001 kriz yılı, yani çipayla dalgalı kura geçiş yılında Türkiye'nin toplam gelirleri toplam faiz giderlerini karşılamadı arkadaşlar. Bu konuda isterseniz size kaynak göstereyim. Mesela, Prof. Öztürk Akgüç'ün ya da Erinç Yeldan'ın web sitelerine girin, orada benim hatırladığım şuydu; "Vergilerin toplamına 100 dersek, faiz giderleri fiilen görünen -anapara değil- yüzde 102 küsur. Burada demin 1980 yılı üzerinde çok durdum, tekrar özür diliyorum fazla tekrar olduğu için, 1980 yılında Türkiye'nin dış borcu 13 milyar dolardı. Bunu zaman zaman

tekrarlıyorum. Bakın, onar yıl gidelim, 1990 yılında 45 milyar dolar, 2000 yılında 87 küsur milyar dolar. AKP iktidara geldiği vakit 3 Kasım 2002'de yaklaşık 143 milyar dolar. Şimdi elimizde son veriler yok, Haziran 2006 sonu itibariyle 193,5 milyar dolar, yıl sonu için 200. Onun için bazı ekonomistler diyor ki, "İç borçlar ona yakın." Bu, iç borcu çevirdiğiniz kur değerine bağlı. Toplam 400 milyar dolar. Ben biraz daha iyimser olmaya çalıştım, dedim ki 400 milyar dolar.

Sevgili arkadaşlar, bu 400 milyar dolar dediğimiz vakit 2006 sizin milli gelirinizi solluyor. Burada bir düşünmemiz lazım. Üstelik de bu borçlanmaya sadece AKP Hükümeti 4 yılda yaklaşık 100 milyar doları aşan iç ve dış borç stokumuza eklemiştir. Bu ne demek? Bu çok açık, boynuma bir zincir takıyorum. Kim takıyor? Parayı verenler takıyor. Aynı şeyi Osmanlıya yaptılar. Benim ayıbım çok büyük, Osmanlı da bunu yaşamışım, yani ne zamandan beri yaşamışım? Efendim, ne Büyük Reşit Paşa ya! Büyük Reşit Paşa, okuduğumuz vakit en büyük sahtekâr, kayıtsız şartsız İngiliz hayranı. İngilizler bile dayanmamış, üstelik utanmadan bize yuttururlar tarihte, "Hattı Hümayun", bunun Türkçe'si "Padişahın Bildirisi". Bunu da hazırlayan Osmanlıdaki Jourt Sractfort Kalın'dır. 1800 Düyunu Umumiye'nin kuruluşu, Borçların Genel İdare-si anlamına geliyor. Biliyorsunuz IMF dayattı, Ankara'da bir ofis kurdu. Biz dedik ki "İşte Düyunu Umumi". Yahu beyler, Düyunu Umumiye daha insaflydı, şimdi öyle değil.

Aile bazında düşünün, benim ailemin bütçesini yapamıyorsam o zaman aileme sözüm geçmez. Dünyada biliyoruz ki borçla kalkınan, düzlüğe çıkan hiçbir ülke yoktur. Üstelik biz aldığımız borçları yakınla-ra, gruplara, belli odaklara aktarıyoruz. Mesela, onlara tipik örnekler vereceğim. Birinci yolumuz bütçe, yasal yolsuzluktur. Çünkü bütçede toptan bir bilet kesiyorum ben. Diyorum ki, "Ey Türk Ulusu, 73 milyon, ben kardeşim, 188 katrilyon para toplayacağım, vergi, bütçe açığım 2007'de yaklaşık 17 katrilyon olacak tahmini, ama bunun dörtte birini faize vereceğim." Eğitime ne vereceksin? 11 buçuk milyar ver. Peki, yatı-

rımlara ne vereceksin? Bir o kadar da ona. Yahu, benim nüfus profilim genç bir nüfus profilidir, yani yaklaşık 24 buçuk milyon istihdam potansiyeli yine yaklaşık her sene 1 milyon ek işgücü doğuyor. Niçin biz çocuklarımızı okutuyoruz? Yemiyoruz yediriyoruz, içmiyoruz içiriyoruz, bir sürü fedakârlık sonucu ve o gitsin bankada iş bulsun, ortaokul mezunuyla birlikte diye mi?. Sosyal bir görüşe sahip biri olarak her mesleğin saygıya layık olduğunu düşünüyorum. Her mesleğe toplum yaşamında ihtiyaç vardır, ama Türkiye'nin böyle bir lüksü olmaması lazım. Burada mezun olan pırl pırl makina mühendisi iyi lisan biliyorsa, turizm şirketlerine gidip rehberlik mi yapsın? Ama onlar oluyor. Dünyanın en zor tahsili bana göre tıp tahsilidir. Tıbbiyeyi bitiriyor, işsiz güçsüz ya da on yıllık doktor 1.2 milyar alıyor; yani günde 40 milyon, ama temizleyici bayan 60 milyon alıyor. Onun parasında değilim, ama burada bir yanlışlık var demek istiyorum.

SALONDAN- Bir yanlışlık değil, çok yanlışlık var.

METE TÛTÛNCÛ- Evet, çok doğru söylüyorsun. Demek ki bütçe toptan olarak bizi mahkûm ediyor. Oysa bakın, yine affınıza sığınarak diyorum ki, her aydın meslektaşımızın başucunda bir anayasa kitabı olmasında yarar var. Bunları da deliyorlar, ama bakın, şimdi ben Anayasamızın 73. maddesini okuyacağım. Bunu sizin yorumunuza bırakıyorum. "Vergi Ödevi" ana başlık. "*Madde 73: Herkes kamu giderlerini karşılamak üzere mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür.*" Devam ediyor, "*Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı maliye politikasının sosyal amacıdır.*" En azından son 5-6 yılda böyle bir politikayı siz hiç görüyor musunuz? "*Vergi, resim, harç ve böyle mali yükümlülükler kanunla konulur.*" Burada biliyorsunuz hükümete çok geniş yetkiler veriliyor, on misli artırıyor hükümet bilmem ne vergisini, diyor. "Değiştirir veya kaldırır" diyor.

Burada tipik bir misal vermek istiyorum, konuyu canlı tutmak için. Mesela 2006 yılında rantiyeden, yani devletin değerli kâğıtları dediği-

miz Hazine bonusu, tahvil ve böyle tüm bu kâğıtlardan edinilen gelirin 306 milyarı vergiden muaftır. Buradaki adaletsizlik açık bir şekilde ortaya çıkıyor. Zaten bütçeyi yukarıdan aşağı gördüğümüz zaman, bu anekdottur, fıkradır, “Savaşı niye kaybettiniz?” diye soruyor generaline kral, o da, “Efendim, toplarda barut bitti” diyor. Kral da, “O zaman diğer nedenlere hiç geçme, gerek yok,” diyor. Şimdi bizim bütçemiz de futbolcu deyimiyle daha dakika 1, gol 1. Baştan bütün dilimleri buraya ödüyor. Bir de biliyorsunuz son yıllarda IMF'nin dayatmasıyla “Nerden keseceksiniz? Personel giderlerinden keseceksiniz. Sosyal Sigortalar Kurumu buraya yapılan sübvansiyon, dünyanın birçok memleketinde olduğu gibi bunları keseceksiniz.” Nüfusunuzun yüzde 40'ın üzerindeki bölümü tarımla uğraşiyor, yüzde 30'u fiilen tarımda. “Tarımdaki desteklerinizi en aza indireceksiniz.” Halbuki kendisi Amerika, onun tersini yapar. 300 milyoncuk nüfuslu 75 milyar olan bunu yıllık verir mi? Diğerleri de verir biliyorsunuz, Avrupa Birliği üyeleri. Demek ki ikinci ana konu, bütçelerle biz bu yolsuzluğu yapıyoruz ve bu yasayla olduğu için konunun başlığına “Yasal Yolsuzluk” diyorum; yani bütçe yasayla çıkıyor.

Ağırlıklı olarak kullanılan diğer bir enstrüman ya da yöntem vergi yasalarıdır. Size tipik değerler vereceğim. 2000 yılında toplam vergi içindeki dolaylı vergilerin payı yüzde 54.6'dır. 2005 kesin rakamları var elimizde, buna göre ise, 2005 yılında toplanan 107 milyar verginin bu dolaylı vergiler içinde en büyük bileşenini biliyorsunuz katma değer vergisi, KDV, bir de Özel Tüketim Vergisi oluşturuyor. Hatta verginin KDV'si var. Nerde? Telefon faturalarımızda yaşıyoruz. O da ayrı bir adaletsizlik ya da yasal olmayan bir durum. Yüzde 70, hatta yüzde 70'i aşmış durumda.

Bu vergilerin bileşenleri arasındaki ana kalemlerden biri de Gelir Vergisi. Gelir Vergisinde -“bordro mahkûmu” diye halkım bir ad koymuş, ne güzel bir ad koymuş- toplam vergi payı yüzde 28, ama bunun yüzde 19'unu kim veriyor? Bunu veren ücretliler, bordro mahkûmu

diye sabit ücret alanlar. Kurumlar Vergisi ise ne? Kâğıt üzerinde çok daha yüksektir bu, ama fiili olarak toplanan vergide, tahakkuktan sonra tabii, yüzde 9. Şimdi adaletsizliği artık düşünelim; yüzde 9-yüzde 19. Yani yüzde 9'un yaklaşık iki katı, yüzde yüz aritmetik olarak fazla. Demin okudum, Anayasa ne diyor halbuki? "Herkes gücüne göre vergiye katılacak." Böyle bir şey yok.

Bir diğer olay da yeni yasalar çıkarmaktır. Bazı şeyleri atlayacağım, çünkü notlarda başlık olarak var zaten. Yasalardaki boşluklardan yararlanmak diyorum buna. Yani bu bizim -affedersiniz- işadamlarının hepsi değil, ama önemli bir bölümü mali müşavir tutar. O mali müşavirler cambazlık yapar, yasaları incelerler. O boşluklardan istifade ederek biliyoruz ki, sadece bu hükümet döneminde değil, yıllar yılı minimize ederler, en aza indirirler. Yasalarda değişiklik yapmanın çok tipik bir örneği, "torba yasa" diye bir söylem var. Torba yasa şu: Birbiriyle hiç ilgisi olmayan yasaları tek bir yasa olarak çıkarıyorsunuz. Vakit bulursanız lütfen bakın, Resmi Gazeteye, orada sayıyor, diyor ki "Filanca, filanca yasalarda değişiklik yapan yasa". Bu arada çok önemli bir şey söyleyeyim, yaklaşık 25 ay önce 2004 Aralık ayında ben bunu burada çok dile getirdim, "İsyan edelim, imza toplayalım" diye de teklifimi yineliyorum. Ne yaptı? TMSF diye bir kurum icat edildi. Nedir TMSF? Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu. Bunlar dediler ki, "Ey bankacılar, hortumcular, birine göre 40 milyar dolar yediğimiz kazık, birine göre 56 milyar dolar, bazılarında göre 80 milyar dolar, her neyse. Bunu ben tahsil edemiyorum. Kimden edemiyorum? Erol Aksoy'dan edemiyorum, Yahya Murat Demirel'den edemiyorum, vesaire. Eee, ne yapacağım ben bunları? Alamıyorum" O zaman işte 10-15 başka kanunu da o torba yasanın içine koydular, dediler ki "Efendim, Ağustos 2004'te 37 milyar dolar yuvarlak rakamla bu alacakların tümü." Biliyorsunuz bazı yaklaşımlar da oldu, İstanbul yaklaşımı. Bazılarında konuşular, bir takvime bağladılar, dediler "Bu da faizle 41 milyar dolar." 41 milyar doları 25 ay önce Aralık'ın son günlerinde bu torba yasanın kapsamına alarak hepi-

mizin geleceğine yüklediler.

SALONDAN- Bu İstanbul yaklaşımına yabancı bankalar imza atmadı biliyorsunuz.

METE TÛTÛNCÛ- Evet tabii.

Şimdi, o büyük bunalımda birçok firma toparlanamadı biliyorsunuz, yani 2000 Kasımında -ki o Kasımda şimdi İsrail Merkez Bankasının Başkanı olan Fischer, Birinci Yardımcısıydı IMF'nin- buraya geldi. Bakın, nereden nereye? Amerikalı profesör, bunların çoğu da profesördür, Bir süredir İsrail Merkez Bankası'nın Başkanı. Sonuçta bizim sırtımızı sıvazladılar, "çok iyi gidiyor," dediler. Eylül 2000 Kasımında büyük bir kriz oldu. Lütfen hatırlayalım, 8 Kasımdı zannediyorum. Ondan 3,5-4 ay sonra da 21 Şubat olayı oldu. Derviş Bey kurtarıcı geldi. Bizimle alay eder, aşâğılar şekilde Dünya Bankası'nın o zamanki Başkanı James Wolfenzon, Ecevit'e telefon ediyor, diyor ki "Derviş'i biz yolladık." Zaten Dünya Bankası IMF emperyalizmi uygulayabilmeleri için, sömürmek için, soymak için getirdiler Derviş'i, yoksa gökten zembille inmedi. Yani hepsi bilinen, kurgulanan senaryoların parçalarıdır.

Bir yasa çıkarıldı sulu bir projeyle ilgili biliyorsunuz. Son yıllarda ille "Türkiye'de rafineri kuralım" diyorlar, Ruslar da diyor, bir sürü yabancı sermaye ortaklığı da diyor. Bu projenin bir tanesi Samsun-Bakü-Ceyhan ve oradan işte diyorlar "petrol boru hattı." Bunu Çalık Kurumuna verdiler. Nasıl verdiler? Arkadaşlar, bu projenin tahmini bedeli 1.1 milyar dolarla 1.25 milyar dolar arasında. Bu adamın enerjisiyle uzaktan yakından ilgisi yok. Bunlar Malatya kökenli bir aile ve yıllar yılı tekstilde temeyyüz etmişler, ama Ahmet Çalık çok kurnaz bir insan. Türki Cumhuriyetlerine on senedir hatta daha fazladır gidip geliyor, orada danışmanlık yapıyor devlet başkanlarına.

SALONDAN- Bakan oldu Türkmenistan'da.

METE TÛTÛNCÛ- Bakan da oldu Türkmenistan da, evet. Sonuçta o

adama bir lisans verdiler. Bu lisansla adam satacak, havadan para alacak ya da bilmem ne ünlü müteahhit eski NATO kumandanını tanır, Schorsky helikopterinin mümessilliğini alır. Devlete 550 milyon dolarlık -adını vermeyeceğim reklâmı olur- merak eden arkadaşlar varsa 550 milyon dolarlık işten, helikopter açısından komisyon aldı. Hiç ilgisi yok, sen icraat müteahhidisin, nereden çıktı bu Schorsky helikopter mümessili? Bu örnekler çoğaltılabilir. Nihayet son bir örnek, zamanımı-zı iyi kullanamıyorum, özür dilerim.

Biliyorsunuz, şimdi bankacılık konusuna özellikle değinmek istiyorum. İçim kan ağlıyor, zannediyorum bu, bizim yüzde 98-99 KOBİ'lerimizi çok olumsuz etkileyecek. Zannedirim bunlar hakkında Kanal Türk'ün düzenlediği çok güzel programlar var, gazetede yazıldı etti. Ben çarpıcı birkaç rakamla yetinmek, istiyorum. Biliyorsunuz Halkbank'ın özelleştirilmesi var, Ziraat Bankası'nın özelleştirilmesi var ve de Vakıfbank'ın. Bu üç banka çok önemli, özellikle Ziraat Bankası. Hâlâ nüfusun yüzde 40'ı, 40'ın üstü tarımla uğraşıyorsa benim memleketim için Ziraat Bankası'nın anlamı çok büyüktür. Ziraat Bankası'nın kuruluş amacı çiftçimize, uygun koşulları içeren kredileri sağlamaktır. Ama bir taraftan tarımımız mahvediliyor. Ben rica ediyorum burada yönetimden de arkadaşlar varsa, tarımla ilgili acil sorunlarımız vardır. Bu sorunlara son dört beş yıldır olan kuraklık sorunu eklenmiştir. Bu konuda ortak sempozyumlar yapılması lazım diye düşünüyorum.

Şimdi biliyorsunuz Yargıtayın kararı hükümeti de bağlar, ama adamlar ne yaptılar? İşte halk dilinde minareye kılıf dediğimiz, yasalarda yolsuzluk dediğim o. Derhal bir yasa çıkarttılar yani Yargıtayın yürütmeyi durdurma kararını aştılar. "Yahu, bu nasıl iş?" dedim. O zaman ben burada bu vesileyle hepinize çağrıda bulunuyorum, yönetime çağrıda bulunuyorum. Bunlara biz imza kampanyaları düzenleyip eşzamanlı olarak bilgilendirmek için Cumhurbaşkanına, ama icra organı olarak hükümete, TBMM'ye bunu yollamalıyız, arkasını da kovalamalıyız.

Şimdi bu nutukları verdikten sonra Çalık Grubuna bu Samsun-Bakü-Ceyhan petrol boru hattı en son Halk Bankası. Şimdi birkaç cümleyle bankacılıktaki gelişmeleri size özetle aktarmaya çalışayım. Şimdi biliyorsunuz zaman zaman hükümet başkanları ya da Ticaret Bakanı, Sana-yi Bakanı başkanlığında heyetler geliyor. Heyet enflasyonu var ve bunlardan bir tanesinde İtalyanlar geldiler. 2005 yılının başı, o zaman Türk bankacılığında yabancı payı yüzde 8, dediler ki "Bizim bankacılık hedefimiz bunu yüzde 30'lara getirmek." 2005'in sonu, devletin rakamları bunlar, ilgili odaların rakamları, isteyen arkadaşlar bulabilir, Ağustos sonu itibarıyla bu rakamlar yüzde 36'ya çıkmış durumdadır. Bununla ilgili güzel çalışmaları var Ankara Ticaret Odası'nın. Bu yüzde 36'ya dikkatinizi çekerim. Birkaç gün önce AKP'nin profesör milletvekili -ki özeleştirmeden yanadır, Nevzat Yalçıntaş TRT eski genel müdürü, iyi bir iktisatçı, görüşleri farklı olabilir- o bile dayanamadı arkadaşlar. Ne dedi, "Yahu, sattıklarımızla değil, yaptıklarımızla övünelim," dedi.

Arkadaşlar, bankacılık çok önemli bir konu. Bankanın sermayesi atıyorum 5 milyar dolarsa, bankanın döndürdüğü para egemen olduğu kredi portföyü ne kadardır? Onun 10 katıdır. O zaman ne yapacak banka? Üç tane Yunanlı banka, bankamızı alıyor. Bu bizi rahatsız etmiyor mu? "Ne oluyoruz" demiyor muyuz? Her neyse bu, hızla ilerliyor "Yüzde 40'a geldi" dedi. Ben demiyorum AKP'li Nevzat Yalçıntaş diyor, "Dikkatinizi çekerim, çünkü yabancı önce kendi ülkesinin hedeflerini çıkarlarını düşünecektir. İsteddiği vakitte parasını alır gider, ruhunuz duymaz." Çünkü hâlâ namuslu iktisatçılarımız diyor ki "Ey arkadaşlar, sıcak para -Meriç Yeldan Hocamızın kulakları çınlasın- saldırgan para ya da akışkan para anında çıkar". Altı ay evvel yaşadım. Mayıs başında, 5,5 milyar dolar çıktı. Ne kadardı? 60 milyarı aşan sıcak para vardı. Bu an, yani birkaç gün önceki sıcak para miktarı 65 milyar dolardı, ama Merkez Bankası'nın rezervi bundan azdır.

SALONDAN- 58 milyar.

METE TÛTÛNCÛ- Evet. Eskiden tersiydi bunun, yani 2000'in başında benim rezervim sıcak paranın üç katı, ama şimdi tersi. Sıcak para, oynak para her an kaçabilir ve yıkar Türkiye'yi. Türkiye'nin tekrar böyle bir durumda toparlanma sürecine girip toparlanması mümkün değil, zaten gayeleri de bu.

Evet ben şimdi burada satırbaşlarını okuyacağım. Aşağı yukarı 1 saat 10 dakikaya yaklaşıyoruz, bir iki hususu toparlayacağım, soru yanıtlara geçmek istiyorum. Diğerlerinin başlıklarını söylersem bir tanesi önemli bir konu, kayıt dışı ekonomi. Kayıt dışı ekonomi, bırakınız mücadele vermeyi maalesef teşvik dahi edilmektedir. Biraz evvel utanarak bir misal verdim, doktora gittiğim vakit manavdan meyve alır gibi "200 milyon, eğer istemiyorsan fatura, makbuz al sana 170" Ben de 540 milyon SSK emekli maaşı alıyorum, maalesef bu vergi kaçakçılığına ben de katılıp o ayıbı işlemiş oluyorum. Tabii bu misaller çoğaltılabilir.

Bu kayıt dışında ne hazindir ki TÜİK, yani eski DİE, Türkiye İstatistik Kurumu diyor ki "Yüzde 49 buçuk". Maliye Bakanı çıkıyor -birçok pişkin insan var ya- babalar gibi satıyor, işte o adamda diyor ki "Efendim, yok, yüzde 29 buçuk". Kimi hocamız, kimi iktisatçımız, en aşağı yüzde 56'yken, Osman Altuğ'da diyor ki, "Efendim, yüzde 65, bunu önlemek için çareler var." Adam yırtıyor kendini, "Artık hamiline olmaz, nama muharrir yapılacak, o zaman ki kayıt olur" diyor. Elektronik ortam varken, amaç siyasi irade olacak. Bunu yaparlar mı? Çünkü kendileri hırsız, altını çizerek söylüyorum.

SALONDAN- Naylon faturacı.

METE TÛTÛNCÛ- Naylon fatura üstadı şu Maliye Bakanı yahu.

Şimdi bakın, bir diğer konu ek vergiler çıkarmak. Biliyorsunuz, 1994 krizinde Tansu Çiller ek vergiler çıkarttı. Bu da memleketi istediğiniz gibi bu şekilde yasalarla soyabilirsiniz demektir. Bunlar da bir yolsuzluktur. Kimi zaman da yasaları uygulamamalı, mesela halen yaşadığımız

İMKB haber vermek için TÜPRAŞ'ın yüzde 14.76 hissesini -ki yaklaşık 300 milyon dolar, ama sağlanan rant 750-800 milyon dolar- Allah razı olsun PETROL-İŞ Sendikası gitti dava açtı ve son gelinen merhalede de PETROL-İŞ'in gerekçeleri doğru bulundu, yürütmeyi iptal etti. Şimdi bunu iade etmeleri lazım. İşte size çok canlı örnek, daha bu örnekler bitmiyor, TÜPRAŞ'taki yolsuzluğu söyledik. Yasaları uygulamama yönünde bir şey bu.

Bir diğer husus Kanun Hükmünde Kararname çıkarmak. Bunu maa- lesef en çok kullanan da rahmetli Özal'dı. Ben kendi çalıştığım müesse- sede benzeri dış ticaret şirketlerinde bir hafta için, on gün için geçerli kararnameler çıkarılmasını biliyorum, yani bu nasıl oldu uzağa gitme- yelim, Kemal Unakıtan'ın oğlu Abdullah bilmem kim 4 400 ton mısır ithal etti, "Efendim, işte kümesleri vesaire" denildi. İyi güzel de sen adam ithal ettikten sonra niçin vergi koydun mısırda? Onu koyunca ne oldu? İşte size milyonlarca dolarlık rant sağladı. İki, yasaları değiştirilen Khargel için yani o kadar çok örnek var ki, hani sadece ismi verip geçi- yorum, yani hem af çıkartıyor, hem de yeni çalışma odaları veriyor.

Yine Anayasada okuduğumuz vakit çok açık seçik şekilde der ki "Anayasaya göre tarım alanlarında sanayi tesisi kurulamaz." Yani ne söylüyorum? Açın bakın, ama Ford fabrikayı kurdu biliyorsunuz birinci sınıf tarım arazisinde. Nereden sonra? Bolu'ya gelirken ya da işte Kocaeli'ni geçtikten sonra. Bu örnekler çoğaltılabilir. Diğer bağışıklıklar istisnalar dedim, burada da belli süreli Kanun Hükmünde Kararname çıkardılar ve size -size derken yakın çevrelerine- bunun amacı budur. Zaten yolsuzluğu tarif edersek, kişilere veya gruplara kanun dışı ekono- mik çıkar sağlamaktır. Bir diğer mevzuat -bunun bileşenlerini aslında konuşmamın başında söylemem lazımdı- birincisi anayasalar, ondan sonra yasalar var, yasalardan sonra bu hiyerarşik düzen içinde tüzükler var, tüzüklerden sonra yönetmelikler var. Dikkat ederseniz, Avrupa Bir- liği zaman zaman diyor ki "Efendim, yasayı çıkartan o ilk pakette daha yönetmelikler falan yok," yahut da, "bunları çıkar, Meclisten geçmesi

lazım" vesaire. Birçok teşvik önlemleri, fonlar var. Bunlar da işte yatırımın teşvik fonu der. Adam 100 milyon dolarlık 400 bin tonluk çimento fabrikasına şişirtir faturaları, 200 milyon dolar gösterir, devleti soyar. Nasıl hayali ihracatı yaptılar? 10 cm. boyunda deri etek yollar, kim bakıyor? Böyle bir altyapısı yok. "Şu kadar mal yükledim" der, devleti soyar yani bizi soyar.

Nihayet bir ana konu, artık kangren olmuş bir konudur bu, milletvekillerinin dokunulmazlığı. Arkadaşlar, buna çok önem veriyorum, önem vermemiz lazım ve buradan yeni Yönetim Kurulu üyelerimize sesleniyorum, bizim de sıkıştırmamız lazım bireyler olarak. Seçim sürecine girdik, yani ne kaldı? Yaklaşık dokuz ay kaldı. Kasımda normal yapılacağına göre bu, ne gözüküyor? Bizim bu dokunulmazlığın kaldırılmasına yönelik biraz amiyane tabirle bastırmamız lazım. Çünkü benim vekilim yahu. Aslı mı önemlidir, vekili mi? Anayasada eşitlik varsa, niçin dokunulmazlık? Dokunulmazlık siyasetle sınırlı olsun, ama ekonomik konularda olamaz. Hemen beyler yasa çıkarttılar, biliyorsunuz işte sağlıkta dönüşüm projesi altında ne yaptılar? Bu arada da milletvekillerinin alacağı sağlık hizmetlerine birtakım yeni avantajlar getiren eşzamanlı yasal düzenlemeleri yaptılar. Onun için bu hayati önemdedir. Çünkü bunun arkasına sığınıyorlar. 150'ye yakın dosya vardır arkadaşlar. 550 milletvekili, 6'sı da zaten vefat ettiğine göre düşünabiliyor musunuz bunlar nasıl sınırlıyorlar. Böyle bir şey olur mu yahu?! Bizzat Başbakan 70 milyona söz verdi seçim öncesi, dedi ki, "Ben bunlara sınırlama getireceğim." Ondan sonra CHP biraz üstüne gitti, gitmesi lazımdı. Dedi ki "Efendim, memurların da kalksın, halen 353 milletvekilin var, 10 dakikada çıkar yasa istendikten sonra" ama isterlerse. Çünkü benim de hocam Necmettin Erbakan ne yazık ki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurdu. Biliyorsunuz Hazinesinin siyasi partilerle ilgili yasasına göre verdikleri paraları iç ettiler. Onu lanse etmedi. O gün yönetimde olan dokunulmazlığın arkasına sığınan Abdullah Gül de bakandı o hükümette. Avrupa Birliği'ne karşı olan

bakandı. Erol Manısalı zaman zaman yazıyor ya da Hulki Cevizoğlu diyor ki, "1995'te Şunları sđylüyordunuz, Şimdi 180 derece dđndünüz" vesaire. Kim vardı bir de? İçişleri Bakanı. Bunlar işte dokunulmazlığın sadece iki tipik örneği. Bunun arkasına sığındılar. Ne oluyor, ama hiç ceza alan var mı? Şu veya bu Şekilde zamanaŐımı diyorlar, bilmem ne diyorlar.

Son olarak da yine bu yasalarla yolsuzluk üzerine asgari ücret olayından bahsetmek istiyorum. Bir taraftan devletin kurumu diyecek ki, kimine göre 570 lira açlık sınırı, kimine göre 600 lira, yuvarlayarak sđylüyorum. Bunu sđyleyeceksiniz, ama asgari ücreti 380,5 liradan 403 lira 30 kuruŐa çıkaracaksınız, 23 lira arttırarak. Yani günde ne ediyor? Galiba 0,75 YTL ediyor. İki tane bile ekmek alamıyor, 400 liraya çıktı ekmek.

Ben sabrınız için teşekkür ediyorum, ama sđzlerimi başta sđylemem gereken bir cümleyle bağlamak istiyorum, bunu dertleŐir gibi kabul edin. Türkiye'yi uzun bir süredir Türkler idare etmiyor, benim hükümetlerim idare etmiyor. Türkiye dev, uluslararası, ulusötesi Şirketler oligarŐisiyle, onların yerli uzantıları, iŐbirlikŐileri tarafından idare ediliyor. Bunları biliyoruz, hepimiz biliyoruz TÜSİAD'ın ağır topları diye bunların koalisyonu idare etmektedir, ama sıradan vatandaş. Yani diyelim ki üç sene evvel Türkiye'de ünlü Amerikan Forbers diye bir dergisi var, bunlar dünya ölçeğinde en yüksek gelir sahiplerini orada yazarlar. O listeye giren 5 kişi vardı, 2005'te bu 20 kişi oldu, 2006 bitti 24 kişiye çıkmış. Varın görün, buna karşı da çöp konteynırlarından yemek arayan insanlarımız ya da pazarlar kapanırken gıda toplamaya çalışan insanlarımız da ortada.

Tekrar teşekkür ediyorum. Sürçülisan ettiyse -tiyatro sanatçısı gibi oluyor ama- affınıza sığınıyorum. Teşekkür ederim gösterdiğiniz ilgi için.

SALONDAN- Efendim, bir Şey sormak istiyorum. Cumhurbaşkanıımızı Şimdiye kadar birkaç Şey hariç tutarlı gördüm ben, fakat bu sabah

kahvaltıda radyodaki kısa haberlerde Halk Bankası'nın özelleştirilmesiyle ilgili kanunu onayladığını öğrendim, üzüldüm. Biliyor musunuz bunu?

METE TÛTÛNCÛ- İkinci kere geldiği için mecburen onayladı.

SALONDAN- Başka bir şey vardı, onu da Anayasa Mahkemesi iptal etti.

METE TÛTÛNCÛ- Zannediyorum bazı yayınlarda böyle şeyler oluyor, yani eksiklikler oluyor. Birinin haberini bir başka yayın daha başka türlü yorumluyor.

SALONDAN- TRT'nin radyosundan dinledim.

METE TÛTÛNCÛ- Benim getirdiğim gazeteden arkadaşlarımız okuyabilirler. Biliyorsunuz, tek kalan kurum olarak Anayasaya başvuruyor.

METE TÛTÛNCÛ- “Kamu Yönetimi Temel İlkeleri” sonra bunun adını değiştirerek bunu geçirmeye kadar gitti. Bu kanun aşamada çünkü Cumhurbaşkanı buna haklı olarak yirmi küsur gerekçeyle itiraz etti. Şimdi bu kanun çerçeve kanun. Yani Anayasa varken anayasaya ikame olabilecek çerçeve diye nitelenecek başka bir yasa olamaz, ama bununla ilgili organik ilişkisi olan 8 yasa daha var. Bu 8 yasanın birkaçını söyleyeyim: -iki bazıları çıktı- Bir tanesi Büyük Şehir Belediyeler Yasası, İl Özel İdareleri Yasası, bir diğeri Kamu Maliyesi Yönetimi ve Denetimi diye bir yasa çıktı. Bunlar bu 9 yasanın içinde -genellikle belediyeler- ama arkadan birçok yasa daha çıktı. Temel amaçları eyalet sistemi getirmek, çünkü dünyadaki genel gidiş site devletlerinin kurulması yani devletlerin küçülmesi. Son on yılda dünyadaki sayılı devletlere yirmi beş devlet daha ilave oldu. “Bölge Kalkınma Ajansları” diye bir yasa çıktı Şubatta, Tohum Yasası çıktı vesair çok önemli yasalar, yani ‘Sağlıkta Dönüşüm’, biliyorsunuz sosyal kurumları bir çatı altında toplamak amaçlandı. Bütün bu yasaları içeren çok güzel bir CD var burada. Bilgisayarı olanlar kullanabilir, notların yanı sıra masada duruyor, onu da

alabilirsiniz.

ÜMİT- Belki bir iki katkı diyebiliriz, örnek vermek istiyorum. Yasal yolsuzluk anlamında özel sektör yüzde 6'yla dışarıdan dolarla borçlanıyor ve bu borçlanmayı Türk Parasına çeviriyor. Burada yüzde 21 ile devletten, Merkez Bankasından faiz alıyor ve milyar dolarları geçen müthiş bir kâr elde ediyorlar, bunu da daha çok yabancılar elde ediyor. Yasal olarak yapılıyor bu iş; bu bir.

İkincisi, yabancılar 2003'de on iki milyar dolarla geldikleri zaman borsaya bugünkü kâğıt üzerindeki değeri 33 milyar dolar. 20 milyar dolar sırf borsadaki spekülasyondan üç katladılar kârlarını. Bu da yasal bir yolsuzluk çünkü borsayı siyasi bir ödün verilmediği zaman istedikleri zaman cari açıkta bu biriken parayı çekip indirip kaldırma imkânına sahipler ve bu paraları da borsayı düşürüp alıyorlar, yükseltiyorlar, satıyorlar. 20 milyar dolar net olarak yabancıların borsadan kazandıkları para, devletin açıkladığı rakamlar bunlar. Tam bir yasal yolsuzluk.

Üçüncü konu, AKP Hükümeti gelmiş geçmiş en büyük planlı programlı yasal yolsuzluklarda ANAP'ı dörde katladı. Bunu da en çok arazi ve belediyelerle yapıyorlar. Nasıl yapıyorlar? En basiti Darrüşafaka'nın Kadıköy'deki arazisine el koymayla başladılar. Orada bir hastane yapmak istedi Darrüşafaka Vakfı ve o vakfın değeri yetmiş milyon dolar, izin vermediler, yeşil alan dediler. Bu Taşyapı İnşaat, -sahibinin Tayyip Erdoğan olduğu iddia ediliyor- yetmiş milyona aldı bunu ve istediği rezistansta oteller zinciri Büyük Şehir Belediyesi tarafından anında verildi. Baktığınız zaman yasal olarak hiçbir şey yok ortada, her şey yasal ama arsanın değeri 320 milyona çıktı yani buradaki yolsuzluk 200 milyon doları geçti. Tam bir yasal yolsuzluk yani bunların yaptığı olay. Tevfik Bey ile biz biliyoruz, Eserkent Projesinde 7 200 konutluk projede yeşil alanların tamamı imara açıldı. Emsal oranı bir olanlar yani 100 metrekare arsan varsa 100 metrekare inşaat yaparsın, kaç katlı yaparsan yap. Burada emsaller birdir, ama dörde çıkardılar ve gökdelen-

ler yaptılar. Burada arazinin değeri 3,5 trilyona alındı bildiğim kadarıyla. Emsal arttırıldığı zaman arazinin değeri yaklaşık 60-70 trilyonu buldu. Yani bir anda en ağır arazi el değiştirdiği anda yeni sahiplerine müthiş bir rant sağlayacak her şey yasa. Şu anda Türkiye'nin her tarafı şantiye halinde ve yeni oluşturulan AKP şirketleri tarafından soyuluyor.

Bir tane daha yasal yolsuzluk, doğalgazda biliyorsunuz Mesut Yılmaz ve kardeşi Türkiye'yi soydu, gitti. Ufacık komisyonları için Türkiye'yi doğalgaza mahkûm eden bu zihniyet, bunlar geldi bu işi durduracak -Cumhur Ersümer, Mesut Yılmaz yargılanıyor- gittiler Gasprom ile özel anlaşmalar yaptılar, kendi komisyonlarını aldılar. Gasprom'a öyle yetkiler verdiler ki Mesut Yılmaz dahi vermedi o yetkileri. Türkiye'de, doğalgaz gidecek şehirlerde inşaatların boru yapımını Gasprom belirleyecek. Yetkiyi Gasprom veriyor, böyle birşey olur mu ve burada Tayyip Erdoğan'ın yakınındaki bir şirkette hiç doğalgaz tecrübesi olmayan, bu şekilde iş yapmamış bir şirkete de Gasprom o yetkiyi verdi. Bu tamamen yasal görünüyor, Türkiye 2007 kırılma noktasına doğru gidiyor.

Mesela, diyorlar ki "Enflasyonu tek rakama düşürdük". Türkiye'de yüzde 150 iken Arjantin gibi ülkelerde yüzde 400 idi. Bugün dünyada yüzde 9.6 ile dünyanın en fazla enflasyonu olan ikinci ülkeyiz. Yani bundan övünmelerine bakmayın siz, dünyayla Türkiye'yi birlikte değerlendirdiğiniz zaman biz çok kötü durumdayız. Bakın dünyada en yüksek reel faizler veren ülke biziz, birinciyiz, şampiyonuz; oran yüzde 21. İşsizlikte, dünyada en fazla işsizlik olan ikinci ülkeyiz. 58 milyar dolar paramız birikmiş, sonuncuyuz. Çin'in 1,5 katrilyon doları var, Hindistan'ın birikmiş 800 milyar doları var. Yani dünyayla değerlendirdiğimiz zaman biz bıçak sırtındayız ve 60 milyar dolar sıcak paramız var ve Türkiye de müthiş bir kırılma noktasına gidiyor. Bu AKP Hükümetini Türkiye'yi dağıtma hükümeti diye adlandırıyorum. Türkiye'yi kuruluş felsefesinden uzaklaştırıp, dağıtmaya doğru götürüyor, çünkü bunların Türkiye Cumhuriyetini düşünme durumları yok. Kendi ceplerini ve

kendi İslami düşüncelerini hayata geçirebilmek için bu Cumhuriyetin yıkılması ve dağılması lazım. Bunun malı, değeri hiç önemli değil. Yani bir domuz neyse, bu ülkeyi de öyle görüyorlar. Buradan bir kıl koparmak onlar için önemli bir şey. Bu ülkeyi dağıtıp kendilerine uygun neresi kalırsa orada bir yaşam tarzı kurmaya çalışıyorlar.

METE TÛTÛNCÛ- Afedersin Sayın Başkan, sana söz vermeden zamanı iyi kullanamadığım için atlamak zorunda kaldım. Ümit arkadaşına teşekkür ediyorum.

Çıkarılan yeni yasaların en önemli olanlarından biri de bu imar konusudur. İmar konusunu notlarda göreceksiniz, 2006'da gündeme sık sık çıkan bir Galataport vardı, Haydarpaşa vardı ve Levent vardı. Hatta Levent'i doğrudan doğruya Büyükşehir Belediyesi -böyle bir yetkileri yok- Ümit arkadaşımın değindiği yani Gasprom'a yetki verilmesi, böyle bir durum memleketin bağımsızlığına bir kere uymaz. Dünyanın hiçbir yerinde böyle bir örnek yok. Yani Türkiye Cumhuriyeti kendi kurumlarına değil, bir yabancı firmaya bunu verir.

ÛMİT- Bir ağır madde daha söyleyeceğim; Bakû-Ceyhan Boru Hattı sınırı bugün ABD planlarındaki Kürdistan sınırının aynısı ve o Bakû-Ceyhan Petrol Boru Hattının anlaşmasına o AKP Hükümeti nasıl bir niyetle imza atmış biliyor musunuz? Eğer bir karışıklık olursa, uluslararası güçlerin bu bölgeye müdahale hakkını imza altına vermiş yani bunların hepsi planlı programlı Türkiye üzerine oynanan bir oyunun parçası.

METE TÛTÛNCÛ- Bu gazetelere de yansıdı. Ben unuttuğum bir iki şeyi söyleyeyim sonra Sayın Başkanın sorusunu alacağız. Ben, dediğim gibi yazdım bunları, gerçekten Türkiye'de 3 200 kûsur belediye var, bunların sayısı akan zaman içinde artıyor biliyorsunuz. Korkunç bir rant, yani en önemli yasal yolsuzluklar budur. İmar planını değiştiriyorlar, birebirse katsayı onu arttırıyorlar. Ek rantlar konusunda yakında yaşadığımız neydi? Mesut Yılmaz'ın yeğeni olan Mehmet Kutman.

Kuşadası'nda alıyorlar işi, ondan sonra adam diyor ki "Yasa çıkartın". Yasa işte dönüyor şu veya bu şekilde, "yönetmelikle ben hallederim" şeklinde bu kadar da pervasız ve onlara, rakamı bilmiyorum, ama büyük bir rant sağlıyorlar. Yani diyelim ki orda dolgu yapıyorlar şu kadarda ikametgâh dışında dükkân filan vesaire. Bir diğer bankalarla ilgili olayda şunu söyleyeyim "Efendim, herkes yaptı etti" böyle bir şey yok arkadaşlar. Ben bankalarla ilgili size yuvarlak bir rakam vereyim; Türkiye'de dedim ki "Yüzde 40'lara çıkmış. Ziraat Bankası, Halkbank bir de Vakıf Bank -onları da özelleştireceğiz diyorlar- "Yasa çıkardılar Halkbank için" dedim. Bunun yüzde 65'lere çıkacağı söyleniyor. Bu arada Avrupa Birliği'nin 25 ülkesinin ortalaması yüzde 16'dır. Mesela Almanya yüzde 5, İtalya yüzde 9, Fransa yüzde 11. Yani bütün bunlar var, bir de bize benzeyen ülkelerde kaçla başlamış nereye gitmiş? Polonya gibi vesaire gibi, bunlar var zaten, gazetelerde de çıktı.

Özellikle bir şeye değinmek istiyorum: Bu kredi kartları konusudur. Sayın Başkan da çok memnun oldu. Buraya gelmişken kendisine de bir anımsatma yapmış olacağım tüm üyelerimle beraber. Banka kredi kartlarıyla ilgili AKP Hükümeti Haziran 2003'te bir yasa çıkardı. Yasanın amacı gecikme faizlerine bir sınır koymak. Bu yüzde 30, bunu bankalar tabiri caizse argo tabirle takmadılar, uygulamadılar.

Geldik 2006'ya, bu arada biliyorsunuz trajik olaylar yani intiharlar, boşanmalar arttı. Kredi kartı borçları 35 katrilyonlara vardı, o kadar büyüdü ki, Türkiye Milli Gelirinin yüzde 10'unu aşıyor ve de 430 bin banka kredi kartını ödeyemeyenler -dünkü haberde duydum, Kanal-türk'te verildi rakam- inanılmaz derecede yüksek bir oranda ve bunlar icraya verilmiş durumda yani düşünün insanların halini. Yeniden 2006'da "bu faizler çok, bu acı olaylar oluyor, bunların önüne bir set çekelim, bir de gücü olanlar alsın, disipline edilsin yani kredi vermek almak" denildi.

Ümit arkadaşım çok önemli bir şey söyledi tekrar teşekkür ediyoy-

rum. 2005 ve 2006'da en önemli gelişme özel sektörün dış borcunun, kamu borcunu aşmasıdır. Arkadaşlar bu borca kim garanti veriyor? Siz, ben, kamu. IMF anlaşmalarının 18. anlaşması 2001'de yapıldı -her yıl yapılan o protokoller aslında, birer anlaşma diye addedilir- ortak paydası "Hazine garantisi vardır", "Yahu, bana ne! Sen de Doğuşt aldın, vesaire aldın, Fortis Bank aldın, ben mi aldım borcu?" Ama kazın ayağı öyle değil, dediğim gibi bunlar alıyorlar. Bakın, şimdi kredi kartı olanları söyleyeceğim, gözümüz fal taşı gibi açılacak. Sizin verdiğiniz paraya yatırım fonu, mevduat ya da vesaire yüzde 11-12'de para verir. Kendisi parayı minimum bileşik faize hesabına göre -aritmetik hesap yaparsak- yüzde 90 üzerinde pazarlar.

Alıyor yabancından sendikasyon kredisi malum, alıyor 30 banka sendikasyonundan, burada alıyor 300 milyon doları bir kısmını borsada yine bizi, halkı soymak için kullanıyor. Ben üşenmedim üç dört tane kredi kartının halen geçerli olan aylık gecikme faizini not ettim. Biliyorsunuz, bunu bant olarak veriyor, demin bahsettiğim yasaya göre Merkez Bankası her üç ay için geçerli alt sınırı-üst sınırı söylüyor. Diyelim ki 2007'nin ilk üç ayı için yuvarlatarak söylüyorum alt sınırı 5.3, üst sınırı da 5,65 rakam. Ama fiili duruma bakın -bunları kendi ekstrelerinden çıkarttım- yani :Akbank, yüzde 6.29 aylık, bunu bileşik faiz gibi 12 aya teşmil edin, (yüzde 90 veya yüzde 100'ü de geçebilir). HSBC, yüzde 6.22, Finansbank bir rakam vermiyor, belirsiz yüzde 5 mi, 4 mü, 3 mü neyse, diyor ki, "Merkez Bankası'nca üç ayda bir saptanan faiz neyse ben onu uygulardım." Biraz insaflı görünüyor göreceli olarak, ama en acımasız Garanti Bankası, Merkez Bankası'nda saptanan o değer neyse herhalde o değerini en yükseğini alacak "onun yüzde 30 fazlasıyla alırım" diyor. Arkadaşlar, demek ki o zaman devleti takmıyor bankalar. O zaman benim somut önerim şu. Burada devamlı gelen üyelerle başlayalım, bir imza kampanyası yapalım. Bu rezillik, yasa tanımazlık, bu soygun konusunda şikâyetçi olalım.

TEVFİK PEKER (MMO İstanbul Şube Başkanı)- Evvela bu güzel top-

lantıya neden geç geldiğimi açıklayayım. Odamızın bir başka odasında bilim kurulunu oluşturma çalışmaları vardı. Üniversiteden hocalarımızla birlikte “Bu bilim kurulunu nasıl hayata geçirebiliriz” tartışmalarını yaptığımız için geciktim, şimdi bitti, oradan buraya geldik. İyi ki bitmemiş toplantı, çok hoşuma gitti. “Biterse Mete ağabey bana kırılır şimdi” dedim, geri geldim içeriye girdim. O bakımdan da böyle bir konunun konuşmacısı olduğunuz içinde sizleri kutluyorum.

Konuşup konuşmadığınızı bilmiyorum, ama günümüzde en çok yasal yolsuzluklar yerel yönetimlerce yapılıyor, belki tartıştınız, bilemiyorum. Bildiğiniz gibi şimdi kış sezonu bitiyor, bahar sezonuna girmemizle birlikte üçüncü Lale Devri başlamak üzere. Birincisi Osmanlı İmparatorluğunun gerileme dönemi, Nedim’in damdan düşmesiyle birlikte Lale Devrinin sanatsal tarafı sona erdi, fakat esas Lale Devri, Birinci Dünya Savaşında Osmanlı İmparatorluğunun yenilmesiyle bitti.

Bildiğiniz gibi geçen sene İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından Lale Devri başlatıldı, Hollanda’dan, Belçika’dan üç küsur milyon dolara ithal edilen laleler, şimdi bir daha aynı şekilde ithal edilecek ve bunlar değişik yerlere dikilecek. Ben İstanbul’un güzelleşmesi taraftarıyım tabii ki, çiçeğe, yeşillığe özlemle bakan, her tarafın yeşillik ve çiçeklerle donatılmasını isteyen kişilerden bir tanesiyim, ama önceliklere göre tabii ki. Şimdi bir de deniliyor ki, “Göztepe’den Yenikapı’ya veyahut da Göztepe’den Florya’ya tüp geçit, dört tekerler geçidi bunlar, toplu ulaşım aracı için değil raylı sistem için değil, arabalar için İstanbul’un Yedi Tepesine yedi tünel yapılıyor. Bunların hepsi bana göre tamda sizin bu konunuzla örtüşen projeler. 116 tane kavşak, 116 tüp geçit de dahil olmak üzere çünkü bu tüp geçit veyahut da Yeditepe’ye gelirken buradan araç girecek, Kâğıthane’den çıkacak, Kâğıthane’de ne olacak? Orada zaten trafik sıkışacak, çıktığı noktada trafik sıkışacak. Bunlar ne için yapılıyor? Bunlar çevre düzenlemeleri dahil olmak üzere yerel yönetimler kendileri gibi düşünen insanlara para aktarıyorlar ve daha doğrusu kendi burjuvazilerini yaratıyorlar. Bu boru hatlarında

böyle, bakanlıkların kara yolları ihalelerinde böyle, kavşaklarda böyle, duble yollarda böyle.

Buradan şuraya gelmek istiyorum. Bunların bütün kefareti de maliye'ye, bu yerel yönetimlerin hepsi ayrı bir padişahlık, "Ali kıran, baş kesen" hepsi. Bunlar çeşitli işler yaptırıyorlar ve kendi yandaşlarına ihale yapıyorlar ve bütün az önce söylediğimiz şekliyle de bunların bütün kefareti Maliyede, yurtdışı kaynaklarıyla yaptırıyorlar ve kendi yandaşlarına para aktarıyorlar, fakat kefareti Maliye, Maliye'nin kefareti'de bizler, halk. Bunların hepsi de bizim sırtımızdan çıkıyor. Bu yapı kendi dinsel burjuvazisini yeşertti. Bu ülkede ve bu dinsel yapı, kendi siyasi iktidarını da iktidara getirdi, işte AKP iktidarı. Daha öncede birkaç sefer söylemiştim, ülkemizde Cumhuriyet tarihinden günümüze kadar Koç Holdingin tüm sermaye birikimi 17 milyar dolar, Sabancı Holdingin tüm sermaye birikimi 15 milyar dolar, ama bunlar Cumhuriyet tarihinden beri öyle veya böyle bu şekilde kendilerini ikame etmişler, aşağıdan yukarıya doğru çarpık veya değişik şekilde bir gelişim süreci yaşamışlar. Bugünkü gelinen noktadaki sermaye boyutları bu. Türkiye'deki çok eskiden beri bu tarikatların geçmiş; olmasına rağmen palazlanma notları 15 yıl gibi bir sürece dayanıyor. Fethullahlarla, okullarla, kurslarla, Cemal kimseler, vesaire,bilmem nelerle filan, bunlar şu anda Türkiye'de 25 milyar dolarlık bir noktaya geldiler. Bu 25 milyar dolarlık yapı, kendi hükümetini belirledi yetmiyor "Cumhurbaşkanını da ben belirleyeceğim" diyor, son nokta. Dayanak işte, yerel yönetimlerdeki yasal yolsuzluklar, buralardan palazlanıp oralara geliyor yani kökeni yolsuzluk olan birçok şey.

METE TÛTÛNCÛ- Özür dilerim, bakın, bu yasalar boşuna çıkmadı, İl Özel İdareleri, Büyükşehir Belediye Yasaları, Belediye yasaları, Bölge Kalkınma Ajansları. O nedenle bir tekrar daha oluyor, ama o CD'leri alırsanız, orada neler olup bittiğini göreceksiniz, tablo çok kötü.

TEVFİK PEKER- Şimdi yan yollar furyası var mesela İstanbul'da, yol-

daki trafik sıkıştı mı buradan yan tarafa, yan taraftan bu tarafa taşınmak.

METE TÛTÛNCÛ- Çözümü yok aslında.

TEVFİK PEKER- Çözümü yok tabii, aynı metrekare alan içerisinde akan trafik söz konusu. Bunu bölse de burası sıkışacak, bu furya var. Milyarlarca lira veya dolar bu işlere aktarılıyor, buralardan da Cumhurbaşkanlığına varan süreçleri yaşayan bir sarmal içerisinde bu olaylar devam ediyor. Neticede orada noktalanacak. İnşallah noktalanmaz. Çok teşekkür ediyorum.

METE TÛTÛNCÛ- Ben teşekkür ederim, katkınız oldu. Kendimizi hep akçeli konulara odakladık işin ekonomik boyutlarına, ama işin bir de siyasal cephesi var. Bizde biliyorsunuz ne yazık ki muhalefetleyen hep şikâyetçi olunan bir Siyasal Partiler Yasası ve Seçim Yasası var. Bu iki yasa değişmeden Türkiye'nin sorunlarını çözmeye yönelik bir altyapı olamaz. Aslında Türkiye'mizde siyasal parti genel başkanları Kanuni Sultan Süleyman'da olmayan yetkilere maliktir. Genel başkan çıkar yanında dolgu malzemesi gibi, figüran gibi sekreterdir, yardımcısıdır, vesaire. Yahu siz hiç dünya televizyonlarında onların yöneticileri siyasetçileri konuşurken yanlarında birini gördünüz mü?

MAHMUT ATAMTÛRK- Bir parantez açayım; bunu değiştirmek mümkün değil, çünkü çoğunlukla gelen adamlar kendilerine karşı yasa çıkaramazlar, yani değişmez.

METE TÛTÛNCÛ- Doğru söylüyorsunuz. Hep ekonomi konuştuk bir anlamda, ama bakın bu çok önemli, neden önemli? Doğu Anadolu'da, Güneydoğu Anadolu'da şeyhlik, şıhlık kurumları var -halen var- Sedat Bucak olayından hatırlayalım, adamın korucu niteliğinde 10 bini aşkın adamı var. Sedat Bucak, kazadan sonra Gureba Hastanesi'nde yatarken 200 civarında insan özel korumalık yaptı. O zaman adam milletvekili sıfatındaydı. Yahu, bu hangi memlekette olur!

Ben diyorum ki, siyasi parti genel başkanları siyasetin ağasıdır. Ağanın karşısında hepsi -üyeler, genel başkan yardımcısı filan- hazırola geçmişler. Benim gibi çatlak sesli birini, ben CHP'deyim, bir konuşsam, ertesi gün kapının dışına koyarlar beni, yani bu kadar basit. O zaman eşzamanlı olarak, bizim gibi aydın olma yolunda insanların işte o siyaset bezirganlığı yapan, aslında benim siyasi irademe engel olan... O da bir siyasal yolsuzluktur arkadaşlar. Nasıl bir seçim durumu ki yüzde 45'lerin oyu yok sayılıyor. Stuart Mill'in -19. Yüzyılda yaşamış ünlü İngiliz felsefeci ve parlamenter- çok güzel bir sözü var "En kötü istibdat çoğunluk istibdadıdır" diyor. Ama bizde nasıl oldu? Azınlık 40.5 milyon seçmen var, 10.5 milyon katılıyor yani AKP'nin aldığı oy, yani katılanlardan aldığı oy yüzde 31, katılanlar yüzde 25'ti, ama yüzde 66-67 milletvekili çıkardılar.

MAHMUT ATAMTÜRK- Bunların sonu gelmez yani, iki günde anlamdım, toplum o kadar çok kaydı ki bu partisel sömürü, ama biz de yaşamak zorundayız, sonuçta herkes gibi biz de iktidarı düşünmek zorundayız. Fakat bu dediğiniz sömürden, yanlışlıklardan, adaletsizliklerden, eşitsizliklerden herkes mutsuz. Vatandaşın, halkın, aydınların mutsuz olduğunu görüyoruz.

Fakat şunu da görüyoruz. Herkesin buna karşı mücadele yöntemi ve iktidarı almanın, kazanmanın yöntemi bir tane olmasına rağmen -mücadelenin tek bir ekseni vardır, kıldan ince, kılıçtan keskin ince bir yöntemle başarıyı elde etmektir, harp de, siyasette de böyledir- alternatif çok, herkes bir kafadan konuşuyor, dolayısıyla acaba bu yöntemlerin hangisi doğrudur? Ben sizin katıldığınız noktaları biliyorum, fakat bu mücadelenin ince noktası, kıldan ince kılıçtan keskin ekseninden kayan unsurlar, bu durumda eğer yanlış bir eksene kaymışlarsa mücadele ettiği unsurlara karşı bir de hizmet durumuna düşmezler mi? O zaman hangisi doğru yani burada kaotik bir şey var, siyasal mücadelenin yöntemini belirlemede felsefi, siyasal boyutu anlamında belirsizlik, yöntem yanlışlığı var. O zaman Türkiye şartlarında demokratik müca-

dele etmenin yöntemleri, alternatifleri nasıl olmalı? Bu konuda bir şey önermelisiniz yani.

METE TÛTÛNCÛ- Bakın çok güzel bir soru sordunuz, ama bu bana göre ayrı bir panel ve tartışma konusu. Bizim en büyük zaafımız biliyorsunuz hâlâ klasik bir metottur, kendi içimize dönüp bakalım, ne yazık ki İngilizler'e mal edilen "böl ve yönet" kuralı işliyor. Dikkat edin Irak'ta yaptıklarına; Müslüman Müslüman'ı kırıyor ya da Filistin'de. Oysa HAMAS'ın da dahil olduğu hükümetin kurulmasının altyapısını Amerika hazırladı. İstedikleri "İstikrarsızlık kurumlaşsın." O istikrarsızlık ne oluyor, silah tüccarlarına yarıyor. Anonim bir sözvar, "Savaşın tek kazananı var, o kazanan da silah üreticileri".

Çok haklı bir noktaya temas ettiniz, ben bunu sıkılarak söylüyorum, ama zaman zaman burada da yaşıyoruz. Nihayet burada gerçek isim ve soyad alsak, 150-200'ü geçmiyor ama bence bu tartışmaları istediğimiz gibi, yapıcı bir şekilde yapamıyoruz, sonuç alamıyoruz ve devamlı bu fraksiyonlar oluyor. Aynı şey, dikkat edin yaklaşık bir senedir "solda birlik, bilmem ne 10 Aralık" vs. DİSK iyi niyetle çıktı diyelim, ama hiçbir somut ilerleme yok ve bizde iyi kötü sol ideolojiyi ya da sosyal demokrasiyi benimsemiş insanlarda büyük bir ümitsizlik var.

O zaman ne yapmalı? Odanın aktiviteleri içinde düşünüyorum, zaman zaman hep dertleşiyoruz diyoruz ki, "Biz sesimizi nasıl daha iyi duyurabiliriz?" Biliyoruz ki IMF'nin ilgilileri gelir, Bankalar Birliğini ziyaret eder, TÜSİAD'ı ziyaret eder, siz hiç şahit oldunuz mu meslek kuruluşlarına gitsin TMMOB'u ziyaret etsin, var mı böyle bir şey Başkan? Yok bunu biliyoruz biz. Ama onu bulabilmiş değiliz sevgili kardeşim, maalesef, kendimiz sorgulamalıyız. Ben öneririm hakikaten böyle bir panel yapılmalı yani kaç senedir emek veriyor herkes tüm genç arkadaşlar, ama nasıl etkili olunabilir. Bu arayışa girmeli, zannediyorum geçen Ümit arkadaşım ile konuştuk bunu.

SALONDAN- Son bir şey söylemek istiyorum. Bunları konuşuyoruz,

yüzde 99,999 milyar bir eksik bırakıyoruz, benim ölçümle doğru. Yıllardır neler konuşuluyor, hepsi doğru. Hiçbir sonuç çıkmıyor, bunu yapsak da yapmasak da yine imam bildiğini okuyor. Ne yapacağız peki kardeşim?

SALONDAN- İzninizle bir şey söylemek istiyorum. Sedat Bucak benim hemşerimdir ve benim kazamın çocuğudur. Onun büyük ağabeyi rahmetli oldu, hayatta olsaydı, Sedat Bucak olmayacaktı, bu şekilde popüler olmayacaktı, enteresan bir şeydir.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, imparatorluğu parçalamak için Avrupalılar Osmanlı İmparatorluğu içerisinde Arap, Kürt, Ermeni, vesaire gruplar oluşturdular. Onlara şahsiyetlerini kazandırttılar “Sizin bir kişiliğiniz, şahsiyetiniz var, siz şusunuz busunuz” diye onları örgütlediler ve onları Osmanlıya karşı bir şahsiyet kavgasına başlattılar. Ve ilk önce zannedersen Yunanistan koptu bu şekilde ve parça parça; ta ki 1919’da Atatürk’le başlayan şahsiyetli bir mücadeleye kadar. Atatürk gelinceye kadar Osmanlı bitmişti zaten, geldikten sonra, bu aşiretçileri Atatürk yer yer sildi, biraz dağıldılar, sindiler vesaire, ama Atatürk’ün ölümünden sonra değişti bu durum. Ben aşiret çocuğuyum, benim aşiret reisim açık kamyonla, -o zamanlar arabalar köylere gitmiyor, köy yolları kötü- gelirken şehre mavzerlerle, davetten dönen askeri cemse bunları görüyor. Kamyonlar o zaman küçük tonajlı ve mavzer onun boyunu geçiyor, bunu görmüşler, askerler “durun” diyorlar, bunlar duruyorlar. Askerler sipere yatıyor, bu diyor ki “Ben ağayım, benim yolumu kesme”, asker diyor ki “Teslim olacaksın, silahlarını ver,” Bu da diyor ki “Komutanım, bizi görme, ben ağayım, senin teskereni dondururum.” Asker diyor ki, “Üç kadar sayıyorum “ Asker “iki” diyor ayağı gidiyor, bunlar havada uçan kuşu vuran insanlar, askerin bacağı uçuruyorlar ve asker panik oluyor, komutanını alıyor, cemesine atıyor, Diyarbakır’a götürüyor.

On beş güne kadar ağaya -ben çay verirdim, çocuğum o zaman,

fakat her şeyi çok iyi hatırlıyorum- binbaşı haber gönderiyor “Söyleyin gelsin, ama gelirken kırk kişiyle gelsin”. Bunu bizzat birebir yaşamış bir insan olarak konuşuyorum. Gidiyorlar karakola diyor ki, “Canım kardeşim, ben geldiğimden beri buraya seni hiç görmedim,” sarılıyor, öpüşüyorlar. Diyor ki binbaşı, “Ne saklanıyorsun? Bir tane askerin bacağı uçmuş, sen bizim kardeşimizsin, canımızsın, ne istiyorsun?” Ağa diyor ki, “Herkes köylere saldırıyorsunuz, bize doğru gelmeyin, elimizde silahımız var, biz daha aşiretiz. Karşıda Bucak Aşireti var, gidin onlara.” Komutan bir akşam onlarla oturuyor, bir akşam sonra bunlarla başlıyor oturmaya.

Bütün Güneydoğu’da Osmanlı’nın mirası olarak Atatürk’ten sonra bu olay yürütüldü ve bizler münferit olarak, teker teker solculuk yaparak üniversitelerde örgütlendik. Bir yerlere geldik, ciddi bir güç olduk. Bizim o zaman öğrenci liderimiz Bülent Uluer yakalandı, biz yürüyüş yaptık, Bülent Uluer’i bıraktılar, hatırlayanınız var mı içinizde? Yürüyüş yaptık, bir köprü açtılar, diğer köprüden giderken bıraktılar Bülent Uluer’i. Biz böyle bir güçtük, fakat sonra bir baktık ki bizim gücümüz 12 Eylül’le birden bitti. Bilmiyorum ne olduğunu ve o soruyu hepimiz sorardık. Sonra hapselere düştük. Bizimle beraber bazı MHP’liler de girdi ve onlar da “biz kullanıldık” diyorlar. Kim yükseldi ondan sonra? Arkadaşların dediği gibi Fethullah Hoca büyüdü, Müslümanlar büyüdü ve biz sadece tartıştık, tartıştık, tartıştık fakat onlar bizi sürekli yönetti, yönetti.

SALONDAN- Emperyalizm, “böl, yönet, parçala” mantığıyla Güneydoğu’da da, Irak’ta da, Yugoslavya’da da insanları mezheplere, etnik gruplara bölerek, birbirlerine düşürerek bölüp parçalıyor. Hâlâ Güneydoğu’da şıhlık, şeyhlik, aşiret yapısı bozulmamışsa, bugün Aydın Doğan’ın medya grubu tamamen, töre, berdel, aşiret, bunu insanlara bir kültür gibi magazinleştirerek dayatmaya çalışıyor. Bu tamamen emperyalizmin o bölgede yaptığı tahribatın yansımasıdır. bir parçasıdır. Güneydoğu insanı emperyalizme karşı bir cephede olursa

Türkiye bütün sorunlarını çözer.

METE TÛTÛNCÛ- Medyayı kullanıyorlar, medya güçlülerin medyası yani onla şartlandırıyorlar.

SALONDAN- Bu güçler bizi her an şu anda da yönetiyorlar.

SALONDAN- Bakın, ağa sizi, 40 bin kişiyi yönetmiş, ama önce ağaya başkaldırın, o tabuları yıkın, daha sonra mücadele verin.

SALONDAN- Hayır kardeşim, ağa benim amcamın oğlu. Orada ağa hâlâ saltanatını yürütüyor, ama devletin desteğiyle.

SALONDAN- Devleti yönetenler, öyle bir sistem istiyorlar zaten.

METE TÛTÛNCÛ- Efendim, beni dinlediğiniz için hepinize teşekkür ederim.

“ÖZELLEŞTİRMELER ve PETKİM’İN ÖZELLEŞTİRİLMESİ”

TMMOB MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI

KARTAL TEMSİLCİLİĞİ

25 TEMMUZ 2007, Şube Temsilcilik Salonu

ORHAN ATILLA- Evet sevgili arkadaşlar; Makina Mühendisleri Odası Kartal Temsilciliğinin düzenlemiş olduğu “Özelleştirmeler ve PETKİM’in Özelleştirilmesi” konulu söyleşiye hoş geldiniz.

Şimdi ben size kısaca Özelleştirme İdaresi Başkanlığının PETKİM’e ilişkin bir değerlendirmesini okumak istiyorum:

“Ülkemizin en gözde şirketlerinden olan PETKİM 50’yi aşan petrokimyasal ürün yelpazesıyla bugün sanayimizin vazgeçilmez bir hammadde üreticisi durumundadır. PETKİM’in ürettiği hammaddelerden plastikler ve sentetik kauçuklar, inşaat, tarım, otomotiv, elektrik, elektronik, ambalaj sektörlerinin önemli girdileridir. Sentetik elyaflarsa tekstil sektöründe kullanılmaktadır. Ayrıca PETKİM’de ilaç, boya, deterjan, kozmetik gibi sanayi için birçok girdi üretilmektedir. PETKİM yılda 3,2 milyon ton brüt üretim gerçekleştirmesinin yanında, insana saygılı, çevreye duyarlı üretim teknolojisiyle ve kültürel, sosyal, ekonomik yaşamımıza yaptığı katkılarla yurdumuzun gurur kaynağıdır.”

Biz soruyoruz: Öyleyse PETKİM hangi gerekçelerle satılmaktadır?

Dünyada petro-kimya sektöründe üretim ağırlığı Batı’dan Ortadoğu ve Çin’e kaymaktadır. Dünyada ulusal kimya ve petrol şirketlerinin önemli her geçen gün artmaktadır. Türkiye, petro-kimya ürünleri açısından hızla büyüyen bir pazar haline gelmektedir. Yurtiçi petro-kimyasal ürün ihtiyacının yüzde 30’u yerli üretimle, geri kalanıysa yabancı ithalatla karşılanmaktadır. Son derece yaygın bir kullanım alanı olan kimyasallar üreten PETKİM başta, sayıları 6 bini bulan plastik firmalarının yanı sıra

birçok KOBİ'ye de ürün vermektedir.

Ülkemizdeki ekonomik denetimin, dolayısıyla ülkemizin bugününün ve geleceğinin uluslararası sermayenin kontrolüne verilmesine “hayır” diyoruz ve bu nedenle PETKİM'in özelleştirilmesine de “hayır” diyoruz.

Söyleşiye katılacak olan misafirlerimizi sunmak istiyorum size:

Sayın Ayfer Eğilmez 1948 yılında Ankara'da doğdu. 1970 yılında kimya mühendisi olarak mezun oldu. Kamu yönetimi ve işletme yüksek lisansları yaptı. MTA Enstitüsü'nde mühendis olarak çalıştı. TMMOB Kimya Mühendisleri Odası ve TMMOB Yönetim Kurulu üyeliklerinde bulundu. PETROL-İŞ Sendikasında araştırma uzmanı olarak çalışmaktadır.

Sayın Gaye Yılmaz ise Marmara Üniversitesi İktisat Fakültesi'ni bitirdi. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nda 15 yıl finans piyasaları alanında çalıştıktan sonra emekli oldu. 1997'den beri DİSK Birleşik Metal-İş Sendikasında uluslararası ilişkileri yürütmekte. 1998'den beri Anti-Mai Çalışma Grubunun aktif üyeliğini yapmakta. Yüksek lisansını 2004-2005 yıllarında Almanya'da küreselleşme ve emek politikaları üzerine yaptı. Halen Marmara Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde doktora yapmaktadır.

Önce sanırım Gaye Hanım'ı alacağız.

Buyurun.

GAYE YILMAZ- Merhaba.

Aslında ben PETKİM özelinde konuşmayacağım, ama özelleştirmenin ekonomi politiğini, daha doğrusu teorik gerekçelerini; neden 70'lerden, 80'lerden itibaren sadece Türkiye'de değil bütün dünyada, hatta erken kapitalistleşmiş ülkeler ya da gelişmiş, sanayileşmiş ülkeler başta olmak üzere bütün dünyada karşılaşılan bir olgu olduğunu açıklamaya

çalışacağım.

Kapitalizmin altın yılları diye biliyorum 1945 savaşın hemen sonrası ve 1966'ya kadar geçen süreci. Bu dönemde emek üretkenliği, özellikle OECD ülkelerinde, erken kapitalistleşmiş ülkelerde hızlı bir şekilde yükseliyor, tabii bunun sebepleri var. Amerika Birleşik Devletleri'nde çok hızlı bir sermaye birikimi var ve yıkılmış, yakılmış, savaşta ciddi harap olmuş bir sanayi altyapısı var Avrupa'da. Böyle bir manzara karşısında Amerika Birleşik Devletleri, biriken fonlarını transfer edecek üretken alanlar arar bir ülke konumunda ve 1945 dönemi aynı zamanda ilk defa hegemonyanın da İngiltere'den ABD'ye geçtiği dönemdir. Dolayısıyla Avrupa, tahrip olmuş sanayi altyapısıyla Amerika'nın tam aradığı bir ortam, fonlarını akıtmak, üretken alanlara yönlendirmek için. Dolayısıyla Avrupa ülkeleri başta olmak üzere OECD ülkelerinde emek üretkenliğinin hızla artması, sanayiye yapılan büyük yatırımlar, mekanizasyonun hızlı bir şekilde artması ve Markist literatürde mutlak artı değerden görelî artı değer üretimine hızlı bir geçiş diyebiliriz. Bu altın yılları tanımlayabileceğimiz ekonomik-politik kavramlar esas olarak bunlar. 1966'ya kadar bunu hızlı bir şekilde görüyoruz ve ne oluyorsa 1966 yılında oluyor.

Birden bire kâr oranlarında çok hızlı bir düşüş başlıyor yine bu ülkelerde. Henüz Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde böyle bir sıkıntı söz konusu değil. Bizde de var sorunlar; Brezilya, Hindistan gibi Türkiye benzeri ölçeklerdeki ülkelerde de sorunlar var, ama Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, Fransa, İngiltere gibi OECD'nin öncü büyük ülkelerindeki kâr oranı düşüş hızları inanılmaz düzeylerde. Bu konuda bir dizi teori üretiliyor, tartışma yapılıyor. Tabii Marksist teoriler var, onun yanında "Düzenleme Okulu" dediğimiz teoriler var. Aralarındaki temel fark şu:

Örneğin Düzenleme Okulu diyor ki: "Emek üretkenliği düştüğü için, 66'dan itibaren emek üretkenliğinde düşüş başladığı için kâr oranları

düşmüştür.” Buna karşılık Marksist teoriye göre kâr oranları düşüş eğilimi esas olarak emek üretkenliğinin düşüşünden değil, tam tersine artışından kaynaklanan bir eğilimdir. Onun da sebebi basit bir formül olayı aslında. Çok basit olduğu için söyleyeceğim, yazmaya da gerek yok:

Kâr oranı= Artı değer/Sermayenin değişmeyen kısmı+sermayenin değişen kısmı şeklinde. Sermaye ikili bir yapıdan oluşuyor. Emek üretkenliği arttıkça büyüyen artı değer, yani payda yer alan kısmın önemli bir bölümü sermayenin değişmeyen kısmına transfer edilmek zorunda. Yani mekanizasyon geliştirilmek, makina-teçhizat geliştirilmek zorunda. Bu böyle olunca emek üretkenliği buna bağlı olarak daha da artıyor. Bunun artmasıyla birlikte artık mutlak artı değer üretiminden, görelî artı değer üretimine geçiliyor ve o da şu:

Çalışma süreleri baz alındığında, diyelim ki bir gün 8 saatten oluştuğunda, gün sonunda elde edilen artı değerın yarısı canlı emekten, yarısı makinadan gelirken daha önceki süreçte, makina kısmı büyüdükçe, sermayenin değişmeyen kısmına yapılan yatırım arttıkça giderek bu oran şu şekilde değişiyor. Canlı emekten gelen artı değer 4'te1, makina ve teçhizattan gelen değer 4'te 3'e yükseliyor. Buna “görelî artı değer” diyoruz. Görelî artı değer, kâr oranıyla ters ilişkili. Görelî artı değer büyüdükçe kâr oranı düşme eğimine giriyor. Bunun sebebi de, evet mekanizasyonla çok daha üretim yapılıyor bu doğru, ama artık ortaya çıkan her bir çıktıda yer alan emek değer miktarı giderek azalıyor. Bu da çok basit bir nedenden kaynaklanıyor. Bir metaya, bir ürüne değeri veren nedir? Ona harcanan emek süresidir. Eğer bir bardağın üretim süresi 2 saatten 1 saate ya da 1 saatten yarım saate düşmüşse, o bardağın içinde harcinmiş emek miktarı da aynı oranda azalıyor demektir. Dolayısıyla ürüne, metaya değeri veren emek zamanı azaldıkça mekanizasyona bağlı olarak, aslında kâr oranları da otomatik olarak düşüyor.

Bu çok teknik açıklamadan sonra kapitalizm krize giriyor ve bu krizden çıkışın yollarının bulunması lazım. En önemli sorun, sermayenin

değişmeyen kısmında yani mekanizasyondaki çok hızlı büyüme. Bunun bir çözümünün bulunması lazım. İşte ilk çözüm olarak şu çıkıyor karşımıza: Sermayenin, sabit sermayenin parçalara bölünmesi ve dünya ölçeğine saçılma eğilimi göstermesi. Parçalara bölünme tabii her sektörde olabilecek bir şey değil, ama pek çok sektörde başarılabilen bir şey. Bunu da bizler pratik hayatımızda tedarik zincirleri, taşeronlar biçiminde biliyoruz. Aslında bunların, taşeron ve tedarikçilerin onlarcası, baktığımızda tek bir büyük ulusötesi şirkete üretim yapıyor. Bu üretimler eskiden, 66 yılından öncesinde bu büyük ulusötesi şirketin bünyesinde, tek bir fabrikada, 30 bin işçinin çalıştığı bir ortamda yapılmaktaydı. Ama sabit sermayeyi parçalara ayırıp bu parçaları tedarik zincirlerine satmaları durumunda -ki kâr oranını yükseltmenin bir yöntemiydi bu- hem kâr oranını tekrar yükseltebileceklerdi hem de buna bağlı olarak sermayenin dünya ölçeğine saçılması, yani uluslararasılaşma dediğimiz süreç çok daha hızlanacaktı.

Bunun yanısıra bir başka eğilim daha ortaya çıktı. Daha doğrusu kâr oranları düşüşe geçtikten itibaren, kâr oranı üzerindeki diğer baskılar araştırılmaya başlandı. Evet, doğrudur; sabit sermayedeki hızlı büyüme bir baskıdır ve kâr oranının düşüşüne yol açan en önemli nedendir. Bunun dışında acaba kâr oranlarını düşüren etkenler nelerdir?

Bir diğeri kolektif fondan yapılan harcamaların büyüklüğü ve o da şu: Aslında bireysel kapitalist bir işletmede yaratılan değer doğrudan kolektif fona gider. Dolayısıyla her bir birey işçinin kendi bireysel patronuyla olan ilişkisi, gerçekte tüm bir işçi sınıfının tüm bir kapitalist sınıfla olan ilişkisidir, ama bu görünmez. Firmalar ölçeğinde baktığımız için bunu çıplak gözle görmek mümkün değildir. Bütün üretilen artı değerler kolektif fona gider. Kolektif fonu, bütün üretken kapitalistlerin yaptıkları sermaye harcamaları bağlamında katkı koydukları bir fon olarak düşünelim. Bu fondan belli zorunlu harcamalar var. Bunlardan bir tanesi devletlerin zorunlu giderleri; kaçınılmaz olarak bu fondan ödemesi gereken. KİT'ler bunun içerisinde harcama kalemi. KİT'lerin geliri

de var, ama kapitalist sınıfa ancak dolaylı olarak, hem de belirli bir bölümü ancak aktarılabilir, tüm bir kapitalist sınıf yararına değil. Buna karşılık kolektif fon nasıl bir fon? Bütün kapitalistlerin yaptıkları sermaye harcamalarıyla katkıda buldukları bir fon. Oysa spesifik bir KİT ancak belli bir kapitalist fraksiyona, belli bir kapitalist sektöre kaynak aktarabilir. Dolayısıyla aslında KİT'ler kolektif fonda bir küçülmeye neden oluyor. Sadece KİT'ler değil, eğitim, sağlık, yol, bunun gibi "kamusal harcama" dediğimiz bütün olaylar kolektif fonu daraltan ve kolektif fondan yapılan harcamalar; hem de kolektif fona hiçbir doğrudan katkı girişi olmadan fonu küçülten harcamalar.

Buradan hemen şuna geçmek istiyorum: Hepinizin şunu düşündüğünü biliyorum. Yani eğitim de, sağlık da, kapitalist sermaye birikim sürecinde aslında son derece önemli yeniden üretim alanlarıdır. Bunu soracağınızı, sorduğunuzu duyar gibiyim. Ama burada şunu hatırlamamız gerekiyor: Birikim süreçlerindeki emeğin ikili yapısına bakmamız gerekiyor. Yani üretken olan emek ve üretken olmayan emek; şu meşhur tartışma. Bugün pek çok akademisyenin reddetme noktasına geldiği, "artık bu tartışmaları bırakalım, emek gücünün tamamı üretkendir" diyenlerin olduğu, "artık robotlar var, emek gücünün hiçbir kategorisi üretken değildir" diyenlerin de bulunduğu meşhur tartışma. Aslında burada çok uzun yıllardır yanlış noktalarda tartışıldığını söyleyen pek çok Marksist teoriyen var ki ben onlara katılıyorum. Üretken olma ve olmama konumu, emeğin kendisinden çok kapitalist için üretken olma ve olmama konumudur. Aslında doğrudur; bütün emek gücü, emek gücünün yarattığı değerlerin hepsi önemlidir, değerlidir, emek gücü kullanımı değeri yaratır, ama burada bakılan perspektif emek gücünün kapitalist için ne kadar değer yarattığı. Böyle bir ayrıma gidildiğinde şu ortaya çıkıyor. Bazı emekler var ki, kapitalist için olmazsa olmaz, mutlaka istihdam edilmek zorunda, ama değer yaratmıyor. Bu kategori, üretken olmayan emek. Bunlar arasında finans sektörünü sayabiliriz, reklâmcılığı sayabiliriz, ama senelerce üretken olmayan gibi görülen

mesela bir eğitim emeği kesinlikle Marks'a göre üretken emek kategorisinde. Bir diğeri, üretken emek kategorisinde, kapitalist koşullarda istihdam edilmek şartıyla sağlıkta harcanan emek. Mühendis emeği, kesinlikle üretken olan emek kategorisinde.

Neden bu iki emek ayırımına girdim? 66'da başlayan kâr oranları düşüşünde kolektif fonu daraltan, genel kâr oranını düşüren bir diğer baskı da burayla ilişkili. Marksist iktisatçı olan Kanadalı Mozaley'in yaptığı çalışma, Amar Şeyk ve Ahmet Tonak'ın birlikte yaptıkları çalışma rakamsal olarak verileriyle olayı ortaya koyuyor ve şu görüyor. 66 yılında başlayan kâr oranları düşüşü sırasında ve takip eden bir 10 yıllık süreçte üretken emek tarafından yaratılan değer çok önemli bir bölümü, yüzde 62 gibi bir oranı üretken olmayan emeğe harcanmak zorunda kalınıyor. Bir taraf değer yaratıyor kapitalistler için, diğer taraf kapitalist için olmazsa olmaz, vazgeçilmez bir faktör, ama o değer üretmeden üretilen değerden bir pay aktarılmak zorunda olan emek. O zaman bir çözüm daha getirilmek zorunda. Yani sadece sabit sermayenin parçalara bölünerek dünyaya saçılması, tedarik zincirlerinin, meta zincirlerinin, taşeronların oluşması yeterli değil ve bir şey daha yapılması lazım. O güne kadar devletler kamu tarafından üretken olmayan emek gibi kullanılmış, ama gerçekte kapitalist üretim ilişkilerine angaje edilse sermaye için değer yaratabilecek emek türlerinin çok hızlı bir şekilde kapitalistleştirilmesi gerekiyor; kapitalist üretime entegre edilmesi gerekiyor. Bunlar kimlerdir? Mühendislerdir, öğretmenlerdir, sağlık kadrolarıdır. Bunların derhal bir şekilde kapitalist üretim organizasyonuna dahil hale getirilmesi gerekiyor. Bir şey daha yapılması gerekiyor: Üretken olmayan emek, yani kapitalistin vazgeçemediği, mutlaka bir harcama yapmak zorunda olduğu -çünkü dolaşım süreci birikimin ayrılmaz bir parçasıdır, doğrudur- değer üretim sürecinde yaratılır, ama yaratılan değer dolaşım sürecine girmediği, meta sermaye para sermayeye dönüşmediği sürece kapitalist döngü, çevrim devam edemez ve bu ne kadar gecikirse, dolaşım ne kadar gecikirse sermayenin

devir hızı o kadar uzar, devir sayısı azılır ve dolayısıyla çevrim sürekli olarak geciktirilir. İşte bu nedenden ötürü üretken olmayan emeğin de bir şekilde formülünün bulunup maliyetinin ucuzlatılması gerekiyor.

Burada çeşitli yöntemler, stratejiler kullanılıyor. Bunlardan bir tanesi eğitim. Örneğin hangi alanda -üretken olsun veya olmasın- ekmek kıtlığı çekiliyorsa, Türkiye'yi hatırlayın, kendi örneğinizden çok daha iyi sonuçlar çıkarabilirsiniz. 80'lerin başında Türkiye'de yeni gelişen finans piyasaları var ve finans alanında istihdam edilecek emek son derece sınırlı. Finans piyasalarında çalışan uzmanlar kendi istekleriyle iş değiştiriyorlar, büyük oranda büyük paralarla transfer oluyorlar; ücret düzeyleri son derece yüksek ve sermayenin emekle olan pazarlığında sermayenin pazarlık gücü çok zayıf. Bir bakıyoruz işletme fakülteleri mantar gibi. Üniversiteler mantar gibi açılıyor ve her birinde en yüksek kontenjan işletme fakültelerine veriliyor. Bunların her birinden 4-5 yıl içerisinde finans uzmanları mezun edilmeye başlanıyor. Çok geçmiyor, 94 krizinden başlayarak finans alanında muazzam bir yedek işgücü ordusu yaratılmış oluyor ve artık o elit finans uzmanlarımızın iş bile bulamadıkları, işsiz yedek işgücü ordusunun bir parçası haline geldikleri bir süreci yaşıyoruz.

Eğitim pek çok alanda benzerini yapıyor; mühendislik fakültelerinde yapıyor, tıp fakültelerinde yapıyor, eğitim fakültelerinde yapıyor ve yedek işgücü ordusunu hızla yaratıyor. Bir başka şey daha yapıyor. Bu da devlet yasalarını değiştirerek, Kamu Yönetimi Reformu gibi yasaları çıkararak emek gücünü, kamuda çalışan üretken olan ve olmayan emeği güvencesiz konuma getirerek o alanda da bir yedek işgücü yaratılması. Ama bakın bütün bunlar nasıl bir işe yapıyor.

Avrupa'da ve Amerika'da bir aşırı birikim, aşırı likidite, sermayenin değersizleşmesi krizi yaşanıyor. Sermaye akacak üretken alan arıyor; 70'lerdeki durum böyle. O dönemde bütün ülkeler yüksek gümrük duvarlarıyla korunuyor. Yani üretken sermayenin sınırları aşip çevre

ülkelere yatırım yapması kolay, basit bir iş değil. Önce uluslararası anlaşmalarla gümrük duvarlarının hızla aşağıya çekilmesi gerekiyor. Ülkelerin ulusal normlarının bunu kabul edecek düzeye indirilmesi gerekiyor ve bu zaman alacak bir şey. Onun için ilk anda bakıyoruz o sermayenin saçılma olgusuna, OECD'nin kendi içerisinde çevreler yaratılıyor. Hani hep vardır ya merkez periferi, bağımlılık ekolü tartışmalarında bu vardır, "bir pazar" yaklaşımı vardır, sömüren ülke, sömürülen ülke yaklaşımı vardır, zengin ülke yoksul ülke yaklaşımları vardır, gelişmiş-gelişmemiş yaklaşımları vardır. Çevreye bir bakıyoruz -bugün kendimizi çevre olarak görürüz, genelde böyle tanımlanır- hayır, 70'lerde OECD'nin kendi içinde çevreler keşfediliyor. İtalya'da Emilio Romano diye bir bölge var. İtalya için çevre orası, hiç gelişmemiş bir kırsal. Bir anda oraya tedarik zincirlerinin akmaya başladığını görüyoruz. Almanya'da Baden Wurthenberg Bölgesi, Avusturya'da Sazburg bölgesi. Bunlar kırsal, o dönemde kırsal fakat sermaye akacak yer bulamadığı için, gelişmekte olan ülkelere girişinin önünde pek çok engel olduğu için önce gelişmiş ülkelerin kendi içindeki kırsallıklara akmaya başlıyor. Aynı dönemde -hep tesadüf gibi yorumlanır, hatta hiç ilişkisi kurulmaz- mesela şöyle denir: 70'lerden itibaren finans piyasaları teknolojinin gelişmesiyle birlikte gelişti. Böyle değil, bu kadar basit değil. Çünkü sürekli bize söylenin arkasını görmek, araştırmak zorundayız. Finans piyasaları teknolojiye bağımlı olarak gelişti, teknoloji neye bağımlı olarak gelişti? Finans teknolojisi niçin 70'lerde oldu da 60'ların başında olmadı, 50'lerde olmadı? Baktığımız zaman aynı sorunu görüyoruz; sermayenin değersizleşmesi riski, aşırı birikim likidite krizi. İlk anda bu çevreler yaratılmadı kuşkusuz. Yani 66'da kriz olup 67'de Emilio Romani, Sazburg, Baden Wurthenberg'i yaratamadılar, bu bir gecede olabilecek bir iş değildi. Bu likiditeyi bir yerde değer kaybetmeyecek biçimde dinlendirmeleri gerekiyordu. Bunun için farklı finansal araçlara ihtiyaçları vardı ve 70'ten itibaren finans sektöründe çok ciddi bir çeşitlenme, gelişme, sığ dediğimiz piyasaların derinleştiği bir süreci görüyoruz önce Batı ülkelerinde olmak üzere. Arkadan yasaların değişmesi, reformlar ve

uluslararası ticaret anlaşmaları üzerinden bir başka şeyle karşılaşıyoruz. Hani Türkçe'de bir deyim vardır: "Körün istediği bir göz, Allah verdi iki göz" şeklinde. Şimdi saçılacaklar, Türkiye'ye de saçılacaklar, diğer az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere de saçılacaklar tedarik zincirleriyle, ama gelmek istedikleri yerler sanayisi gelişmiş Marmara Bölgesi, İzmit, Gebze değil. Onlar daha kırsal bölgelerde saçılmak istiyorlar; emek gücünü en ucuz, en korumasız bir şekilde bulacakları, sanayinin görece gelişmediği, çevre standartlarının görece daha az kontrol altında olduğu en uç odaklara ulaşmak istiyorlar. Çok güzel, bunu da yapabilirler, bir engel yok. Bir engel var, altyapı sorunu. O bölgelere altyapının taşınması lazım. Arkadaşlar bütün altyapı aslında mühendislik faaliyetidir. Köprü, baraj, yol, su, elektrikten hangisini alırsanız alın, hepsi bir şekilde mühendislerin işe angaje olmasını gerektirir. İşte bu nedenle uluslararası yasalar öncelikle devreye giriyor; örneğin GATS Anlaşması gibi bir anlaşma çıkarılıyor. Bir yandan emeğin yenilikçi gücünün harekete geçirilmesi, yani kol ve kafa emeğinin ortaklığının geliştirilmesi gerekiyor. O innovation stratejileri dediğimiz buluşçuluk, yenilikçilik, yeni keşifler yapmak, yeni icatlar yapmanın dürtülmesi gerekiyor, ama bunu dürtmenin bir bedeli var. O bedeli önlemek için hemen bir patent ve telif hakları yasası, uluslararası bir yasa geliştiriliyor. Böylece fikri mülkiyet hakları diye yeni bir mülkiyet alanı tanımlanıyor. Yani diğer mülkiyet alanlarının yanına bir de zihinsel mülkiyet giriyor. Çünkü mühendisler, diğer emekçiler, yeni icatlarda bulunabilir ve "bu benim icadım" diyebilirler. Bunun bütün getirisine tek başlarına -haklı olarak- sahip çıkmaya kalkabilirler ve bunun önünü kesmek lazım. İşte "Trips" dediğimiz anlaşma, patent ve telif hakları anlaşması da bu gerekçeyle gündeme getiriliyor.

En güzeli bütün bunlar yapılıyor, emek ucuzlatılıyor; aslında sermaye olacak güzel yatırım alanları buluyor. Anadolu'da veya kırsallarda, diğer ülkelerin kırsallarında altyapı yatırımlarının yapılması lazım. Devletlere deniyor ki: "Artık bu işlere giremezsin. Çünkü sen yatırım yaptın"

ğın zaman, bunu kamusal bir şekilde sunduğın zaman kolektif fondan harcama yapıyorsun. O kolektif fona biz kapitalistler hep birlikte ödeme yapıyoruz. Sen bize içinden küçük bir miktar aktarıyorsun, ama ancak belli bir sektöre gidiyor bu aktardığın. Sen artık ekonomiden elini çekiyorsun, bütün ekonomik sektörler piyasaya açılıyor. Altyapı yatırımlarınaysa hiçbir şekilde girmiyorsun. Çünkü elimizde çok hazır, birikmiş, muazzam bir likidite var. Biz zaten bunu akıtacak üretken alan arıyoruz ve şu anda altyapı yatırımları bize tam bu olanağı sunuyor.”

İşte bütün ülkelerde muazzam altyapı çalışmaları başlıyor. En son makina imalat sanayiiyle ilgili bu doktora çalışmaları sırasında çok küçük, detaylı olmayan, sizin yaptıklarınızın yanında hiçbir şey denebilecek bir araştırma yaptım. Önce dünya ölçeğinde bir analiz yaptım, ondan sonra Türkiye özeline geleceğim. Dünya ölçeğinde yaptığım analizde şu çıktı karşıma: Kapitalizmin aşırı birikim krizinin bugün halen devam ettiğinin bütün işaretleri var. Özellikle sektör bir malı üretimi açısından, sizin Odanızın mensuplarının çalıştıkları işletmelerde yaptıkları üretim aslında Marksist kategoride sektör-1 üretimi, yani sermaye malları üretimi. Başka bir deyişle siz makina üretiyorsunuz. Siz nihai tüketiciye ulaşan, nihai tüketici tarafından kullanılan makinalar değil, büyük bir çoğunlukla sektör-2’yi, yani tüketim malı üreten firmalara makinalar üretiyorsunuz; sermaye malı üretiyorsunuz. Bu nedenle bu sektörün analizi son derece önemli. Şöyle cümleler var: “Sektörümüz ciddi krizde, ama Çin’de ciddi gelişmeler var. Çin coğrafi olarak çok büyük bir ülke. Şu anda üretim çok dar bir bölgeye sıkışmış durumda. Bu büyük ülkenin diğer alanlarına da yatırımın kaydırılması makina imalat sanayini canlandırabilir. Amerika Birleşik Devletleri’nde otoyollar, köprüler çok eskidi ve hızla yenilenmesi bu krizi aşmaya yardım edebilir” gibi cümleler aslında sektörde krizin ciddi bir şekilde devam ettiğini -dünyada ve Türkiye’deki göstergeler de dahil olmak üzere- ortaya koyuyor.

Ben anlatırken zamanı farketmedim. Süremi geçtiysem lütfen beni

uyarın; hemen toparlarım ve daha sonra katkılar bölümünde de devam edebilirim. İzleyen var mı, yarım saati geçtim mi?

Geçtim mi? Peki hemen bırakıyorum ve daha sonra sorular bölümünde daha detaylı ve şu an unuttuğum kısımları da aktarırım.

Buyurun Ayfer Abla.

AYFER EĞİLMEZ- Merhaba sevgili arkadaşlarım; Gaye emek süreci ve kapitalist üretim ilişkilerinden girdi. Ben de konumuzun başlığı olan özelleştirmeden girmeye çalışacağım.

Özelleştirme genelde ideolojik bir saldırı ve bu kâr oranlarının düşmesinden hareketle oluyor. Artık şunu istemiyordu kapitalist. Kamu gelirlerinin düşmemesi gerekiyordu. Dolayısıyla gelişmiş ülkeler bu konuda az gelişmiş ülkelerden farklı saiklerle hareket ettiler. Onlar bu işi ileri sürerken şunu düşündüler. Kamu gelirlerinin azalmaması gerekiyor çünkü artık oradan kapitalist pay alamıyor. Öne sürdükleri diğer bir argüman da kamu kuruluşları verimsizdir, çünkü orada bir toplumsal mülkiyet olduğu için verimli veya kârlılık saikleri geçerli değil. Onun için bu kuruluşların özel sektöre açılması gerekiyor. Böylece hem verimlilik artacaktır, hem kârlılık artacaktır. Dolayısıyla amiyane tabirle devletin sırtında kambur olmamaları gerekiyor diyorlar. Oysa kapitalist güne kadar bu bizim KİT'ler dediğimiz, devletin bu mal üretimi yapan alanlarından kendi sanayisine girdi ve adam olarak palazlandı. Yani görev zararları diye bir şey duyarız her zaman. Bu görev zararları kuruluşların görev zararları değildir, o kapitaliste verilen maldan gelen, düşük fiyatlarla verilen maldan gelen görev zararlarıdır. Ama bize her zaman şu söylenir: "İşte bunlar çalışmaz, müsriftirler, hep görev zararı yaparlar." Oysa oradaki şey tam da sermaye aktarılan kaynaktır ve oraya bu, görev zararı olarak geçer. Bir argümanları da buydu.

Yine "demokrasi ve katılımdan" çok söz edilir. "Bu mülkiyetin bütün halka yayılması gerekir" argümanını ileri sürdüler. İşte bu halka

arz meselesini ileri sürdüler. Dolayısıyla “herkes alacaktır, o mülkiyette payı olacaktır, söz hakkına sahip olacaktır” gibi argümanlar ileri sürdüler. Şimdi ben PETKİM özelinde ya da genelde girdiğimde göreceğiz, gerçekten böyle halk alabiliyor mu, işçi alabiliyor mu, bunda pay sahibi oluyor mu? Piyasalar nasıl çalışıyor, bu satışlar nasıl tek elde toplanıyor? Nasıl monopol ya da tekel haline dönüştüğünün hepsini, gerek gelişmiş ülkelerde, gerek bizim gibi ülkelerin her ikisinde de bu tip uygulamalar oluyor. Bir argümanları da buydu ve hatta bunun adına “demokrasi” dediler; “katılım” dediler, mülkiyetten pay alınıyor, buna da demokrasi dediler. 80’lerden sonra bizim TMMOB olarak yaptığımız bir şeyde de mesela şunu söyledik: Çimento’yu sattınız -o tarihlerde çimento gitmişti- USAS’ı sattınız. İşkence devam ediyor, hukuk ihlalleri devam ediyor. Hani demokrasi geliyordu bu satışlardan? Bu türlü bir yığın kamu ya da toplumun gözünü boyayıcı pek çok şey söylendi. Dolayısıyla dünya ülkelerinde bu özelleştirme meselesi gelişmiş ülkelerde yapıldı. Özellikle Reagan döneminde yapıldı. Zaten Reagan Döneminde Amerika’da kimi hizmetler yapıldı onları zaten biliyorsunuz liberal ekonomiydi. Kamu mülkiyeti meselesi zaten zayıf olan İngiltere’de çok yapıldı; Thatcher biliyorsunuz sokak lambalarına kadar özelleştirdi. Bu böyle bir akım olarak gitti. İşte petro-kimyasaları, petrol sektöründe, telekomünikasyon sektöründe ve çok acısı sağlıkta özelleştirme yapıldı. Şu anda İngiltere’de çökmüş bir sağlık vardır. Buralardan hizmet almaya kalkıyorlar.

Yine Almanya çok fetiş hale getirildi. Oysa oradaki özelleştirme değildi. Almanya, demiryollarını falan da yapmadı ayrıca; bunun bir kamu hizmeti olduğunu ve yapılmaması gerektiğini gördü. Oysa orada yapılan Doğu Almanya’yla Batı Almanya’nın birleşmesinden gelen Doğu Almanya’daki o kamusal mülkiyetin kapitalist sisteme uyumlandırılmasıydı. Ama bize böyle “satışlar” diye getirdiler. Yine şunu söylediler ve hâlâ da söylüyorlar. “Sovyetler Birliğinin çözülmesinden sonra bütün bağımsız devletler her şeyini özelleştirdi, Türkiye hâlâ son komü-

nist ülke gibi duruyor ortada,” dediler. Yine hepinizin bildiği gibi oralarda bedava kuponlar biçiminde satışlar yapıldı düşük değerlerde; orada da yapılan özelleştirme değildi. Bugün kamu kuruluşunu almaya gelen mafyatik oligarklar yarattılar. Biliyorsunuz Lukos sahibinin Putin’ce şey edilmesi gibi, oligark bir yapıyı oluşturması gibi. Artık şöyle düşünün: Yolsuzluklar, hukuk ihlalleri, aklınızın alabileceği birçok olay bireysel zenginler türemeye başladı ve burada da yapılan buydu. Yani hiçbir yerde bunun sonuçlarıyla -ki Türkiye için söylediğimizde daha da canlanacak gözümüzde- bu yolla kamu gelirlerinin düştüğü veya hissi satışları yoluyla halktan, işçilerden ya da emekçi kesimlerin zenginleştiği, pay aldığı, bir durum olmadı. Bırakın onu “küçük yatırımcı” dediğimiz o gruplar tam tersi en mağdur kesimler olmaya başladılar. Çünkü bunların hisselerini geliştirme, yeniden alma şansları yok. Çok kıt bir para var ellerinde ve bunlar borsada tek tek satıldı, belli kişilerin ellerine geçti. Bu İngiltere’de de böyle oldu. İngiltere BP’nin satışında 127 bin hissedarı düşünün, 2 yılda bu 20 binlere düştü. Görüyorsunuz bunu devam ettirmesi mümkün değil ki bunlar da borsası gelişkin, piyasası gayet iyi işleyen ve kuralları olan yerler. Bizim ülkemizde zaten 3-4 tane borsa spekülörü götürüyor her şeyi. Dolayısıyla uygulamalarda gördüğümüz gibi bütün bu argümanlar hiçbir şekilde geçerli olmadı.

Gelelim Türkiye’ye: Türkiye’de 1986 tarihinde ilk özelleştirmeler başladı. 2005 yılına kadar baktığımızda 29,3 milyar dolarlık özelleştirme işlemi yapılmış. Yani para kazanılmış anlamında değil, işlem yapılmış. Bunun kimi tahsil edilebilmiş, kimi edilememiş, borçlar ertelenmiş, vesaire. AKP Hükümetin gelene kadar toplam 8 milyar dolarlık bir özelleştirme var, gerisi AKP Hükümeti’ne ait. İşte her şeyi satarım, ne görürsek satarım, babalar gibi satarımı orada görebiliyoruz. Gerçekten Türkiye’nin en değerli kuruluşları -özelleştirmeye cepheden karşıyız bu başka bir şey- halk tabiriyle altın yumurtlayan ve kamu kaynaklarıyla oluşturulan, verilen vergilerden bizlere yol olarak, hastane

olarak, diğer hizmetler olarak dönen en önemli kuruluşlar gitti bu dönemde. Neler gitti? ERDEMİR gitti, TELEKOM gitti bildiğiniz gibi, Seydişehir Alüminyum gitti; bunların hepsi AKP Hükümeti döneminde gitti. Bütün gübre fabrikaları gitti, TÜPRAŞ gitti, doğalgaz dağıtımları gitti. Bunun gibi en değerli ve hizmet getiren yerler gitti.

Sonra ne oldu diye baktığımızda ben şöyle genel bir panorama çiziyim. Gübre fabrikalarının büyük bölümü kapandı, yani üretimden vazgeçildi. İstihdam daralmaları olanlar var, yüzde 100 olan yerler var, yüzde 70 olan yerler var ve bunlar da işin bir başka boyutu. Yani bunlar üretime kazandırıldı mı? Hayır. Şu anda TELEKOM'u görüyorsunuz; gelen fiyatlarla, zamlarla, işleyen mekanizmayla. Hani hizmetler ucuzlayacaktı ve kaliteli hizmet sunulacaktı özelleşince. Görüyorsunuz pahalılık oranını, bu hizmetlerdeki pahalılaşmayı. Aynı şekilde işte ERDEMİR tek yassı ürün üreten ve Batı için çok önemli bir alandır. Çünkü rekabet edebilecek tek yassı ürün kuruluşumuz bizim. Bunun gitmesi gerekiyor ve nitekim bu da gidecektir. OYAK'ın ortaklık yaptığı gibi yarın bu da yine yabancılaştırma dediğimiz meseleyle karşı karşıya kalacaktır. TÜPRAŞ biliyorsunuz "ulusal sanayiye gitti" dediler, elbette ulusal sanayiye gitmemiştir. Yüzde 2 payı olan SHELL, oranın bütün denetim ve kontrolünü aldı. Orada alınabilecek bütün kararları SHELL verebilecek veya kararların SHELL'in onayından geçmesi gerekli. Ama bunu bize hep "ulusal sanayi aldı, KOÇ aldı" diye anlattılar. Oysa öyle protokoller yapıldı ki orada her şeyi belirleyen tamamen SHELL oldu.

Gelelim PETKİM'e: arkadaşım açılıştta söyledi. Petro-kimya sektörünün şöyle bir hem dünyadaki hem Türkiye'deki önemine girersek, ondan sonra PETKİM'in ne ifade ettiğini, Türkiye'deki konumunun ne olduğunu belki daha iyi anlayabiliriz. Sevgili arkadaşlar; petro-kimya sanayi katma değeri yüksek ürünlerin yaratılması için çok önemli girdi sağlayan bir sektör. Biraz evvel yine arkadaşım söyledi; gerek plastik hammaddeler anlamında, gerek elyaf anlamında, gerek lastik-kauçuk dediğimiz o sanayinin gelişmesinde ve diğer kimyasallar dediğimiz

organik ya da inorganik kimyasallar alanında çok önemli bir yere sahip. Ki bu ülkede organik kimya sanayi gelişmemiştir ve katma değeri en yüksek olan sanayidir. Gelişmemiştir ve PETKİM ürünleri bunun araçlarıdır. Türkiye'nin PETKİM'de şöyle bir fırsatı vardı. Türkiye PETKİM'in kuruluşuyla dünyayla eşzamanlı girdi; ilk defa böyle bir sanayi girişi oldu. 60'larda Batı girmişti, yani Avrupa'yı kastediyorum. Çünkü ilk giren Amerika'dır petro-kimya sanayine. Petrol hammaddesi kullanıldığı için burada petrolden elde edilen nafta ya da doğalgaz kullanılır hammadde için. İşte petrolün çok bol olduğu dönemde petrokimya sanayine girmişlerdir bütün dünya ülkeleri. Çünkü bunlar ileri kimyada kullanılan malzemeler olduğu için hem katma değeri çok yüksek, hem verimliliği arttırıcı, hem kârlılığı arttırıcı unsur olan ürünler. Türkiye'de 60'larda gündeme getirildi petrokimya. Batı'dan büyük bir tepki geldi: "Siz tarım ülkesisiniz, bu son derece modern bir sanayi, teknoloji yoğun bir sanayi. Sizin ülkenizin bunu yapması mümkün değil, girilmesin," dediler. Ama işte dönemin Almanya'ya gidip okuyup gelen kimyacıları ya da teknik elemanları bu projeleri hazırlayıp binbir zahmetler, önlerine çıkan bütün engellere rağmen hayata geçirdiler. 63'lerde TPAO'nun içinde bir petro-kimya birimi kuruldu ve 65'te de Yarımca'da ilk petrokimya sanayimiz kurulmuş oldu. O dönemde Türkiye'nin bütün talebini karşılayacak bir kapasitedeydi. Yalnız orada şu hata yapıldı ve mühendisler olarak bunu sorgulamamız gerekirdi, o zaman da biz odalar olarak söylemiştik. Ticari plastikler üzerinde, yani daha çok piyasada kullanılan **hercai plastikler** dediğimiz plastikler üzerine üretim yapıldı. Oysa o dönemlerde konulması gereken program mühendislik plastiklerinin üretilmesi olmalıydı, ana programlardan birisi bu olmak durumundaydı. Mühendislik plastikleri biliyorsunuz yoğun AR-GE gerektiriyor, katma değeri yüksek özel kimyasallara geçişi sağlıyor. Böyle bir politika hatası yapıldı, ama daha sonra Aliğa kurulduğunda 70'lerde ikinci kimya tesisine ihtiyacımız oldu. Çünkü artık Yarımca Tesisi ihtiyacı karşılayamaz duruma gelmişti. Aliğa'da teknolojisi son derece gelişkin, gayet iyi **nahralları** yeni ikinci bir petro-kimya tesisi

kuruldu. Ve bu tesis, Türkiye'nin 85'lerde, 90'larda yüzde 85 civarında talebi karşılayan bir yapıdaydı. Ama daha sonra gerek nüfus artışı, gerek sanayileşmenin ve gelişmenin etkisiyle artık Türkiye'nin petrokimya ihtiyacını karşılamaya yetmedi. Çünkü PETKİM'le beraber Türkiye'de olmayan plastik sanayi gelişmeye başladı. Daha evvel İstanbul'da daha çok dışardan alma biçimiyle getirilen bir plastik sanayi vardı. Oysa PETKİM'le beraber Anadolu'da binlerce plastik işleme atölyeleri, orta ölçekli, büyük ölçekli plastik sanayi dediğimiz, işleme sanayi dediğimiz KOBİ'ler gelişmeye başladı. PETKİM o anlamda sadece hammadde vermekle değil, aynı zamanda plastik işleme bilgisi ve tecrübesi gibi bir işlevi de gördü. Artı bu plastikçilerin hammaddelerini anında, hem kaliteli, hem standartlara uygun ürüne ulaşmalarını sağladı. Yani düşünün, bir başka sanayiye doğuruyor. Onun için sanayinin itici gücü diyoruz. Sadece plastikler için değil, tekstil sanayi için girdi vb. oldu. Çünkü kullanım alanı o kadar geniş, o kadar geniş ki uzay teknolojisinden tutun, günlük ihtiyacınıza kadar pek çok alanda görebiliyorsunuz ve böyle de bir işlevi var PETKİM'in.

Ne yazık ki 80'lerden sonra bu özelleştirme furyasıyla birlikte PETKİM de 1987 tarihinde özelleştirme kapsamına ve programına alındı. Artık PETKİM'in yatırımları dediğimiz meseleyi unutmak durumunda kaldık. Ne oldu? DPT'ye verilen bütün yatırım kapsamaları özelleştirme kapsamında diye çok güzel fizibiliteler yapıldı, çok güzel master programlar hazırlandı. Çünkü artık programa göre üçüncü petrokimya tesisinin, dördüncü petrokimya tesisinin kurulması gerekiyordu, ama özelleştirme kapsamında olduğu için yeni yatırım yapılmadı. Zamanla Aliğa'nın 400 bin ton etilen kapasitesi de ihtiyacı karşılayamadı. Zamanla yüzde 40, yüzde 30 ve bugünlerde yüzde 28, yüzde 20'lik; hatta kimi ürünlerde talebi karşılayabildi. Ne oldu? Dışardan, gerek bağımsız devletlerden, gerek de Uzak Asya'dan standart dışı, kalitesiz ürünler girmeye başladı ve PETKİM ithal edilen bu standart dışı ürünle rekabet etti. Ama yine kalitesini bozmadı, çevre sorununu çözmeye çalışan bir

kuruluş oldu. Özellikle ihracat yapan ve yurtiçi pazara da üretim yapan plastik sanayicileri için PETKİM'in varlığı çok önemliydi. Çünkü PETKİM olmazsa ulaşamıyorlar hammaddeye. Bu kalitede hammaddeye ulaşamıyorlar. Çünkü navlun parası var, vergi var ve fiyatı alıyor, götürüyor. Artı, bir de alabilme kültürü yok. Nereden alınacak? Geçenlerde sendikaya biri geldi ve dedi ki: "Biz bu hammaddeyi nereden temin edeceğiz? Evet, standart dışı ürün var, ama benim yapacağım kalitede üretim için nereden alacağım?" diyor. Biz onlara gene adres olarak PETKİM'i verdik. Dolayısıyla PETKİM zamanla piyasanın yüzde 22-28'ine düştü.

Bütün bunlara rağmen rehabilitasyon yatırımlarını yapmaya devam etti ve kapasite artırımı yatırımlarını yaptı. 450 milyon dolarlık bir kapasite artırımı yaptı ve kapasitesini yüzde 30 geliştirdi, ama yine de yetmiyor. Kapasitesini yüzde 100 geliştirmesi lazım, çünkü dünyada 1-1,5 milyon ton etilen kapasiteli şeyler devreye girmeye başlıyor. Pazar çok büyük, 700 milyar dolarlık bir pazar ve ihtiyaç çok fazla artıyor. Dolayısıyla Türkiye de artık bunu karşılayamaz duruma geldi. Bütün bunların nedeni de PETKİM'in özelleştirme kapsamında olması. Bir sanayiye batırmak için ne lazımsa yapıldı, ama PETKİM kalitesini bozmadı, standardını bozmadı ve yine de yarıştı; Avrupa'yla yarıştı standart olarak. Bu da yetmedi tabii ve yavaş yavaş PETKİM halka arz biçiminde parça parça satılmaya başladı. İlk defa 88'de yüzde 4'lük bir payını halka arz ettiler ve hatta "işçilere, çalışanlara, vesaire" diye arz ettiler. O zaman sendika herhalde biraz direndi ve büyük hisse satışları yapamadı. Daha sonra ikinci özelleştirme programında yüzde 88'lik bölümünü blok satış olarak yaptılar. Yine hepinizin bildiği gibi 2003 tarihinde 605 milyon dolar karşılığında Standart Kimya dediğimiz Uzan Grubu bunu aldı. Ama Uzan Grubu teminatını yatıramadı, gerekli yükümlülüklerini yerine getiremediği için -tabii bir de bunun politik yönü var biliyorsunuz. AKP Hükümeti geliyordu, Uzan Grubunu tarumar etti- ödeyemedi ve satış iptal edildi. Bir müddet böyle kaldı.

Daha sonra 2004 tarihinde tekrar satışa çıkarıldı, ama yeterli düzeyde teklif gelmediği için bu da ertelendi ve PETKİM için geldik bu yıllara. Son şeye geleyim, ondan sonra özelliklerini isterseniz anlatabilirim. Yani sektörün diğer dinamiklerini anlatmadım, sektörün kendine özgü dinamikleri var. Sektör bütün dünyada olduğu gibi petrol fiyatları arttığı zaman etkilenir. Çünkü naftadır hammaddesi ve petrolden elde edilir nafta biliyorsunuz. En önemlisi, sektörün 80'den sonra entegrasyonunu yok ettiler, parçaladılar. Nedir o? Petrol sektörü gibi petro-kimyanın da şöyle bir özelliği vardır: Petrolün araması, üretimi, taşınması, rafinajı yani işlenmesi ve ondan petrokimya ürünü üretimi ve pazarlaması. Böyle bir dikey entegre halindedir. Bu, hem ölçek ekonomileri için önemlidir, yani maliyet düşürücü özelliği vardır hem de petrol sektöründeki gider olan kısmın karşılanması için anlamlıdır. Petro-kimyadan aldığı, akaryakıt pazarlamasından aldığı alır, önemli aramalarını ve üretimlerini yapar. Ama 80'den sonra özelleştirmeye hazırlamak için TPAO bünyesinde yapılan bu entegrasyon parçalandı. TPAO tek başına bir anonim şirket haline getirildi, TÜPRAŞ tek başına bir anonim şirket haline getirildi, BOTAS tek başına bir anonim şirket haline getirildi ve amaç özelleştirmeye hazırlamaktı. Petrol Ofisi tek başına bir şirket haline getirildi ve PETKİM tek başına getirildi. Bakın bütün entegrasyon gitti. Oysa PETKİM hammaddesini TÜPRAŞ'tan alıyordu. Yani rafineri-petrokimya entegrasyonu vardı. Çok önemliydi bu; hem hammaddenin sağlanabilmesi için önemli, hemde ucuz sağlanabilmesi için önemli. Dolayısıyla bunlar parçalandığı an hammaddeye ulaşım zorlaştı. Bir de ayrıca TÜPRAŞ artık kurşunlu benzin üretmeye başladığı için nafta vermemeye, az vermeye başladı. Bu başka bir bağımlılık. Oysa PETKİM programını yapmıştı ve kendi arsası içinde bir rafineri, nafta üretecek bir kimya rafinerisi programı vardı, buna izin vermediler. Şimdi özel sektöre verecekler o izni.

Dolayısıyla geldik bugünlere. Bugünlerde de biliyorsunuz, basından da izlemiştir 2 milyar 50 milyon dolara hepimizin çok şaşkınlık

içinde izlediği 8 tane alıcı firma vardı teklif veren; hepimizin önce çözemediği ve “kimdir bunlar?” dediğimiz, ihale masasında neredeyse Özelleştirme İdaresi'nin “kimdir bunlar?” dediği bir grup hiç gözünü kırpmadan bu fiyatı vererek ihaleyi kazandı. Ancak tabii bu prosedür devam ediyor. Gelelim o grup konusuna. Gerçekten korkularımız vardı. Hani özelleştirmeyecek kadar karşı olmak başka bir şey -ki öyleyiz biz- ve bir de şunu merak ediyorsunuz. Hadi aldılar bu adamlar, burada üretim devam edecek mi? Gruba baktığımızda iki tane finans kuruluşu konsorsiyumun içinde ve bir tane de göstermelik Caspi Neft denilen Kazakistanlı bir petrol şirketi. Diğerleri de artık hepimiz basından da izlediniz Ermeni diasporası denilen, Rusya'daki bir finans kuruluşunun başında bulunan birisi var ve yüzde 54 hisse o grubun. Yüzde 26'lık hisse Caspi Neft Grubunun ve diğeriyse burada Şekerbank'ın yüzde 34'ünü alan Turan Alem grubunun. Hâlâ daha arkasını bilmediğimiz, hâlâ da daha kimler var, neler var diye araştırmaya çalıştığımız ve Özelleştirme İdaresi de dahil bilinmeyen bir gruba gitti burası. Biz tabii şu yönüyle ilgilendik iki tane teknisyen olarak. “Yahu bunlar üretim yapacak mı? Bunun içindeki grup kim?” dedik. Orada yapabilecek olan, ileri sürdükleri sektörle bağlantılı olan Caspi Neft'e baktık “ne üretim yapar burası?” diye. Çünkü Özelleştirme İdaresi Temsilcisi orada “PETKİM bu satışla hammadde garantisini güvenceye aldı” dedi. “Allah Allah, kimdir bu naftacılar?” dedik. Bir bakıma hammaddesi nafta çünkü. Baktığımızda bu şirket, yani Casti Neft Kazakistan'da küçük, sıradan bir petrol şirketi. Yani yerel düzeyde üretim yapan ve yılda 176 milyon tonluk bir üretim yapan bir grup. Bir hesaplıyorsunuz, bizim TPAO'nun 10'da 1'i bir üretim bu rakam. Bizim TPAO'da zaten bizim yıllık hampetrol talebimizin ancak yüzde 7-8'ini karşılıyor. Oysa bakıyorsunuz PETKİM'in neye ihtiyacı vardı? PETKİM'in 1 milyon ton etilen üretebilmesi için yılda 800 milyon ton ham petrole ihtiyacı var ki o naftayı elde edebilsin. Ben şu anda neden söz ettim? 176 bin ton üretim yapan bir şirketten. Buradan da görüyorsunuz; Casti Neft orada göstermelik olarak duruyor ve diğer finans kuruluşları alarak ne yapacaklar? Zaten temsil-

ciye ilk “Siz kimsiniz?” diye sordu basın mensupları. O da yanındakilere, bakın temsil ettiği gruptan kartvizit istedi ve kartvizitten okuyacak kimler olduğunu. “Siz burada ne yapmak istiyorsunuz?” diyor basın mensupları. İlk söylediği söz şu oldu: “Biz liman geliştireceğiz.” Zaten biz de biliyorduk ki, PETKİM altyapısı için alınacak.

PETKİM'in öyle olanakları var ki, 1 milyon metrekarelik bir sahası var. Biz buna “tank çiftliği” diyoruz. Burada yani ürünleri çok rahat stoklayabilecek, depolayabilecek çok gelişkin bir alanı var. Büyük gros'larda gemilerin yanaşacağı limanı var, iskelesi var, rıhtımı var. İzmir'e bile hitap eden 150 milyon metreküplük bir su barajı var, koje-rasyon sistemi var, arıtım sistemi var; 14 tane üretim fabrikası, 8 tane ortak kullanımı olabilecek yan utility'si var. Böyle bir yer düşünün -ki az sayıyorum- ve bunun altyapısına geliniyor. Orada -bizim korkumuz da hep oydu- PETKİM bir depolama terminali olarak kullanılacak veya daha teknik anlamda bir tank çiftliği olarak kullanılacak. Ne demek istiyorum burada? Bizim ülkemiz çok önemli bir pazar bu anlamda, petrokimya anlamında. Zaten PETKİM şu anda ilk yatırımlarıyla birlikte en fazla yüzde 28-30'luk bir pazarı karşılıyor. Yüzde 70'lik bir pazar boşluğu var. Ne demektir bu? Gerek kimyasallar, gerek petrokimyasallar gelecek, gerek iç pazarda gerekse Avrupa'dan da gelse, öbür taraftan da gelse Avrupa'ya veya doğuya sevk edilme alanı gelecek ve bir tür depolama alanı olarak kullanılacak. Yani üretim yok burada. Liman yine ayrıca bildiğiniz gibi her alanda kullanılabilir. Yine bilmiyoruz tabii, bu grubun diğer bir özelliği büyük alanda kara para aklama. Çünkü Kazak oligartları bunlar da. Yine siz de izlediniz Turan Alem Grubunun Kazak Başkanıyla olan ilişkilerini. Cezaevine girmiş, çıkmış; aklınızın alabileceği her yolsuzluğu yapan bir grup. Finans grubundan Troika Dialog Bankasının sahibi olan hani kamuoyunda Ermeni diasporası olarak sunulan adamın ilişkileri zaten berbat. Dolayısıyla şu çıkıyor: Şunu anlamak çok zor bu ülkede. Biz bunu TÜPRAŞ'ta da yaşadık. Efremov'u TÜPRAŞ'a teklif verdiğinde “bir tabela şirket” diye okudunuz. Düşünün

teklif alıyorsunuz ve teklif aldığımız şirketler hakkında önceden bilgi sahibi değilsiniz; böyle bir şey olur mu? Ondan sonra şu söylendi: “Efendim, İstihbarat Örgütü, Dışişleri Bakanlığı araştırma yapıyor.” Durum hasbelkader ortaya çıktı ve satışınızı yapacaktınız neredeyse. Bakın mali polisinizin devrede olması lazım. Efremov’da karşılaştık ve o da Tatar’lara gidiyordu biliyorsunuz. Ta gidip Almanya’dan bir tabela şirketi olduğu tespit edildi. Virginia Adalarında kurulmuş, kara para kullanan bir şirket olduğu tespit edildi ve yoksa satılıyordu, gidiyordu. Yani bunu anlamak hiç mümkün değil. O zaman haklı olarak şunu düşünüyorsunuz: Çiftlik mi burası? Bu kadar rahat nasıl gelinebiliyor? Her önüne gelen, karaparayı alan, cebine para koyan “ben satın almaya geldim” dedi diye ve yüksek para verdi diye verilecek mi bu kuruluşlar? Üretim zorunluluğu getirmiyorsunuz, yatırım zorunluluğu getirmiyorsunuz, istihdam zorunluluğu yok. Yani burada para veren her şeyi alabilir. Hem de “babalar gibi, gece pijamamla da inirim” diyordu Bakan. Daha sonra da hepinizin bildiği gibi Başbakan bizim için “Sermaye ırkçılığı yapıyor bunlar” filan dedi. Oysa biz dememiştik. Biz aslında işin ne Ermeni boyutuna girdik, ne Yahudi boyutuna girdik. Dedik ki: “Kardeşim burası bir kere satılamaz, PETKİM’e ihtiyacı var bu ülkenin ve özelleştirme karşıyız.” İkincisi, burada üretim yapılmayacak. Yani bir Türk kamu yararı savunuyoruz biz orada. Ama Başbakan “işte bunlar ırkçı” dedi. Ben televizyonda da söyledim biz Ermeni’leri çok seviyoruz. Yani işin Ermeni’si, vesaire değildi konu. “Basiretli tüccar” diye tarif ediyorlar kendilerini ve tüccar bile kime ne sattığını, nasıl geriye alacağını falan bir kontrol eder. PETKİM macerası da bu. Şu anda Rekabet Kurulu’na henüz gitmiş değil bu karar. Büyük ihtimalle hükümet kurulacak, ama tabii ki biz direneceğiz. Hükümet kurulduktan sonra bu kararın Rekabet Kurulu’na gitmesi ve Rekabet Kurulu’nun konsorsiyumdaki şirketleri tek tek incelemesi gerekiyor. Biz şimdiden söyleyebiliyoruz ki konsorsiyumdaki o şirketlerin hiçbirisinin gerek finansal, gerek teknik olarak hiçbir şansı olmadığını çok iyi biliyoruz; biz Efremov’da gördük onu. Özelleştirme İdaresi bunu hep yapıyor. Tek tek bu şirketleri inceleyip

onay vermesi gerekiyor, ondan sonra OİK'ya gitmesi gerekiyor ve OİK'nın bunu tekrar "uygun mu, değil mi?" gibi incelemesi gerekiyor. Onun için hep birlikte mücadele etmemiz gerekiyor.

Yani bırakın satıcısı, vesaire hiç önemli değil, şu soruyu hep birlikte soralım: Buralar özelleştiriliyor, bu alıcılar gerçekten bu alanda üretim yapmak istiyorlarsa, böyle bir derterli varsa Türkiye'nin yüzde 70 pazar açığı var. Yeni teknolojilerle, yeni kapasitelerle yeni işletmeler niye kurmuyor bunlar? Bu soru hep boşlukta.

Ben şimdilik bu kadar söyleyeyim isterseniz; sonra soruları yanıtlarım.

ORHAN ATILLA- Sayın Gaye Yılmaz ve Ayfer Eğilmez'e teşekkür ediyoruz.

Şimdi soru-cevap bölümüne geçelim isterseniz ve sorularımız varsa onları aktaralım.

ERKAN ARSLAN (Kimya Mühendisi)- PETKİM'de çalışan sayısı ne kadar, oradaki mühendis ne kadar? Yani sizin söylediğinizden burada üretim yapılmayacağı çıkıyorsa, bir depo olacağı çıkıyorsa bunların önemli bir bölümü işsiz kalacak. Yani bizim örgütlerimizi ilgilendirmesi açısından birtakım rakamlar verebilir misiniz?

AYFER EĞİLMEZ- Şimdi şöyle: 540 küsur kapsam dışı dediğimiz yani toplu sözleşme dışı kalmış olan mühendisler de var ve idari kesim de var. Mühendislerin sayısını şu an tam hatırlayamıyorum, ama onlar şöyle bir şey yapıyor. Mühendis arkadaşlar -biz de üretimden gelen insanlarız- emekli olmaya çalışıyor. Biliyorsunuz uzun yıllar PETKİM'e personel alınmadı ve hepsinin emekliliği geldi. Ya da şunu yapıyorlar: Kamuda başka yerlere 4C ile yerleştirme dediğimiz bir mesele var ve kamuda başka yerlere gitmeyi tercih ediyorlar. Dolayısıyla bu iş sanki işçilerin sorunuymuş gibi. Böyle bir aristokrat tavır sergiliyor mühendisler ve bunu anlamakta çok zorluk çekiyorum, ki PETKİM'de çalışan-

lar, diğer alanlarda çalışanlara göre daha politikler. Çünkü PETKİM'in politik bir geleneği var. Ama ona rağmen davranışlar şöyle ve TÜPRAŞ'ta biz bunu yaşadık. Mühendisler kendilerini şöyle olacak sanıyorlar. Gelen özel sektördeki bize iyi para verecekler, statü verecekler ve dolayısıyla bize ihtiyaçları var. Yok efendim, bir yığın genç, daha düşük ücretle insan aldılar. Bu da çok doğaldır, sermayenin refleksi olarak doğaldır. Dolayısıyla mühendisler hâlâ kendilerini imtiyazlı, hâlâ aristokrat sanıyorlar o kadar proleterleşmelerine rağmen ekonomik olarak hâlâ böyle görüyorlar. Bu PETKİM'de de olsa böyle, TÜPRAŞ'ta da olsa böyle, ERDEMİR'de de olsa böyle ve büyük ihtimalle Seydişehir'de de böyle olmuştur. Böyle görüyor arkadaşlarımız. Burada belki -biz kendimizi gene sorgulayalım- TMMOB olarak biz de gereğini yapamadık. "Evet, siz farklısınız" diye besledik. Hayır, biz farklı değiliz, ben de mühendislik yaptım çünkü. Biz teknisyenimizle iç içe çalışırdık. Yani beslenir birbirinden; İngiliz işçi sınıfında bu böyledir, teknisyenle mühendis iç içe geçer. Birinin zanaatı, birinin teorik bilgisi birlikte olur. Dolayısıyla 80 öncesinde bu işçi sınıfının hiç olmazsa müttefiki olan kesim şimdi çok başka, çok daha bireysel, gününü kurtarmaya bakan bir davranışta. Dolayısıyla mühendisler işsiz kalmaktan çok emeklilik istemek veyahut da son günlerini kamuya geçerek halletmek derdindeler. Yoksa gene en duyarlı olanlar PETKİM mühendisleriydi, onu biliyorum. Yani en azından bizimle ortak çalıştılar, ama tabii ki çok tehlike bekliyor onları da. Oysa bakın arkadaşlar, kaybedecekleri hiçbir şey yok arkadaşlarımızın. Çok onurlu mücadele verebilirler; şu bakımdan emeklilikleri gelmiş yahut da kamuya gidip yeniden emekli olabilir, çünkü hepsi orada yetişmiş insanlar. Bu onurlu mücadeleyi açıkçası vermiyor mühendisler.

GAYE YILMAZ- Eğer PETKİM sadece limanı için satın alındıysa ve üretim yapılmayacaksa PETKİM'de, bana göre en büyük sorunu, isyanı, bu ülkede PETKİM ürünlerini üretimde girdi olarak kullanan sermaye gruplarının vermesi gerekiyordu. Bu sermaye kategorilerinin hiç sesi

çıkmadı mı ve Türkiye'deki devlet ve hükümet sermayesine rağmen mi sermayesinin aleyhine bir şey yapmış oldu. Bu süreçten Türkiye sermayesi nasıl nemalanıyor?

AYFER EĞİLMEZ- Şimdi şöyle; plastik sanayicilerinin bir dernekleri var, PAGEV vakıfları var. Açıkçası onlarla ilişkiye ben geçtim en azından. Burada mahvolacak olan sizlersiniz, en büyük zararı siz göreceksiniz dedim. Çok duyarsız kaldılar. Kimya Sanayicileri Derneği, dışarıya ihracat yapıyorlar ve bu kalitede hammadde kullanmaları gerekiyor. Bir onlar tepki gösterdiler buna ve plastikçileri de ikna etmeye çalıştılar, ama plastikçilerden destek görmedik. Onlar şöyle düşünüyorlar, şöyle bir kategorilendirme var onlarda: Bir daha büyükleri var, bir de gerçekten küçük ölçekli olanlar var. Onlar zaten garipler nereden ne alacaklarını bile bilmiyorlar, başlarına ne gelecek onu bile bilmiyorlar. PETKİM İhalesinin yapıldığı gün Selçuk Bey yani PAGEV Başkanı gayet rahat, "Ne olacak, daha mı kötü olacak?" dedi. Ama başkalarından da tepki gördük bu tepkiyi yaşayanlar olarak. Tek tük belki ama gördük.

Üstelik bunların büyük bir bölümü AKP Hükümetinin tabanı Anadolu'dakilerin ve farkında bile değiller başlarına ne gelebileceğinin. Biz bunu yapabilir miydik? Şöyle bir şey var; sendika mücadele ederken siz ne kadar "sanayi batıyor, şu batıyor, bu batıyor, bunun zararı şu, vesaire" deseniz de hemen şöyle bir önyargı var. "Bunlar işçiler için yapıyor." Şunu bir türlü idrak edemiyorlar, bunu Kemal Unakıtan bile söyledi. "Bunlar çok aidat alıyorlar, ben onların ne kadar aidat aldıklarını biliyorum." Şunu kabul edemiyor, arkasında yatan ana zihniyet şu. Örgütlenmeyse, sendika özel sektörde de örgütlenir, kamuda da örgütlenir. Aidat mesele değil, örgütlü olduğu sürece aidatını alır yani. Dolayısıyla onun orada bir aidat kaygısı yok. Ama tabii arkasında ne var: "Bunlar bu kapıdan bir gitse özel sektörde, burada sendikasızlaştırırız." Çünkü hepsinde yapıldı bu. Bunlar para için yapıyor, aidat için yapıyor deniyor. Açıkçası mühendislere kadar işlemiş bu mekanizma. Hatta çoğu zaman eleştiriliyoruz bu argümanlardan. "Üretimden gelen gücü kul-

lanmak varken hem iktisadi, hem teknik argümanları niye ileri sürüyorsunuz” diyorlar. Siz bununla ancak bu kadar ikna edebiliyorsunuz. Üretimden gelen gücü, PETKİM işçisinin eylemlerini az mı gördünüz, TÜPRAŞ'ta az mı gördünüz? Elbette yeterli düzeyde değil, elbette üretimden gelen güç kullanımı önemli, çok da belirleyici, ama tek başına yetmiyor. Onun için biz bir de sektörü anlatıyoruz; hem işçimiz hem kamuoyu öğrensin diye. Yani evinde leğen kullanan teyzeye de anlatıyorum ben. “Bura giderse sen haftada bir leğen alacaksın” diyorum. Çünkü senin leğenin hep kırılacak. Pis su boruların her gün kırılacak; alamayacaksın, çok pahalı alacaksın, ulaşamayacaksın; paran da olsa ulaşamayacaksın. Bunları anlatmaya çalışıyoruz. Burada bakın işçi atıldı, vesaire meselesi yok. Çünkü her kesimin kendine ait bir etkilenme yeri var. Herkes “oradan ben nasıl etkilenirim?”i algılayabildiği an ancak sizinle birlikte olabiliyor. Hani diyorlar ya: “İşçiler çıkacak, bütün bunların dertleri aيدات” mantığından çıkartmak gerekiyor.

Dolayısıyla yarın PETKİM gittiğinde, ben mühendis olarak üzülrüm plastik sanayi giderse. Zaten uyduruk bir sanayisi var bu ülkenin; geleneksel, katma değeri düşük, ne olduğu belirsiz bir tüketici sanayisi var. Siz mühendis olarak üzülmeyisiniz? Bu istihdam mühendislerin gelişmesi, insanların işçileşmesi aynı zamanda. Bu anlamda üzülmeyisiniz? Ben üzülyorum. Ben PETKİM ilk Uzan'lara satıldığında odama kapandım ve hüngür hüngür ağladım, çünkü ben oranın kuruluşunu biliyorum. Her prosesi devreye girdiğinde mühendis olarak nasıl heyecanlandığımızı biliyorum. Bunlardan uzaklaştık mı biz? İnsanı insan yapan üretim. Dolayısıyla köydeki Ahmet Efendiye de Karabük özelleşirken söyledim: “Bura yarın çalışmazsa evinizi yapmak için çivi bulamayacaksınız.” Bunlar önemli, hayatında görmesi lazım bu ihtiyaçlarını ve böyle somutlaştırabiliyorsunuz. Dolayısıyla plastikçiler görerek, yaşayarak öğrenecekler.

ORHAN ATILLA- Gaye Hanıma bir soru sormak istiyorum.

Türkiye'ye uluslararası sermayenin girişiyle Türkiye'deki sosyal hakların yok edilmesi arasında bir doğru orantı kurabiliyor muyuz ya da nasıl bir ilişki kuruyorsunuz siz?

GAYE YILMAZ- Ben sorunuzu şöyle değiştirebilir miyim Başkan? Türkiye'deki sosyal hak gasplarıyla, Türkiye sermayesinin uluslararasılaşması ve Türkiye'ye giren uluslararası sermayenin birikim süreçleri arasında bir doğrusal ilişki kurabilir miyiz? Böyle sorarsak cevabım evet. Çünkü Türkiye'deki sosyal hakların gasp edilmesi sadece Türkiye'de yatırım yapan uluslararası yabancı sermayeye yarayan bir şey değil. İşte bu noktada muazzam bir işbirliği görüyoruz. "Ulusal" dediğimiz sermayeyle uluslararası sermayenin işçi haklarının ve çalışan haklarının geriletilmesinde -mühendisler de buna dahildir- ortaklaştıklarını; devletin bu tip politikalarında bir tazyik yurtdışından geliyorsa, diğer güçlü bir tazyikin TİSK'ten, TÜSİAD'dan geldiğini görüyoruz. Tam anlamıyla bir ortaklaşma var. Tabii ben anlatırken kriz üzerinden anlattığım için öncelikle Türkiye'ye giren sermaye bazında krizi aşmak için yatırım kanalı olarak anlattım, ama bu süreç aynı zamanda Türkiye ve benzeri durumdaki gelişme yolundaki ülkelerin uluslararası kapitalizme entegrasyon sürecidir, eklemleme sürecidir. Şu anda bunun çok ayrımında değiliz. Mesela PETKİM konusunda sektörü hiç bilmememe rağmen şunun olacağını düşünmüyorum: Türkiye'de plastik sektörü PETKİM'le birlikte tümünden bitecek. Ben böyle düşünmüyorum. İki şeyden biri olabilir diye düşünüyorum. Ya Çin gibi bir ülkeden PETKİM'in üretim maliyetlerinden çok daha düşük maliyeti ve satış rakamlarıyla PETKİM ürünleri girecektir bu ülkeye ya da PETKİM'den çok daha emek üretkenliğinin yüksek olduğu bir başka işletme yerli-yabancı ortaklığı biçiminde kurulacaktır ve o üretime başlayacaktır. Ama PETKİM'in yaptığı üretimden çok daha düşük maliyetle üretim yapma gücüne ve kapasitesine sahip olacaktır. Bu kadar büyük bir sektörün sıfırlanacağını ben şahsen düşünmüyorum. Ama dediğim gibi sektörü hiç tanımadan bunu söylüyorum, sadece benzer diğer sektörlerdeki gelişmeleri dikkate alarak

bunu söylüyorum. Örneğin “Türkiye’de tekstili bitiriyorlar” diyoruz ki doğru. Türkiyeli tekstilcilerin işlerinde çok hızlı bir gerileme olduğunu Koton Anlaşması denilen anlaşmanın arkasından biliyoruz. Ama Türkiye’de tekstil tüketimi bitmedi. Türkiye tekstilcilerinin ürettiğinden çok daha ucuza, hatta kalite olarak onunla yarışır durumda tekstil ürünleri Türkiye piyasalarını işgal etmeye başladı. Şimdi bunun sermaye birikim sürecinde, gelişmekte olan ülkelerin dünya kapitalizmine eklenmesi, ama aynı şekilde yabancı sermayenin de bize iyilik etmek için değil, tamamen kendi krizini aşmak için, zorunlu bir şekilde bizim gibi ülkelere akma sürecinde çıkarların, iki sermaye kategorisinin çıkarlarının ortaklaştığı bir süreç olarak değerlendiriyorum. Tabii ki burada Türkiye ve benzeri bütün ülkelerde, sadece Türkiye’de değil -Ayfer Abla değindi- Avrupa’nın istisnasız bütün ülkelerinde sosyal haklarda çok hızlı bir gerileme var. Mesela Cardiff Üniversitesi öğretim üyelerinden Peter Fairbrother’ın bir görüşü var: “Kamu çalışanları çok hızlı bir şekilde proleterleşiyor” diyor. Aynen bu kavramı kullanıyor, yani ben çeviri yaparken proleter kelimesini koymuyorum oraya; proleter kelimesinin İngilizce’si de proleter ve bu kelimeyi, bu kavramı kullanarak ve bunu Avrupa düzeyinde yaptığı araştırmalara dayanarak söylüyor bu hoca. Dolayısıyla bu sadece az gelişmiş ülkelere has bir pratik de değil. Bunu böyle görürsek yanlış bir analiz yapmış oluruz, yanlış değerlendirmiş oluruz dünyayı diye düşünüyorum. Bu nedenle örgütlenecek mücadelenin uluslararası zemine taşınması son derece önemli. Örneğin mühendislerin de eminim uluslararası organizasyonları vardır. Şundan da çok eminim, sadece Türkiye’de değil, dünyanın her yerinde ücretle çalışan emekçi konumunda mühendisler vardır. Yani mühendis sadece işveren konumunda değildir gelişmiş kapitalist ülkelerde de ve onların da ücretle çalıştırdıkları mühendisler var. İşte bu yapılarla ortaklıkların geliştirilmesi lazım. İşçi sendikalarının da benzer şekilde uluslararası benzer sorunlarla karşı karşıya kalan sendikalarla çalışmalarını ortak yürütmeleri gerekiyor.

SELÇUK ŞENGÜN (Makina Mühendisliği Öğrencisi)- Konuşmanızda özellikle PETKİM'in özelleştirmesine karşı olduğunuzu söylediniz. Özelleştirildiğinde veriminin artacağını düşünüyorum, en azından onun için özelleştirildiğini düşünüyorum. Siz neden karşıyorsunuz?

AYFER EĞİLMEZ- O zaman ben de soru sorayım: Kamudayken verimli olmadığını nereden biliyorsunuz? Yani şimdi verimsiz ve o zaman mı verimli olacak diyorsunuz?

SELÇUK ŞENGÜN- Verimli olacağını en azından düşünüyorum. Bunun için yapılacaksa verimli olacağını düşünüyorum. Ama siz diyorsunuz ki: "PETKİM'in özelleştirilmesine özellikle karşıyız."

AYFER EĞİLMEZ- Hayır, ben bütün özelleştirmelere karşıyım da PETKİM'e ayrıca bir karşıyım. Yani bütün özelleştirmelere karşıyım. Ben başta şunu söyledim: Sayılan argümanlar şunlardı. Kamu hantaldır, verimli çalışmıyor dendi ve bakın genel argümanlar, bu Batı'da böyle oldu, burada da böyle oldu. Bunlardan hareket edilerek söyleniyor. Çünkü orada bir mülkiyet meselesi, toplumsal mülkiyet olduğu için refleks olarak kendi mülkiyeti olmadığı için verimsiz çalışıyor orada çalışanlar. PETKİM verimli çalışan bir kuruluş, kârlı çalışan bir kuruluş ayrıca; ki bunları çok önemsemiyorum ben. Her özel işletmenin kârsız çalıştığı, verimsiz çalıştığı dönemleri olmuştur. Bunun mülkiyetle hiçbir ilişkisi yok. Kamuda olmuş, özel sektörde olmuştur. Bu işletmecilik meselesidir. Yani ne yapacağız özel sektörde iflas edenleri? Verimsiz, kârsız çalışmış ve iflas etmiş. Mülkiyetle alakası var mı? Yok tabii. Bu verimlilik meselesi ya da diğer taraftan etkinlik meselesi çok tartışmalı bir konu. Özel sektör verimli; eğer siz işgücünü daraltarak, istihdamı daraltarak verimlilik elde ediyorsanız bu bir bölüşüm ilişkisidir ve ona verimli falan demezsiniz, o verimlilik falan değildir. İşte bizde verimlilikten anlaşılan bu. Bu üretim faktörlerinden eğer siz istihdamı daraltıp, üretimi de arttırıyorsanız buna yoğun sömürü derler.

Dolayısıyla PETKİM özelleştikten sonra bırakın verimli çalışmayı,

PETKİM çalışmayacak diyoruz, üretim yok olacak diyoruz. Gaye senaryoda “bence plastikçiler yok olmayacak” dedi. Elbette yok olmayacak, niye olsun. Biz diyoruz ki yüzde 70 pazar açığı var zaten. Bu ithal ürünle dolduruluyor şimdiye kadar. O zaman yüzde 100’üyle ithal ürün doldurulacak. Dolayısıyla plastikçiler için şöyle bir handikap var. Elbette hammadde alacaklar, pahalı alacaklar, ulaşamayacaklar. Standart ve kalitesi belli ürün alabilme şansları düşecek. Şu anda zaten PETKİM’in karşısında dediğim gibi bağımsız devletlerden, Çin’den gelen standart dışı bir yığın hammadde var. Bir yığın anti dumping soruşturmalarına rağmen yürüyor bu. Dolayısıyla bugün gelişen bir plastik sanayi, gelişmeyeceği gibi daralacak ve zaten sermaye birikimi olmayan da gidecek. Derdimi anlattım mı ben sana?

GAYE YILMAZ- Ben sevgili genç arkadaşşıma önce minik bir soru sorarak verimlilik konusundaki düşüncemi söylemek istiyorum. Çalışıyorsunuz herhalde?

GAYE YILMAZ- Mezun olur olmaz çalışacağınızı ve kendinize ait bir firmanız olduğunu düşünüyorum ve yanılıyor muyum? Peki o zaman verimlilik artışından niye yanasınız bunu sorayım. Çünkü verimlilik artışında özne emeğin kendisidir. Yani sizin emek gücünüz, bütün iliğiniz, kemiğiniz, beyniniz, bütün enerjinizin ne kadar çok artmasına bağlıdır verimliliğin artması. Bu, ücretli emeğin işine gelecek bir şey değildir. Ücretli emeğin tepki gösterip, isyan etmesi, karşı çıkması gereken bir durumdur. “Bana, kendime, sosyal yaşamıma ayıracak zaman da tanı” deyip isyan etmesi gereken bir durumdur. Kapitalistin kârlılığını siz düşünmemelisiniz eğer ücretli çalışacaksanız. Çünkü o kârlılık size bağlı ve sizi ne kadar çok sömürürse kârını o kadar arttıracak. Sizin emek gücü verimliliğiniz ne kadar yükselirse onun kârı o kadar yükselecek. Bu sizin değil, çalışacağınız işletmenin sahibinin savunması gereken bir argüman. Yanlış yerde duruyorsunuz, onu hatırlatmak istedim. Bu konuda bir çalışmam vardı, Özdemir Asaf’ın tek cümlelik bir şiiri vardı, ondan esinlenmiş ve başlık olarak onu kullanmışım.

“Verimlilik paylaşılmaz, paylaşılsa verimlilik olmaz.”

Dolayısıyla işletmenizin verimliliği yükseldiği zaman bundan pay alacağınızı düşünmeyin. Çünkü ondan pay aldığınız zaman onun adı zaten verimlilik olmuyor. Bu tamamen sizden alınan bir şey. Önce konumlanışınızı belirlemeniz lazım. Yani “ben mezun olduktan sonra iki sınıf var bu ülkede ve dünyada. Bu iki sınıftan hangisinin mensubu olacağım.” Tabii sizin kararınıza bağlı bir durumsa bu. Onu netleştirdikten sonra da “verimlilik konusuna nasıl yaklaşmalıyım, TKY konusuna nasıl bakmalıyım, kalite çemberleri konusunda ben ne demeliyim” gibi bence konum belirlemesi yapmanızda büyük yarar görüyorum kendi bireysel çıkarınız için. Bıraktım sınıfsal çıkarı, bireysel çıkarınız için.

CEMALETTİN KÜÇÜK- Televizyonların tamamında deniyor ki “Bu tesisler verimsiz, özelleştirdiklerimiz verimli hale geliyor,” deniyor, doğru mu? Mesela siz hiç özelleştirdikten sonra sizin kafanızdaki biçimiyle verimli bir tesis söyleyebilir misiniz, örnek verebilir misiniz? Size gösterdiler mi böyle bir şey.

GAYE YILMAZ-Mesela Türkiye’den Levi’s pantolon giyinen arkadaşlarımız vardı. 2004 yılında Türkiye’de Levi’s pantolon 8 milyon adet üretildi. Türkiye’de bunu üreten firmaya üretimle ilgili 120 milyon dolar para ödendi. Rezil değil mi, 8 milyon adete 120 milyon dolar para ödemiş. Yalnız Türkiye’de 3 milyon adet blue-jean Levi’s mağazalarında marka olarak satılarak 150 milyon dolar para toplandı ve Türkiye’den de 5 milyon adet blue-jean ihraç edildi. Şimdi ne ihraç ettik biz? 5 milyon adet blue-jean’le 30 milyon dolar para ihraç ettik. Nerede bunun verimliliği, ama tesise bakarsanız çok güzel, verimli şekilde görülür. Ayfer Abla haklı oradan baktığında, bütün özelleştirmeleri başından sonuna kadar izliyor. Sizin kafanızdaki biçimiyle verimli hale gelen bir tesis yok. Özelleştirmelerden sonra birçoğu kapatılmış ve yok edilmeyle karşı karşıya. Ama şu anda, 2002 yılından sonra emtia fiyatlarındaki

yükselmeden kaynaklı olarak, özellikle mesela 2 bin dolarlık olan bakırın tonu 8 bin 500 dolarlara kadar çıktı, 7 bin dolarlara çıktı. Şimdi bu yükselmeden kaynaklı olarak, emtia fiyatlarındaki çok yüksek kârlılıktan bu tesisler ayakta duruyor ve kârlı da gözüküyor. Ama bir ekonomik kriz yaşandığında, bakır tekrar 1.500 dolara indiğinde ya da Seydişehir Alüminyum özelleştirilmeden 1 hafta önce 1.500 dolar olan alüminyum 2.500 dolara çıktı. Burada 170 milyon ton alüminyum tesiste dururken birden 170 milyon doları adamın cebine koymuş olduk. Yani bunlar değildir verimlilik. Esas verimlilik ne kadar malzeme üretiyorsunuz, Türkiye'de kaç kişiye emeğinin karşılığını ne kadar veriyorsunuz, bunu insanlara nasıl paylaşıyorsunuz, sosyal yaşamı nasıl geliştiriyorsunuz biçiminde bakarsanız o zaman verimli midir, değil midir bunu görmüş olursunuz.

AYFER EĞİLMEZ- Güzel bir şey söyleyeyim, Gaye Hanımın bahsettiği bir isyan hikayesi var, bunu kafamıza yazalım ve ben bitirmiş olayım kendi açımdan. Dün 24 Temmuz'du ve önemli bir tarihtir 24 Temmuz. Çok eskiye gideceğim; 24 Temmuz 1793'de Yurttaşlık Hakları Bildirgesi'nin 35. maddesi der ki: "Hükümet'in halkın bir kısmı ya da tamamı aleyhine almış olduğu karar karşısında halkın isyan etmesi en kutsal haktır," der.

ÖZGÜR ARSLAN (Uzay Mühendisi)- Ben yanlış mı gözlemliyorum bilmiyorum, ama yabancı sermaye eskiden gelirdi, ulusal yada uluslararası hareketlerde, menfi durumlarda çabucak kaçır giderdi. Şimdi sermaye geliyor. Zaten ülkede olan ufak tefek ya da geniş kapsamlı hareketlerde, menfi durumlarda hiçbir tepkisi yok ve hâlâ kalıyor. Uluslararası şeyler bile etkileniyor. Yani ülkemizde o kadar mı albenisi var, o kadar mı getirisi var bu şeyin? Neye bağlıyorsunuz bunu?

GAYE YILMAZ- Çok teşekkür ederim, gene çok güzel bir soru. Aslında tam aşırı likidite, aşırı birikim krizinin Türkiye ölçeğinde doğrulandığı bir durumdur bu. Parayı akıtacakları ülke kalmadı Özgür Bey;

gidemiyorlar, gidecekleri yer kalmadı. Gittikleri yerde faizleri düşürüyorlar, muazzam bir likidite var dünyada. Türkiye'ye kara kaşımız, kara gözümüz için para gelmiyor. Gitmemesinin sebebi de Türkiye'de çok istikrar filan olması değil. Aslında onların gitmemesiyle de "istikrar" zaten sağlanıyor. Eğer istikrardan borsadaki iniş çıkışları kastediyorsak -ki genelde böyle anlaşılıyor- çok büyük döviz hareketleri, fiyat hareketlerini kastediyorsak ki genelde ekonomik istikrardan anlaşılın bu. Biraz kendi çıkarlarına gitmemek. Şimdiye kadar öyle değildi. Para ve nakit sermaye çok değerliydi, çok yüksek faizler ödüyorduk bunun için, artık böyle değil. Türkiye'nin kredibilitesi yükseldiği için ya da 57, 58, 59. Hükümetler çok iyi icraatlar yaptıkları için değil, sermaye dünya ölçeğinde çok büyük bir kriz içinde olduğu için hareket edemiyor.

Bir diğer durum -tahmin ediyorum onu söylüyorsunuz- portföy yatırımları. Portföy sermayesinden bahsediyorsunuz yani, mobil sermaye sizin söylediğiniz. Yani üretken, yabancı doğrudan yatırım dediğimiz sermaye değil, onlar zaten hareket edemiyor. Onların da hareket ettiği koşullar var da, kriz koşulları, istikrar koşulları değil, başka nedenlerle hareket ediyor onlar da; biraz daha hantallar, biraz daha yavaş hareket ediyorlar. Benim teşhisim, aslında İstanbul Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi'nden pek çok hocamızın da ortak kanaati bu. Ama bu saat zincirinin ne kadar süreceğini kimse bilemez.

SELİM YILMAZ (ANTİ MAİ)- Özgür'ün sorduğu soruyla ilgili, finans piyasalarıyla ilgili şöyle bir olay var arkadaşlar. Pakistan'ı nasıl bilirsiniz? Mısır'ı nasıl bilirsiniz? Bunları şunun için soruyorum. Pakistan işgal altındaki bir ülkenin, Afganistan'ın halkının yarısıyla akraba olan ve Kuzey Bölgesi aslında pek Pakistan'ın kontrolünde olmayan bir ülke. Mısır, bütün her şeye rağmen, İsrail'le anlaşmalarına rağmen, belki Filistin'i satmalarına rağmen gene de geliştirilememiş bir ülke ve ekonomik olarak da öyle güçlü falan bir ülke değil. En basit örneği TOFAŞ buradaki Murat'ları, Şahin'leri orada üretebildiğine göre düzeyi anlamak açısından bunları aktarıyorum. Bu ülkelerdeki faiz oranı Türkiye'nin reel

olarak faizin 3'te 1'i ya da yüzde 40'ı kadar. Yani yarısı bir anlamda, ciddi anlamda iç savaşta olan, Afganistan'dan dolayı iç savaşta gibi olan Pakistan'da reel olarak 4 civarında bir faiz ödeniyor. 4,5-5'miş faiz oranları, Türkiye'de 18. Şimdi bu parayı dünyada bulup bulabilecekleri çok fazla ülke yok ve bulabilecekleri ülkelerin başında da Türkiye geliyor. Bütün bu pompalamalar, AKP de dahil veyahut da bugünkü sistemin böyle sürüyor olması, bu kadar cari açıkla halen daha dolarların buralarda olması ve bu kadar reel faiz vermesiyle bağlantılı bir şey. Arkadaşlar buna şöyle ulusal bakabiliriz: "Yahu bizim paramız çok değerli, neredeyse 1 dolar bir YTL oldu" diyebilirsiniz, ama vahim başka bir şey daha var. Türkiye'deki üretilen veyahut da Türkiye'deki kaynakları inanılmaz ucuza satıyorsunuz şu an. Paranızı değerli gibi kılarak bu ülkede üretilen her şeyi -emek de dahil- emeğin ürettiği her şeyi en ucuz rakamlarla satma yoluna gitmiş oluyorsunuz. Dolayısıyla -Gaye'nin bahsettiği- gerçekten büyük likidite bolluğu var dünyada ve gidecek yer arıyor. Şu an İMKB'nin yüzde 70'i yabancıların elinde. Bu yabancı spekülatörler dediğimiz de öyle birisinin 100 milyar doları var falan da oynuyor değil. Bu paralar da örnek söylüyorum Amerika'daki bilmem ne emeklilik fonunun, Avrupa'daki bilmem ne fonunun paraları. Mutlaka sermaye de var, bireysel sermaye veyahut da şirket gruplarının falan da sermayesi var, ama buralara yatırım yapan sermayelerde büyük oranda Avrupa'daki veyahut da Amerika'daki, gelişmiş dünyadaki büyük emeklilik fonlarının paraları buralarda dolanıyor. Bu risk yönetimidir bunlar için. Geliyor Türkiye'ye riski görüyor. Ne kadar riski görüyor? Arkadaşlar, 5 gün önce bir seçim yapıldı. Seçimden önce dolar düşüyor, borsa çıkıyor.

GAYE YILMAZ- İşte yüzde 18 ödediğin reel faiz aslında bir şeyin karşılığı; gerçekten riskli bir ekonomi Türkiye. Ortadoğu'nun sınırında, savaş bölgesinin ucunda, Kuzey Irak'a asker gönderme, göndermemenin tartışmasının sürekli gündemde olduğu, Yunanistan'la sürekli hem Ege Kıta Sahaneliği hem Kıbrıs konusunda uzlaşmazlığı olan bir ülke.

Ekonomisi en uzun 1 sene istikrarda kalabilmiş bir ülke; devamlı oynamalar var ve istikrarda zorla tutulmaya çalışılan bir ülke. Bütün bunların da bir iktisadi karşılığının olması lazım ve o karşılık reel faiz oluyor. Yüzde 18, bana göre çok yüksek bir karşılık. Bana göre orada devlet pazarlık yapma yetisi olmayan bir devlet özelliği gösteriyor. Dünyada en yüksek reel faiz hangi ülkede bakacaksınız. Atıyorum yüzde 8 buldunuz; en yüksek yüzde 9'la çekersiniz gene sermayeyi buraya. Hadi yüzde 10 en fazla; hadi riskiniz için de 2 puan verin, yüzde 10'la çekersiniz. Ama yüzde 18 verirsen tabii ki gitmez, hiçbir şekilde gitmez. Bunun arkasında başka siyasi anlaşmaların da olduğunu düşünüyorum. Yani her şeyi pür ekonomik kategoriler üzerinden açıklamak çok kolay değil. Çünkü sermaye birikim süreci aslında sosyal bir süreç. İnsan ve toplumsal ilişkiler siyaseti, ekonomisi, sosyolojisi, psikolojisiyle bütünüyle ele alınıp analiz edilmesi gereken bir şey. Her birinin dönüştürme etkisi var. Her biri dönüştürürken kendisi de dönüşen faktörler. Örneğin “devletin dönüşümü” diyoruz bu süreçte. Her yerde yazılıyor, çiziliyor, gerçekten devlette 1970'lerde hiç tanık olmadığımız bir farklılaşma var; devlet dönüşüyor. Devlet kendisi dönüşürken bir yandan toplumu da dönüştürüyor. Toplum, devleti dönüştürürken kendisi de bir yandan dönüşüyor. Sürekli bir etkileşim içinde, diyalektik bir ilişki içerisinde toplum, devlet, sermaye ve sınıflar mücadelesi.

ORHAN ATILLA- Ayfer Hanıma bilgilenme amaçlı bir soru sormak istiyorum:

PETKİM'in özelleştirilmesine yönelik olarak PETROL-İŞ'in önüne koymuş olduğu bir eylem takvimi var mı ya da Rekabet Kurulu'nun kararı mı bekleniyor?

AYFER EĞİLMEZ-PETKİM'le ilgili; zaten yerel alanda, Aliağa'da, bunlar zaten petrol işinde Türkiye'de militan eylemcileridir- Onlar sık sık eylem yapıyorlar. Basına ne kadar yansıyor ne kadar yansımıyor hep beraber görüyoruz bunları. Yani basın da çok ilgili olmuyor. Ama tabii

şunu da yaşıyoruz açıkçası. Diğer toplumsal kesimlerden destek görmüyoruz. Aliğa işçisi, Aliğa çanağında mücadele vermeye çalışıyor. Zaten biliyorsunuz petro-kimya sanayi greve falan giremeyen bir işkolu. Ona rağmen Aliğa işçisinin bir alışkanlığı var. Entegre yapıda üretimi durduramazsınız. Üretimi durdurmanız demek orada -dediğim gibi bu bir entegre yapı- bir ürün diğer tarafın girdisidir. Onu durdurduğunuz an 1 ay, 3 ay, 5 ay tekrar üretimi başlatamazsınız. Aliğa işçisi işi yavaşlatarak, tepkiler koyarak, yolları kapatarak bunu yapmaya çalışıyor; piyasaya mal vermiyor, yani satış yaptırmıyor. Bunları yapmaya çalışıyor, ama dediğim gibi yeterli mi? Değil. Bu PETROL-İŞ meselesi de değil açıkçası.

SALONDAN- Buna bir şey ekleyebilirim. Bundan 3 yıl önce işte Kocaeli'de SEKA' da işyeri işgalleri oldu. Sonuçta bir de bir gelenekten gelen şeyimiz de var. Sonuçta şey dedik yani: "Biz konum olarak neredeyiz? Üretimden gelen gücümüz kullanacak mıyız?" Sonuçta mutlaka sadece PETKİM işçisi ve PETROL-İŞ Sendikasının çözeceği bir sorun değil, belki bu toplumun örgütlülüğüyle ilgili bir konu. Sonuçta sendika yöneticilerinin de işçilerin de kaybedecekleri bir şeyleri olmadığı ortada. Sonuçta bir mühendis olarak benim konumum belli. Artık ben emekliliğimden başka hiçbir şeyi satamıyorum. Sonuçta oradaki mühendis arkadaşların işçi arkadaşların da belki sendika üzerinden bu konuda net bir tavır sergilemeleri gerekiyor. İş yavaşlatmaları gerekiyorsa işi yavaşlatmaları gerekiyor, ama dediğiniz gibi sıkıntı bence de PETROL-İŞ'in belki de bu konuda biraz daha net olmasında.

AYFER EĞİLMEZ- Tabii bu soru bana sorulacak bir soru değil, ama yine de ben alayım. Yani sendikacı değilim, unutmayın, o programın belirleyicisi de değilim, ama şunu biliyorum. Aliğa işçisinin yılmadığını, Aliğa halkını oraya soktuğunu; yetmiyor. Aliğa halkının ayağa kalkması da yetmiyor. Diğer sendikaların, diğer toplumsal kesimlerin, hepsinin birlikte olması lazım. Çünkü bu öyle bir saldırı ki hiçbir engel dinlemiyor. Onun için oraya güç vermek gerekiyor açıkçası. Yani üretimi durdurdu, durdursun; nereye kadar? Öyle bir gözü kara yapı ki, bun-

ların hayatlarını da devam ettirmeleri gerekiyor. Onun için bir toplumsal direniş gerekiyor bana göre. Ancak bir toplumsal direniş bu tip şeyleri durdurabilir.

SALONDAN- SEKA'da çok fazla bir dönüşüm olmamıştı, ama yani bir şeyi kırmak anlamında bir şey yapılmıştı. Yani sonuçta toplumun bazı muhalif kesimlerinin yeniden birarada olma geleneğine yeniden tohum atmışlardı. Belki PETKİM'in de bu konuda çok ısrarcı olması lazım. Belki çok kolay bir sıçrama olmayacak, ama ısrarcı olmak belki olayın çözüm noktalarından bir tanesi. Sonuçta biz geleneğimizde 15-16 Haziran Direnişleri yaşamışız ve bu tarihimizde çok ders alacağımız bir şeydir. Sonuçta bu toplumun muhalif kesimlerinin, işçi sınıfının bireysel anlamdaki çıkışının olması gereken bir kısmı. Belki bu konuda hepimize görev düşüyor.

AYFER EĞİLMEZ- Bütün emekçiler için esnaf destek vermeli, çünkü o işçi orada esnafı kalkındırıyor. Dediği gibi kendisi batacak olan, üründen yararlanan sanayicinin de sorunu bu. Mühendislerin sorunu, doğrudan içerdeki mühendislerin dışarıdaki mühendislerin de sorunu. Şunu yapsa siz yeterli bulur musunuz? Aliğa işçisi orada üretimi durdurdu, 5 gün durdurdu, 6 gün durdurdu. Yeterli mi? Hayır değil. Yani şunu söylemeye çalışıyorum. Bu öyle bir saldırı ki, topyekün, tek tek gitti fabrikalar, ne yaptı Türkiye halkı? Daha anlatamadık derdimizi diyoruz.

SALONDAN- Problem buydu mesela. O PETKİM'in satışıyla neyle karşıya kaldığımızı belki 2 hafta önce ihale yapıldı ve bu satıldı, ama daha öncesi vardı. Yani sonuçta bir anda sonuç oluşmuyor.

AYFER EĞİLMEZ- Bakın arkadaşlar, bu ülkede birtakım duyarlılıklar var deniliyor değil mi? Bakın PETKİM'in son satışını, son ihalesini düşünün. Hemen basında yer aldı, çıkıldı, söylendi; herkes "kime satılıyor muş?" dedi. Kardeşim ondan sonra bir baktınız seçimde -ve muhafazakâr kesim bu yani- yüzde 46 verdiler. Yani "PETKİM'in özel-

leştirmesini onaylıyoruz” dediler. Bu, budur yani. Çok tazeydi çünkü, iki gün evvel olmuştu. Başbakan o seçim arasında cevap verme gereği duydu, savunma gereği duydu. “Efendim, araştırıyoruz. İstihbarat bakıyor, İçişleri bakıyor, Dışişleri bakıyor” demek gereğini duydu ve çok tazeydi. Halk demedi ki: “Ne yapıyor bunlar?” ve onayladı; bir türlü onaydır bu. “Dur bakalım” dedi mi kimse? Dediğim gibi muhafazakâr, daha milliyetçi davranan bir grup bile -adam öbür tarafta Ermeni’ye karşı- burada demedi “ne yapıyorsun, Ermeni’ye niye veriyorsun” bile demedi açıkçası. Yani böyle bir yığın var ortada. Ben asla halkı küçümsemiyorum, ama çok somut. Oy oranı düşmüş gibi görünürken yüzde 46 oldu. Bunlardan birisi tabii ki, ama demek ki bütün icraat, sattığı, ettiği, bitirdi. Ağlıyordu halk “taşlar satılıyor, kayalar, topraklar” diye, ama yüzde 46 oy verildi ve geldi yani. Bu bir onaydır, icraatını onaylıyor halk hangi saikle olursa olsun. Yok sadaka almış, onu almış, bunu almış hiç önemli değil; icraat onaylandı kardeşim ve siz bunlarla iş yapacaksınız. Yapacaksak biz bu halkla iş yapacağız. Yani deşifre edilmedi mi? Çok deşifre edildi; çok alenen, çok taze, bir hafta içinde olmuş bir olayla deşifre edildi Hükümet orada. Edildiği halde basın da yer verdi, vermedi değil. “Çok kötü olmuş, çok berbat” dendi, ama işte sandığa giderken de verdi. Bütün yolsuzlukları da onaylıyorum dedi, satışları da onaylıyorum dedi veya bütün o üstyapıya yönelik yapılanları da onaylıyorum dedi. Bu da ayrı bir realite yani. Onun için tek başına PETKİM işçisinden bir şey beklemem lazım. PETKİM işçisinin zaten işi o, yapacak yani; kendi hayatı bu. Diğerleri ne yapıyor? “Sizin yanınızdayız, destek veriyoruz” falan yetmiyor. Değil kardeşim, PETKİM işçisinin de özgüveni, cesareti bir yerlerle desteklenmek durumunda.

CEMALETTİN KÜÇÜK- 2.500 polis, 3 bin jandarmayı ve teknolojiyi de kullanıldı. Gelinen bir süreçte bir gece operasyonu ile birlikte işçiler çalışırken, 700 kişi vardiyadayken bir işçinin başına bir polis, bir jandarma ve bir güvenlik görevlisi gece fabrika işgal edilerek girdi. Ama bunun karşısında bir yerden toplumsal tepki geldi mi? Hayır hiçbir yer-

den gelmedi. Bunun karşısında ne oldu? Yargı kararı yürütmeyi durdurma verdi, onayladı. Çok önemlidir, yani yürütmeyi durdurma kararlarında üst kurulun onayladığı örneklerden bir tanesidir Seydişehir. TMMOB'yle birlikte açılmış bir dava sürecidir. Ama yargı kararı yerine getirilmiyor. Bu süreçte de bir bakıyorsunuz ki Seydişehir'de, Konya'da süpürüp getiriyor söylediği gibi. Neden?

AYFER EĞİLMEZ- Biraz önce genç arkadaşşıma özellikle sordum, "Televizyonda böyle diyorlar değil mi?" diye. İşte televizyonda denileni bizim sorgulamamız gerekiyor. Amerikan askeri İskenderun Limanı'na çıkmadan önce biz meslektaşlarımızla İskenderun Demir-Çelik'te gidip görüştük Ocak ayında. "Arkadaşlar, bakın en önemli meseleniz onur meselesidir. Irak'a çıkacak olan asker İskenderun Limanı'ndan çıkacak, ama sizin yapmanız gereken herkes birer metrelik bir demir çubuk kesebilir. 600 tane mühendissiniz. Sizler birer metrelik demir çubukla Amerikan askerinin üzerine gider, denize dökerseniz Irak'ı kimse işgal edemez" dedik. Ama ne yazık ki bizim arkadaşlarımız İskenderun'da kımıldamadı Amerika Demir-Çelik'in limanına çıkarken. Sorun onur meselesidir. Onuru en önemli olarak yerine getirmesi gereken kişiler mühendisler ve mimarlardır. Kendimizi sorgulayacağız, örgütsel olarak da sorgulayacağız. Ben TMMOB Yönetim Kurulu üyesiyim ve Metalürji Mühendisleri Odası Başkanım. Bir yerlerde bir eksiklik var. Meslektaşlarımızla ilgili örgütlenmemizde, onlara derdimizi anlatmamızda bir eksiklik var. Televizyona çıkıp söylediğimizde, bir yere gittiğimizde halkımız "ne güzel, dediğini yaptın" diye öpüyor, kucaklıyor sizi ama başka bir şey var arka tarafta. Onurunu kaybettiği yerde küçücük çıkarlarla inanca ve umuda koşuyor. Oysa ortada bilgi olmadığı için bilinç de yok. Onun için biz öncelikle kendimizi bir sorgulayacağız. Yani PETKİM'den önce, TÜPRAŞ'tan önce, tesislerden önce kendimizi sorgulayacağız. Ondan sonra yeniden örgütlenme modellerimizi, onlara ulaşma yöntemlerimizi nasıl yenileyeceğiz bu sermayenin saldırısına karşı diye yeniden ele almamız gerekiyor. Önemli sorumluluk bizim sır-

tımızda. SEKA önemli bir örnektir, ama SEKA'nın fidanlığı gittiğinde ses çıkmayınca SEKA'yı ayakta tutamazsınız. Çünkü bitmiş oluyor. Aynı şekilde başka bir tesisin hammaddesi gittiğinde orayı ayakta tutamazsınız. Her yer tek tek düştüğü zaman başka yeri tutamazsınız. Yıllarca Bergama mücadele etti, herkes televizyondan seyretti, ama kimse gidip ziyaret etmedi. Ne oldu? Şimdi Eşme'de her gün 50 insan zehirleniyor, kimsenin haberi var mı? Kimsenin haberi yok. Siyanürden zehirleniyor insanlar 50'şer 50'şer. Adam hastanesinde tedavi ediyor, hemen gönderiyor. Ama ileride ne olacak? Bugünkü o küçücük çocukların 5 yıl sonra, 10 yıl sonra hepsi kan kanseri olacak; hepsi akıl zekâsını yitirmiş olarak ortada dolaşacak. Bakın bunu unutmayın, 10 yıl sonra, 15 yıl sonra Eşme'nin çeşitli köylerinden, Denizli'nin çeşitli köylerinde akıl zekâsını kaybetmiş insanlarla karşı karşıya kalacağız, sonuçları belli olacak. Onun için tek bu salonlarda değil, toplumsal sorumluluk olarak da mühendisler, mimarlar, şehir plancıları, dışarıya doğru çıkacağız.

Mesela bu iki yıl önceki 8 Ekim Mitingiyle ilgili bizim arkadaşlarımızın bir yazısı vardı, "Kendi adına çalışan mühendis olmaz." Böyle bir şey yok. Kendi adımıza çalışmayacağız. Eğer bu şeyden kurtarırsak bir şeyler olacak. Biraz önce söylediğim o 1793 yılı 35 inci maddeyi asla unutmayalım.

Ben şunla bitireyim izin verirseniz: Lokal olayları, yani PETKİM gibi, yani vesairenden öte olayları halka sorun. Yargı kararları uygulanmıyor, nasıl isyan etmiyorsunuz. Bun nedir biliyor musunuz? Tek tek, birey birey, hak arama yolunuzun kapanması demektir. Bunu PETKİM'in, TÜPRAŞ'ın, vesairenin yargı kararları olarak değerlendiremezsiniz. Yarın sizin doğrudan kazandığınız bir yargıdaki kararınız uygulanmayacak. Nasıl isyan edilmez? Gerçekten bütün halkın ayağa kalkması gerekiyor. Benim hak arama yolum kapatılıyor böylelikle. Zaten yapılmak istenen de bu; "nasılsa uygulanmıyor" diye insanları rahata götürmek. Ben her yargı kararı uygulanmadığında acı çekiyorum, isyan ediyorum, yüreğim yanıyor, "niye ben bu ülkede yaşıyorum?" diyorum. Çünkü tek hak ara-

ma yolu bu. Bunun kadar doğal bir hak var mı? Doğuştan sahip olduğumuz bir hak ve bunu elimizden alıyorlar. Bunun mühendisi, ev hanımı, vesaire yok. Sizi bu kadar aciz duruma kim sokabilir, buna kimin ne hakkı var? Biz bunları seyrediyoruz hep beraber. Bırakın her şeyi, o üretimden gelen güç, vesaire, daha zor bir yol olmalı ve o da bu. Kazanmışsınız, mücadele etmişsiniz, hakkı elde etmişsiniz, uygulamıyor birileri ve buna izin veriyoruz, meşru hale getiriyor. Bakın mücadelesi çok basit olan bir şey bu; çok çaba sarf etmeye gerek yok yani. Birileri mücadele ediyor, kazanıyor, ama ses yok. “Nasılca uygulamıyorlar” deniyor.

ORHAN ATİLLA- Herkese teşekkür ediyoruz.

“KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİMİ VE TÜRKİYE”

MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI

İSTANBUL ŞUBESİ KARTAL İLÇE TEMSİLCİLİĞİ

7 HAZİRAN 2007, Kartal Temsilcilik Salonu

ORHAN ATİLLA- Arkadaşlar, iyi akşamlar. Küresel İklim Değişikliği ve Türkiye konulu söyleşimize katıldığınız için hepinize teşekkür ediyorum. Ben önce Sayın Profesör Doktor Mikdat Kadıoğlu hakkında küçük bir bilgilendirme yapacağım. Mikdat Kadıoğlu Meteoroloji ve Afet Yönetimi profesörüdür. Evli, 1961 Trabzon doğumlu. 1984 İstanbul Teknik Üniversitesi Uçak ve Uzay Bilimleri Fakültesi Meteoroloji Mühendisliği bölümünden mezun. Amerika Birleşik Devletleri'nde Atmosfer Bilimleri konusunda 1987'de master ve 1991'de doktora derecelerini Missouri Colombia Üniversitesi'nden almış, ABD'de öğrenciliği sırasında University of Missouri Campus Computing Services Laboratuvar Asistanlığı, Graduate-Professional Council'de Bölüm Temsilciliği ve 3 yıl boyunca University of Missouri-Colombia Türk Öğrenci Derneği Başkanlığını da yürütmüştür. 1990-1991 öğretim yılında da doktora öğrencisi süper başarı ödülü (Suppuriergraduate Achievement Award) (Graduate School of University of Missouri-Colombia ABD) ile ödüllendirilmiştir.

TMMOB Meteoroloji Mühendisleri Odası Marmara Bölge Temsilcisi, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı TÜDAV genel kurul üyesidir. Sinoptik meteoroloji, sayısal hava öngörüsü, iklim ve afet yönetimi konularıyla ilgileniyor. Atmosfer bilimleri konusunda yüzün üzerinde ulusal ve otuzun üzerinde uluslararası olmak üzere teknik makalesi vardır. Çeşitli yabancı dergilerde ve TÜBİTAK kayıt dergilerde makaleleri yayınlamıştır ve makale hâkimliği yapmıştır. NTV'de meteoroloji danışmanlığı yapmış, Milliyet Gazetesi Milliyet 2000'de, Hürriyet Gazetesi seyahat

ekinde ve Cumhuriyet Bilim Teknik Dergisi'nde "Havadan Sudan" adlı köşesinde yazılar yazmıştır. İstanbul Teknik Üniversitesi Uçak ve Uzay Bilimleri Fakültesi Meteoroloji Mühendisliği bölümü ve İstanbul Teknik Üniversitesi Afet Yönetim Merkezi öğretim üyesidir. Ayrıca Açık Radyo'daki "Havadan Sudan" programının da yapımcısıdır.

Biz neden böyle bir söyleşi düzenlemek zorunda kaldık? Yani aslında konu biliyorsunuz gündemde olan bir konu, fakat ben size bu son günlerde gazetelerde yayınlanan birkaç tane haberdan küçük alıntılar yapacağım. Uluslararası jeotermal kurumu bölüm yardımcısı ve Türkiye Jeotermal Derneği Başkanı Orhan Mertoğlu, "5 nükleer santralin üreteceği güce eşdeğer jeotermal enerjiye sahip olan Türkiye bu kaynağını kullanırsa, 20 milyar dolar katma değer sağlayabilir" diyor. Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Müdürü Prof. Dr. Gülhani Erdem "Küresel ısınmanın etkisi ile yaz aylarında beklenen yüksek sıcaklığın hayvanlarda ve insanlarda davranış değişikliğine neden olabileceğine" dikkat çekti. Devlet Su İşleri 9. Bölge Müdürü Recep Önal, "Bölgenin su kaynakları bakımından zengin görünmesine rağmen, küresel ısınmanın etkisiyle her geçen yıl su kaynaklarında azalma olduğunu," söyledi. Doğa Derneği Bilim Koordinatörü Özge Balkız, "Tuz Gölü'nde yaşayan Türkiye'nin en büyük flamingo ailesinin yiyeceklerini sağladıkları çevredeki göllerin kurumması nedeniyle üremeleri azaldı," diyor. Son olarak Tema Vakfı Onursal Başkanı Hayrettin Karaca, "Toprak kaybı önlenmezse, insanlar yakın bir gelecekte birbirini yemeye başlayacak," demiştir. Şimdi, böylesine hayati öneme sahip, gerek insanlar açısından, gerekse hayvanlar açısından, gerekse çevremiz açısından, yani önemli bir duruma sahip olan bir sorunla karşı karşıyayız. Bunun adı "küresel ısınma."

Şimdi sözü Sayın Mikdat Hocaya bırakalım.

Prof. Dr. MİKDAT KADIOĞLU- Sağ olun, teşekkür ederiz Sayın Başkan. Şimdi, arkadaşlar bu iklim değişikliği konusunu birkaç kere anlat-

tık. Bilmiyorum, aynı şeyleri dinliyor musunuz? Ben bu sefer “iklim değişikliği yoktur” diye anlatacağım, neyse yine düzgün anlatayım. İklim dediğimiz zaman havadan bahsettiğimizi anlıyorsunuzdur. Bu hava denilen olay o kadar fazla bir şey değil yani her yerde olmayan bir şey bu. Dağlara tırmanırsanız mesela çok yüksek dağlarda hava bulamazsınız. Mutlaka bir oksijen tüpüyle, bir tesisatla dağlara çıkmanız gerekiyor. Yani hava denilen şey arkadaşlar her yerde olmayan, dünyanın yeryüzünü örtemeyecek kadar az olan bir şey aslında. Dışarıya gökyüzüne, atmosfere doğru baktığımız zaman atmosferi sonsuz bir boşluk, dipsiz bir kuyu sanmayın. Eskiden öyle düşünmüşler. Hatta fabrika bacalarını 100 metre yapmışlar ki oradan çıkan gazlar kaybolsun gitsin diye. Öyle bir tedbir almışlar güya, ama tabii onun çözüm olmadığını anlamışlar. Yani bizim hava dediğimiz şey arkadaşlar çok ince bir tabaka. Atmosferin yarısından fazlası kütle olarak 5 kilometrenin altındadır, hava o kadar az bir şey. Dünyayı elma gibi düşünürseniz; hava tabakası, bu elmanın kabuğu kadar ince ya da bir soğanın zarı kadar ince bir şeydir.

İşte biz, havanın bu kadar ince olan zarında çok dar olan küçük olan kısmında son yıllarda büyük kirlilikler yarattık. Farkında olmadan ya da olarak büyük şeyler yaptık. 1750’li yıllarda insanlar kömürü keşfetti, su buharının gücünü keşfetti ve dünyada fosil yakıtlarına bir hücum başladı. Nasıl şuraya bir damla bal dökse, bir sürü sinek, böcek başına toplanır, biz insanlar da öyle sinek, böcek gibi fosil yakıtlarının başına toplanmışız. Şu an dünyada fosil yakıtlarının katlanarak artan, büyük bir kullanımı var. Bu fosil yakıtlarından ortaya çıkan havaya geri gelen eski karbon şu anda atmosferin bu hava denilen tabakasını çok büyük miktarda kirlenmiş, doldurmuş durumda, böylece havamız bozuldu.

İklim değişikliğini anlatmak için sera gazlarını anlatmamız gerekiyor. Atmosferin sera etkisini anlatıyoruz, ne bekliyoruz, ne tahmin ediyoruz, ne gözlüyoruz, hangi tehlikeler bizi bekliyor, bireyler, hükümet,

yerel yönetim olarak ne yapmak lazım? Bunlardan çok kısaca bahsedeceğim. Bu iklim değişikliği entel dantel bir konu mudur arkadaşlar? Yoksa canımız sıkılıyor da ozanlar gibi dolaşp dolaşp böyle iklim değişikliği panelleri mi yapıyoruz?

Tarihe baktığımız zaman, çok büyük olaylar olmuş. Mesela yakın zamanlardan örnek vermek gerekirse, son Küçük Buzul Çağına bakarsak, 17. Yüzyılda Fransızlar pasta yemek zorunda kalmış. Niye? Çünkü Küçük Buzul Çağında bitkiler büyüyemiyor, bir kıtlık oluşuyor. Bakıyorsunuz 17. Yüzyılda Anadolu'da Celali isyanları var. İlk defa Anadolu'da köylüler ayaklanıyor ve büyük şehirlere göç başlıyor. Bakıyorsunuz 17. Yüzyılda Osmanlılar Boğaz'dan geçen gemileri durdurup, içinde buğday arıyorlar, iklim değişmiş.

Anadolu'nun tarihine bakarsanız, Anadolu tarihinde birçok medeniyet var. Urartular, Hititler, Asurlulara bakın, inceleyin. Kökenlerinde yokolmalarında, iklim değişikliği vardır, kuraklıklar vardır. Türklerin M.Ö 350 yılında Orta Asya'dan Anadolu'ya göç etmelerinin nedeninde de iklim değişikliği vardır. Kitaplarda okursanız, "*nedenlerden biri kuraklık*" denilir. Yani arkadaşlar, iklim bizi etkiliyor. Biz iklimi etkiliyoruz şu anda ilk defa biz insanlar iklimi etkilemeye başladık. Eskiden beri iklim hep bizi etkiliyordu, şimdi biz iklimi etkiliyoruz. Yani bir çeşit rövanş alıyoruz diye düşünebilirsiniz.

İklim değişikliğinin insanlar tarafından ölçümü çok yeni arkadaşlar. Meteorolojik gözlemler 150-200 yılı geçmiyor, ama iklimde 1 milyon yıl geri gidebiliyoruz. Yani 1 milyon yıl ancak dünyanın iklimi nasıl diye anlamaya çalıştığımız zaman doğadaki kayıtları okumak zorundayız. Her ne kadar insan yeni kayıt tutmaya başlamışsa da doğa kendi kayıtlarını tutuyor. İşte bakın, en büyük kayıtlardan biri Arktik buzlar. Şu gördüğümüz buz tabakası Wastok Antarktika'da 3,5 km kalınlığında. Her bir tabakası bir yılı gösteriyor. Bu yıldan itibaren saymaya başladığınız zaman milyonlarca yıl geri gidebiliyorsunuz. Tabakanın kalınlığı

bize o yıl ne kadar yağdığını gösteriyor. İçindeki toz miktarı rüzgârı gösteriyor. İçindeki oksijen izotopları ise hava sıcaklığını gösteriyor. Sıkışan hava kabarcıklarını incelediğiniz zaman ise binlerce yıl önce havadaki karbon miktarını görüyorsunuz.

Aynı şekilde eski topraktaki şu tabakalar da iklim değişikliğinin işaretleri. Bunların hepsi aslında birer eski astronomik Blenkoviç Teorisi dediğimiz o teorideki değişimlere karşılık geliyor. Dünyanın yalpalanması, eksenini, bu mağaradaki çökeller bunlar da bizim için önemli birer veri kaynağı ve şu ağaçtaki yaş halkaları görüyorsunuz. Bu halkalar ne kadar genişse, o ağacın olduğu yerde o yıl hava o kadar yağışlı olmuş anlamına geliyor. Halkalar ne kadar darsa, yağışlar o kadar azalmış, kuraklık var anlamına geliyor. Doğada böyle bir sürü kayıt var. Buraya benim koymadığım başka şeyler de var. Biz bunlardan geçmiş yılların iklimini anlıyoruz.

Arkadaşlar, geçmiş yıllara baktığımız zaman örneğin; 160 bin yıl geri gittiğimiz zaman şu sıcaklık eğrisini görüyoruz. Mavi eğri, hava sıcaklığını gösteriyor. Şu siyahlar karbon miktarını. Geçmiş kayıtlardan biz karbonu, hava sıcaklığını elde ettiğimiz ve grafiğe koyduğumuz zaman görüyoruz ki eskiden karbondioksit yüksekse, hava sıcaklığı da yüksek olmuştur. Burada bir ilişki var. Karbon bir sera gazı, bu arttıkça, hava sıcaklığı da artıyor. Yalnız bu grafikte ayrıntılara daha dikkatle bakarsanız, bazı yerlerde uyumsuzluklar da var. Karbon miktarı artarken hava sıcaklığı da düşüyor veyahut tersi oluyor. Arkadaşlar, havayı sera gazlardan başka kontrol eden etkenler de var. Onlar nedir diye sorarsınız işte bunlar güneşteki lekeler. Bu siyah noktalar güneşteki patlamaların tepesidir. Güneşte binlerce kilometreye fıskıran alevler tepesi güneşin yüzeyine göre daha soğuk oluyor ve biz dünyadan baktığımız zaman bunları siyah nokta olarak görüyoruz. Bunların sayısı güneşteki etkinliği gösteriyor. Güneş fırtınaları, güneş rüzgârları... Bunlar da tabii bizim iklimimizi değiştiriyor.

Bakın arkadaşlar, burada görüyorsunuz mesela şu anda dünyanın yörüngesi eliptik, 100 bin yıl sonra bu, daireye dönüşecek. Mesela dünyanın eksenini şu anda $23,5^\circ$ sağa yatkın, 42 bin yıl sonra bu sola yatacak. Yani Haziran-Temmuz'da kış olacak. Ocak-Şubat'ta yaz olacak. Eksen değişince kışla yaz yer değişecek. Yani bunlar hep olmuş, değişmiş. İşte bu volkanların patlaması, dünyayı soğutan yönde iklimi değiştirmiş.

1816 yılında Endonezya'da Tambora Volkanı patladığı zaman, dünyada hiç yaz olmamış, ona biz "yazsız yıl" deriz. Kayıtlarda "year without summer" diye geçer. Arkadaşlar, şu gördüğünüz dünyanın 180 milyon yıl önceki hali. Şu ada hangi adadır? Büyükada, Heybeli, Eşek adası, şu gördüğünüz ada 180 milyon yıl önce Hindistan, bu milim, milim, milyonlarca yıl gelip, Asya kıtasına alttan saplanmıştır. Saplandıktan sonra Everest Dağları yükseldi ve oradan biz göç ettik, çünkü musonlar dağlardan içeri girememeye başladı. Yani bunun da iklimi mesela buradayken ne kadar farklıydı, şimdi ne kadar farklı. Grönland şimdi kuzeyde bir ada, tamamen buzla kaplı, ama Grönland'ı kazarsanız ormanlar çıkıyor, kömür çıkıyor. Yani bir zamanlar Grönland Afrika'da yağmur ormanları olan bir yermiş. Yani bunlar iklimimizi değiştirmişler.

Sonuçta; iklim şurada gördüğünüz gibi buzul çağına girmiş, sıcak olmuş, ısınmış, tekrar buzul çağına girmiş, ısınmış, buzul çağı ısınmış böyle gitmiş. Dünya var olduğundan beri iklimimiz hep değişmiş ve bu değişimlerde bunlar rol oynamış. Yalnız burada dikkat etmeniz gereken bir nokta var. Buradaki iklim değişikliklerinde dünya kaç yılda bir buzul çağına girip, buzul çağından çıkıyormuş veya dünyanın sıcak bir evreden buzul çağına girmesi kaç yıl sürüyormuş ve bu kaç yılda olan değişimde hava sıcaklığı kaç derece değişiyor? Kritik nokta burası, arkadaşlar, eskiden 150 bin yılda dünya 1° 'ye yakın ısınıp, buzul çağından çıkıyormuş, yaklaşık 1° soğuyup, buzul çağına giriyormuş. Bakın, 150 bin yılda 1° , şimdi biz 1850 yılından 2000 yılına 150 yılda 1° ısındık. 2030 yılında 1° daha ısınmayı bekliyoruz. Yani yaklaşık 180 yılda

dünya 2° ısınacak, tarihte böyle bir şey yok. Zaten şu andaki iklim değişikliğinin esas adı "*ani iklim değişikliği*" olması gerekiyor. Çünkü olan ısınma da değil, küresel iklim değişikliği de değil, ani iklim değişikliği.

Arkadaşlar eskiden 150 bin yılda olan 1°'lik sıcaklık değişimine bitkiler, hayvanlar, insanlar tepki gösterebiliyordu. Ya göç ediyorlardı, ya da değişime uyum sağlıyorlardı. Şimdi ise, böyle bir şansları yok. Çok hızlı geliyor, bin kat daha hızlı. Bakın, dünya, şu anda biz buradayız. Normal doğal ısınmanın tepesindeyiz ve dünyanın şu anda soğuması gerekiyordu, soğuyamıyor. Şunlardan dolayı ısınma olsaydı burada şu anda soğumamız gerekiyordu, ama ısınıyoruz. Neden? Çünkü insan devreye girdi. Buraya bir dahakine kendi resmimi koyacağım, ama korkarsınız diye koyamıyorum. Yani burada görüyorsunuz şu anda devreye giren insan. Şu doğal etkenlerden daha baskın çıktık. Sanayi devriminden bu yana atmosfere doğal yollardan geçen sera gazlarından kat kat fazlasını, insan kendisi salmaya başladı. İşte bu da bizim iklimimizin soğumasını engelliyor. Bakın, böyle aşağıya gitmemiz mümkün değil. James Hensin diyor ki, "*İnsanlar yeryüzünden yok olmadıkça, dünya tekrar buzul çağına giremeyecektir.*" Çünkü sürekli ısıtıyoruz, dünyanın buzul çağına girmesini engelliyoruz.

Herhalde içinizde iklim değişikliği var mı, yok mu, insan kaynaklı mı, doğal kaynaklı mı diye soran yoktur. Bakın, şu gördüğünüz kırmızı çizgi, dünyanın şu anda gözlenen hava sıcaklıkları, şöyle tırmanıyor. Bu işte sadece demin gösterdiğim doğal etkenler rol oynasaydı, hava sıcaklığı şu siyah çizgiler gibi olacaktı, ama biz böyle gözlüyoruz. İşte bu aradaki fark arkadaşlar; insan farklı. Bakın, insan bunu tek başına açıklayamıyor. Şu gördüğünüz siyah çizgiler insan etkisini gösteriyor. Şu kırmızılar şu anki gözlemleri gösteriyor. Aradaki fark doğal etkenleri gösteriyor. Yani arkadaşlar, şu anki ısınmanın nedeninin yüzde 90 insan olduğu bilimsel olarak ispatlanmıştır. Televizyonlarda çıkıp konuşanlar bana göre, sana göre denilenler bilimsel değildir. Bilim; bir bulguya dayanarak yapılan bilimsel yayınlarla olur. Yoksa "*bana göre böyle*"

“ben böyle düşünmüyorum” gibi kendinden menkul açıklamalar bilimsel değildir. Onlara bakarak *“bilim insanları anlaşıyor”* falan demeyin, onlar tamamen asparagas.

Arkadaşlar, bu sera gazları kötü bir şey midir demeden önce toprak kirliliği, su kirliliği ve hava kirliliği bunları da biz yapıyoruz. Hava kirliliği dediğimiz zaman; içinde enerji sektörünün, ulaşımın sanayinin saldıdığı bütün sera gazları da bunun içinde. Biz kömür kullanmıyoruz ya, kömür kullanmadığımız zaman havada partikül yok, kükürt yok diye, *“aa hava temizlendi “* diyoruz. Ama bir bakıyorsunuz mesela İstanbul aynı burası gibi bazen bir perdenin arkasında gözüküyor. Bu da modern hava kirliliğidir. *“Türk’ün aklı gözünde”* derler, görmediğine inanmaz, aslında bunu da görüyorsunuz yani. Bu da modern hava kirliliğidir.

İşte bunun en büyük nedeni, kuzeydeki zengin ülkeler. Eskiden biliyorsunuz kişi başına düşen elektrik enerjisi gelişmişlik ölçüsü sayılıyordu, şimdi ise kirleticilik gelişmişlik ölçüsü oldu. Ne kadar çok elektrik kullanıyorsan, o kadar kirletiyorsun anlamına geliyor ve bunu yapan da kuzeydeki zengin ülkeler. Bakın, kuzeyde zengin ülkelerde geceyin çekilen şehir ışıkları, gördüğünüz gibi bu ülkeler ıslıl ıslıl. Bunlar çok büyük miktarda elektrik enerjisi kullanıyorlar. Bu kadar enerji kullanmayıp, bu kadar kirletmedikleri halde en çok zarar gören de güneydeki fakir ülkeler. Bu sıkıntı tabii dünya barışını etkiliyor. Burada gördüğünüz gibi tartışılacak bir sürü şey var.

Arkadaşlar, şu grafikte gördüğünüz kuzey zengin ülkeleri ısınmak için değil, ulaşım için de değil, yani ihtiyaçları karşılamak için değil, para kazanmak için endüstriyel etkinlikler ve ihracat yapmak için sanayiden büyük miktarda sera gazı üretiyorlar. Bakın, bu kuzeydeki zengin ülkeler endüstriyel sera gazının yüzde 75’ini üretiyorlar. Şu aşağıdaki karbondioksit grafiğine bakarsanız; bin yıl önceki karbon miktarı milyonda 280 parçacık. Yani havada bir milyon molekül bulursanız, bunu 280 tanesi karbondioksitmiş. Zamanla bakın, bu nasıl hafif salınımlarla

gelmiş şuraya 1750 yılına kadar aşağı yukarı dengede olan bu karbondioksit insanların su buharının gücünü keşfetmesiyle beraber patlama yapmış ve görüyorsunuz nasıl yükseliyor. Atmosferde böyle bir karbon miktarı tarihte görülmüş şey değil. Şu anda 385'e çıktık, bu grafik 360'ta kalmış. Şu anda dünyada karbon miktarı milyonda 385 parçacık ve bu korkunç bir rakam, bu görülmemiş bir şey.

Metan, azotoksidan aynı şekilde artmaya başladı. Bunun yapan ülkeler görüyorsunuz Amerika, Çin. Tabii Çin şu anda pek hoşuna gitmediği için daha çok kişi başına düşen karbon miktarını konuşur. Mesele kişi başına düşen karbona baktığımız zaman, Amerika ve Avustralya'yı görüyoruz. Bu iki ülke Kyoto'yu imzaladıkları halde onaylamıyorlar. Burada Türkiye listeye bile girmedi, Türkiye'nin neden imzalamadığı anlaşılmalı bir şey değil. Maalesef bir açıklaması yok, burada görülmediği halde, Türkiye kendi kendine gelin güvey oluyor. Türkiye'yle ilgili istatistikler her gün değişiyor. Yeşil'deki arkadaş belki yeni istatistik verir, 22. sırada, bir ara 13. sıraya çıktıydı. Türkiye toplam karbon miktarında azımsanacak bir ülke değil.

Bir de gelişmekte olan fakir ülkeler var. Bunlar genellikle nüfusların büyük miktarının toplandığı güneydeki ülkeler. Bu ülkelerde nüfus artışı çok katlanarak gidiyor. Bakın, dünya nüfusu 2 milyar civarında iken; 6 milyara çıktı, şu anda 8 milyara doğru gidiyor. Yani dünya acayip kalabalık bir yer haline geldi. Bu nüfus bu bölgede, sanayi olmadığı için gelişme yok, iş imkânı olmadığı için tarımla geçindikleri için, bütün ormanları kesip, tarım alanına çevirmeye çalışıyorlar. Bu ülke insanları ormanları kesip satıyorlar. Burada İstanbul trafiği gibi bir durum var. Bu kadar kalabalığın beslenmesi için doğaya büyük baskı var. Ağaç, karbondioksiti alıp, oksijeni geri verirken kesilip yok ediliyor. Bu da atmosferdeki karbon miktarının yutulmasını engelliyor. Şu anki karbon miktarının ¼'i de fakir ülkelerin araziye yaptığı baskıdan kaynaklanıyor.

Şurada gördüğünüz gibi bakın, bu animasyon, yağmur ormanlarındaki azalmayı gösteriyor. Yağmur ormanlarında şu anda büyük bir yıkım var. Yağmur ormanlarını kesiyorlar, oraya mera yapıyorlar. O merada hayvancılık yapıyorlar, o hayvanların etlerini satıp, fastfood restoranlarda hamburger yapıyorlar. Hamburger yiyorsanız, bu ormanların kesilmesine katkıda bulunuyorsunuz. Arkadaşlar, inek 1 kilo et yapmak için -ineği kestik, ondan 1 kilo et çıktı- 150 bin litre su içmiş oluyor. Yani bu su kıtlığında da, su tasarruf etmek istiyorsanız, et yemeyeceksiniz. Ne kadar et yerseniz, o kadar da su gidiyor.

Biz insanlar havaya sadece karbondioksit salmıyoruz, arazi örtüsünü değiştirerek iklim sisteminin sınır şartlarını da değiştiriyoruz. İklim dinamik bir sistem, şu yerdeki her şey iklimin sınır şartları, bunları değiştirdiğiniz zaman bu dinamik sistem de farklılaşıyor, değişiyor. Her şey burada, bir de biliyorsunuz, karbon döngüsü var, su döngüsü var, her şeyin döngüsü var. Bilmiyorum, Kevser Hanım sen bu sudan daha önce içtin mi?

KEVSER- Evet.

Prof. Dr. MİKDAT KADIOĞLU- İtiraf etti, bu su 90 yılda bir dönüyor. Bu suyu benden önce en az 8 kişi daha içti. Dinozorlar da içti, kuşlar, böcekler, belki de Fatih Sultan da içmiştir. Aynı suyu kullanıyoruz, suyun döngüsü var, kullanıyoruz, içiyoruz, çıkarıyoruz, tekrar buharlaşıyor, atmosfere dönüyor, tekrar yağışla iniyor, tekrar kullanıp, tekrar atıyoruz. Ağaçları kestiğimiz zaman döngüyü bozuyoruz. Suyun döngüsünü engelliyoruz. İşte bakın, görüyorsunuz önemli parametrelerden biri ağaçlar, göller, bunları kesip kurutunca suyun döngüsü de bozuluyor. Sonra diyoruz ki “*Aa niye buraya yağmur yağmıyor?*” Niye yağsın ki.

Arkadaşlar, atmosferin sera etkisi kötü bir şey mi? Atmosferin sera etkisi olmasaydı böyle olacaktı. Hiç sera gazı olmayınca, gelen güneş ışınları uzayı, atmosferi geçecekti, yeri ısıtıcaktı, ısınan yeryüzü dünya-

ya tekrar şeyi geri verecekti. Gündüz sıcaklığı farklı, korkunç olacaktı. Böyle bir dünya olsaydı, dünyanın hava sıcaklığı kaç derece olurdu?

Arkadaşlar, dünya böyle olsaydı, sera gazı olmasaydı, dünyanın hava sıcaklığı ortalama -18 derece olurdu, yani 33 derece daha soğuk olurdu. Sera gazlarının dengede kalması, iyi bir şey, dengeyi bozmayacağız. Şimdi biz ne yaptık? Sera gazları dünyadan dönen uzaya uzun dalga radyasyonu tutuyor ve bunun geri gönderiyor. Yani ikinci bir güneş gibi davranıyor. Biz ne yapıyoruz? Sera gazlarını arttırarak bu geri dönüşümü arttırıyoruz. Yani bu geri dönmeyi kuvvetlendiriyoruz. Böylece hava sıcaklığımız şu anda 15^o den 16^o 'ye çıkmış bulunmakta. Bunu arttırmaya devam ettikçe daha da ısınacağız. Dönem dönem ışınlar uzayda gidip kaybolmuyor.

İçinizde Mars'a giden var mı bilmiyorum. Mars'ta, hava sıcaklığı -50^o. Sera gazları yok, donmuş hepsi yüzeyde. Dünyada 10 binde 3 karbondioksit var, ama sıcaklık 15^o, bu 15^oye göre bir yaşam var dünyada. Şu anki ekolojik sistem buna göre yapılmış. Eğer biz sera gazlarını arttırmaya devam edersek Venüs gibi olacağız. Venüs'te atmosferde 190 sera gazı ve sıcaklık 420^o. Bilmiyorum hamamı, saunayı sevenler varsa Venüs saunadan da sıcak, bana göre değil. Ben sıcaklığı hiç sevmem, durum bu.

Şimdi ne bekliyoruz arkadaşlar? Isınma, ama nasıl bir ısınma? Kutuplarda daha fazla, ekvatorda daha az. Dünyanın ekvatoruyla kutupları arasındaki sıcaklık farkı değiştikçe, dünyadaki hava hareketleri de değişiyor. Çünkü dünyadaki bütün hava hareketlerinin, akımların tek amacı var. Kutuplarla ekvator arasındaki sıcaklık farkını dengelemek. Bütün bu rüzgârlar, hepsinin nedeni odur. Sıcaklık farkı azaldıkça, hava hareketleride değişikliklere uğruyor. Kışın neden bizim üzerimize alçak basınç merkezi ve ona bağlı soğuk ve sıcak cephe gelmedi? Bu kışın yağmur alamadık, işte bundan kaynaklanıyor.

“Türkiye'ye ne olacak?” dersiniz 2030 yılına kadar kışın sıcaklıkların

2° artması bekleniyor. Yazın 3° sıcaklık artışı bekliyoruz, bunlar ortalama sıcaklıklar. Düşünün bu 2° sıcaklık artışı 130-180 yılda gerçekleşmiş olacak, büyük bir rakam bu, dünyanın görmediği kadar büyük bir rakam. Bu kadar hızlı bir sıcaklık artışını dünya sevmiyor. Arkadaşlar, Türkiye'nin gece sıcaklıklarında büyük artışlar var. Bu biraz da şehirleşmeden kaynaklanıyor. Türkiye'de korkunç bir sıcaklık artışı görüyoruz. "Bu sıcaklık artarsa, daha az soba yakarız, kalorifer yakarız?" diye sevinebilirsiniz. Bizim hesaplara göre İstanbul'da 1° sıcaklık artışı olursa ısıtma amaçlı enerji kullanımında %10'luk bir azalma oluyor, ama bunun bir de yazı var, yazın da klima ihtiyacı artıyor. Adana'da sıcaklık 1° artarsa klima ihtiyacı % 30 artış gösteriyor, yani zarardayız, buna sevinmeyin.

Arkadaşlar, hava sıcaklığımız artarken yağışımızda büyük azalmalar bekleniyor; Türkiye şanssız bir bölgede. Bakın, şurası Türkiye, Ortadoğu'nun bir kısmı, Kuzey Afrika, Orta Avrupa ve Güney Avrupa'da büyük bir kuraklık bekliyoruz. Bizim sıcaklığımız artarken, yağmuremiz de artsaydı Türkiye Hawaii gibi, Florida gibi tropikal bir ülke olurdu, Endonezya gibi olurdu, Malezya gibi olurdu. Bizde de erkekler etekle dolaşırdı. Böyle sıcak, nemli bir hava, ama Türkiye maalesef öyle olmuyor, kurak, çöl gibi bir hale geliyor. Yani yağışla beraber sıcaklık artmıyor. Burada Avrupa'yı da görüyorsunuz. Avrupa'nın ortası ve güneyi de kuraklaşıyor. O yüzden Avrupa Birliği Kyoto Protokolüne sahip çıkıyor.

Biliyorsunuz Akdeniz iklimi olan ülkelerde kışın yağmur yağar. Kışın bizim için yağış çok önemli. Karadeniz hariç olmak üzere bu bölgeler kuraklaşıyor. Ege, Marmara, Akdeniz kuraklaşıyor. Ben Trabzonluyum, övünmek gibi olmasın, bizim memlekette yağışlar artacak gibi, bu da iyi bir şey değil. Çünkü zaten mevcut olan yağışların artması daha fazla sel, heyelan demek. Aşağıdaki bölgeler de kuraklaşıyor. Akdeniz iklimi neydi? Yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı. Ama bakın, kışları sıcak ve kurak olacak. Bakanlar çıkıp diyorlar ki, "ilkbahar Mart ve Nisanda yağışların %60'ı olur, yağış bekliyoruz, yağış olursa, kuraklık olmaya-

cak.” Adam Akdeniz ikliminin tanımını bilmiyor. Akdeniz ikliminde “yağışlar ilkbaharda mı yağar?” diyoruz. “Kışları yağışlı” deniliyor. Adama kim akıl veriyorsa, bilmiyorum sizden almış olabilir aklı.

Arkadaşlar, yazın her taraf kurak, şekilde görüldüğü gibi. Meteoroloji Genel Müdür Yardımcısının biri makina mühendisi de o yüzden söyledim. Meteoroloji Genel Müdürü matematikçi, iki yardımcısı vilayetçi, biri de makina mühendisi. Şekilde görüldüğü gibi arkadaşlar, yazın tamamen kuraklaşıyor, toprakların % 25’i kuruyor, azalıyor, bu da büyük bir problem. Sulu tarımda suya daha büyük ihtiyaç var, ama su yok, yağmur yağmıyor. Deniz seviyesinden yükselme bekliyoruz. Dünya ortalaması yaklaşık 60 santime çıkıyor. Buna birazdan tekrar değineceğiz.

Arkadaşlar, bakın, şu bulutları görüyorsunuz. Parmak izlerini görelim bakalım. İklim değişikliğinin işaretleri nelerdir? Size göre farklı şeyler olabilir, bize göre de farklı şeylerdir. Birinci işaret; şurada gördüğünüz gibi 1980 yılından itibaren her bir yıl bir önceki yıldan daha sıcak, bir önceki yıldan daha sıcak, daha sıcak, daha sıcak diye gidiyor. 1998 yılı şekilde görüldüğü gibi 1400 yılın en sıcak yılı olmuştu. 1998 yılının bir özelliği de El Nino yılıydı. Yani Peru açıklarında sıcak su akıntısı vardı. Bizim geçirdiğimiz bu 2007 yılı da yine El Nino yılıydı. Şimdi La Nino’ya girmiş durumdayız. Yani kız kardeşi gelmiş durumda. Soğuk su akıntısı onun yerini aldı. 2007 yılının 1998 yılı kadar sıcak, hatta 1998 yılından daha sıcak olması bekleniyor. Zaten geçtiğimiz bütün aylar en sıcak, en sıcak aylar oldu.

İklim değişikliğinin önemli işaretlerinden bir tanesi de kuşlar. Bu narin kuşlarda büyük ölümler var. Ortalık kargalarla, martılara kalıyor, çöp kuşları ortalıkta kaldı. Diğer narin kuşlar, ötücü kuşlar, kırlangıçlardaki ölümler büyük kitleler halinde oluyor. Eskiden madenciler madene inerken, yanlarında kafeste kanarya getirirlermiş. Kanaryaya bakarlar, kanarya eğer fenalaşıyorsa, madende hava kirleniyor,

zehirleniyoruz diye kaçarlarmış. O zaman elektronik aletler yok. Aynı şekilde bize bugün de kuşlar bunu anlatıyor. Kuşların yok olması demek, sesimizin yok olması demek. Çünkü biz bütün bu aldığımız sesleri tropikteki kuşlardan alıyoruz. Bakalım, bazı sesleri tanıyacak mısınız? (Kuş sesi dinletiliyor)

Nevruz Hanım bu ses ne? Deklanşördü. Bu? Bunu henüz kullanmadık. Bunlar yok oluyor, arkadaşlar. Burada gördüğünüz mercanlar beyazlaşıyor görüyorsunuz. Mercanlar okyanusların, denizlerin, ormanlarıdır, ağaçlarıdır. Bunların ölmesi demek, bunların üzerinde yetişen planktonların da ölmesi anlamına geliyor. Yani besin zinciri bozuluyor. Bu da balıkçılığı vuruyor, bunlar büyük sıkıntı. Türkiye'de de Kaçkarlarda buzullar var -arkadaş uzman ona sorabilirsiniz, bir de Anzer balı var, oradan bilir arkadaş, sen düşün şimdi cevabını- bir de Süphan, Nemrut gibi dağlarda büyük buzullarda erime var. Burada uzaydan en meşhurdan resmi çekilmiş. Bizim Kaçkarlarda gezen arkadaş resim çekmiyor maalesef. Böyle bir üç boyutlu fotoğraf gösteremiyoruz, ancak gidip geziyorlar orada, bal yiyip geliyorlar. Gördüğünüz gibi arkadaşlar bütün bunlarda büyük erimeler var. Bu buzullardaki azalma bizim için önemli bir problem. Çünkü kar ve buz eridiği zaman alttan toprak kaya çıkıyor, su çıkıyor. Bakın, bu buz burada varken, gelen güneş ışınlarının %80'ini %90'ını geri yansıtıyordu. Şimdi kayalar, toprak gelen güneş ışınlarının %80-90'ını yutmaya başlıyor. Bu da şu anki ısınmayı açıklıyor. Isınma, hızlanarak devam ediyor.

Dünyanın ortalama hava sıcaklığı kaç derecedeydi? 15° . Bakın, burası 15° , şu da çok sıcak havaları gösteriyor, bu da çok soğuk havaları gösteriyor. Eğer ben 35° ye çok sıcak diyorsam, hava sıcaklığını bu tarafa doğru ortalama 2° arttırsam ortalama hava sıcaklığı da artar ve bu durum da ekstrem sıcaklıklar şeklinde görüldüğü gibi birkaç kat artacak. Sıcaklık, ortalama 2° artarsa, eksterm değerlerde birkaç kat artış oluyor, uç değerler artıyor arkadaşlar. Hava sıcaklığında 2° 'yi önemsememezlilik yapmanın. Sonra böyle sellere kapılıyor. Burası Mecidiyeköy, burada hangi

ırmak akıyor? Yeşilirmak, Sakarya, bizim Trabzon'da köyde Değirmen-
dere var, burada hiçbiri akmıyor. Arkadaşlar, yağışın şiddeti artıyor. Yer-
deki hava sıcaklığı artınca, yerle yukarısı arasındaki sıcaklık farkı
büyüdükçe, daha çok sağanak yağış, konvektif yağışlara doğru gidiyo-
ruz. Şiddetli yağan yağmurlar ise eski yağış stiline göre yapılan mazgal-
ları yeraltı, yağmur drenaj sistemlerini felç ediyor. Bütün dünyada şimdi
bu problem yaşanıyor. Tokyo'dan, New York'a kadar bunu görüyoruz.
Şehir selleriyle şu anda daha fazla karşılaşılıyor.

Bakın, burada görüyorsunuz, meteorolojik afetlerden dolayı olan
sigorta kayıpları nasıl artıyor? 1960'lara göre meteorolojik afetler
2000'li yıllarda üç kat artmış durumda. Sigorta kayıpları 15 kat artmış
durumda, şimdi sigortacılar meteorolojik afetleri doğal afetler sigorta
kapsamına almaya çalışıyorlar.

Balıkta görüldüğü gibi arkadaşlar, her tarafta problem yaşanması
bekleniyor. Türkiye'de meteorolojik afetlerin Akdeniz bölgesinde, Tür-
kiye'de kuraklığı arttırması bekleniyor. Ani sellerde artış beklentisi yara-
tıyor ve deniz su seviyesinin yükselmesinde problem yaşayacağımızı
bekliyoruz. Türkiye'nin 8200 km kıyısı var, bu kıyılarda su seviyesinin
yükselmesi büyük problem. Bakın arkadaşlar, balık ne yapıyor, nasıl çık-
tı? Demek ki sadece balık değilmiş, tüm ev su altında, tüm ev sel altın-
da yani, sadece balığı su altında düşünmeyin. Biz de balık gibi olacağız.

Tehlikeler, riskler nelerdir? Bakın, burada 440 bin yıllık atmosferde-
ki karbondioksit miktarını gösteren bir grafik var. Şu gördüğünüz 440
bin yıl önce havadaki karbondioksit miktarı milyonda 280 parçacık,
sonra azalmış, yükselmiş, görüyorsunuz, tekrar azalmış, yükselmiş. Bu
kısımlar buzul çağları, sıcak evreler böyle azalmış, yükselmiş, ama bakın
440 bin yıl boyunca 285 partikülü geçmemiş. Şimdi arkadaşlar biz bura-
dayız. Görüyorsunuz, var mı böyle bir şey? 440 bin yıl geri gidin, böyle
bir karbon miktarı artışı görülmemiş. Bu yetmemiş, yetmediği gibi yük-
selmeye devam ediyor. 2100 yılında arkadaşlar burada olmayı bekliyo-

ruz. Böyle bir şey var mı? İsterseniz *“iklim değişikliğine inanmıyorum, bana göre olmaz,”* deyin. Gördüğünüz gibi geleceğimizin bir benzeri dünyada geçmişte yok. O yüzden biz geçmişe bakarak bir analogi yapamıyoruz. *“Geçmişte böyle olmuştu, şöyleydi”* diyemiyoruz. Çünkü böyle bir benzeri yok. Bu dünyanın bir benzeri geçmişte görülmemiş. Böyle olsa *“100 yılda 5⁰ artış bekliyoruz”* hayırlı, uğurlu olsun. 5⁰ çok büyük bir rakam.

Peki, böyle giderse ne olur? Sağlıkta, tarımda, ormanda, turizmde, yaban hayatında, kıyı hayatında bir sürü değişiklik yaşamamız gerekiyor. Sıcak hava dalgalarında artış bekleniyor. *“Biz Türk’üz, bize bir şey olmaz”* diyebilirsiniz, belki ki de öyle oluyor. Bakın, burası Fransa, İspanya. 2003 Ağustos ayında sıcak hava dalgaları yüzünden burada 35 bin kişi öldü. Türkiye’de kayıtlara, *“sıcak hava dalgasından öldü”* diye hiçbir adam geçmiyor. Herkes kalp yetmezliğinden, solunum yetmezliğinden ölüyor. Türklere bir şey olmuyor arkadaşlar, sıcak hava dalgası dokunmuyor. Yani ölümler kayıt dışı, etkiliyor, ama o ikinci derecede kalıyor. Birinci derecede *“kalp durdu”* var, sebebi yok. *“Fazla karıştırma,”* diyorlar.

Bakın, hava sıcaklığını biz meteorolojide böyle bir şeyin içinde ölçüyoruz. 2 m yükseklikte siperler var. Hava buradan girip çıkarken bir tane termometre var. Termometre gölgede yatıyor, cansız bir şey. Hava sıcaklığını buna bakarak söylüyoruz, ama biz insanlar bunun gibi cansız değiliz, bizim vücut sıcaklığımız var. Güneşin altındayız, öyle gölgede de durmuyoruz. Hareket ediyoruz, çalışıyoruz, hissedilen sıcaklık çok farklı. O yüzden televizyonlardaki hissedilen sıcaklığı takip edin, ona göre hareket edin. Daha fazla ne diyeyim?

Bunları tanıyorsunuz değil mi, bu ne? Sivrisinek. Bu? Kanda yürüyen bir kolera, kamçısıyla gidiyor. Sıcaklık arttıkça, hijyen problemleri artıyor. Sivrisinek gibi böceklerde artış var. Bu sivrisineklerin taşıdığı sıtma gibi hastalıklarda büyük artışlar var. Bakın, şekilde görüldüğü gibi

2020 yılından itibaren sıtmanın tüm Avrupa'ya yayılması bekleniyor. Bu karlar eridikçe, şu anda sivrisinekler dağlara tırmanıyor. Dağlar da, orman köylüleri de çok büyük sıkıntı altında. Türkiye'nin güneydoğusu bakın, bu bölge sıtma bölgesi. Gidin Diyarbakır'a, Diyarbakır tropikalin dışında bir yer olmasına rağmen, tropikal hastalıklar poliklinikleri açılmış.

Bunu tanıyor musunuz, neydi bu? Kene. Bakın, Türkiye'de yine kentler de kayıt dışı. Bakın burası İsveç, kuzeyde bir ülke bizden çok çok soğuk. Kene her tarafa yayıldı. Bizde her tarafta, daha fazla yayıldı. O yüzden bu yaz böyle bir karıştan fazla yüksekliğindeki otlar arasında dolaşırsanız, kenenin sizi beklediğini unutmayın. O yüzden Amerika'da, Avrupa'da herkes bahçesindeki, evinin önündeki otları böcek olmasın diye kesmek zorundadır. Belediye gelip ceza keser. Bu kene problemi falan Almanya'da uzun yıllardır vardır. Ama belediye otları kestirir.

Havalar çok sıcak olunca ne yapacaksınız arkadaşlar, buradan İstanbul'dan sıcaktan kaçıp nereye gideceksiniz?

SALONDAN- Karadeniz'e gideceğiz.

Prof. Dr. MİKDAT KADIOĞLU- Akıllanmışınız, eskiden hep Antalya'ya kaçıyordunuz. Sıcaktan kaçıp, daha sığa gidiyordunuz. Antalya'nın yerlileri de yaylaya çıkıyordu.

SALONDAN- Hocam benim memleketim orası.

Prof. Dr. MİKDAT KADIOĞLU- Sen git, ama bunlar gelmesin. Şimdiye kadar gelmemişlerdi, bundan sonra da kabul etmiyoruz. Arkadaşlar, deniz, güneş, kum turizmi bakıyorsunuz burada bahardan bahara. Yazın, çok sıcak olacağı zaman boşalacak. Turizm mevsimi ortadan bölünüp baharlara kayacak, aynı şu anda Dubai'de olduğu gibi. Burada da tabii Trabzon'a gideceksiniz, tabii yaylalara işiniz zor. Biz şimdi hazır, bekliyoruz. Bizim Trabzon'da turizm zor iş. *"Turizmi kalkındırabilmek*

için ne yapabiliriz?” diye Japonlar geçende Trabzon’a gitmişler. Lokantaya oturmuşlar, bizim garson gelip bardağı, tabağı böyle pat diye bırakıyor. Japon, “Ben az çorba istiyorum,” diyor. “Burada her şey tamdır, az yoktur.” Adam demiş, “İşimiz zor, burada zor olacak bu iş.” O yüzden biraz bu taraftan garson ithal edeceğimiz gibi gözüküyor.

Arkadaşlar, şekilde görüldüğü gibi Türkiye’nin İç Anadolu bölgesinde kuraklık, kuraklıktan dolayı da çölleşme bekleniyor, şu an bu gözleniyor. Bakın, kuraklıktan dolayı bitkiler öldüğü zaman bitkinin köklerine tutunan kum, toprak serbest kalıyor ve rüzgârla dağılmaya, sürülmeye başlıyor. Kum sürüldükçe şekilde görüldüğü gibi Anadolu çölleşiyor. Anadolu’ya giderseniz birçok kurumuş göl göreceksiniz. Anadolu’da böyle göller var. İşte burası Karapınar. Kumda bir film çevirecekseniz Arabistan’a gitmeniz gerekmiyor. Böyle tabelalarla komik duruma gelmiş durumdayız. “Yüzmek yasaktır,” diyor, bir zamanlar burada demek ki su varmış. Gördüğünüz gibi Anadolu’da durum bu, şimdi arsanız, tarlanız var mı? Böyle tarlalara filan Fransa’dan, Avrupa’dan kirli teknoloji, kirli sanayi geliyor, çimento fabrikası vs. şu anda durum bu. Avrupa’da barınamayan kirli teknoloji, Türkiye’ye geliyor. Biz de “*yabancılar yatırım yapıyor*” diye seviniyoruz. Türkiye kalkınıyor, özgür ülke ya burası kirletmekte özgür, her şey özgür.

Arkadaşlar, bu adamlara ne yapalım? Para mı istiyor bunlar, yiyecek mi? Para yenir mi? Para da yok, kardeşim fişin parasını verseydiniz şimdi gösterirdik burada. Para yeniyor mu arkadaşlar? Atın ağzınıza, yenmez. Türkçede “*para yemek*” diye bir kavram var “*para yedin mi lan?*” diye sorarlar, para yenmez ki. Arkadaşlar, pazarda gıda maddesi yoksa tarım üretimi yoksa para yenmez, aç kalacağız, böyle durumumuz var. Bunu söyleyen Kızılderili’yi de gitmişler paraya basmışlar. Adamın kemikleri sızlıyordur şimdi.

Arkadaşlar, bir yandan tarım alanlarımızı biz yok ediyoruz, fabrika yapıyoruz, ev yapıyoruz. Bir yandan iklim değişikliğinden dolayı tarım-

sal üretim düşecek, öte yandan da nüfus artıyor. Kişi başına düşecek olan gıda miktarında büyük azalmalar bekleniyor. Kar mı yağsın yağmur mu? Kar yağsın, okullar tatil olsun. Çocuklar geçenlerde kampanya açmışlar. *“Küresel ısınmaya hayır, kar tatilimizi geri istiyoruz,”* diyorlar. Karla yağmur çok farklı şeyler. Yağışın miktarı önemli değil. Yağışın nasıl yağdığı çok önemli. Hangi aylarda yağdığı, ne şiddette yağdığı, hangi tipte yağdığı, kar mı yağdı, yağmur mu yağdı önemli olan bu. Kar yağdığı zaman dağlarda, ovalarda su depolanıyor. Kar yağdığı zaman toprağın üstü kaplanıyor battaniye gibi, toprağın içindeki bitkiler, böcekler de dondan korunmuş oluyor. Yağmur öyle değil arkadaşlar. Yağmur depolanmıyor, akıp gidiyor. Yağmur hiçbir işimize yaramıyor.

Eğer biz havayı ısıtırsak, şimdi yağmur yağıyor ya dışarıda bu aslında kar diye başlıyor buluttan, inerken yağmura dönüşüyor. Biraz daha ısıtırsanız arkadaşlar bu böyle buharlaşacak havada. Havaya bakın böyle saçaklar görüyorsanız, yağmur yağıyor, ama hava çok sıcak olduğu için eriyor havada buharlaşıyor. İşte ilerde de böyle olma ihtimali var. Yağmur da yok olabilir. Bizim suyumuz böyle değil mi? Bakın, ben bizim memlekete *“burası mübarek topraklar”* diyorum. Burada metre-kareye 2,5 ton yağmur yağıyor. Şurası da 250 kg. 10 kat fark var.

Arkadaşlar, yağmur, su burada, sanayi ve nüfus burada. Tersliği görüyor musunuz? İstanbul'a, Karadeniz'e, Marmara'ya, Kocaeli'ne yağışlar normal yağsa bile yine kıtlık olur, yine susuzluk olur. Çünkü aşırı talep var. Yani biz su kıtlığını biraz da yanlış şehirleşmeyle kendimiz yaratıyoruz. Bakın, İstanbul burası. İstanbul suyu nereden alıyor? Balaban'dan, Emirköy'den topluyor, alıp götürüyor buraya Terkos'a dolduruyor. Karşıya geçiyor Şile'yi, Ağva'yı, Yeşilçayları bütün bu dereleleri topluyor, Sakarya'ya geçiyor Melen'e. Ben gece Samsun'daydım, bakın, Samsun'a doğru boruları geriyor. Bu bir çözüm değil arkadaşlar. Suyun olduğu yerde kullanılması gerekiyor. Herkesin İstanbul'da yaşaması gerekmiyor. Ne kadar çok su boru, ne kadar su o kadar nüfus, o kadar sanayi; yanlış bir şey var burada.

Bakın, yarın, öbür gün ne olacak? Şuradaki vatandaş diyecek ki, “Hemşerim, benim barajımın suyunu nereye götürüyorsun sen?” Burada da tarlalar var, burada da insanlar yaşıyor ve bunlar bu suyu bize vermeyecekler. Şehirlerarası su problemi çıkacak. Hani biz hep Fırat-Dicle konuşuyoruz ya uluslararası su problemi, onu bırakın kendi içimizde şu anda bile böyle sıkıntılar doğmaya başladı. Boruyu döşe, suyu götür çözüm değil.

Arkadaşlar, şekilde 2020 yılında su kıtlığı görülecek olan ülkeleri ve su altında kalacak olan kıyıları görüyorsunuz. Deniz seviyesi yükselmesini buna göre yorumlamak gerekiyor. Eğer deniz su seviyesi düşsey yüzde 1 birim yükselirse, yatayda kıyı 100 birim erozyona uğrayabilir. Böylece kıyılarımızda büyük tahribat bekliyoruz. Onun için deniz seviyesi yükselmesi mesela Karadeniz’de 10 cm ise siz bunu “10 m kıyı yok olacak” diye düşünün.

Bakın, 5 senede ne olmuş? Amerika Kyoto’yu imzalamadı sanmayın bizim gibi duruyorlar. En çok bilimsel araştırma yapan ülke Amerika. En çok hazırlığı olan ülke de Amerika. 32 tane eyalet, 100 taneden fazla şehirde uyguluyor. Bugün San Francisco’da plastik torba yasak, alışverişlerini kâğıt kutulara, karton kutulara, torbalara koyuyorlar. Bugün California’da çok benzin yaktığı için Amerika’da üretilen araba satılmıyor. Siz sanmayın Amerika imzalamadı, bir şey yapmıyor. Kafasını kuma sokmuş olan bir tek biziz. Amerika 1000 yıllık su seviyesine göre kıyılarıdaki yerleşimi planlıyor. Bizim gibi denizin içine saldırmıyorlar. Biz deniz bilsak denize, dere bilsak dereye, göl bilsak göle giriyoruz. Sonra da televizyonda diyoruz ki “Beykoz’da köyün içinden geçen dere taşarak sel oldu.” Doğrusu köyün içinden geçen dere değil, derenin içinden köy geçiyor ve taşkınlık yapan da insanlar aslında, ama algılama yok.

Arkadaşlar, çözüm bu mu? Stephan Hawking “İnsanlar uzaya göç edecekler,” diyor. Dünyayı kirlet, göç et. Ve hatta diyorlar ki, “dünya

Türklere kalacak,” herkes gidecek. Biz, rant peşinde uğraşyoruz şimdi seçimler de var, başka şeylerle uğraşacak halimiz yok. Arkadaşlar, önce zararı azaltmamız lazım. Atmosfere verdiğimiz zararı azaltacağız. Ama bileceğiz ki bunun etkileri binlerce yıl devam edecek. Dedemizin, dedesinin, dedesinin bir gün dağda yaktığı bir ateşin, dumanından çıkan karbondioksit şu anda hâlâ havada, bizi ısıtıyor. Bu karbondioksit 200 sene havada kalıyor. Bunun hepsini kessek bile bunlar uzun yıllar, dengeye varana kadar havada kalmaya devam edecek. Şu anda önce kirletmekten vazgeçeceğiz, ondan sonra da bunun etkilerinden, zararlarından korunmak için çalışmamız lazım. Nasıl? Bakın, bu da benim en sevdiğim karikatür. Bayan diyor ki, *“Dünyanın sıcaklığı giderek artıyormuş.”* adam da diyor ki, *“Korkma bizi etkilemez, biz Kyoto protokolünü imzalamadık.”* Türkiye'nin şu anki yaklaşımı bu. *“Kyoto'yu imzalamadık bize bir şey olmaz, ne yaparsa yapsınlar.”*

Hükümetin ne yapması lazım? Bir kere şu Kyoto protokolü nedir? Sizi bilmem de, ben bu Kyoto'ya karşıyım. Adamlar ne diyor? *“Enerjiyi verimli kullanın.”* Ya başka işimiz yok mu? Yok, şimdi enerjiyi verimli kullanacakmışız, eve ısı izolasyonu yapacağız, yok evimize enerji tasarruflu lambalar koyacakmışız, daha başka işimiz yoktu, olacak iş mi bu? *“Yenilenebilir enerji kaynaklarını geliştirin,”* diyor. Adamlara bak *“güneş enerjisini, rüzgâr enerjisini geliştir,”* diyor. Biz şimdi nasıl olsa doğalgazı alıyoruz, mavi akım, yeşil akım, bir yerden geliyor. Burada bu varken, niye biz güneş enerjisiyle, rüzgâr enerjisiyle uğraşacağız? Buna da karşıyız. *“Sürdürülebilir tarımı destekleyin”* deniliyor. Yani adamlar bize diyor ki *“o güzelim birinci sınıf tarım alanlarında fabrika, bina yapmayın”* olacak iş mi? *“Buraları kirletmeyin, çoraklaştırmayın,”* biz ne güzel salma, sulama yapıyoruz. Bir de şimdi sulamayla mı uğraşacağız? Bunlar bizi bozuyor, diyorlar ki *“metan gazlarını, emisyonlarını geri kullanın, çöplükler kokmasın.”* Mis gibi kokan çöplüklerden bizi mahrum bırakacaklar. Adamalar *“çöplükler patlamasın”* diyor. Yani *“bu metan gazları alın, elektrik enerjisi üretin,”* diyorlar. Bak şimdi başka işi-

miz yoktu ve “sera gazı yutakları olan ormanları koruyun” diyorlar. Biz şimdi ne güzel buralara ev yapıyoruz, villa gibi. Neydi o? Acarlar... “Emisyonları azaltın,” diyor adamlar, yani “arabadan siyah duman çıkmasın” diyorlar, mis gibi fabrikalardan o kara kara dumanlar, olacak iş değil. Kyoto protokolü bunları söylüyor. Biz bunlara karşıyız, imzalamayız, hayır, kirlenmeye devam.

Bu da Almanya, bu Almanya denilen memlekette doğru dürüst güneş yok. Heyecan yok, trafik, her şey düzgün, monoton bir yer, oraya gidin, sıkılırsınız. Bu adamlar bakın ne yapıyorlar? Devlet para veriyor - bunun yarısını en azından devlet karşılıyor- ve bu güneş panelleriyle Almanlar elektrik enerjilerini kendileri karşılıyorlar. Bu evin elektrik enerjisini üretiyorlar. Bakın, sadece bidonlarda su ısıtmıyorlar, elektrik enerjisini karşılıyorlar. Çift yönlü sayaç var, bunu satıyorlar, fazla üretirlerse elektrik enerjisini şebekeye veriyorlar, kendileri kullanırlarsa sayaç bu tarafa yazıyor. Bizde böyle bir şey var mı? Bizde şimdi Antalya’da o sitelerde “bunlar çirkin gözüküyor” diye yasaklamışlar. Onu da bilin, yasak.

Bu da bizim rüzgâr atlasımız, ben de burada danışman olarak çalıştım. Burada görüyorsunuz Türkiye’nin özellikle batı kıyılarında rüzgâr açısından çok büyük bir potansiyel var, bunu da boş verin. İşte burası Uganda, siz kahve içiyor musunuz bilmiyorum. Her bir kap kahve 530 kap suyla üretiliyor. Kahve oraya gelene kadar çok su kullanılması gerekiyor. Bir küp seker için ne kadar seker pancarının sulanması gerekiyor. Yani bir şeker çöpe attığınız zaman, aslında birkaç ton suyu çöpe atıyorsunuz. Bunları da unutmayın.

Bakın, şu kahverengi bölgelerde iyi kalite kahve üretiliyor. Burada ikinci kalite, burada da kahve üretilmiyor. Hani şu beğenmediğiniz hava sıcaklığı 2° artarsa, bakın böyle olacak, kahve üreten bölgeler yok oluyor. 2°’ye uyum sağlayamıyor ve şurada iki tane kahve üreten bölge, işte şimdi Uganda bu iki bölgeyi koruma altına almış. “Yine de burada

kahve üreteceğim,” diyor, Türkiye’nin bunları yapması lazım. Tarımımız nasıl değişecek, su havzaları nasıl değişecek? Bizim yağışlarımız azalırken, su havzalarını da elden çıkarıyoruz. O zaman az olan yağmurla, biz nasıl su elde edeceğiz? Barajlar nasıl su dolacak? Barajların etrafına ev yaparsanız, o barajlara su gelmez ki. Zaten yağışlar azalacak, bir de su havzalarına evler, villalar, hayırlı uğurlu olsun. Bakın, şu anda Uganda’nın yaptığını bile yapmıyoruz.

Ben bunları hep mecliste anlattım. Türkiye’deki tatlı suyun yüzde 70’i tarımda kullanılıyor, ama böyle kullanılıyor. Bakın, saldım çayıra, Allah kayıra şeklinde bir sulama yöntemi var. Şöyle sulamak gerekiyor. Sulamayı şöyle yaptığın zaman, yüzde 65 su havada buharlaşıyor. Bunları değiştirmek, gerekiyor, devletlerin bunları yapması lazım, bunları teşvik etmesi lazım. Çiftçiye eğitim vermesi lazım, yoksa boruyu döşe, döşe, oradan buradan su getir, o çözüm değil. Orada da yağmur yağmayacak, orada da suya ihtiyaç var.

Yerel yönetimler ne yapacak? İşte böyle şehirler yapacaklar, daha doğrusu yapmayacaklar, yapmamaları lazım. Siz de gidip buradan ev alıyorsunuz, bakın burası İzmit arkadaşlar, suyun yarısından fazlası birçok şehrimizde toprağa gidiyor. Şehir şebekelerinde büyük kaçaklar var, sızıntılar var. Yağmur yağmadığı zaman az da olsa suyu topluyoruz, arıtıyoruz, temizliyoruz, boruya veriyoruz yarısı akıp toprağı gidiyor ve yerel yönetimler buraya yatırım yapmıyorlar. Yatırım yapmadıkları için de enerjimizin büyük bir kısmı boşa gidiyor. Bundan da haberiniz olsun.

Biz ne yapabiliriz, biz değişmeyecek miyiz? Türkiye’de şöyle bir hastalık var, herkes diğeri yapsın diye bekliyor. Başkası yaparsa günah, kendisi yaparsa mubah oluyor. Başkası çöpü attığı zaman kızıyor “*şuna bak*” diyor ama kendisi aynı şeyi çok rahatlıkla yapabiliyor. Böyle bir çifte standart var. Arkadaşlar, ilk olarak bilgilenmemiz gerekiyor. Neyi konuşuyoruz, problemler nedir, nasıl çözeriz? Bunu anlamak gerekiyor,

bilgilenmek çok önemli. Sonra yeşili, ağaçları, çevreyi korumak gerekiyor. Tabii *“ağaç kesmeyin”* demiyorum. Ağaç büyüdüğü zaman belli bir yaşta kesilmesi gerekiyor, ondan sonra diyeceksin. Çünkü çok yaşlı ağaçlar karbon yutmuyor. Ağaçlar büyürken karbon alıp, gövde oluşturuyorlar. Ağaç endüstriyel bir şey, ama ağacı kesip de ev yapmayacaksın, enerji tasarruf etmek gerekiyor.

Elektrik aletlerini düğmeden kapatmak gerekiyor. Hanımlara söylüyorum, alışverişinizi olduğunuz yerde yapın, mesela Capitol’a gelmeyin. Ben Bağlarbaşı’nda oturuyorum, sizin orada ne işiniz var? Siz buradaki alışveriş merkezlerine gidin. Oraya kadar geliyorsunuz, fazla dolaşmayın, kısa mesafeleri yürüyün. Her yere arabayla gitmekten vazgeçin. Yemek pişirmeyi öğrenin, evde pişirin, herhalde onu yapıyorsunuzdur. Az tüket, yeniden kullan, geri döndür. Bir de politikacılara söyleyin, belediye başkanlarınıza, evinizdeki, belediyedeki muslukları sensorlu muslukla, lambaları sensorlu lambayla değiştirin. Bunların sensorlu lambalarla, elektrik tasarruflu lambalarla değiştirilmesini söyleyin. Yani belediye başkanı arabasını yıkamasa olmuyor mu, ne olacak? İçini temizlesin, arabanın üstü kirli olsa ne olur, bir yerine bir şey mi gelir? Şehirlere çim ekmesinler, sürekli olarak çimleri sulamasınlar. Yağmur yağarken çimleri sulamasınlar.

Bakın, bu az tüket, yeniden kullan, geri dönüşüm önemli. Tezgâhtarlardan fazla plastik torba istemeyin ya da *“bir tane daha fazla ver”* diye kavga etmeyin. Onları çöp torbası olarak kullanıyorsunuz, biliyorum, ne kadar plastikse, o kadar çevreyi mahvediyorsunuz. Plastik çok tehlikeli, bütün denizlerdeki biyolojik hayatı da yok ediyor. Bunları ayrıştırarak verin, belediyenize söyleyin, bunları ayrıştırarak alsınlar, filenizi geri çıkartın, onları kullanın. Yani böyle biraz tasarruflu olun.

Su bitti, bakın, bu musluğu açık bırakmayın, evinizde musluk damlıyor mu? Yalancılar! Tuvaletinize ikide bir çöp atıp, bir de sifonu çekiyor musunuz? Bazen tuvaletleri çöp kutusu olarak kullanıyoruz. Onu da

yapıyorsunuz, araba yıkıyorsunuz, bir evdeki günlük tüketilen su miktarı bunlar arkadaşlar, tuvaletler, duş yerine küvette yıkanmak daha fazla, el yıkama fazla bir şey değil, ama elle bulaşık yıkama çok su harcıyor. Gerçi bizim bulaşıklar makinada yıkarken de bazı akıllılar önce elle yıkıyor. Elbise vesaire, içilen su, araba yıkama, çim sulama. Bakın, araba yıkama, çim sulama en büyük rakamlar. Bunlardan vazgeçin ya da kovayla yıkayın. Televizyonlarınızı yatarken uzaktan kumandayla mı kapatıyorsunuz, yoksa düğmesinden mi?

SALONDAN- Bilgisayara bağlı çalışıyor.

MİKDAT KADIOĞLU- Bunlar daha da ileri gitmiş. En sonunda gidip, trafiği kapatacaklar ha, neyse ben geçeyim. Mesela şimdi içerideki bilgisayarlar açık mı? Kullanmadığımız zaman, en azından ekranı kapatmak gerekiyor ve bu lambaları değiştirmek gerekiyor, arkadaşlar. Biraz siyasi de olabilir *“bu ampülü değiştirin, bunlardan yapın”* diye ama ne yapayım? Bunu onlar seçtiler. Bu işi işyerinizde de yapın, evinizde, işyerinizde enerji tasarruflu lambalarla değiştirin.

Gezmek için uzaklara gitmeyin. Hawaii falan bırakın bu işleri, bakın Antalya, Trabzon sizi bekliyor ve hanımlar, madem bulaşık makinasına koymadan önce bulaşık yıkacaktınız, niye bize bulaşık makinası aldırıyorsunuz? Makinaya koymadan önce bulaşıkları suyun altında yıkayan var mı? İtiraf edin, niye saklıyorsunuz. Ben ne zaman bulaşık makinasını açsam, alıp, kullanıyorum, nasıl olsa yıkanmış. Bunlar çok yanlış alışkanlıklar. Zaten bulaşık makinasının bir ön yıkaması var. Müslümanlar, niye boşuna uğraşıyorsunuz. O zaman makineyi geri verin.

Evet, arkadaşlar, bilgilenmeniz için bu kitapları okumanız gerekiyor. Bu kitabın korsanı çıkmış diye duydum, sakın korsan almayın. Bakın şu kitabı 2001 yılında yazdık, hani şimdi bazen bakan televizyonlara çıkıp diyor ya, *“ 8 yılda hafif, 12 yılda orta, 18 ‘de şiddetli kuraklık olur”* diye duydunuz mu? Yani şimdi hava diyor ki, bulutlar toplanmışlar *“8 sene oldu, şuraya hafif kuraklık yapalım”* havanın böyle hafızası yok ki, böy-

le şeyleri kim uyduruyor ya, bakanlara bu akılları kim veriyor merak ediyorum. Bu kitapta da arkadaşlar 2001 yılında Tarım Bakanlığında bir doktor gelmiş, diyor ki, “Arkadaşlar, 2001 yılında dışınızı sıkın, biz hesap yaptık, baktık 6 sene sonra sulak periyoda gireceğiz,” girdik mi? 2001, 6 daha kaç etti? 2007, nerde sulak periyot? Bir de böyle akıllılar var. Havada meteorolojik şeylere harmonik analizler geçiriyor frod serisi gibi periyotlar buluyor ve o periyotların uygulanacağını, tekrarlanacağını bekliyorlar.

Bunlar havayı tanımıyor, hava havai bir şeydir. Öyle periyoda filan uymaz. 2001 yılındaki bu kitabı okursanız, göreceksiniz ki bu kuraklık kitabı, neler saçmalamışlar. Güya 2007 yılında sulak periyotta olacaktık.

Evet, dinlediğiniz için teşekkür ediyorum arkadaşlar, zor sorularınızı arkadaşlara soracaksınız, biraz sonra kürsüde olacaklar. Mesela arılar, ama arıyı o biliyor, ben arıyı nereden bileyim? Anzer balını onlar yiyip, gidiyorlar, şimdi gelsin arıyı anlatsın.

Evet, yeşillerin arıyla ilgili bir cevabı yok mu?

SALONDAN- Plastik kaplar kullanılmasın diyorsunuz ya, ben bir şey öğrendim yurtdışında, çürümeler daha fazla oluyor, yani daha zararlıymış.

MİKDAT KADIOĞLU- Plastik kaplar...

SALONDAN- Plastik kaplar, artıkla birleşince daha kötü bir kirlenme oluyormuş.

MİKDAT KADIOĞLU- Ben o konuyu çalışmadım, bilmiyorum, dün akşam elektrikler kesikti, bilemeyeceğim.

SALONDAN- Ayırıştırıp da...

MİKDAT KADIOĞLU- Olabilir yani, çöpleri ayırıştır diyorsun, plastiği ayrı at, öyle mi?

Buyurun,

RANA ÖZTÜRK- Üst düzeyde bir hayli protokol görüşmeleriniz, yani bir kariyeriniz var ve bu kariyerinizde varolan yönetime ya da var olan kurumlara baskın olabilmeniz mümkün. Yani kitleler hareket etmiyorlar. Bu, belli ki varolan sistemin bu konuda insanları bilinçlendirmesi ya da ona göre yaptırımlar uygulaması olabilir. Örneğin şebeke suyunu fazla akıtıyorsa *“arkadaş, şu kadarından fazlasına artı bir para ödeyeceksin”* gibie bir cezalandırma yaptırımı. Benim böyle bir yaptırım gücüm olabileceğini sanmıyorum, ama sizler kariyeri olan insanlar olarak, bilim adamları olarak en azından Türkiye’deki yerel yönetimlere, devletin kurumlarına etkide bulunabilirsiniz. Ben isterim ki 1 milyon insan laiklik mitingine gitti, 1 milyon insan aynı zamanda da küresel iklim değişimi için hareket etsin. Böyle bir şey yok ve bizlerin de bunu harekete geçirme şansı yok. Gerçekten ben bunları dinledikçe bunalım oluyorum, çok karanlık oluyorum, yani en iyisi git kendini çöpe at, böyle bir şey.

MİKDAT KADIOĞLU- Bir daha da anlatmayacağım. Bir daha beni buraya çağırmayın.

RANA ÖZTÜRK- Sizi iki defadır dinliyorum, ayrıca teşekkür ediyorum, çok çok güzel bilgilendiriyorsunuz, ama biz bu kadarız yani.

MİKDAT KADIOĞLU- Bakın ben 1980 yılından beri meteorolojiyle uğraşıyorum. Amerika’da orada burada okuduk, uluslararası yerlerde çalıştık, ben şimdi üniversitede bölüm başkanım, ama benim Türkiye’nin meteorolojisine yön verme konusunda hiçbir söz hakkım yok. Meteoroloji mühendisliği bölümü başkanım, Türkiye’nin tek meteoroloji bölümü, başka bölüm de yok. Meteoroloji Genel Müdürlüğü’nün başındaki adam, matematikçi, bakanın arkadaşı. İki tane yardımcısı ilahiyatçı, biri makinacı. Türkiye’de meteorolojiye bunlar yön veriyorlar. Bizi dinledikleri filan yok, zaten biz konuştuğumuz zaman rahatsız oluyorlar, bizi mahkemeye veriyorlar. Benim aleyhimde iki tane dava açıl-

mıştı. Birini bakan açtı, Osman Pepe, hemşerim olacak kereste, bana 500 milyarlık dava açtı. Genel Müdür de 5 milyar 505 milyar, neyse davaları kaybettiler, yoksa ben şimdi hapisanede kitapları yazıyordum. Batsın bu dünya filan diye. İyi de olurdu, dinlenirdik ya, böyle dolaşıp, turist gibi...

Yani bunlar sana bir şey sormadıkları gibi milletin karşısına çıkıp çok yanlış şeyler söylüyorlar, adam televizyona çıkıp, diyor ki, “*Ankara’da barajdaki su seviyesi yüzde 9’a düştü, ama kuraklık yok*” bunların ikisinden birisi yalan. “*Mart’ta, Nisan’da yağmur yağar,*” diyor. İşte bunlar da böyle maskara oluyorlar ve halk bunun farkında değil. Bu çok yanlış bir şey, bize danışmaları, sormaları gerekir. Bizden oy almaları gerekmiyor, bizler bu ülkenin insanlarıyız. Kim hangi iktidar olursa olsun, hepsine, kamuya hizmet etmek görevimiz var, ama adamlar böyle bir şey sormadıkları gibi sen bir şey söylediğin zaman da çok rahatsız oluyorlar. “*Sen kimsin “ hey, hüyt*” diyerek, yargıyı baskı aracı olarak kullanmaya başladılar. 500 milyar davayı kazanacak hali yok, herhalde yargıcın bize 500 milyar verecek hali yok, ama bunlar yargıyı baskı olarak kullanıyor ve sana danışmıyor, senin karışmanı istemiyorlar.

Göztepe meteoroloji istasyonu olan bir yeri sattılar, her şeye rant gözüyle bakıyorlar. Meteoroloji istasyonunun yerinin değişmemesi gerekir. Yerini değiştirdiğiniz zaman uzun yıllardan beri olan ölçümler bozular, başka yerdeki ölçümlerle, o aynı olmaz. Çevre bakanı yap-satçı bir müteahhitti, içinizde müteahhit varsa, bilemem. Meclisin yarısından fazlası müteahhit, şu anda meclisten bir türlü kentsel dönüşüm yasası çıkmıyor. Çünkü her biri üstüne üşüşmüş durumda, bir taraftan tırtıklıyorlar. Yani kentsel dönüşüm orada başka bir şekle dönüşmek üzere. O da müteahhitsel dönüşüme uğruyor, çıkarsa Türkiye Çukurova gibi yanmış, onu da bilin. Yukarıdakiler hocam, biz yazıyoruz, söylüyoruz, meclise gittim, o arkadaki kitabı meclise sokmadım. Kapıda polis durdurdu, “*Kitap sokmak yasak,*” diyor. “*Kardeşim bunu ben yazdım, herkese birer tane dağıtacağız burada okusunlar,*” diyo-

rum. Komiser geldi, Meclis İçtüzüğü'nün 18. maddesine göre meclise kitap sokmak yasakmış. Bu meclise kitap girmez de ne girer, silah mı girecek? Yani acayip bir memlekette yaşıyoruz. Böyle bir durumumuz var. Benden sonra konuşmacı olan arkadaşşa vakit kalmıyor, arıları o anlatacak sözü ona bırakıyorum.

ORHAN ATILLA- Mikdat Hocamıza sunumundan dolayı çok teşekkür ediyoruz. Ben gösterdiği slaytlardan birine geri dönmek istiyorum, kuzey ve güneyin enerjiyle ilgili olan gece çekilen resmi. Biliyorsunuz toplum içinde tahakkümden kaynaklanan insanın insana yabancılaşması söz konusu ve bu yabancılaşma bizi doğaya da yabancılaşmaya doğru sürüklüyor. Oysa doğal çevreyle ilişkimiz yalnızca ekonomik ve sosyal değil, aynı zamanda felsefi de olmak zorundadır. Biz doğaya eğer felsefe olarak yaklaşmazsak yalnızca günlük ilişkiler doğrultusunda yaklaşırsak, doğru bir sonuca ulaşmamız söz konusu olamayacak.

Bunun dışında bugün günümüzde yine doğanın sonsuz talanını dayatan bir üretim sistemi söz konusu. İhtiyaç doğrultusunda değil, üretim için üretimi amaçlayan ve tabii ki kâr hedefi olan bir üretim söz konusu. Böyle bir sistem yerine insanın doğayla uyum içerisinde olduğu ekolojik bir toplum sistemi oluşturamadan iklim değişimine çözüm bulmamız biraz zor görünüyor.

Sözü Aytaç Timur'a bırakacağız. Aytaç Bey 1970 Kars doğumlu, evli ve bir çocuk sahibi. Türkiye işçileri yürütme kurulu üyesi. Yeşiller İklim Değişikliği ve Küresel Isınma Grubu üyesi. Uzun yıllardan bu yana çevre hareketinin içinde yer alıyor. **BUS Atölyesi** felsefi grubu kurucularından ve aynı zamanda **BUS Atölyesi** Felsefe Dergisi yazarıdır. Buyurun Aytaç Bey.

AYTAÇ TİMUR- Ben başlangıçta bir şey rica ediyorum. Aklınıza bir şey geldiği an hemen sorarsanız, hemen orada o konuyu konuşalım, olur mu? Sonrasına bırakmayalım. Daha sıcak bir iletişimle gidelim diye düşünüyorum.

Mikdat Hoca, çok değerli bir bilim insanı ve çok güzel bir sunum yaptı.

Arkadaşlar, 1988 yılında Birleşmiş Milletler “Hükümetler Arası İklim Değişikliği” paneli düzenledi. Sonra da 1992 yılında “Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesini” imzaladı. Bu tarihler ve bu sözleşmeler, paneller çok önemli. Bunlar iklim değişikliği için dönüş noktasıdır. Yani dünyadaki insanların iklim değişikliğine bakışı için dönüm noktasıdır. BM, Hükümetler Arası İklim Değişikliği panelinin ardından sürekli raporlar yayınlamaya başladı. En son 2 Şubat 2007 yılında bir rapor yayınladı. Bu raporda diyordu ki, “Küresel ısınmaya neden olan sera gazlarının salımından yüzde 90 insanlar sorumludur.” Şimdi bilimsel olarak yüzde 90 demek, yüzde 100 demek gibi bir şey, çünkü artık bilimde yüzde 100 yok, biliyorsunuz. Bunu da bizim Türk basını manşetten şöyle verdi “iklim değişikliğinden yüzde 90 insan sorumlu” sanki yüzde 10 kendiliğinden oluyormuş gibi.

Niye böyle bir giriş yaptım? Çok kısa bir süre öncesine kadar özellikle petrol lobilerinin desteklediği bazı bilim insanları “iklim değişikliği yoktur” diyorlardı. Hatta geçen sene Bush, “İklim değişikliği yoktur, bu doğaldır,” diyordu. Karşımızda bir lobi faaliyeti var. İngiliz Bilimler Akademisi ki çok saygın bir akademidir. Bir zamanlar başında Newton vardı, 6 ay önce BP’ ye -British Petrol’e- bir yazı yazdı, çok enteresan bir yazı. Özet olarak diyor ki, “Lütfen iklim değişikliği yoktur şeklindeki bilimsel araştırmaları finanse etmeyin.” Bunu İngiliz Bilimler Araştırması British Petrol’e yazıyor. Çünkü iklim değişikliğinin öne çıkartılmasından rahatsız olan bir lobi var. Yani bu bir çevre sorunu değil, politik bir sorun. O yüzden de politik çözümler üretmek gerekiyor.

Türkiye iklim değişikliği sorununa bakarken, işe iki tane yanılıyla başladı. Bunlardan birincisi, iklim değişikliğinde Türkiye’nin payının olmadığıydı. Yani sera gazının üretiminde Türkiye’nin payının olmadığı yönündeydi. İkincisi ise; iklim değişikliğinden Türkiye coğrafyasının

etkilenmeyeceği yolundaydı. Bundan 10-12 yıl önce Türkiye olaya böyle bakıyordu. O yüzden bir rehavet, bir rahatlık vardı.

Buralara birazdan geleceğim, ama ben önce biraz Descartes'a bahsetmek istiyorum. Descartes Fransız bir filozof, soba başı filozofu, böyle sobanın başına oturur, uzun uzun düşünürmüş. Sonra kuzey ülkelerinden birine bir prensese öğretmen olarak gitti, orada zatürreeden öldü. Descartes'ın kitabının adı "*Metot Sorunu.*" Metot önemli, yani yöntem önemli bir şey, iklim değişikliğine bakarken de yöntem önemli bir şey.

İki tane Karadenizli işçi inşaatta çalışıyorlarmış, adam çiviye eline almış duvara vuruyor vuruyor gitmiyor, "*Allah Allah bu çivi gitmiyor,*" demiş. Gelmiş bakmış ki çiviye ters tutuyor. Alnını koymuş duvara, vuruyor. "*Sen yanlış duvarın çivisini çakıyorsun, bu karşı duvarın çivisi*" demiş şimdi nasıl bir yöntemle çözeceğiz? Descartes'ın da kafasını yordığı şey bu ve Descartes modern insanı kurarken, iki temel ayrılık koyuyor, madde ve ruh ayırımı. "*İnsan madde ve ruhtan oluşur,*" diyor ve "*ruh her şekliyle maddeye egemendir.*" Modern insanın kuruluşu böyle oluyor, ondan sonra Orta Çağ yıkılıyor. Modern insan diyor ki; "*Ben her şeye egemen olabilirim, her şeyi tahakküm altına alabilirim*" Mesela feministler 1970'de kadın hareketini buraya dayandırıyorlardı. İşte bu Descartes'ın kurduğu modern insan, kadınları da baskı altına aldı. Sonra Yeşiller çıktılar, biz dedik ki; "*Modern insan doğayı da tahakküm altına aldı. Bütün batı dillerinde insan sözcüğü erkekten türetilmiştir. Bizdeki gibi cinsiyetsiz değildir*".

Gerçekten de Descartes'ın kurduğu modern insan, daha sonra Protestan tiniyle beslenerek bir kapitalizm yarattı ki, bu kapitalizm tamamen kâr hırsına dayanan, insanları gittikçe bireyselleştiren, bencilleştiren, onları toplumsal sorumluluklarından sıyraran, Türkçedeki deyimiyile "*gemisini kurtaran kaptan*" haline getirdi ve bu insan gözü hiçbir şey görmeden her şeyi tahakküm altına almaya başladı. "*Ben doğanın kurallarını öğrenirim, ondan sonra da onu istediğim gibi kul-*

lanırım, hatta başka insanları da istediğim gibi kullanırım, kadınları da istediğim gibi kullanırım, hiç kimseye hak vermem,” dedi. Böylece bunun arkasına bir de ekonomik kalkınmayı aldı, büyüdü, büyüdü, geldi küresel iklim değişikliği burada bir köşe taşı ya da bir Mısır sütunu gibi önüne dikildi. Çünkü küresel iklim değişikliği aşılamayacak derecede önemli bir sorun ve artık bilimsel. Bush kalkıp artık “küresel iklim değişikliği yoktur” diymiyor. Bakın, geçen sene, “Bu doğaldır,” diyordu artık diymiyor.

Küresel iklim değişikliği için elimizde ne var? Elimizde Kyoto Protokolü var. Biz Yeşiller olarak Kyoto Protokolünü destekliyoruz. Bundan bir iki ay önce Kadıköy’de bir miting düzenledik. 28 Nisandan önce de 2 ay boyunca Türkiye’de “Türkiye Kyoto’yu imzala” başlıklı imza kampanyası yaptık ve 170 bin kişi bunu imzaladı, sonra da bunu meclise götürdük. Prosedürü biliyorsunuz, kabul etmediler falan filan. “Gelin siz bir sunum yapın,” dediler, biz sunum yaptık. Mikdat Hoca’ya da öyle demişler “biz bunları hiç duymadık falan filan” “ne güzel hazırlanmışsınız, çok süper şu bu.”

Nedir bu Kyoto Protokolü? Kyoto Protokolü diyor ki; “bu dünya, bu sera gazı üretimiyle gidemez.” Peki, bu sera gazı üretimini nasıl durduracağız? Kyoto Protokolü diyor ki; “her ülke 1990 yılında ürettiği sera gazının %5,2 altına inecek.” Her ülke derken, sera gazını üreten ülkelere kastediyor. Bunlardan da 40 tanesini en çok üreten olarak seçti. Bunlar ya OECD ülkeleri ya da doğu blokundan ayrılıp, OECD’ye sonradan üye olan ülkeler. Dedi ki “siz 1990 yılındaki sera gazı emisyonunuzu % 5,2 düşüreceksiniz.” Yani “100 milyon ton üretiyorsanız, 95 milyona düşüreceksiniz,” dedi. Türkiye bunu imzaladı mı? İmzalamadı, ama bizim Bakanımız Hilmi Güler geçen yıl, “Kyoto Protokolünü 2015 yılında imzalayacağız,” dedi. Kyoto protokolü 2012’de bitiyor arkadaşlar. Bizim bakan 2015’te imzalama sözü verdi. 2012’den sonrası için de neler yapılacağına dair şimdiden görüşmeler başladı. Kyoto Japonya’da küçük bir şehir ve bu az önce söz ettiğim Birleşmiş Milletler o toplantı-

larını Kyoto'da yapıyordu. 1997 yılında imzalandı. 2012'den sonrası içinse, hedeflerin ağırlaştırılması gerekiyor. Biz Yeşiller olarak tabii ki Kyoto'yu yeterli bulmuyoruz. Bizim öngörümüz ülkelerin 1990 yılında ürettikleri sera gazının yüzde 90'ın altına dönmeleri. Nasıl olacağını da anlatacağım.

Kyoto protokolünde sera gazı olarak karbondioksit, metan, diazaoksid, hidroflora karbonlar, pelflora karbonlar ve kükürtteksaforit anlatılıyor, *"bunları düşüreceksin"* diyor.

Bunların üretildiği alanlar nereler? Özellikle enerji, fosil yakıtlar, sonra ağır sanayi, sonra tarım, özellikle gübre ve pirinç ayağı. Daha alt bölümleri de var da, detaya fazla girmek istemiyorum. Birleşmiş Milletlere üye 192 ülke var, ama Kyoto'yu 195 ülke imzaladı. Bunlardan Vatikan, Tayvan ve Batı Sahra Birleşmiş Milletlere üye değiller, onlarla beraber 195 ülke var. Bu 195 ülkeden 166'sı Kyoto'yu imzaladı ve uygulamaya soktu. Amerika Birleşik Devletleri ve Avustralya imzaladılar, ama *"biz uygulamayacağız"* diyorlar. Hırvatistan'la Kazakistan'da imzaladılar, onay sürecinde bekletiyorlar. Bunları çıktığınız zaman geriye 25 tane ülke kalıyor. Bu 25 ülkeden biri Türkiye. Durumu görmek açısından ben size bu ülkeleri okumak istiyorum. Avrupa'da bizden başka Sırbistan, Karadağ, bir de Bosna-Hersek var. Sonra Asya'da Irak, Afganistan ki biliyorsunuz bunlar ABD işgalinde ve Tacikistan var. Afrika'da Angola, Orta Afrika Cumhuriyeti, Çat, Kongo, Fildişi Sahili, Somali, Batı Sahra, Zimbabwe, iki tane küçük ada devleti var. Saotama ve Prensip, Asya Pasifik'te Bruniye Sultanlığı, Tayvan, Doğu Temur, bir de küçücük ülkeler var. Tonga, Sankis, Nefis gibi toplam 25 ülke.

Arkadaşlar, bu 25 ülke 500 milyon ton sera gazı üretiyor. Dünyada toplam 30 milyar ton üretiliyor. Bu 25 ülke 500 milyon ton üretiyor. Bu 500 milyonun, yüzde 60'ını yani 300 milyonunu 25 ülke arasında Türkiye üretiyor. Nüfus olarak da bunların toplam nüfusu 250 milyon. Bu nüfusun 70 milyona yüzde 28'ini Türkiye oluşturuyor. Bu tablo göste-

riyor ki Türkiye dışındaki 24 ülke zaten çok az sera gazı üreten, zaten nüfusları az olan ülkeler. Belki bir Irak'ı, Afganistan'ı dışında tutabiliriz, o onlar da dediğim gibi ABD işgali altında. Türkiye Kyoto'ya o ilk başlarda Demirel başbakanken, RIO'ya gitmişti. Ondan sonra alt düzey bürokratlarla test edilmeye başlandı ve bütün bu toplantılarda sadece lobi yaptı. Neden lobi yaptı? Çünkü OECD ülkesi olduğu için Türkiye hem yükümlülük altındaydı, yani sera gazını indirmek zorundaydı, hem de diğer ülkelere teknoloji ve mali yardım yapmak zorundaydı. Türkiye didindi, çabaladı Fas'ın Marakeş kentinde 2001'de yapılan toplantıda o yardım etmek zorunluluğunu kaldırttı, ama yine imzalamadı. Yani hep uzak durdu arkadaşlar, hep uzak durduğu için biz çok önemli bir veriden de mahrum kaldık. Nedir o? Türkiye atmosfere ne kadar sera gazı salıyor? Bundan mahrum kaldık. Çünkü Kyoto Protokolünün bir maddesi de ürettiğimiz sera gazının şeffaf bir şekilde ortaya çıkartılmasından yana.

Peki, sera gazını hangi faktörler ortaya çıkartıyor? Birincisi nüfus arkadaşlar, nüfusun fazlalığı sizin sera gazı üretmenizi de artırıyor. İkincisi milli gelir, yani bütün ülkede üretilen gelir. Üçüncüsü endüstrileşme düzeyi. Dördüncüsü de sizin fosil yakıtlara olan bağımlılığımız. Bu dört bileşen sizin ne kadar sera gazı ürettiğinizi belirliyor. Türkiye nüfus olarak dünyanın 17. büyük ülkesi. Avrupa'nın 3. büyük ülkesi. Milli gelir olarak da dünyada 19. sırada. Fosil yakıt, Denizli'ye bir doğalgaz götürüyorlar ki Denizli'nin altı jeotermal, yani o kadar çok sıcak kaynağı var ama oraya doğalgaz götürüyorlar. Bütün büyük şehirler doğalgazla ısıyor. Sürekli otomobil sektörü destekleniyor. Türkiye ulaşımının yüzde 95'ini karayoluyla yapıyor, inanılmaz rakamları var.

Biz bunlara bakarak Türkiye'nin ürettiği sera gazın, -bu ürettiği lafi hoşuma gitmiyor kirlettiği sera gazının mı diyeyim?- çok yüksek olduğunu tahmin ediyorduk ve nihayet beklenen şey oldu. Nisan 2006'da eski Devlet İstatistik Kurumu DİE vardı ya, şimdi adı da değişti. Türkiye İstatistik Kurumu, TÜİK oldu, rakamı açıkladı. Bakın, Nisan 2006'da

rakam şu: 357,39 milyon ton. Bu rakamla dünyadaki kirlenmenin yüzde 1,3'ünden sorumluyuz. Yalnız burası öyle herhangi bir ülke gibi değil, kısa bir süre sonra Ocak 2007'de Çevre ve Orman Bakanlığı bu rakamda küçük bir düzeltme yaptı. Dedi ki, *“Türkiye İstatistik Kurumu yanlış hesapladı.”* Rakam birdenbire 296,6 milyon tona düştü. Yani 50-60 milyon tonluk bir düşüş oldu. Tabii bu bir kere rakamın doğruluğu, şeffaflığı konusunda şüphe uyandırıyor. Türkiye'nin iki devlet kurumu farklı rakam açıklıyorlar. En çok sera gazı üreten ülkeler arasında Türkiye bu rakamla 25. oldu.

Bu rakam da 2004 yılının rakamı, şimdinin rakamı değil, ama 40 tane ülke var ki bunlar ürettikleri sera gazını azaltmak zorundalar, bu sıralamada da Türkiye 13. oldu. Bakın, ABD, Rusya, Japonya bunlar yüksek oranda üretiyorlar, dünyada bütün sera gazının yüzde 24,9'unu zaten ABD üretiyor ve *“üretmeye de devam edeceğim”* diyor. Sonra 11,3'le Rusya geliyor, bakın Almanya 5.7, Kanada 4.2, İngiltere 3.7 biz Yeşiller olarak çok yakın bir zamanda Türkiye'nin Avrupa'da en çok sera gazı üreten ülke olacağını düşünüyoruz. Çünkü Kyoto'yu imzalayan büyük ülkeler sera gazı kirlenmelerini aşağıya çekiyorlar. Buna karşın Türkiye yukarı çekiyor. 1990 yılıyla 2004 yılı arasında Türkiye birinci rakama göre yüzde 110, ikinci rakama göre de yüzde 76.2 oranında sera gazını arttırmış, bu dünya rekoru arkadaşlar.

Bir televizyon programı yapmışlar, sokakta soruyorlar, *“Türkiye sera gazı üretiminde dünya birincisi oldu ne diyorsunuz?”* biri, *“Nihayet bir konuda dünya birincisi olduk”* diyor. Tabii dünyada şöyle bir kavga da var. Kimi ülkeler diyor ki, *“ ne kadar sera gazı ürettiğim önemli değil, sen kişi başı düşene bak,”* kimi diyor ki, *“yok, bunu milli gelire göre ölçelim,”* kimi diyor ki *“hayır, nüfusun kaç olursa olsun senin toplam ürettiğin önemli.”* Çünkü arkadaşlar, bütün dünyadaki sanayicisi, müteahhidi, politikacısı, otomobilcisi, silah tüccarı daha fazla sera gazı üretmek istiyor. Çünkü daha fazla kâr etmek istiyor, daha fazla para kazanmak istiyor. Bu yüzden profesörlere *“iklim değişikliği yoktur”*

dedirtmek için para aktarıyor, öyle çalışmalar yaptırtıyor.

Türkiye’de de farklı bakılmıyor, Türkiye’de de çok yoğun olarak şöyle bakılıyor: “Biz daha yeteri kadar kalkınmadık, yeteri kadar gelişmedik, müsaade edin, biraz daha sera gazı üretelim.” Bizi eleştiriyorlar, “siz Yeşiller Kyoto Sözleşmesini niye kabul ediyorsunuz?” Niye istiyorsunuz, yüzde 5 çok düşük bir rakam, yaraya derman olmayacak,” diyorlar. Bu eleştirilere katılıyoruz. Bir kere Kyoto Sözleşmesi zaten kapitalist sistem içerisinde kurulduğu için, tam bir liberal mantıkla kurulmuş, örneğin ürettiğiniz fazla sera gazını üretmeyerek parayla satabiliyorsunuz. Böyle bir şey var. Sonra teşvik üzerinden kurulmuş, cezalandırma üzerinden kurulmamış. Habire sizi teşvik etmeye çalışıyor, tam bir Pazar mantığı geçerli, ama açılımları var. Örneğin sizi fosil yakıt tüketiminden kurtarmaya çalışıyor, enerjinizi verimli kullandırtmaya çalışıyor. Türkiye Avrupa’da enerjisini en verimsiz kullanan ülke, üstelik de bu verimsiz kullanması sürekli artıyor, yani enerji nakil hatlarındaki kayıplardan tüketilirken kullanılmasına, üretilirken yapılmasına kadar her anlamda Türkiye zayıf.

Mesela Kyoto’nun ikinci maddesinde “termik santraller, çimento fabrikaları, rafineriler gibi sera gazı salan sektörlerle hiçbir teşvik, vergi muafiyeti ve süspansiyon verilemez” deniliyor. Oysa Türkiye’de ne yapılıyor? Termik santral kurana alım garantisi veriliyor. Yani elektrik için bir fiyat veriliyor. Devlet diyor ki “senden 20 yıl alacağım, yeter ki sen termik santrali kur.” İkinci madde diyor ki “yenilebilir enerji ve çevre dostu teknolojilerin kullanımını arttırılmalıdır.” Türkiye’de yatırım yok, rüzgâr enerjisine yatırım yok, güneş enerjisine yatırım yok.

Ben bu işe ilk girdiğim zaman niye yatırım olmadığını bir türlü anlamıyordum. Sonra bir arkadaşım bir fıkra anlattı. Mecliste bir kapı yapılacakmış. İki tane müteahhit gelmiş, müdür birincisine demiş ki, “kapıyı kaç yaparsın?” “müdürüm ben bu kapıyı 500 milyona yaparım,” demiş. İkincisine sormuş, “sen kaç yaparsın?” “20 milyar 500

bin liraya da ben yaparım” demiş. “Yahu, bir kapı yapıyorsun adam 500 milyona yapıyor, sen nasıl 20 milyar 500’e yapıyorsun?” “vallahi müdürüm, 10 senin, 10 da benim, 500’de bu adama veririz, yapar,” demiş. Türkiye’de durum böyle. Bir nükleer santral 5 milyar dolara mal olacak diyorlar, yüzde 25’i rüşvet için ayrılmış. Rüzgârgülü yaparken, rüşvet veremiyorlar, verseler de rakam düşük, güneş için keza öyle. Mesela Mikdat Hoca çifte sayaç uygulamasından bahsetti, Almanya’da var. Biz yıllardır diyoruz ki, “güney sahillerinde binlerce yazlıkta güneş panelleri var, buraya çifte sayaç koyalım, adamlar, kışın burayı kullanmıyorlar, ama güneş geliyor, bu sayaç şebekeye gitsin, adam gelsin yazın kullansın yılsonunda fark ortaya çıksın, kim kime borçluysa o ona ödesin. Hatta devlet ödemesin gene onu alacağı olarak dursun,” Orada müthiş bir enerji üretme potansiyeli var, ama kullanılmıyor.

Bir ozon tabakası meselemiz vardı, biliyorsunuz. Bir Montreal Anlaşması imzalandı, kısa sürede başarıya ulaştı. Bakın, orada ne vardı? Belirli gazların yerine farklı teknolojilerle başka gazlar kullanılacaktı. Buna kolayca geçildi, ama iklim değişikliğinde mesele o değil, iklim değişikliğinde yaşam şeklimizi değiştirmemiz gerekiyor. Yani biz bu mevcut yaşam şeklimizi sürdürürelim, ondan sonra da iklim değişmesin, karbonu azaltalım böyle bir şey yok arkadaşlar, bu yalan.

Dünyada iki tane çarpıcı dönem var. Rönesans’la birlikte Avrupalılar gemiler yaptılar, Hindistan’a falan ulaştılar ve 25 yılda Avrupa ekonomisi bir kat büyüdü, yüzde yüz büyüdü. Bu dünyada eşi benzeri görülmemiş bir büyüme, bir daha da yakalanmadı. İkinci dönemse savaş sonrası oldu. İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa ekonomisi mütahit büyüme hızları yakaladı. Bunun üzerine 1972 yılında Roma’daki bir düşünce grubu, Roma Kulübü; adamların aklına bir şey takılıyor, diyorlar ki “büyüme sonsuz mudur, sınırsız mıdır?” bilim insanlarından bir komite kurup, rapor hazırlatıyor, raporun sonuçları çarpıcı. Diyorlar ki “bu büyüme gidemez” neden? Kaynaklar sınırlı. Burada, dünyada ilk defa bir kavram çıktı arkadaşlar, sürdürülebilirlik kavramı.

Bizim yeşil hareketin de gelip dayandığı kavram, bu sürdürülebilirlik kavramıdır. Biz ne kadar sürdürülebileceğiz? Ya da dünya bizsiz mi sürüp gidecek? Kapitalistler bu sürdürülebilirlik kavramını aldılar, şimdi de çok sıkça duyuyorsunuz. Dediler ki; "*sürdürülebilir kalkınma*" kalkınma şimdi oldu sürdürülebilir kalkınma; sürdürülebilir kalkınmayla, kalkınmanın ne farkı var? Burada mesele sürdürülebilirlik, biz bu yaşamı ne kadar sürdürebiliriz? Önemli olan bu, biz, yaşam şeklimizi değiştirmeyi öneriyoruz, ama buna karşı diyorlar ki; "*bizim yutak projelerimiz var.*" Birincisi; ormanlar. Biz, ormanlarla bu karbondioksiti emeriz. Türkiye'de ne kadar orman olduğunu kimse bilmiyor. En son Orman Genel Müdürlüğü geçenlerde bir rapor yayınladı. "*Son 20 yılda ormanlarımız 500 bin hektar genişlemiş,*" deniliyor. "*Bunun da yalnız yarısı orman*" deniliyor, yarısı orman vasfını yitirmiş. Orman vasfını yitirmiş diyerek oraları yapılaşma açmaya çalışıyorlar, bir de öyle bir durum var. Oysa Yücel Çağlar diye bir bilim insanı var. Bunların kurduğu Kırsal Çevre Ormanlık Sorunları Araştırma Derneği var. Bunların rakamlarına bakıyorsunuz "*1,4 milyon hektar kendiliğinden azalmıştır, ayrıca 2 milyon hektar yanmıştır, 300 bin hektar da tarım arazisine çevrilmiştir,*" deniliyor. Yani nerede orman var, kim, nasıl, bunun ne kadarı orman? Hepsi karmaşa içerisinde. Bunu da yeni okudum, diyorlar ki, "*Amerika'da öyle levhalar yapacağız ki, yerlere koyacağız, bunlar havadaki karbonu yutacak. Siz merak etmeyin, biz havadaki karbonu bunlara yuttururuz,*" deniliyor. Sen arabaya binmeye devam et, uçağa binmeye devam et, çimento, fabrikasına, termik santraline devam et; yani herkes sera gazı üretimini kısmaktan kaçıyor. "*Bu benim ulusal çıkarıma aykırı*" deniliyor. Çin diyor ki, "*ben büyümekteyim, ekonomim büyüyor, insanların aç,*" Hindistan keza öyle diyor. ABD, "*ben insanların yaşama şeklini değiştirmem*" diyor. Fransa, "*ben şundan vazgeçemem*", Türkiye "*ben imzalamam*", bıçak iyice kemiğe dayanacak ki herhalde öyle olacak.

Tabii küresel iklim değişikliğinden en çok sorumlu olan zengin ülke-

ler, ama yarın öbür gün bunların etkileri görüldüğü zaman, bunların zararını en çok fakirler görecektir. Yani yiyecek besin bulamayacaklar, besin fiyatları çok artacak, hastalandıkları zaman doktora gidemeyecekler, ilaç alamayacaklar, göç etmek zorunda kalacaklar, bunu karşılayacak mali bütçeleri olmayacak. Ülkeleri sular altında kalacak. Bugün Endonezya gibi kocaman bir ülke, 150 milyon nüfusu var, Hollanda, su seviyesinin altında ülkeler, bunlar mutlaka su altında kalacaklar. Daha şimdiden Pasifik'te bazı adalar su altında kalmaya başladılar bile ve bakın, su altında kalmada oran 1/10 yani su bir cm yükseldiği zaman, 10 cm toprağınız gidiyor, oran çok korkunç.

O yüzden gidişat vahim. Türkiye de diyor ki, *“ben kalkınmama devam edeceğim”* bakın, AKP hükümeti bir karar aldı. Diyor ki *“Afşin, Elbistan Termik Santraline 2400 megavatlık C ve D ünitelerini yapacağım,”* yap. *“Çayırhan, Orhaneli, Seyitömer, Tunçbilek Termik Santrallerine de yeni üniteler ekleyeceğim,”* diyor. *“Bunun yanında Bartın'ın Amasra'sında, Bolu'nun Göynük'ünde, Çankırı'nın Orta'sında, Bursa'nın Kestel'inde Tekirdağ'ın Saray'ında, -say say bitmiyor- 26 tane yeni termik santral yapacağım”* diyor. Termik santral demek de karbon-dioksit emisyonu en fazla olan şey. *“Petrol boru hattı döşeyeceğim”* diyor. Türkiye'nin her tarafını petrol boru hattı yapacak. *“Doğalgazla ısınacağım”* diyor, *“kömürü yakacağım”* diyor, *“bundan vazgeçmem”* diyor. Oysa bunlar emisyonundan önce bir kere Yatağan'da, Gökova'da, Elbistan'da hayatı yaşanmaz kılıyor.

Biz iki ay önce Yatağan'da bir panele gittik. 300 dinleyici geldi. Yatağan'daki kanser vakalarının haddi hesabı yok. Yatağanlıların sesi çıkıyor, Elbistan'daki insanların sesi de çıkmıyor, orayı bir iş kapısı olarak görüyorlar. Bitki örtüsü tamamen ölmüş, böyle etkileri de var. Mesela Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesine gittik, bizi oradan çağırdılar. Pazarcık kocaman verimli bir ova. İki tane çimento fabrikası yapıyorlar, öyle söylerler ya Ortadoğu ve Balkanların en büyük çimento fabrikaları. *“Niye burayı yapıyorsunuz?”* *“ABD Irak'ta yeni bina yapacak ya, bura-*

dan çimento alacak," müthiş bir çimento fabrikası yatırımı var. İkinci neden; Fransa sera gazı ürettiği için çimento fabrikasına izin vermiyor. Fransızlar gelip, burada çimento fabrikası açıyorlar arkadaşlar. Yarın biz bu çimento fabrikalarından doğan emisyonları eninde sonunda, finanse etmek istediğimiz zaman Fransa gelip bunu finanse edecek mi? Etmeyecek, ama şimdi gelip, kuruyorlar, çimentonun fiyatı sürekli yükseliyor, sürekli yeni fabrikalar açılıyor.

Başka; otoyollar yapılıyor. Mesela 3. köprüyü yapmayı düşünüyorlar. Neden metro yapmıyorlar? Kadir Topbaş diyor ki, "7 tepeli İstanbul'un altında 7 tane tünel açacağım," niye? Trafik sıkışık. "Daha çok otomobil satmamız lazım," diyor. Otomotiv sektörü bizim için çok önemli. Oysa otomotiv sektöründe Türkiye'nin yerli üretimi yüzde 8, 92'si dışardan geliyor, otomotiv sektörü sürekli sübvansede ediliyor. Türkiye'nin en kalabalık yerlerine, en çok yolculuk yapılan yerlerine tren hattı yok. Muğla'ya tren hattı yok, insanlar tatillerine trenle gidemiyorlar. Bursa'ya tren hattı yok. Daha güneye olan bütün tren hatları kullanılamaz durumda.

Bakın, bütün bunlar makro politikalarla olacak şeyler. Yani bakan çıkıyor diyor ki, "Ayşe Teyze sen suyu az kullan, şoför amca, gaza basma, arabayı rölantide bırakma." Sen tren yap, adam trenle gitsin. Öyle değil mi? Neden Kartal'dan Eminönü'ne metro yok. Üç tane otoban var, sahil yolu var, E-5 var, TEM var, bir tane daha yapmayı düşünüyorlar. Sen hem otoban yapma, sonra da insanlara de ki "musluğu kapat" böyle olmaz arkadaşlar. Bu yaşam şeklini değiştirmemiz için, makro politikaların değişmesi gerekiyor.

Çözüm önerilerimiz ne, buradan nasıl çıkabiliriz? Bir kere fosil yakıt bağımlılığı, bütün Avrupa'nın içine düştüğü şimdi çıkmakta zorlandığı, ama çaba gösterdiği bir şey, biz fosil yakıt batağından kurtulmalıyız. Yani ısınma doğalga dayalı olmaktan kurtulmalı. Ulaşım, özellikle şehirlerarası ulaşım; kesinlikle karayolundan çıkartılmalı. Yük taşımacı-

lığı kesinlikle tren yoluna dönmeli. Bizde yük taşımacılığı hep kamyonlarla yapılıyor, sürekli oraya yatırım yapılıyor. Türkiye Avrupa'da en çok kamyon olan ülke, en çok kamyon burada var, taşıyıp, duruyorlar. İnlanılmaz bir karbon üretiyorlar. Hangimiz şehirlerarası yollara trenle gidiyoruz? Bugün İstanbul-Ankara tren hattı dışında kaliteli bir tren hattı yok. Belki bir Konya, bir de Pamukkale'yi sayabiliriz. Siz Trakya'ya trenle gidemezsiniz, Bursa'ya ya da güneye denize gitmek istediğiniz zaman trenle gidemezsiniz, bir yatırım yok. Türkiye'de "tren komünist işi" diye bir mantık var, öyle değil mi?

Sonra termik santraller, biz Yeşiller'e göre Elbistan ve Yatağan derhal kapatılmalı, derhal, hiç beklemeden. Onun dışındaki termik santraller de planlama dahilinde belki bir 10 yıl, belki 15 yıllık bir süreçte yerine yenilenebilir enerjiler üretilerek kapanmalı, Türkiye yenilenebilir enerjiye yatırım yapmalı. Türkiye'nin Avrupa'dan daha fazla inanılmaz bir rüzgâr potansiyeli var, inanılmaz bir güneş potansiyeli var, ama kullanılmıyor. Bunlarla "fırdöndüyle elektrik mi üreteceğiz?" diye dalga geçiyorlar, gerçekten çok komik iddialar. İspanya rüzgârgülleriyle ürettiği elektrik miktarını yüzde 14'e çıkarttı. Artık bunda teknolojiler o kadar gelişti ki bunların kafaları her yere dönebiliyor, kayıpları yok, günde 18 saat çalışabiliyorlar. Bugün siz rüzgârgülü almaya kalktığınız zaman sıraya giriyorsunuz, yok. Aynı zamanda siz rüzgârgülü teknolojisini kendi ülkenizde de üretebilirsiniz. Burada dışa bağımlı da değilsiniz, iki, rüzgâra bağımlı değilsiniz, doğalgaz gibi değil yani, rüzgâr esip, duruyor. Güneşte de dışa bağımlı değilsiniz, ama bunlara yatırım yok, sürekli önleri kesiliyor.

Mesela bu çok enteresan; Türkiye'de yenilenebilir enerjilere alım garantisi üç ay önce verildi. Üç ay öncesine kadar alım garantisi yok. Biz Bozcaada'daydık. Bozcaada'da 20 tane rüzgâr santrali var, gittik, orada ziyaret ettik. Mühendise dedim ki, "bunlar Bozcaada'ya yetiyor mu?" "Ne diyorsun? Biri Bozcaada'ya yetiyor" dedi. Bozcaada'nın nüfusu 20 bin arkadaşlar, bir tanesi yetiyor. "19'unu ne yapıyorsunuz?" dedim,

“Ana kıtaya satıyoruz,” dedi. Orası da biliyorsunuz, tam boğazın çıkışı, çok rüzgâr alıyor. “daha kurun” dedim. “Hükümet bize hat vermiyor” dedi. “biz sürekli başvuruyoruz, buraya bir hat çekelim diye, ama vermiyor,” diyor. Balıkesir’de, Çanakkale’de yapılmak istenenlere hep bürokratik engeller çıkartıyorlar. “Ölçüm yap gel” diyorlar. Gazetelere yansıyor, oradan okuyabilirsiniz.

Tabii biz toplu taşımanın yanında bisikletle ulaşımı öneriyoruz. Bunun içinde bisiklet parkları istiyoruz. Macaristan’dan bir yeşil arka-
daşımız buraya kadar bisikletle geldi. Burada onun dokümanlarını kitapçık haline getirdik, belediyelere gittik, dağıttık, bisikletle ulaşımı özendirin. Benim bildiğim kadarıyla Anadolu yakasında o sahil yolunda sadece gezinti amaçlı kullanılacak bisiklet yolu dışında bisiklet yolu yok. Bilmediğim varsa, cahilliğimi bağışlayın. Böyle bir ulaşımın trafikte yeri yok, şimdi siz insanlara “bisikletle ulaş” diyorsunuz. Adamın can güvenliği tehlikede, şu minibüs yolunda bisikletle gidebilir misiniz? Gidemezsiniz, ama siz önce bir bisiklet yolu yapın. Ondan sonra insanlara deyin ki “sen bisiklet kullan, 3 km altındaki yolları yürü ya da bisikletle git,” sonra gittiğin yerde bisiklet parkı. Geçen gün bizim web sitesine Hollanda’dan bir fotoğraf gelmişti, bisiklet parkı katlı otopark. Yani böyle 3-5 demir olur, bağlarsın öyle değil, adamların katlı otoparkı var. Milletvekilleri hep bisikletle gidiyor. Bizimkilerde Mercedes’ten, Jaguar’dan, cip’ten aşağıya binen yok. Biz kaza yaptıkça, oradaki çekleri, tüfekleri görüyoruz.

Yeni rafineri, habire yeni rafineri planlıyorlar. Şu anda bir tane daha planlıyorlar. Petrol boru hattı, petro kimya sanayi, çimento fabrikaları, en çok zarar veren şeyler, tüm bunlardan teşvik kalkmalı. Çimento fabrikası sınırlandırılmalı ve yapılaşmada başka malzemelere dönülmeli. Sonra yapılarda ısı yalıtımına önem verilmeli. Yani kullandığımız, ürettiğimiz enerjiyi sağlıklı kullanabilmek için, ürettiğimiz enerjiyi kullanılacak yerlere yakın yerlerde üretmeli ve böylece nakil hatlarındaki kayıpları azaltmalıyız. Yüzde 17’lerle, yüzde 25’ler arasında ki mesela

TİMAB'ın raporu var, TİMAB deyince şimdi aklıma geldi. Ben bu konuda Türkiye'nin çeşitli yerlerine gidip, konuşuyorum, ama TİMAB'da konuşmak gerçekten gurur vericiydi, bizi her zaman destekleyen, hatta bize yardımcı olan bir meslek örgütü. TİMAB'ın raporları var, yüzde 24'ler falan söylüyor. Düşünebiliyor musunuz? Siz ürettiğiniz elektriğin yüzde 24'ünü hatta kaybediyorsunuz. Hocam, demin suyun bilmem kaçta kaçının kaybedildiğini söyledi, onun gibi.

Mesela "Dilovası" denilen bir yer var. İçinden geçip gidiyoruz. Kanser vakası patlamış. Yani sanayi o kadar plansız programsız oraya götürülmüş ki sonra da işçiler gelmiş, oraya gecekondular yapmışlar, ama kirlilikten geçilmiyor. Dilovası'yla ilgili rapor hazırladık meclise gönderdik, almadılar, kabul etmediler.

Sonra Türkiye'nin bir emisyon indirme hedefi yok. Emisyonunu açıklayalı şurada ne kadar oldu? Şimdi Türkiye'nin bir de şöyle bir yanı var. Emisyon hedefi olmadığı halde hükümet diyor ki "Kyoto'yu imzalarsam 20 milyar dolara mal olur." Senin hedefin belli değil ki nasıl bu rakamı hesapladın? Ayrıca tabii hükümet bunu söylüyor. Başka devlet kurumlarının kimisi "10 milyar dolar" diyor, kimisi "50 milyar dolar" diyor. Geçende REG'de "500 milyar dolardır" dedi. Yani bu maliyet konusunda da habire kafa karıştıran söylemler var. Oysa siz hedef belirlemeden maliyeti hesaplayamazsınız. Öyle değil mi? Hedefiniz belli değil ki. Yüzde kaç indireceksiniz? Önce siz hedef belirlemelisiniz, Türkiye'nin bir hedefi yok. Türkiye önüne hedef koymalı, ama hedef koymuyor.

Türkiye'yle Amerika Birleşik Devletleri'nin bu uluslararası sözleşmelerde sicili çok bozuk arkadaşlar, bakın, Türkiye işkenceye karşı sözleşmeyi imzalamıyor. Seçmeli protokol ve benzeri insan hakları sözleşmelerini imzalamıyor. Stockholm Konvansiyonu için çevre sözleşmelerini imzalamıyor. ABD Uluslararası Ceza Mahkemesinde taraf olmuyor. Nükleer silahlanmaya karşı moratoryumdan çekildi. Guana-

mo ve Ebu Garip'teki işkenceyi devam ettiriyor. Buradaki insanlara ne savaş suçlusu muamelesi yapıyor, ne de cezalı, hukuk dışı orta da tutuyor. Stockholm'den Kyoto'ya kadar pek çok çevre ve ekolojik anlaşmayı imzalamıyor, imzalarsa da yürürlüğe sokmuyor. Amerika bunu yaparken şurası çok önemli. Biliyor ki bu anlaşmaları imzalarsa, özellikle dayandığı petrol, otomotiv, silah sanayi, ağır sanayi gibi alanlarda kârlılığını kaybedecek, sistemini devam ettirmekte zorlanacak. Yani bu bilinçli bir karşı duruş, ama adaptasyondan da vazgeçmiyor. Bakın, bu bütün Avrupa'da da böyle. Adaptasyon çalışmaları yapıyorlar. Yani bir yandan özellikle Avrupa Birliği biliyorsunuz bu konuda çok atak, çünkü çok etkileneceği söyleniyor. Özellikle İngiltere'nin, kuzeydeki ülkelerin iklim değişikliğinden çok etkileneceği söyleniyor. Bir yandan önlemeye çalışırken, bir yandan adaptasyon çalışmaları yapıyorlar. ABD de bunu yapıyor.

Türkiye'de adaptasyon çalışması yok. Çok enteresan, bir kuraklık karşısında nasıl adapte olacağız, göç karşısında nasıl adapte olacağız? Bunların hiç çalışması yok, oysa çok ciddi bir şekilde ciddi planlamalarla bir yandan da bunu hazırlamamız gerekiyor. Durduramazsak, ne yapacağız, ısınan havayla nasıl mücadele edeceğiz? AKP, termik santrali, çimento sanayi, madencilik, petrol boru hattını, otoyolu, bunlar en gözde şeyleri *"kalkınma bunlar"* diyor, burada büyük rantlar dönüyor. Yatırımlar yapıyor ve iklim değişikliği için geçen gün artıyor. Başbakan şöyle bir laf etti, *"Kyoto'yu imzalamamız mücadele etmek zorunda olduklarını düşündükleri çevrecilere karşı verilecek bir ödündür,"* dedi.

Teşekkür ederim arkadaşlar.

Buyurun...

HÜSEYİN PERÇİN- *"Çoğu Avrupa ülkesi Türkiye'den daha az sera gazı üretmesine rağmen, biz Kyoto'yu imzalamıyoruz"* dediniz. Şunu sormak istiyorum. Bu sera gazı üretiminin denetimi nasıl yapılıyor? Bir kurul mu, kim yapıyor? Böyle uluslararası bir kuruluş var mı, neden?

Çünkü ben Avrupalıların bu konuda samimi olduklarına inanmıyorum. Yani bir Almanya'nın Türkiye'den daha az sera gazı ürettiğine ben şahsen inanmıyorum. Belki bilimsel değil, elimde veri yok, ama yani oraları da görüyoruz. Yani bu denetim mekanizması nasıl oluyor, bu konuda bilgi verirseniz, sevinirim.

AYTAÇ TİMUR- Teşekkür ederim. Orada ben hızlı konuştuğum için herhalde bir sorun oldu. Şu anda Almanya'nın payı, rakam olarak söylemiştim, 4,3, Türkiye'nin payıysa son veriye göre 1, bir öncekine göre 1,3. Yani pek çok Avrupa ülkesi Türkiye'den çok üretiyor. Ben cümleyi şöyle kurdum. Avrupa ülkeleri Kyoto'ya taraf oldukları için emisyonlarını sürekli azaltıyorlar. Yani başlangıç için 1990 senesinin yüzde 5,2 altına inecekler, şu anda Avrupa Birliği 2012 sonrası için, 2020'ye kadar 8 yıllık yeni bir perspektif çizecek, orada yüzde 20 rakamları konuşuluyor. Buna karşı Türkiye bir rakama göre yüzde 76 oranında arttırmış, öbür rakama göre yüzde 110 oranında arttırmış. *"Böyle giderse, yakında Türkiye Avrupa'daki ülkelerin hepsinden daha çok üretecek,"* dedim. Yoksa şu anda Avrupa tabii ki Türkiye'den daha çok üretiyor. Zaten bunun baş sorumlusu ABD, arkasından Avrupa Birliği, arkasından Rusya ve Çin. Baş sorumlusu onlar yani, o yüzden azaltmaya önce onlar başlamalı, orada bir sorun yok, ama burada Türkiye'deki yanlış sürecin başından beri şeydu: *"Bizim payımız az."* Bu gerçek değil, bizim payımız da fazla. Yüzde 1,3, yani dünya sıralamasında 13. lük azımsanacak bir yer değil.

HÜSEYİN PERÇİN- O ülkelerin verdiği ölçülere, değerlere mi güveneceğiz?

AYTAÇ TİMUR- Evet, o yüzden biz güvenmiyoruz ya. Düşünün Türkiye'nin iki tane kurumu 7 ay arayla 60 milyon tonluk bir sapma yapıyor. İnternet sitelerinde adresimiz var, hâlâ duruyor, girip bakabilirsiniz, Türkiye İstatistik Kurumuyla Çevre ve Orman Bakanlığı verileri hazır.

Buyurun.

ORHAN ATTİLLA- Ben yenilenebilir enerji kaynaklarıyla ilgili bir şey sormak istiyorum. Özellikle Türkiye’de bahsettiniz, bir potansiyel söz konusu. Bunların gerçekleşmemesinde enerji lobilerinin ve nükleer lobinin etkisi sizce ne düzeydedir?

AYTAÇ TİMUR- Türkiye’de her şey lobilerin etkisiyle, mesela Bush’u siz silah sanayi, otomotiv sanayi, petrol sanayi başkanlarından ayrı düşünebiliyor musunuz? Düşünemiyorsunuz değil mi? Erdoğan da öyle. Erdoğan’ı siz otomotiv sanayinden, çimento sanayinden, ne bileyim o petrolcüler falan var ya bunlardan ayrı düşünebiliyor musunuz? Bütün bu lobiler etkin. Adam termik santral yapıyor, siz buna diyorsunuz ki, “*Sen santrali yap, elektriğin fiyatı ne olursa, ben senden 20 yıl bilmem kaç sente alacağım.*” Adam rüzgâr santrali yapsın, o zaman ona da ver, ayınısını niye vermiyorsun? Üç ay önceye kadar vermiyordu, çok enteresan, adam vermiyor. Çünkü lobisi yok. Öteki lobi, büyük bir lobi. Bir petrol lobisinin gücünü düşünebiliyor musunuz arkadaşlar? Daha geçen gün Erdoğan’ın kendisi açıkladı, “*39 milyar dolarlık petrol kaçak giriyor,*” diyor. Bir ülke düşünün, 39 milyar dolar petrol kaçak giriyor, sabıkalı bir kişi yok. Bu suçtan mahkemede bir kişi yok.

Bu ne büyük bir lobi, buna karşı adam rüzgâr santralini küçük bir sermayeyle kuruyor. Bozcaada’daki adamı düşünün, orada 20 tane rüzgâr gülü var, lütfen gidin, görün. Adam ana kıtaya hat alamıyor. Lobiler tabii çok etkin, o yüzden küresel ısınmayı durdurmak için bu makro politikaların değişmesi lazım. Bizim makro politikaların arkasından, herkes bence hazırlıklı olsun, yaşam şeklimiz değişecek. Bu bir paradigma değişikliği gerektiriyor. “*Bineyim, uçağa şuraya gideyim*”, “*arabama atlayayım*” mesela Erdoğan geçen gün dedi ki; “*Bizim Türk ailesi pikniğe gitmeyi sever, o yüzden otomotiv sektörünü destekliyoruz, hafta sonu binsin, pikniğe gitsin.*” İnsanlar bu lükslerini kaybedecek.

Bakın, 440 PPM demin Mikdat Hoca anlattı, 440 PPM üst sınır olarak gözükyor. Yani hızla oraya doğru yaklaşıyoruz. Bu öyle bir şey ki

atmosferdeki karbon miktarı çıktıktan sonra siz hiç üretmeseniz bile etkilerini yıllarca, yüzyıllarca göreceksiniz. Şu anda bile biz o normalin üstünü aştık. Yani 1,8°C' ye geldik diyenler var. 4° için felaket senaryoları yapanlar var, 6° için felaket senaryoları yapanlar var, yaşayacağız, hepsini göreceğiz. Kuruyan göllerin fotoğraflarını gördünüz. Ben size pek çok değer verebilirim. Zaten Mikdat Hoca oraları çok güzel anlattı, eline diline sağlık. Kaçış yok, hızla geliyor, etkilerinden kurutulmuş da yok. Yaşam şeklimizi değiştirmemiz gerekiyor.

Bakın, biz Kadıköy'de iklim değişikliğiyle ilgili bir miting yaptık. Mitinge 5 bin kişi geldi o gün -bir önceki seneden bahsediyorum- Göztepe'de "*camii yapılmasın*" diye de bir miting vardı. Orada da 500 kişi vardı. Çünkü ben sabah oraya gittim, ondan sonra da oraya gittim. Orada da sabahki mitinge 3-5 kişi geldi, "*Allahu Ekber*" falan bir şeyler dediler. Ben de akşam televizyonu açtım, baktım, 10 dakika onu gösterdiler. O adamların oradan gelip, gitmesi 3-5 dakika sürdü. O 5 bin kişilik iklim değişikliğini hiçbir kanal haber yapmadı. Ertesi gün ancak radyodan dinleyebildik. Yani lobiler nereye varıyor? Görüyorsunuz değil mi? Bu Okan Bayülgen bizim Ümit'i Makina'ya falan çıkartıyor, yakında işine son verecekler diye korkuyorum. Mikdat Hoca'ya dedim "*Hocam, kanala çıkıyorsunuz, bak sonra sizi yarın öbür gün oradan atmasınlar.*" İşin buralarını fark ettikleri zaman insanların bilinçlendiğini, tepki koyduğunu, seçmenin onlardan bunu talep ettiğini gördükleri zaman taş koyacaklar yani, lobiler etkin.

Buyurun.

SALONDAN- Biz çözüm üretemezsek, sonumuz ağır olacak. Çözüm üretmemiz gerekiyor.

AYTAÇ TİMUR- Biz de bireyi önemsiyoruz, ama bu kapitalizmin ürettiği kendinden başka hiçbir şey düşünmeyen, tam bir ben merkezli toplumsal sorumluluğundan sıyrılmış bireyi değil. Tam tersi bireyleşmiş, ama toplumsal sorumluluğunun farkında, o ödevini gidip, gerekti-

ğinde sokakta, gerektiğinde sandıkta, her yerde yerine getiren bilinçlenen, bilgilendiğini aktaran, böyle bir taban tabii ki bizim özlediğimiz. Aksi takdirde böyle bir bireyselleşmeyle “bana bir şey olmaz” “bizim ev yüksekte, bizim evi su basmaz” falan mantığıyla olmaz. O yüzden onu birlikte üreteceğiz. TMMOB la birlikte üreteceğiz, herkes buna katılacak, TMMOB da çok güçlü bir örgüt.

Buyurun.

HÜSEYİN PERÇİN- Hakikaten yaşam tarzımızı değiştirmemiz lazım, ama bu bir sistem meselesi. Yani 300 milyon Sovyet halkı yaşam tarzını 90’lı yıllara kadar değiştirmede. Orada belki bayanlar ömründe bir defa naylon çorap dedikleri çorabı giyiyorlardı, ama bizde -bayanlar alınmasın, uç bir örnek olduğu için verdim- veya Avrupa ülkelerinde günlük giyilip, atılıyor. Televizyon denilen pencerede, dünyaya açılınca bu insanların oradaki insanların bu rezil hayatı diyeceğim görüp de “*dünyayı biz mi kurtaracağız*” demesi çok haklı ve ben öyle inanıyorum ki bunun Sovyetlerdeki sistemin dağılmasında çok etkisi var. Elbette çok büyük nedenler var, ama en büyük neden halk. Halkın da bu yönde büyük katkısı oldu. Bunlar küçük şeyler, ama insanları cezbeden ya da insanları enayi yerine koyan şeyler.

Değişmeliyiz; hakikaten ben kendi çapımda tasarrufu seven bir insanım, ama bazen de düşünüyorum yani ortalama Türkiye’deki nüfusun yüzde 50’sinin üzerindeyim. İşte kamuda çalışıyoruz, bir güvencedeyiz, ama harcamaları yaparken, belki o yüzde 50’nin değil, yüzde 25’in altındayız, ama zaman zaman da insan kendisiyle çelişkiye düşüyor. “*Ya ben niye gitmeyeyim, ben üniversite mezunu bir insanım, ben niye 5 yıldızlı otelde kalmayayım?*” Ben uç örnekler veriyorum, “*Ben niye Mercedes arabaya binmeyeyim?*” Bir de Mercedes’in arkasına “*para bizde*” gibi laflar yazıyorlar. Yani şimdi böyle çelişkili bir dünyada yaşıyoruz. Memleket değil, dünya da çelişkili.

Bazen böyle akliselimle düşünürsek, bunun çaresi ne? Bunun çaresi

sistem. Yani ben akademisyen değilim, teorisyen hiç değilim, sıradan bir devlet memuruyum, ama şöyle düşünüyorum. Dünyada iki sistem var. Ekonomik sistemler bunlar hayata yön veriyor, kapitalist sistem ve sosyalist sistem. Biz dünyadan kapitalist sistemi silmediğimiz sürece bu devam edecektir. Biz de böyle konuşmalara devam edeceğiz, ama bir yere varamayacağız. Bu bir sistem meselesi, bu sistemi yıkmadığımız sürece hiçbir yere varamayız. Boşuna demeyeyim de böyle kendimizi ikna etmenin yollarını ararız.

Yani bu tip toplantılara, bu tip gösterilere katılan insanlar hep aynı şeyleri düşünüyorum, ama bir şeyler yapamıyoruz ve dünya da bitiyor, neden? Çünkü sınırlı bir dünyada yaşıyoruz. Henüz başka bir evren bulmuş değiliz. Dünyada su sınırlı, hava sınırlı, ormanlar sınırlı, sınırlı bir dünyada sınırsız bir yaşam olabilir mi? O zaman bu yaşam tarzına bir sınırlama getirmek gerekir. Ona da ya sosyalizm, yada daha uç bu komünizmle elbette olacak, suyu sınırsızca harcarsanız, buna bir sınırlama lazım. Sonuçta susuz kalacağınıza göre buna bir sınırlama getirmek gerekir. Onun için insanlara önce bunu öğretmek lazım. Bunu insanların beynine yazmak lazım, bu sistem meselesi, sistemle çözülür, başka türlü çözemeyiz, teşekkür ederim.

AYTAÇ TİMUR- Mesela biz ekranlardan bunları pek izleyemiyoruz, ama çok enteresan gelişmeler var. Bizim bir arkadaşımız Kenya'ya gitti. Kenya'da Birleşmiş Milletlerin yaptığı bir çalışma, "Kenya'da ne yapıyorsunuz?" dedim. "Okul çalışması," dedi. Adam mühendis "Sen ne yapacaksın okulda?" dedim. "Ya Kenya'da şöyle bir sorun var: Bir ilkokulun yaşayabilmesi için günde 250 litre suya ihtiyacı var, ama su yok, o yüzden her okul çevresindeki yerlerden okula oluklar yapıyor, su taşıyor," dedi. Bu şekildeki bir projeye getirip okuldaki depoya 250 litre su yağması lazım, yağmazsa hükümet o okulu kapatıyormuş. Yani okullar kendi kendilerine su ihtiyaçlarını karşılar hale gelmişler. Düşünebiliyor musunuz? Mesela siz bunu Show TV'de izleyebilir misiniz? İzleyemezsiniz. O yüzden de ne olup, bittiğini bilmiyoruz. Yani öyle bir karanlık

içerisinde yürüyoruz, böyle el yordamıyla arıyoruz.

Mesela şu anda Afrika'da inanılmaz bir kıyım var. Kongo'da bir savaş sürüp gidiyor. Dört tane devlet birbirine girdiler. Bir soykırım, bir savaş ortamı, paylaşamadıkları nedir yani? Bizim haberimiz yok. Biz bunları göremiyoruz, biz medyada mankenlerle falan uğraşıyoruz. Ya ben hakikaten bu iklim değişikliğiyle ilgili şeyler televizyona falan çıkınca şaşırıyorum. *"Bunlar ciddiye mi almıyorlar, farkında mı değiller, bir saflık durumu mu var?"* Yani bunları da fark ettikleri zaman bu insanları televizyona çıkartmayacaklar, böyle bir körleme.

Buyurun.

SALONDAN- Ben de şöyle düşünüyorum. Bizim de sivil toplum örgütlerimiz olmalı, örgütlenmeliyiz. Biz de bir şeyler yapmalıyız, boş durmamalıyız. Teşekkür ederim.

SALONDAN- Arılarla ilgili soru sormamız lazım, ama cevap gelmedi.

AYTAÇ TİMUR- Mikdat Hoca topu bana attı, ama ben arılarla ilgili meseleyi bilmiyorum. Ben onu yazıyorum, çıkışta mailinizi verin, ben atayım, hakikaten bilmiyorum.

SALONDAN- Zararlarını biliyoruz herhalde, tozlanma yapılamıyor.

AYTAÇ TİMUR- Sadece arılar değil, HABİTAT kavramı var, yani bütün dünya bir habitat. Bu öyle bir şey ki birbirine bağlı dengeler var. İnsan o dengenin birini bozduğu zaman oradaki ekosistem hemen dağılıyor. Hiç ummadığımız şeyler oluyor, mesela şu 60'larda kullanılan tarım ilacı vardı, DDT'yi verdiler, verimlilik patladı, falan ondan sonra bunun zararları var, insana geliyor falan filan. *"Yok"* dediler, *"insana gelmiyor."* Yıllarca bu besin zincirine bunun gittiğine inandıramadılar. En sonunda kuzey kutbunda bunu penguende buldular. Ona da karşı çıktılar, penguen iskeletlerine, DNA'larına falan gittiler. O çevreler zar zor ikna edildi de DDT yasaklandı, çok enteresan yani.

Mesela Türkiye'de çok tehlikeli şeyler yapılıyor, ben çok girmek istemedim. Mesela bir Tohum Yasası çıktı arkadaşlar. Mono kültürlü tarıma geçiliyor, ekoloji için felaket, ama ben en son olarak şunu söyleyebilirim arkadaşlar. Ekolojist bir bakış açısı değildir, insan merkezli bir bakış açısı değildir. Bu dünya sadece insanların değil, biz bu dünyayı bütün canlılarla beraber, hayvanlar ve bitkilerle paylaşıyoruz. O yüzden insan yerini bilsin ve ekolojik sistemin dengesini bozmasın. Bozarsa doğanın intikamı çok kötü olacak.

Dinlediğiniz için teşekkür ederim.

“15-16 HAZİRAN OLAYLARI”

MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI

KARTAL ŞUBESİ

15 Haziran 2006, Kartal Temsilcilik Salonu

ORHAN ATILLA- Sayımız oldukça az; fakat, bu bizi, umutsuzluğa sürüklememeli. 15-16 Haziran olayları hakkında Rasim Bey, zaten yeterince bilgi verecektir. Benim mevcut durumla ilgili söyleyeceğim birkaç şey var.

Dediğim gibi sayımız az; fakat bunun bizi, umutsuzluğa sürükleyecek bir durum olmaması gerekiyor; çünkü biz, teslimiyetçi duruma düşmüş ya da umutsuzluğa düşmüş olanların peşinden değil, tam tersine dinamik olan ve sürükleyici olan insanların peşinden gitmek zorundayız. Bu nedenle de, beş kişi de olsak, dinamiksek, sürükleyebiliyorsak, bugüne cevap verebiliyorsak, üzerimize düşün görevi yerine getirmiş olacağız ve umutsuzluğu da kırmış olacağız.

Söleşimizi iki aşamalı olarak yapacağız. İlk olarak Niyazi Yaşar Hocamız şiir okuyacak, ardından da Rasim Bey, konuyla ilgili bilgilendirme yapacak.

NİYAZİ YAŞAR- Değerli dostlar, hoş geldiniz. Bu tür toplantılarda, daha doğrusu kulislerde ya da sunumlardan önce, beyinlerin ve yüreklerin coşkusu bize de geçer. Ben ya irticaen ya da o anda yazdığımızla, çoğu yerde insanların karşısına çıkageldim. Şu ana kadar; “70’lerde, 71’lerde neredeydik, 77’lerde nerelere çıkmıştık, niye bu noktaya geldik?” diye aklımdan geçti; ama, belki arada gene yazarız.

Büyük şair Aymerik; “İspanyol’un kızıl güllerinden, Frederico Garcia’nın yüreklerinden, insanlara istemem” diye sesleniyor.

İstemem, öpücükler ödenmesin parayla
Satılmasın insan kanı
Serin rüzgâr satın alınmasın
Kirayla tutulmasın soluduğumuz hava
İstemem, buğdaylar yakılmasın
Ekmek bağlanmasın pazarlığa
İstemem kimsecikler üşümesin evlerde
Korkular sarmasın sokakları
Gözler bakmasın kanlı kanlı, düşmanca
İstemem, yalanlar dudaklarda saklanmasın
Milyonlarla dolmasın kasalar
Tıklımasın namuslu insanlar zindanlara
İstemem susuz çalışmasın ırgatlar
Pusulatsız çıkmasın denizciler sefere
Fabrikalar çiçeksiz olmasın
Okullar kalmasın kapalı
Madenler kalmasın şafaklara kapalı
İstemem konmasın genç kızlar anasız
Genç kızlar bir kenarda suçlu suçlu kalmasınlar boynu bükük
Muhtaç kalmasın babalar bir cigara parasına
İstemem çocuklara verilen oyuncaklar olmasın yalancıkta, uydur-
ma

İstemem dilim dilim bölünmesin ekmek
İstemem denizler haraca bağlanmasın
Göklerde bayraklar dalga dalga savrulmasın
Apoletli urbalar içine girmesin insanlar.
İstemem katılmasın geçit törenlerine oğlum, kızım
Omuzlarında tüfeklerle ana kuzuları
Omuzlarında ölümlere atılmasınlar savaşlara
İstemem tüfekler bir daha patlamasın
Savaşlar olmasın bir daha
İstemem, bana buyruk vermesin şu, bu
Karşıkı komşum karışmasın işlerime
Levha asmasınlar boynuma
Damgalasınlar beni
Çıkmasın şiirlere kararname
İstemem insanlar gizli gizli ağlamasın
İnsanlar türkü çağırmasın gizli gizli
İstemem dedim mi, istemem tıkaşınlar ağzımı

Bu arada sevgili Rasim Hocam, DİSK'lerin, TÖB-DER'lerin geleneğinden gelen 68 ruhunu yiğitçe temsil eden bir aydınımız olarak, bize çok şey söyleyecek. Bu salondaki her güzel insanı, birçok eylemde, birçok varlıkta, birçok duyguda, birçok yerde karşıladık. Yine 15-16 Haziran eylemlerinin, Kartal'ın büyük temsilcilerinden Sevgili Toker de aramızda. Belki ileriki saatlerde, ricamızla o da, duygularını belirtirse memnun oluruz.

Bu yiğit, güzel insanların coşkusuna, toplumun getirilmiş olduğu, toplumun önüne çıkarılmaya çalışılan duvarların önünde, yine büyük şairin, -tabii biraz değiştirerek okuyorum- kısa birkaç dizesini söyleyeyim. Şiir uzun. Ben, -bazı arkadaşlar bilir- kısa söylemeye çalışayım.

Enzelka, iki metre eninde, sekiz metrede biten sokaklar gördün mü hiç

Sokaklar boyunca duvarlar, duvarlar gördün mü hiç

İnsanlık temizlik demektir Enzelka, dostluk demektir, kardeşlik demektir

Sen, çöplüklerde gezdin mi hiç, duydun mu konuşmayan insanlar

Memleketin içinde, memleketini aradın mı hiç

Enzelka, eski uğurun, hâlâ aydınlık geceleri, harmaniyelerde dolaşır kardeşlerin

Diyelim ki masaldan fırlamış Kürt beyleri

Enzelka, Enzelka, sen yirminci asırda mı yaşadın

Medeniyeti böyle mi karşıladın

Yazıklar olsun sana Enzelka

Düşüne düşünce harap ettin uykumu

Şark böyle mi başlar Enzelka

Pislik içinde yüzen İslâm bu mu

Enzelka, çölden hafif bir rüzgâr esiyordu

Her yanım yapış yapış, dudaklarım kurumuş

Uzaktan deve kervanları geçiyordu

Bir ezan sesi sardı etrafı

*Bu Müslüman şehrin her türlü çirkefinden sıyrılarak vardı yukarıya
Bir uğultu duyuyordum, kadın erkek koşuyordu gecenin içinde ses-
lere doğru*

Bir can omuzlarda gidiyordu.

Enzelka, Enzelka, beş kuruş için vurmuşlardı insanı

Beş kuruşluk marul için hey gidi insanlık hey

Bu yüzüyle de tanıdım vatanı

Enzelka, Enzelka, sen yirminci asırda mı yaşadın

Medeniyeti böyle mi karşıladın

Yazıklar olsun sana Enzelka

Düşüne düşünce harap ettin uyukumu

Şark böyle mi başlar Enzalka

Pislik içinde yüzen İslâm bu mu

Enzelka, değil vatan parçası sadece İzmir, sadece Bursa

Doğar nur topu gibi yarınlar anasından

Alnın zeytin dalıyla gölgelenir

Enzelka, sen elbette bir aşk şiiri olamazsın

Sen, aşktan da üstün, vatan aşkının şiirisin

Sen, benim memleketimsin, Türkiye'msin lo!

Güzel Türkiye'nin umuduyla sevgili aydın insanımız, değerli Rasim Hocayı davet ediyorum.

RASİM ÖZ- Ben, "Önce kendisi bu sunumu yapsın" diye, Niyazi Hocadan rica etmiştim; ama, şimdi ne kadar talihsiz olduğumu görüyo-

rum.

Bu kadar duygulu bir sunumdan sonra, benim söyleyeceklerim sıkıcı gelecektir. Başlarken söylediği gibi, arkadaşlarımız, sayımıza bakarak değerlendirmeye çalıştılar. Az sayıdayız. Geçmişte de az sayıdaydık. 15-16 Haziran öncesinde DİSK'in üye sayısı, toplam 30 bindi. Bugün, 36. yılını, beyin emekçileri kutluyorlar.

Evrensel bir şiar vardır "Nerede emeğe inanan, nerede sınıfa inanan bir tek insan varsa, sınıfın öncü iktidarı, öncü partisi oradadır." Ben, bu sayıyı, aslında hiç azımsamıyorum. 15-16 Haziran'ı örgütleyen DİSK'in sayısı da, o zaman çok değildi; ama, bu aşılması direnişi 13 günde örgütleyip, eyleme geçirme becerisini gösterdi. Evet, geçmişe tapınıp, orada kalmamalıyız; ama, onu da unutmamalı, unutturmamalıyız. Geçmişten, geleceğe köprü kurmaya çalışan beyin emekçisi arkadaşlarımı bu nedenle bir kez daha kutluyorum.

O eylemin bizzat kendisini yaşayan ve belli bir bölgesinden sorumlu olarak görevlendirilen biri olarak, o günü kısaca anlatmak istiyorum. Genç arkadaşlarım belki tam olarak bilmezler. Fazla vaktinizi almadan, özetle sunmak istiyorum. Birçok dostum, eminim, biliyorum, bizimle birlikte bunu yaşamıştır.

Ne yapılmak isteniyordu? 61 Anayasasıyla, burjuva demokrasisine kısmi bir açılım getirilmişti; sendikal haklar, toplu sözleşme, grev hakları tanınmıştı. 1963 15 Şubat'ında, Türkiye İşçi Partisi'ni, başta DİSK'in Genel Başkanı Kemal Türkler olmak üzere 12 sendikacı kurmuştu ve akabinde parlamentoya 15 milletvekili; yani, 15 tank, 15 tüfek sokmuşlardı. Bütün parlamentoyu, senatoyu titretiyorlardı.

Akabinde, Amerikan emperyalizminin güdümünde, onun yemmesiyle kurulan, yalnızca kamu işyerlerinde örgütlenen, devletin icazetlisi o zamanki TÜRK-İş, Paşabahçe greviyle, birçok yerde olduğu gibi işçileri, sermayeye teslim etmeye çalışıyordu. Bu sırada; başta gene

MADEN-İŞ Sendikasının Genel Başkanı Kemal Türkler olmak üzere BASIN-İŞ, YERALTI MADEN-İŞ ve GIDA-İŞ Sendikalarının katılımıyla, 1967 15 Şubat'ında da DİSK kuruluyordu.

DİSK, bizi ezen emperyalizme, bizi sömüren kapitalizme karşı ekonomik, politik ve ideolojik mücadele vermek üzere, ant içerek deklarasyon yayımlıyor ve kuruluyordu. Kuruluşunun hemen akabinde, bu doğrultuda eğitim veriyor, militan işçiler yetiştirmiş bulunuyordu. 30 bin olan üye sayısı giderek artıyor ve burjuvazinin, onun iktidarının korkulu rüyası haline gelmeye başlıyordu.

Gene o dönemlerin iktidarı olan Demirel'in Çalışma Bakanı, TÜRK-İŞ'in, Erzurum'daki kongresinde, burjuvaziye bir müjde veriyordu; "DİSK'in canına yakında ot tıkayacağız," diyordu ve arkasından, gizli bir yasa tasarısı hazırlanıyordu. Bu tasarıyı, iktidarın birçok bakanı bile bilmiyordu.

O zaman İşçi Partisi'nin milletvekili olan LASTİK-İŞ'in Genel Başkanı Rıza Kuvas, 3 Haziran'da, tesadüfen bu yasanın kapsamını öğrenmiş ve DİSK'e bildirmişti. Kemal Türkler'in başkanlığında toplanan yönetim ve biz danışmanlar çağrıldık, iki komite kuruldu. Birincisi Eylem Komitesi, ikincisi Uyarı Komitesiydi. Komiteler ayrı ayrı çalışmalarına başladılar ve Uyarı Komitesi, o zamanki muhalefet partisinin başkanı olan, bugün komadaki, benim "ikinci başbuğ" dediğim Ecevit'le görüşürken, 274 Sayılı Yasayı, iki saat içerisinde getirdiler, kabul ettiler.

Orada getirdikleri kısıtlamaları, hukuki şeyler saymayın; ama, en önemlisi, DİSK'i yok edecek olan şeydu: Tasarıda, bir sendikanın, konfederasyonun üyelerinin, toplu sözleşme yapabilmesi için, bütün ülkede o işkolunda çalışan işçilerin yüzde 30'unun üstünde üye kaydetmesi gerekiyordu. Yani, bir tek konfederasyon olacak, faşizan bir sendikal hareket yaratılacaktı. Bunu duyan sendikal önderlerin başı, can dostum, hâlâ onu savunmaktan onur duyduğum Kemal Türkler önderliği, buna karşı direneceğini, Türkiye işçi sınıfının, buna izin vermeyeceğini ilan

ediyordu.

Önce, hemen Başkanlar Kurulu toplandı, akabinde bütün örgütlenmeler, hazırlıklar yapıldı. 14'ünde, Genel Temsilciler Meclisi toplantısı yapılmıştı. 275 Sayılı Yasa; yani, toplu sözleşmeyi sınırlayan yasa daha geçmeden eylem kararı alındı.

İzninizle, iki cilt halinde kitaplaştırdığım, Sayın Başkanım Türkler'in, o eylem kararı sırasında yaptığı konuşmanın bir bölümünü sizlerle paylaşmak isterim. Belki sırasını bulmakta zorlanabilirim; ama ezberimdedir. Bulamazsam öyle de okuyabilirim.

Diyordu ki; "Şu ana kadar konuşan 29 arkadaşım, bu yasaların çıkmasını engellemeliyiz dedi. Türkiye işçi sınıfının uyanmaması için, önümüze kalın zincirlerle duvar örmeye çalışıyorlar. İşçilerin, işçi sınıfı olarak uyanmaya başlaması, zincirlerini patlatıp özgürlüğe kavuşması lazım. Biz bunun için DİSK'in bayrağını açtık. Zincirini patlatanlar bizimle gelsinler, geliyorlar. İşçi sınıfı ayağa kalkıyor ve karşı çıkıyor. Çünkü, özgür işçi sınıfı öncü kesimini yaratabilmiştir.

Konuşan 29 kardeşim, çıkmakta olan kanunlar Meclisten geri alınıncaya kadar, yarın sabahtan itibaren şalterleri çekmeliyiz, direnmeye girmeliyiz diyor. Bunun ismi genel grev midir, direniş mi, işgal midir? Onu da, onlar düşünsünler. Bu yasa, bu tasarı geri alınıncaya kadar çalışmayacağız. Sokaklarda, halk arasında pankartlar, dövizler taşıyarak yürüyüşler, mitingler yapacağız. Buna işçiler karar verecek. Şu anda vermiştir. Biz, organize edeceğiz.

Yürüyüşlere, mitinglere eşlerimizi, çocuklarımızı, akrabalarımızı katacağız. Böyle bir gücün karşısında kim, nasıl durabilir ki? Kişiliğimizi çiğnetmeyeceğiz. Saldırıya karşı koyacağız. Kendimizi savunacağız. Vapura, trene binmek gerekiyorsa, topluca ve bilet almadan bineceğiz. Bizim biletimiz, şerefimizi ifade eden, alnımızdaki işçilik damgası ve üstümüzdeki tulumdur.

Bu kanunlara karşı direnmeye geçmemiz gerekiyor. Genel grev mi? Hemen yarın. Dünyadaki her şeyi yaratanlar durunca, dünya duracaktır. Biz durunca uçaklar, trenler, fabrikalar duracak. Bütün vasıtalar duracak. Biz işçiler buna hâkim olduğumuz sürece, her şey kendiliğinden hallolur.

Aldığınız kararları uygulamak için arkadaşlarımız bekliyor. Genel grev, hemen yarın.”

13 gün içinde, özetle sunduğum bu konuşmayla evrenselleşen eylem destanı, 36 yıl önce, bugününün sabahında başlamıştı. Türkiye işçi sınıfının başkentinin kalbi olan Taksim’de birleşmek üzere, çeşitli kollardan örgütlenip, orada birleşip, bu yasa çekilinceye kadar, her gün başka başka eylem biçimleriyle direniş sürdürülecekti.

Bu eyleme birinci gün, yaklaşık 70 bin kişi katılmıştı. İkinci gün bu sayı 150 bine çıkmıştı. Ben, aranızda birçok tanıdığım dostumun da olduğunu sandığım o günü gören şanslı insanlardan biriyim. Bakırköy, Topkapı, Maltepe, Eyüp, Kâğıthane civarından gelen işçileri, görevli arkadaşlarımla beraber organize ederek getirmeye çalışıyorduk. Yol boyu polis barikatları örülüyordu. İşçiler kararlı, inançlı, geçtikleri her fabrikanın önünden, bundan hiç haberi olmayan insanları bile aralarına katarak, hastanelerden doktorları, hemşireleri, fabrikalardan mühendisleri, bütün işçileri aralarına alıp kucaklayarak, büyüyerek, dev gibi çoğalarak geliyordu. Polis bunları engellemeye çalıştığında da, o zinciri kırıp, geçiyorlardı. Ta ki Vilayetin önüne gelinceye kadar. Çağaloğlu’ndan aşağıya iniyorduk. Bu kez önümüze tankları, askerleri çıkardılar.

Karşıdevrimci Yeltsin, dünyada “tankların üzerine çıkan ilk insan” diye, ilan edildi. Sovyetler Birliği’nde sosyalizmi yıkmayı, böyle tankın üzerine çıkarak başarmıştı. Ama ondan yıllarca önce, Türkiye işçi sınıfı, kendisine yöneltilen o tankların toplarına karşı durarak, tankların üstüne çıkıp, emekçi olan asker kardeşleriyle kucaklaşıp, subaylarının emir

vermeden çekip gitmelerini sağladı. Ve Eminönü'nden, Taksim'e doğru yürüyüşe geçtiğimizde, burjuvazi gerçekten büyük bir korku ve panik içindeydi. Bütün köprüleri açmış, motorları, sandalları, vapurları denizin orta yerine çekmiş, işçi sınıfının birbiriyile kenetlenmesini engellemeye çalışmıştı. Başarılı da oldu.

Sadece bu kadarla yetinmedi. İşçi sınıfının dört evladını şehit etmişti. Bunu da kendi katliamını gerekçe yaparak, hemen sıkıyönetim ilan etti; ama yine de korkuyordu. İşçi önderlerine; "Biz, 275 Sayılı Yasa Tasarısını geri çekiyoruz. Çıkarığımız 274 Sayılı Yasanın da Anayasaya aykırılığını biliyoruz. Muhalefet partimiz, -o zamanki Ecevit'in CHP'si-Anayasa Mahkemesine götürecektir. Biliyorsunuz, zaten iptal edilecek. Siz, zaten amacınıza ulaştınız. Daha fazla kan dökülmemesi için, eyleme son verin," dedi.

O zaman televizyonlar yoktu, bir tek radyo vardı. Kemal Türkler radyodan; "Arkadaşlar, önemli ölçüde amacımıza ulaştık. Eyleme şimdilik, sokaklar için son veriyoruz; ama, istemlerimiz gerçekleşmediği zaman, kaldığımız yerden devam edeceğiz," diyordu.

Bu açıklama, Türkiye solunda çok istismar edilen bir açıklama oldu. "Türkiye işçi sınıfı devrim yapacaktı. Bu, spontane bir hareketti. Kemal Türkler ve o günkü DİSK yönetimi bunu önledi" deniliyordu.

Biliyorum, hepiniz değerli, birikimli insanlarsınız. Hangi sosyalist, hangi komünist inanır ki, bir sendikal hareket tek başına devrim yapacak? Öncü partisi yok, Marksizm'e, Leninizm'e, enternasyonalizme inanan hangi insan, hangi mantıkla bunu ifade edebilir. Bu eylem, devrim için yapılmış değildi ki. İşçilerin demokratik hakları ellerinden alınıyordu, sendikal önderlikleri yok edilmek isteniyordu ve bu da, gerçekten başarılıydı.

O gün, Türkiye sosyalist hareketinde tartışılan bir şey daha vardı; "Türkiye'de işçi sınıfı yoktur, yeterince gelişmiş değildir," deniliyordu.

Bunu, milli demokratik devrim tezini savunan sevgili dostlarımız söylüyordu; ama en çok da onlar; “Devrimi işçi sınıfı yapacaktı, Kemal Türkler, bu konuşmasıyla engelledi” diyorlardı. Bunu, dinleyenlerin insafına ve tarihin sorgulamasına bırakıyorum.

Peki, 15-16 Haziran destanı bize neler kazandırdı. Birincisi; o güne kadar Türkiye işçi sınıfının olmadığı, yeterince gelişmediği, sınıf bilincine ulaşmadığı, devrime öncülük edecek bir yapıda olmadığı söyleniyordu. Oysa, işte bu eylemle, işçi sınıfının varlığı, devrime önderlik edebileceği; elbette ki sendikal hareketin değil, işçi sınıfının öncü partisinin öncülüğünde bunun yapılabileceği kanıtlandı.

İşçiler biraraya gelip, birlik olunca, bu mücadeleyi nasıl kazanabileceğini dosta, düşmana ispat etti ve en güçlü olduğu dönemde, burjuvaziye geri adım attırabilirdi. Dahasını saymayayım; ama, Türkiye işçi sınıfı, rüşünü ispat etmişti. Bu da, öyle söylendiği gibi spontane değildi. Gerçekten önünde saygıyı eğildiğim, devrim şehidi olan, hâlâ da davası 26 yıldan beri süren, savunmanlığını yapmaktan da onur duyduğum Kemal Türkler’in öncülüğünde oldu. Türkiye sosyalist hareketi, maalesef her zaman kadirşinas değildir. DİSK zamanında çok haksız saldırıya, eleştiriye uğramıştır; ama, bugün, DİSK’in geldiği maalesef utanç verici durumda, onun değeri çok daha iyi anlaşılıyor.

Kemal Türkler’in halefi Sayın Baştürk, bu yasayı çıkararak komisyonun üyesiydi ve o komisyonda, o yasaya maalesef oy verdi, sonra da geldi DİSK’in başına oturdu. Devamındakiler de bugün, formalite gereği 15-16 Haziran’ı, bir basın açıklamasıyla anıyorlar.

Sayıları iki katınız olsun, üç katınız olsun, on katınız olsun ne yazar, onu aşamadılar. Onun için, şuradaki varlığımızı küçümsemeyin. Siz beyin emekçileri, fabrikalardasınız, üretimin içindedesiniz. Benim gibi, tarihe tanıklık edenleriniz var. Bunu, ulaşabildiğiniz insanlara doğru biçimde anlatırsanız, Kemal Türkler’lerin, Niyazi Kuvas’ların ve diğerlerinin yaptığı gibi, inanın DİSK, yeniden eski DİSK olacaktır. Bu durum-

da “daha güzel günler göreceğiz çocuklar” sözünün, hiç de boşuna söylenmediğine tanık olacağız.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum, teşekkür ediyorum.

ALAATTİN DURNASOY (Belediye Çalışanı)- 12 Eylül’de DİSK yargılanırken, 15-16 Haziran spontane değilse, DİSK yargılandığı zaman, mahkemelerinde işçiler var mıydı veya mahkemede yargılananlardan hariç kimse var mıydı?

RASİM ÖZ- Ben, zamanınız almamak için buna girmedim. DİSK davası açıldığında, yöneticilerin idamı isteniyordu ve bu , iki temel ayağa dayandırılıyordu. Birincisi; 15-16 Haziran eylemi, DİSK’in örgütlediği bir ihtilal provasıydı, ikincisi; 1977 kutlaması, ikinci ihtilal provasıydı deniliyordu. Başka da hiçbir şey söyleyemiyorlardı.

15-16 Haziran Davası ilk başladığında da 200 avukat girmiştik. Darbeden sonra maalesef 16 yıl, bu sorumluluk veye tek başıma benim boynumda kaldı ve DİSK Davası bitmeden, 15-16 Haziran Davasında yargılanan bütün sanıklar beraat etti. Gene DİSK Davası bitmeden, 1 Mayıs 1977 katliamını yapanların, o sanık yapılan insanlar olmadığı, onların olayın mağduru olduğu, asıl bu eylemi yapan ve kararlılıkla uygulayanların karanlık, yurt ve insanlık düşmanı kişiler ve emniyet mensuplarının olduğu, mahkeme kararıyla sabit oldu ve 14 yıl sonra onlar da beraat etti.

DİSK Davasında yargılanan 1277 kişiden, 800’ünün savunmanlığını yapmış olmaktan onur duyuyorum. O iki davanın beraatla sonuçlanması, DİSK Davasını zaten bitirdi ve DİSK aklandı. Elbetteki orada sadece yöneticiler değil, işyeri temsilcileri, emekçiler mağdur oldular, yıllarca hapis yattılar.

ALAATTİN DURNASOY- Rasim Bey, kelimeleri bilinçli seçerek konuşuyorum. 15-16 Haziran spontane bir hareket değilse, 12 Eylül cunta döneminde DİSK yargılanırken, yargılananlardan hariç, işçiler var mıy-

dı?

RASİM ÖZ- Demek istediğinizi, şimdi biraz daha net anladım.

İşçiler vardı. İşçiler, hiçbir zaman yok olmadı, bugün de yok değil. Faşizm, bir davet çıkarmıştı. DİSK yöneticileri, işçi temsilcileri güvence altına alınmak üzere Sıkıyönetim Komutanlığına davet ediliyorlardı. Ben, bunu yazdım, söyledim diye, bugünkü DİSK yönetimi sendikacıların çoğunun bana gönül koyduğu gibi, “bize, koyun diyor” diye, gönül koydular.

Gerçekten koyun gibiydiler. Sabahın 07.00’sinde kalkıp, Selimiye’nin ününe gittim, upuzun kuyruklar. Görüşebildiğim, caydırabildiğim herkesi caydırıp, geri gönderdim; ama, o günkü DİSK yöneticileri, gönüllü olarak teslim olmuşlardı. Birçok yönetici teslim olmuştu ve içeri girip, kendilerinin suçsuz olduğunu, asıl suçluların, TÜRKLER döneminin yöneticileri olduğunu, onların siyasi hareketlerinin olduğunu söyleyince, beni de ihbar ettikleri halde, -İfadeleri elimde- 105 gün sonra ilk görüşmeye ben gittim; ama, bu söylemle, bu suçlamayla kendilerini kurtaramayacaklarını gördüler.

İşçiler, elbette vardı. İşçiler, üç gün daha, özellikle maden işkolunda, mesela Uzel’de, başka yerlerde, grevlerine devam ettiler; ama faşizm, öyle hazırlıklı gelmişti ve önündeki engelleri öyle temizlemişti ki, mesela başlangıçta, 51 gün önce Kemal Türkler’i yok etmişti. 13 gün önce işçiler, bu şeyi nereden biliyor? İşçilere, işçilerin haklarını gasp edecek bu şeyi kim anlattı? Bilmiyor ki; yani, parlamento bilmiyor, Demirel iktidarının bakanları bilmiyor, gizlice, bir gecede çıkarıyorlar. O zaman, CHP de onlarla bütünleşmiş. Gidip, onlar uyarıldıktan sonra farkına vardılar ve ondan sonra gerilemiş oldu. İşçi sınıfının gücü görüldü. İşçi sınıfı her zaman vardı; ama, 12 Eylül’le başsız ve örgütsüz bırakılmıştı. Onun için işçiler 15-16 Haziranda olduğu gibi spontane yapamadılar. 12 Eylüldeki dağınıklığı, yenilmişliği, suskunluğu, bunun kanıtıdır. Bu,

sanıyorum cevap oldu.

Buyurun.

SALONDAN- Ben, Sayın Hocamın, 15-16 Haziranla ilgili söylediği birçok şeye katılıyorum. Bizim, sol olarak eleştirilerimizin, gerçekten bazen çok acımasız olduğu olmuştur.

Bundan iki hafta önce Su Televizyonunda, -Belki uydu alıcıları olanlar biliyordur; “Sessizlerin Umudu” adı altında yayın yapıyor- 15-16 Haziran’la ilgili olarak, sendikacılık yapmış, yine bu büyük direnişin iki tanığını çıkardılar. Hâlâ sosyalizm umudu taşıyorlardı. Birisi 70 yaşına gelmiş, birisi 65 yaşındaydı. Ne mutlu ki onları dinledim ve gerçekten çok duygulandım.

RASİM ÖZ- Ben de 68’imdeyim, ben de 12 Eylül öncesi üniversite öğrencisiydim; yani, yaşım da az değil; 48 yaşındayım. Ben de hâlâ sosyalizme, Marksizmin, Leninizmin, bu dünyaya mutluluk getireceğine inanıyorum.

Özellikle bu direnişin ortaya çıkışıyla, örgütlenişiyle, işçi komitelerinin ortaya çıkışıyla ilgili çok okudum. Mevcut olan bu ayaklanmanın durdurulması konusunda, DİSK’in başındaki Kemal Türkler’in; “grevi bitirelim” şeklindeki sözlerine eleştiriler olmuştur. Bunu, “Doğru muydu, yanlış mıydı?” diye tartışmak, zamana da sığmaz.

Tabii, biraz önce söylediğiniz gibi, o ayaklanmayı, o devrimi yapacak olan partidir. Dünyanın hiçbir yerinde, böyle bir şey yoktur. Sendikalar, hiçbir zaman devrim yapamaz. Bunu, işçi sınıfının partisi yapar. Az buçuk okuyan arkadaşlarımız, bunu bilir. Sendikalar, demokratik hak alışlarında, özgürlük mücadelesinde öncü rol oynarlar; ama, sendikanın devrim yapacağı, hiçbir zaman tarihte yazılı değildir. Bunu söyleyenler, bilmeden konuşmuştur.

12 Eylül öncesi ve şu anda bulunduğumuz durum itibariyle, düşün-

cede pek fazla bir olmadığını düşünüyorum. Emperyalizm, kapitalizm, faşizm, öncesine göre daha azgın diye düşünüyorum. Hâlâ demokratik platformlarda mücadele verirken izlenen yolun yetersiz olduğunu düşünüyorum. Biraz önce, DİSK'in şu anda bulunduğu durumu eleştirmenize çok sevindim. Bir işçi sendikası, Avrupa Birliği komisyonlarında görev almakla, patronlarla beraber bu işin götürülebileceğine inanıyorsa, gerçekten işçiler adına çok acı bir durum. Bugünkü işçi sınıfının, bu atılımı yapabilmesi için, hatta 15-16 Haziran'ları aşma adına nasıl bir yol izlenmeli?

Mesela hâlâ, sosyalizm inancına sahip, sosyalizm mücadelesi içinde olan devrimciler tecritte. Onlarca öldü. 122'ncisi hücrelerde ölüyor, hiç kimsenin bir sesi soluğu çıkmıyor ki bunlar, yine işçi sınıfının öncüleridir. Ne DİSK'ten, ne bir başka demokratik kitle örgütünden, istisnalar dışında devrimcilere sahip çıkılmıyor.

Son olarak söylemek gerekirse ne öneriyorsunuz, bu dağınıklığı, bu mücadeleyi toparlamak nasıl bir süreçle mümkün?

Teşekkür ederim.

RASİM ÖZ- Şimdi, umutsuzluğa kapılan dostları, arkadaşları, yoldaşları da çok kinamiyorum. Dünyada, Sovyetler Birliğinin yenilgisiyle, korkunç deprem olmuştur. Dünya, tek boyutlu hale gelmiştir. Emperyalizm pervasızca, kendi hak-hukuk yazdığı anayasalarının hiçbir hükmünü uygulamaz. Dört yıldır Guantanamo'da yatan insanların hiçbirinin ailesi onları görmez, onları esir edenler yargılanmaz, onlar avukatlarıyla görüşemez; yani, nasıl olursa olsun, Hitler faşizminden daha beterdir. Uçakları alır getirir Türkiye'de, uçakları alır götürür dünyanın her yerinde sorgular, asar, keser, katleder, dünyanın sesi soluğu çıkmaz.

Doğrudur Sovyetler Birliği, belli dönem sonra revizyonist çizgiye girmiş, Gorbaçov çizgisiyle bunu taçlandırmıştır; ama, Gorbaçov çizgisinin varlığı bile, kapitalizmin bu kadar vahşileşmesine, emperyalizmin

bu kadar saldırgan hale gelmesine, Afganistan'a, Irak'a, daha sonraki hedeflerinin hiçbirine varmasına izin vermezdi. Türkiye'de de ne işçi sınıfı hareketi bu kadar dibe vurur, ne de sosyalist hareket bu kadar parçalı hale gelir ve karamsarlığa düşerdi. Onun için, karamsarlığa düşenleri çok kınamıyorum.

Ben, aynı zamanda şiir falan da yazarım. Bir şiirimde; "Bencileyin oğlunun adını Umut koyarak, umudu yaşatanlar da var," demiştim. Onlar, sizlersiniz. Sizler, bu kadar insansınız; ama biliyorum, biriniz 100 kişilik, biriniz 500 kişilik fabrikalarda çalışıyorsunuz. O insanlarla birebir temaslarda bulununuz ve artık çoğunuz, özellikle gençleriniz proletersiniz, işçilerden daha güvencesiz durumdasınız. 10-12 saat çalışsınız, fazla mesai alamazsınız, bilirim. İşçilerin toplu sözleşmesi vardır. Siz, oraya üye de olmuyorsunuz; işvereniniz engelliyor. Sizler bu işin içine girer, öncülük ederseniz, bu sendikal kuklaları devirme şansımız olur. İşte, söylediğim gibi, DİSK'in kuruluşunda, bu andı içerek başlatanlar gibi aranızda önderler çıkarsa, sınıfla bütünleşir, onlara eğitim verir, onun öncülüğünü kabul ederse, bu süreci aşarız.

Bu, bugünden yarına olur mu? Tabi, elimizde sihirli değnek yok; ama, bu inancımızı, bu hedefimizi koruduğumuz sürece, ben hiç karamsar olmadım. Bu, on yıl da sürebilir, yüz yıl da sürebilir; ama dünya böyle gitmeyecektir, Türkiye böyle gitmeyecektir, mutlaka bu değişim olacaktır diye düşünüyorum, buna inanıyorum.

ORHAN ATILLA- O günü yaşayanlardan İlhan Toker Bey de, duygularını bize ifade ederse sevineceğiz.

RASİM ÖZ- O zaman buraya buyurun. Ben, izin rica edeyim, izleyici olayım.

İLHAN TOKER- Pek hazırlıklı gelmedim; ama, tecrübelerimi, başımdan geçenleri sizlere anlatmak görevimdir.

1964-1970 aralarında, Singer Baş Temsilcisi olarak ve DİSK'in sorum-

lusunu olarak görevliydim. Singer-Sisa’da Müdürümüz Amerikalı **Ros Burg**, benim iki buçuk mislim bir şahıstı. İşçiler, tuvaletten geç geldiklerinde, sigarayı üzerlerinde söndürüyordu ve iş akitlerini feshediyordu. Bizde, daha önce Çelik-İş Sendikası vardı. Bunun faaliyetlerini gözledik, DİSK’e geçtik. Yönetimi elimize alınca, işveren rahatsız oldu. Aslında bizim kavgamız işçiyle, işveren arasındaydı; ama şimdi, öyle düşünmüyorum. Kavgamız, namusluyla, namussuzların kavgasıdır.

Mevlana; “Ne olursan ol, yine de gel” demiş. Ben, buna katılmıyorum. Bize, namuslu olan gelsin. Namussuz çoğunluğu, afedersiniz, kusura bakmayınız, kabul etmem. Herkes yerini bilsin, herkes kendi rengini, kendi yerini belirlesin.

Hocamın demin bahsettiği gibi, 15-16 Haziran olaylarında, DİSK Genel Merkezinde toplandık. DİSK’e bağlı bütün işyeri temsilcileri, Kemal Türkler döneminde karar aldı: “Yarın sabah şalterler çekilecek, hareket başlayacak,” denildi. Biz de, sendikamızın kararlarına uyarak, o gece eve gitmedik. Herkes, kendi işyerlerine dağıldı. Saat 09:05’te, Atatürk’ün ölüm saatinde şalterleri çektik. Tabii, şalterleri çekince, müessesemizin yetkililerinin bu olaydan haberi yoktu.

İşçiler dışarı çıkınca, işçilere konuşma yaptım. Atatürk’ün Samsun’a ayak basması kadar önem taşıyan bir meseleyle karşı karşıya olduğumuza işçilere bildirdim ve işçiler beni omuzladılar. TEKEL’e doğru yürüyerek yola çıktık. Hiçbir fabrika ayrımı gözetmeden TEKEL’e girdik. TEKEL, “Biz, size bağlı değiliz, size katılamayız,” dedi. “Size, 15 dakika müsaade veriyorum. Kararlara uymak zorundasınız ve uyacaksınız. Bu, işçi sınıfının mücadelesidir. Burada fraksiyon kavgası yok, sendika kavgası yok. Bu, işçi sınıfının mücadelesidir. Katılmak zorundasınız,” dedim. Sağolsunlar, bize zorluk çektiler, katıldılar. Çayırova’dan, Topkapı’ya kadar bütün fabrikaları boşalttık. Biz, bu tarafta 100 bin kişiyi aştık da birleşemedik; çünkü köprüler açıldı.

Ondan sonra, Kadıköy’e kadar yürüdük. Tabii ayaklar şişti, işçiler

perişan oldu, farkındayız. İki gün yürümeden sonra, üçüncü gün sıkıyönetim ilan edildi. Sıkıyönetim bizi, işyeri baş temsilcileri olarak tuga-ya çağırdı; “Eyleminizde haklısınız; ama, biz de emir kuluyuz. İşyerlerinize gidip, işbaşı yapacaksınız,” dediler. “Biz de emir kuluyuz, haklı davamıza sonuna kadar devam edeceğiz. Gidin, siz çalışın. Biz, çalışamayız,” dedik. Ondan sonra benim tutuklama emrimi çıkardılar. Teslim olmadım, Avrupa’ya gittim, beş sene Avrupa’da kaldım. Dönüşümde haklarımı geri verdiler, otuz sefer içeriye aldılar; yani, unuttular.

Başka soracağınız bir şey varsa, elimden gelirse cevaplandırırım.

Buyurun.

SALONDAN- Bu kadar yıldan sonra hâlâ mevcut olan, bence haksız olan sistemin değişmesi konusunda umudunuza hayranım. Böyle bir umudun hâlâ devam etmiş olmasını neye bağlıyorsunuz?

İLHAN TOKER- Adalet meselesidir, irade meselesidir, namusluluk ve namussuzluk meselesidir. Ben bugün çam ağacıysam meyve vermem; ama, meyve verecek bir ağaçsam, o meyveyi vermek zorundayım. Namuslu yaşamak istiyorsan, namussuzlara karşı mücadele vermek senin görevidir.

Bağışlarsanız, şunu da söylemek istiyorum. Niyazi Hocama da anlatmıştım. Avrupa’ya gittiğimde, bize lojman verdiler. Orada, daha üç beş günlüğüm. Kayserili bir arkadaş geldi; “İlhan Bey, ben senin odana gelmek istiyorum” dedi. “Sen beni bilmiyorsun, ben seni bilmiyorum, niye bunu söylüyorsun,” dedim, “Seni sevdim” dedi. “Niye geliyorsun, yerinden niye rahatsızsın?” dedim. “Kusura bakma. Sivaslı bir arkadaş var, çok namusludur, çok dürüştür ama öğrendim ki Alevidir. Onun için, onun yanında kalmak istemiyorum,” dedi. “Neye dayanarak o arkadaş hakkında bu kararı verdin,” dedim, “öyle söylediler,” dedi. “Kusura bakma, siz de mi ondansınız?” dedi, “Daha ilerisindeyim.

Kusura bakma, kaldığın yere git, kendini ateşin içine atma," dedim. Yani, biz hastayız, doktora gidiyoruz, doktor hangi ırkın, hangi milletin mensubu olduğunuzu düşünüyor, sağlığını düşünmüyor.

Ben ona hakkını veriyorsam, onun için ölüme gidiyorsam; onun, ben ne olursam olayım, benim peşimden gelmesi gereklidir. Ben giderim. Bu renkleri ortadan kaldıralım. Bu oldukça, biraraya gelemeyiz. Hangi çeşmeden su akarsa, o çeşmede su ihtiyacımızı gidermemiz lazımdır. Kim mücadeleyi verirse, ona saygı duymamız, onun peşinden gitmemiz lazımdır.

Biraz kalpten rahatsızım, biraz da bu düzenden rahatsızım. Onun için fazla konuşmak istemiyorum. Beni bağışlayın.

ORHAN ATILLA- Sayın İlhan Bey'e teşekkür ediyoruz.

Bir tarih, böyle yazılmış. Gelecek güzel günlerde tekrar buluşmak üzere.

Şu anda söyleyebileceğim şey bu.

Hepinize teşekkür ediyoruz.

“KÖY ENSTİTÜLERİ”

MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI

BAKIRKÖY İLÇE TEMSİLCİLİĞİ

19 NİSAN 2007, Temsilcilik Salonu

ÖNER YAĞCI- Değerli arkadaşlar, ülkemizde eğitim çok önemli bir sorun. Eğitim sistemi siyasal iktidarların kararına göre programlandığı için sürekli değişiyor. Okulların adı değişiyor, müfredat programları, öğretim programları değişiyor, okullarda okunan yıllar değişiyor, derslerin sayısı değişiyor, derslerin adı değişiyor ve bütün bu keşmekeşin içerisinde; mesela bugün baktığımız zaman liselerin tek amacının üniversiteye öğrenci hazırlamak olduğunu görüyoruz. Tek bir lise olması gerekirken bir bakıyorsunuz düz liseler, süper liseler, Anadolu liseleri, fen liseleri, fen-anadolu liseleri, binbir çeşit lise var.

Halbuki tek bir lise olması lazım. Ülkemizde pek çok okul açılıp kapanmış ve köy enstitüleri de bunlardan biri. Köy Enstitüleri 1940’la resmi olarak kapatıldığı 1954 arasında 14 yıllık serüveni olan bir okul, ama buna karşın bu 14 yıllık serüven. Bu 14 yıllık serüvenin köy enstitüleriyle pek ilgisinin kalmadığı son 8 yılını biraz sonra ayrıntılı biçimde aktarmaya çalışacağım. Köy enstitüleri 21. Yüzyılda da gerek Türk eğitim sistemini tartışırken gerekse de Türkiye’nin aydınlanma arayışlarını tartışırken gerek Türkiye’de izlenen siyasi ve ekonomik politikaları ve kültür politikalarını tartışırken hep gündeme geliyor.

Şu içinde bulunduğumuz hafta Köy enstitüleriyle ilgili yapılacak toplantı ve etkinliklerle ilgili 20-30 haber çıktı. Bu haberlerin ve ilanların çoğu da Cumhuriyet Gazetesi’nde idi. Bu haberleri en az 100’le çarpın, diğer medyada çıkan haberleri de en az 1000’le çarpın. Ülkenin dört bir yanında çeşitli vilayetlerde bu konuyla ilgili toplantılar yapıldı.

yor. Ben 17 Nisan günü Bursa'daydım. Aynı gün Bursa Sanat Yazım Derneğinin, Bursa Çağdaş Eğitim Derneğinin ve de EĞİTİMSEN'in olmak üzere üç toplantı vardı. Aynı vilayette bile birden fazla toplantının olduğu bir gerçeklik. Bir eğitim kurumu niçin kapatılmasından bunca yıl sonra hâlâ tartışılıyor ve bir eğitim kurumunun adı niçin hâlâ kimilerine sıcak kimilerin ürkütücü bir dokunuş olarak geliyor. Demek ki gerçekten çok ciddi ve olumlu kurumlardı.

Geçmişten ders almayanlar, geçmişi yeniden ve çok daha acı bir biçimde yaşamaya mahkûmdurlar diye düşünürsek, geçmişte neler olmuş, neler yaşanmış ve köy enstitüleri niçin kapatılmasından yarım yüzyıldan fazla zaman geçmesine karşın unutulmamış sorusunun karşılığını doğru verebilirsek; yalnızca bir öğretim sistemi olarak değil aynı zamanda toplumsal ve ekonomik, kültürel bir kurumlaşma olan köy enstitülerinin kapatılmasıyla neleri kaybettiğimizi ve açılmış olmasıyla da neleri kazanmış olduğumuzu apaçık görebiliriz.

Bugünden düne doğru bir geziye çıktığımız zaman ya da dünden bu güne doğru bir geziye çıktığımız zaman görebileceğimiz bütün dönüm noktalarında ülkemiz hep köy enstitülerinin varlığının, köy enstitülerine düşmanlıkla dostluğun içiçe yaşandığını görürüz. Örneğin bugünden yola çıkarsak, biraz önce arkadaşım toplantıyı açarken uyardı "*cep telefonlarını hiç olmazsa sessize alalım,*" diye, örneğin Bursa'da birkaç gün önce şöyle bir olay yaşanıyor. Üniversite mezunu bir genç kardeşimiz, cep telefonunun kullanılmasının yasak olduğu bir belediye otobüsüne biniyor. Cep telefonu ile konuşuluyor. Çevresindekiler uyarıyor "*cep telefonu ile konuşmak yasak*" falan en son şoför otobüsü durdurup "*ya kardeşim yasak, lütfen konuşmayın*" diyor. Arkadaşın telefonda konuştuğu kişiye söylediği şu "*yahu, benim cep telefonu ile konuşmam yasakmış, ben seni dinliyorum sen konuş.*" Gerçekten insan akıl sınırlarını zorlarsa böyle bir yanıt bulamaz.

Üniversite mezunu bir insanın böyle bir çıkarsama yapması Aziz

Nesin hikâyelerini hatırlatıyor. Hani Aziz Nesin'e Amerika'dan bir heyet geliyor. Aziz Nesin'i çok merak ediyorlar. *"Sen bu kadar konuyu, bu kadar insanın yaşamından gülünecek şeyleri nasıl bulup çıkarıyorsun? Sen toplumsal bir vakasın, sizi araştırmaya geldik,"* diyorlar. Aziz Nesin şaşırıyor ve beraber İstanbul'un tarihi ve turistik yerlerini geziyorlar. Bir gün sabahtan akşama kadar bir kaç yere gidiyorlar, en son vakfa geliyorlar. Adamlar diyorlar ki, *"Aziz Bey, Biz size yaptığımız bütün övgüleri geri alıyoruz. Türkiye'de bir gün sokakta yaşadktan sonra sizin anlattıklarınızın bin katını bile bulmak mümkündür."*

Aklıma bir başka şey aklıma geldi. Bu hikâyenin Atatürk'le, değişik komutan ve imparatorlarla maledilerek anlatıldığı olur. Kumandanın, görkemli bir ordusu var, ama ordu, küçük bir ordu karşısında yenilmiş. Kumandan, ordu komutanını karşına alıyor, *"Ya nasıl olur? Bizim koskoca dünyaya egemen olacak ordumuz küçücük bir ordu karşısında nasıl yenilir? Bunun sebeplerini söyle."* *"Haşmetmahım, bunun beş sebebi var."* *"Şu sebepleri say", "Birincisi cephanemiz bitti," "dur diğerlerini sayma, cephane bittiyse zaten yenildik"*

Şeyh Bedrettin bizim tarihimizdeki bilgilerden, döneminin aydınlardan birisi. Nazım Hikmet, Şeyh Bedrettin Destanı adıyla bir destan yazıp 21. yüzyılda bile hâlâ Şeh Bedrettin adının ölümsüzleşmesine sağlayan bir kitapla onu var etmiş. Onun kahramanlarından, Börklüce Mustafa, Şehzade Mehmet'in ordusuyla savaşmış ve yenildikten sonra, Nazım Hikmet, Bedrettin'in yiğitlerini, *"Yenildiler, yenenler yenilenlerin dikişsiz ak gömleklerinde kılıçlarının kanını sildiler,"* diye anlatır. Geriye çekildiklerinde Börklüce, *"Bu kerre mağlubuz, bu sefer yenildik"* diyor, ama sonraki seferleri var, onları da yeneceğiz. Bütün bunları bir araya getireceğim, bir örnek daha vereyim.

Cumhuriyetin kurucusu Mustafa Kemal gerçekten çağının önemli devlet adamlarından, önemli askeri dehalarından birisi. Başarılmayacak zannedilen bir işi gerçekleştirmiş. Hem ulusal kurtuluş savaşını zafere

ulaştırmış hem de Cumhuriyeti ilan ederek saltanatı, hilafeti ortadan kaldırmış bir devlet adamı. Bütün ileriye dönük mesajlarına baktığımız zaman şunu görüyoruz. Örneğin Bursa nutkunda, *“Türk genci devrimlerin ve rejimin sahibi ve bekçisidir,”* diyor. Onun bütün devlet kurumlarında, bütün eğitim kurumlarında asılı olan *“Ey Türk Gençliği”* diye bir seslenişi vardır, yine o Gençliğe Hitabesinde *“Ey Türk Gençliği, birinci görevin Türk bağımsızlık ve Cumhuriyetini sonsuza kadar savunmaktır, korumaktır”* diyor.

Yine 1927'deki büyük söylevinde, hem nutkunun birçok yerinde hem de sonunda şöyle bir cümleyle mesajını iletiyor. *“Bütün bu sonucu Türk Gençliğine armağan ediyorum.”* Gençliğe güveni ve ancak gençliğin birtakım şeyleri sahiplenirse güzelliklere, aydınlıklara doğru koşacağına olan müthiş muazzam bir inancı ve düşüncesi var. Bugün ülkemizin geldiği noktada da cephanesi bitmiş bir orduya dönmüşüz. O güvenmemiz gereken geleceğimizin güvencesi olan ve köy enstitüleriyle birlikte nasıl bir gençlik olduğunu kanıtlayan 1960'lı, 1970'li, 1980'li yılların biraz sonra özetleyerek anlatacağım bir gençliğinden, bugün yüzde 90'nı dinci eğitimden geçmiş, ırkçı ve dinci eğitim programlarıyla yetiştirilmiş bir gençliğe geçiş oldu.

Dün Malatya'da yaşanan olay, bu eğitim sisteminin çarpık, yanlış ve bağnazlığının sonucundan başka hiçbir şey değil, böyle olaylara hazırlıklı olalım. Bundan sonra kesinlikle *“ılımlı İslam, ılımlı İslam”* diye yaratılan ve insanların dinsel duygularını okşamaktan başka bir şey yapmayan eğitim politikalarının yaratacağı kuşaklar bunlardan başka bir şey olamayacaktır. İlimli dinci insanların büyük bir kesimi yavaş yavaş radikal dinci olup inancının gereği olan, inancı için ölmek ve öldürmenin mubah olduğu, sevap olduğu düşüncesiyle hareket eden müritlere dönüşecekler. Başka hiçbir çaresi yok, ülkemizde bundan sonra *“A birisini daha öldürdüler, birisini daha katlettiler, bir yeri daha bombaladılar”* diye üzölmeye hiçbir biçimde hakkımız yok. *“Görünen köy kılavuz istemez”* diye bir atasözümüz var, aynı onun gibi, 50-60 yıl-

dır sen insanları böylesine bağnaz bir eğitimden geçirip insanları ırkçı ve dinci bağnazlığın kısıkcı altına alırsan hatta devlet politikasının resmi adını *“Türk İslam Sentezi”* diye koyarsan, doğal olarak bu eğitim politikalarıyla yetişen çocukların, genç kızların ve delikanlıların bağnazlığa, karanlıklara gömülmesi çok çok doğaldır.

İçinde bulunduğumuz nokta, gençlerin bağnazlaştırıldığını bir kez daha gördüğümüz, amansız bir biçimde yenildiğimiz apaçık bir biçimde ortaya çıktığı, cephanemizin yok edildiği noktadır. Üniversite mezunu gençlerimiz bile cep telefonu örneğinde söylemeye çalıştığım gibi en basit bir cümleyi anlamaktan aciz bir durumda. *“Benim konuşmam yasakmış sen istediğin gibi konuş ben seni dinleyeceğim”* diyor. Muazzam bir aptallık, afedersiniz bir gerizekalılık ya da müthiş bir kurnazlık var. Zaten ikisi birbirinden farklı bir şey değil, insan insani duyguları bırakıp da aptallığa ya da kurnazlığa yönelmişse insani duygularını terk etmiş demektir.

Bir insan âşık olduğu birisine kurnazca yaklaşıyorsa, dost olduğu, arkadaş olduğu birisine kurnazca yaklaşıyorsa o aşktan da, o dostluktan da, o arkadaşlıktan da hiçbir yarar gelmeyeceği açık. Nazım Hikmet Şeyh Bedrettin Destanı'nı yazdıktan sonra Nazım Hikmet'e eleştiriler geliyor. *“Sen bir din adamını ortaçağlardan aldın yüzyıllar öncesinden getirdin bir devrimciymiş gibi bize sundun. Halbuki proleterden başka devrimci yoktur”* falan diye. Ne yazık ki son yıllarda bizim sosyalist solumuzun Türkiye'de düştüğü tuzağa benzer biçimde Nazım Hikmet'e de soldan, kendi partisinden eleştiriler geliyor. Nazım Hikmet onlara karşı *“Şeyh Bedrettin Destanı'na Zeyil”* diye ek bir metin yazıyor ve o metinde; *“Her tarihsel dönemin kendi iç dinamiklerine göre hangi sınıflarının ilerici, hangi sınıflarının gerici olduğunu biz belirlemek zorundayız ve her tarihsel dönemin her ekonomik toplumsal düzenin kendine özgü devrimci duruş ve karşı devrimci duruş ya da gerici duruş içerisinde olan sınıfları, tabakaları vardır. O 15. yüzyıl koşullarında Şeyh Bedrettin'in davranışı Şeyh Bedrettin'in felsefesi, Şeyh Bedrettin'in*

düşünüşü günümüzdeki Marksist düşünüşten hiç de geri değildir. O günün koşulları içerisinde devrimci bir tavidir,” diyor ve Zeylini şu cümleyle bitiriyor; “Ne dostlar ne ağlayın. Dünü bugüne, bugünü yarına bağlayın.” Biz tarihte kalmış, geçmişte kalmış artık unutamam diye bir anlamda sistemin bizim belleklerimizde silmek konusundaki gerçekleştirdiği operasyonların kölesi olursak, bunlara boyun eğsek kesinlikle benzer yaşamışlıklarla benzer şeylerle yeniden karşı karşıya geleceğiz.

Halbuki dün yaşananları deney haline getirebilirsek, dün yaşananlardan dersler çıkararak yeni atacağımız adımlarda onlardan yararlanmayı başararsak dünün gelecek kurmada çok önemli işleve sahip olduğunu görürüz ve bu doğrultuda adımlar atarız. Bu yaklaşımla sistemin bellekleri silmeye çalıştığı, insanları değerlerinden uzaklaştırıp soyutladığı ve aslında insanlığın değeri gibi sunulan, ama aslında ekonominin gereklerinin değeri olarak bir reklam aldatmacası, bir tüketim toplumu konusunda insanların avlandığı bir aldatmacayla sürüklendiği noktalarda bizim dünü teori haline getirmemiz için çok iyi bilmemiz gerekir.

Yakın tarihimizden alacağımız çok önemli dersler var. Alacağımız derslerin en önemlilerinden birisi de Köy Enstitüleri deneyi! Biz tek başına Nazım Hikmet'in hayatını alıp incelediğimiz zaman onun hayatından ve yaşamından bile Türkiye'de dün yaşananlarla ilgili pratik sonuçları kesinlikle çıkabiliriz. Herhangi bir toplumsal savaşım içerisinde yer almış olan bir insanın ya da bir kurumun yaşamını izlediğimiz zaman dün nelerin yaşandığı konusunda kesinlikle çok önemli veriler elde ederiz. Ülkemizde köy enstitüleri gibi güzel bir deneyim yaşandı ve köy enstitüleri olayını doğru kavrayabilirsek bugünün karşımıza dikilen sorunları karşısında neler yapmamız gerektiği konusunda çok somut önermeler ve sonuçlara ulaşabiliriz.

Kesinlikle bu sonuçları yakalarız, çünkü teori dediğimiz şey zaten

başka coğrafyalarda başka tarihsel dilimlerde yaşanan olaylardan çıkarılan sonuçlardan başka bir şey değil. Büyük teorisyenlerin, toplumlarına yön vermek isteyen büyük stratejistlerin yaptıklarında bundan başka bir şey değil. Falan tarihte, falan kıtanın falan ülkesinde şunlar şunlar yaşanmış. Benzer koşullar o olduğuna göre demek ki falan coğrafyanın falan tarihsel diliminde de benzer şeyler yaşanabilir diye birtakım sonuçlar; teoriler zaten böyle böyle ortaya çıkar. Günümüzde ne yazık ki toplumsal pusulasını yitirmiş bir insanlıkla karşı karşıyayız. Hani 19-20. yüzyıllarda insanlığa yol gösteren, insanlığa nasıl mücadele etmeleri gerektiğini anlatan büyük ekonomistler, siyaset bilimciler, siyasetçiler ortaya çıkmıştır. Marks, Engels, Lenin, Mao, Troçki gibi kendi toplumlarını etkilemenin ötesinde dünyanın başka ülkelerindeki insanları da etkileyen büyük teorisyenler ortaya çıkmış.

Bu teorisyenlerin yaptığı, gerek kendi toplumlarında gerekse başka toplumlarda daha önceki tarihsel dilimlerde ya da o günün koşullarında yaşanan olayların nasıl olaylar olduğu konusunda, saptamalar yapmaları ve onlardan yola çıkarak benzer bir biçimde nasıl adımlar atmalıyız demeleri. Köy enstitülerini hani o cephanesi biten ordunun silahı cephanesi gibi kabul edebiliriz. Köy enstitüleri gerçekten de Türkiye'nin aydınlığa ulaşması için kullanılan en önemli silahlardan biriydi.

Köy enstitülerinin hangi koşullarda açılmış olduğuna baktığımız zaman dünyada şöyle bir tablo görüyoruz. 1923'de ilan edilen Cumhuriyet, Mustafa Kemal Atatürk'ün "Türkiye Cumhuriyetinin temeli kültür'dür" belirlemesiyle birlikte kültürle ilgili adamlar atmaya başlıyor. Buna uygun eğitim kurumlarını oluşturmaya başlıyor, ama öyle bir toplum ki, nüfusun yüzde 90'ını okuma yazma bilmiyor, kadınların yüzde 99'u okuma yazma bilmiyor. Dolayısıyla okuma yazma öğretmek birinci koşul. İnsanlara okuma yazma öğretince ne olacak? İnsanlar okuma yazmayı bilse ne olacak bilmesene ne olacak? İnsanların yüzde 99'una ya da yüzde 100'üne okuma yazmayı öğretsek ne olur diye sorduğumuz

zaman da şu karşımıza çıkıyor.

İnsanlar Cumhuriyetten önce toprak ağalarının, şeyhlerin, pirlerin, toprak beylerinin birtakım varlıkların kölelerinden başka bir şey değil. Cumhuriyetle birlikte insanlar kendi gelecekleri konusunda karar verebilen yurttaşlar durumuna gelmeye başlıyorlar. Seçim denilen bir olayla karşı karşıya geliyorlar. Oy kullanmak denilen bir olayla karşı karşıya geliyorlar. O zaman ortaya şu çıkıyor, Adıyaman'dan birisi çıkıyor diyor ki, "Benim adayım Ahmet Ağa," bir bakıyorsunuz Adıyaman'daki oyların yüzde 90'nını Ahmet Ağa alıyor. Urfa'ya gidiyorsunuz orada iki büyük ağa var. Biri diyor, "Benim adayım şu" öbürü diyor ki, "Benim adayım şu," iki ağanın gösterdiği adaylar arasında oylar paylaştırılıyor. Adına feodalizm dediğimiz ve toprak sahipliğine dayanan bir sistemin var olduğu bir toplumda ya da benzer bir biçimde tarikatların, mezheplerin önderlerinin denetiminde insanlar tarikat şeyhlerinin dedikleri partilere oy veren bir durumda köleleşmiş durumda. İnsanların özgür iradeleriyle oy kullanması söz konusu değil.

Feodalizm aşılmadığı sürece ülkede gerçek bir demokrasinin, insanların özgürce oylarını kullandıkları demokrasinin oluşması mümkün değil. Dolayısıyla gerçek bir demokrasinin istendiği bir toplumda feodalizmin aşılması ve insanların toprak köleliğinden, inanç köleliğinden, para köleliğinden kurtularak özgür iradesine kavuşması zorunlu. Köy enstitülerinin kurulmasıyla ilgili adımların atıldığı koşulların neler olduğuna baktığımız zaman şunu görüyoruz. Cumhuriyet 1930'lara doğru gelmiş, arayış içerisinde eğitim kurumları, kültür kurumları açılıyor. Okuma yazma seferberlikleri Mehmetçik okulları, Mehmetçik mektepleri gibi okullar açılarak insanlara okuma yazma öğretme seferberliği başlıyor. Bakıyorlar ki, böylesine küçük seferberlikle bu sorunun çözülme şansı yok.

Bir taraftan dünyada aynı bugünkü günlerde olduğu gibi bir rüzgâr esiyor. Bugün nasıl Bush Amerika'dan ortaya çıkıp "Ben dünyaya yeni

düzen vereceğim,” diyorsa o günlerin dünyasında da Almanya’da Hitler adlı bir bela çıkıyor *“Ben dünyaya yeni düzen getireceğim,”* diyor. Sözcük aynen bu, Hitler’in getireceği Nazi düzeninin adı onun söyleyişle *“yeni düzen.”* Bush’un söylediği de *“yeni dünya düzeni,”* hiçbir farkı yok. Niye *“dünyanın en büyüğü benim, dünya benim istediğim gibi düzenlenecek, sınırlar benim istediğim gibi çizilecek. Yaşama biçimi benim istediğim gibi olacak.”* Ne olacak? *“Bunu istemeyenleri ben zorla silahla egemenliğim altına alırım,”* diyor ve iki silahı var. Birincisi, o yıllarda yeni icat edilmiş ve yaygınlaşmaya başlamış olan radyo, o yılların en büyük medya aracı radyo. İkincisi de panzerler denilen ve yeni icat edilen sonradan adı tank olarak belirlenen paletli savaş aracı. Panzerleriyle Almanya’dan kuzeye, güneye, batıya, doğuya her tarafa doğru ordularını, askerlerini göndermeye başlıyor. Radyo aracılığıyla da bu işin propagandasını çok başarılı bir biçimde yapıyor.

Parantez açıp bugüne baktığımız zaman da şunu görüyoruz. Yine medya en önemli, en görkemli silah, ama panzerin yerini silahların daha da geliştirilmesiyle uçaklardan atılan ya da havadan havaya, yerden havaya, denizden havaya, uçak gemisinden yere atılan çeşitli füzelerin aldığını görüyoruz. 14 Nisanda Ankara’da yapılan mitingle ilgili medyanın davranışı bu konunun ne kadar önemli, ne kadar dayatan bir konu olduğunu apaçık gösteriyor. Oraya toplanan insanların sayısının 200-300-500 bin ya da 1 milyon, 2 milyon olmasının hiçbir önemi yok. Birden fazla insan biraraya gelmiş ve ülkenin gündemini etkileyecek bir biçimde seslerini çıkarmışlar ve bunun egemen medya organlarına göre hiçbir değerinin olmadığı gibi bir yanılısamanın gerçeklik olarak aktarıldığı bir yaşam biçimi bugün parantez içinde var.

O zamanlarda da radyonun etkinliği öyle, Hitler radyoyu en iyi kullanan lider olarak önce Almanya’da .egemenliğini sağlıyor. Sonra da yaygın bir biçimde orta Avrupa’dan Kuzey Avrupa’ya kadar ta Asya’ya kadar, Sovyetler’in başkentine kadar Leningard’a, Moskova’ya kadar ordularını gönderiyor. O koşullarda Türkiye Cumhuriyeti savaşın dışın-

da kalmayı başaran bir ülke olarak, kendi kurtuluşunun gerçekten insanların eğitilmesiyle ve eğitilen insanların ülkeyi feodalizmden kurtaracak bir bilince ulaşmasıyla olduğu saptamasını yapıyor. 1940'ın 17 Nisan'ında 3803 sayılı Yasayla Köy enstitüleri kuruluyor.

Köy enstitüleri neydi dediğimiz zaman, hakkında yüzlerce kitap yazılmış, *"Köy enstitülerinde eğitim şöyleydi, köy enstitüsünde çocukların geçirdiği bir gün şöyleydi"* diye uzun uzun anlatıp aktarmanın önemi yok. Yalnızca şu söylenebilir insanlara düşünmeyi öğreten, insanlara özgür insanlar olarak yaşamının insan sözcüğünü onurlandırdığını aktaran bir eğitim veriliyordu. Büyük Rus yazarı Maksim Gorki *"İnsan ne onurlu sözcük"* diyor. Bir insanın gerçekten o onurlu sözcüğe sahip olabilmesi için özgürce yaşaması gerekir. Özgür olmayan bir insanın onurlu bir insan olması ve insan sözcüğünü onurlandırması kesinlikle söz konusu değil.

İnsanları özgürleştiren, insanlara iş içerisinde, yaşam içerisinde yapa yapa, yaşaya yaşaya öğreten bir eğitim sistemi olarak onlara *"Siz insan-sınız, siz özgürleşen bir toplumun bireyi olmak zorundasınız"* diyen bir eğitim sistemi. Özgürleşme dediğimiz zaman da öyle büyük büyük sıfatları aramaya gerek yok. Özgürleşmek bir insanın varlığında, doğasında varolan yeteneklerin açığa çıkmasıdır. Diyelim ki, bende çok güzel yazı yazma yeteneği var. Bana toplum güzel yazı yazma fırsatı veriyorsa ben özgür bir insanım. O toplum bana güzel yazı yazma fırsatı vermiyorsa ben özgür bir insan değilim. Aynı biçimde toplumlar için de aynı tanım yapılabilir. Bir toplumda varolan potansiyellerin önünde engel yoksa o toplum özgür bir toplumdur. O toplumun potansiyellerinin değerlendirilmesinin önünde engeller varsa o toplum, özgürlüğü elinden alınmış bir toplumdur.

Köy enstitüleri insanlara özgür insan olma bilincini veren, insanları özgürleştiren bir eğitim anlayışına sahip olarak insan olma, ulus olma davasının adıdır. Kişi olarak bir insanın insan olması, toplum olarak da

bir toplumun ulus olma davasının adıdır. Bir insan, insan olduğu bilincine varduktan sonra kendisi gibi *“Ben insan bilincine vardım”* diyen insanlarla bir araya gelip *“Biz nasıl insanlarız”* diye içinde yaşadığı toplumu değerlendirdiği zaman, *“Ben şöyle bir ulusun parçasıyım”* der. Bu ulus nedir? Kendi geleceği konusunda kararlar verir, kendi geleceği konusunda karar verirken ne olacak? Diyelim ki ben köy enstitülerinden mezun oldum, bitirdim. Kendi köyüme ya da kendi köyüme yakın bir yere gittiğim zaman bir misyonla gidiyorum. 1980'lere kadar Türkiye'de nüfusunun yüzde 60'ı 65'i kırsal kesimde. Öğretmenler bütün gittikleri köylerde kırsal kesimin öncülüğü görevini yapmışlardı. Günümüzde o öncülük görevi köy imamlarına aktarıldı.

Dünden bugüne geldiğimiz en önemli nokta bu. 1940'lar aynı zamanda bir eğitim modeli ve yaşam biçimi anlayışı olan köy enstitüleri açıldıktan ve oradan tek tek mezunlar verilmeye başlandıktan sonra ülkenin egemenleri ve ülkenin geleceği konusunda söz sahibi olanlar tedirgin olmaya başladılar. Çünkü köy enstitüsünü bitirip de köyüne öğretmen olarak giden insanlar ağalığı sorgulamaya başlamışlardı. Niçin bazı insanlar bazı insanların kölesidir demeye başlamışlardı? O öğretmenleri dinleyen ve o öğretmenlerin gerçekten kendi yörelerine göre eğitilmiş ve yetenekleri açığa çıkmış bir biçimde olması köylüleri etkilemiştir. Bir makina mühendisini, bir elektrik mühendisini düşünelim. Bir sigorta takma deneyimini yaşamadan elektrik mühendisliği bölümü bitiren mühendisler vardır. Ne bileyim bir barajı maketinin dışında bir barajın nasıl yapıldığını bilmeyen, öğrenmeyen inşaat mühendisleri vardır.

Ben öğretmenlikten çok yakın biliyorum. Hâlâ eğitim alanının içindeyim dershanede redaktörlük yapıyorum, zaman zaman bir Türkçe öğretmeni alınacağı zaman patron *“Hocam sen bunlarla bir görüş”* diyor. 60 kişilik listeyi önüme aldım, ilk 14 kişiyle görüştük sonra görüşmekten vazgeçtim. Bir iki satır bir şey oluyor, beş altı satırlık bilgisayarda yazıyorum, orada 8-10 hata yapıyorum. *“Şunu düzeltir misiniz*

beyefendi ya da hoca hanım” diyorum. İlkokul 1. sınıfta öğrenilmesi gereken şey. Diyelim ki Türkiye yazacak, T harfinin büyük olması lazım ya da İsmet İnönü yazacak ya da Tanık Akan yazacak bunlar özel isimdir. Özel isimlerin baş harfleri büyük olacak ve ona bir ek geldiyse (') işaretiyle ayrılacak. Bunlar gerçekten ilkokul 1 değilse bile mutlaka 2. sınıfta öğrenilmiş olması gereken şeyler. Edebiyat fakültelerinden, eğitim fakültelerinin mezun olmuş arkadaşlarımız geliyor ve *“yer önemli değil”* diyorlar. Yahu bunlar yazımın temeli, ilk adımları, bunlar nasıl önemli değil? Biz bunun için maaş alacağız, bu yanlışlıklar testlerde, kitaplarda olmasın diye bunları düzelterceğiz.

Yaşamın her alanında köy enstitülerini bitiren çocuklar, genç kızlar ve delikanlılar köylerine öyle bir gidiyorlar ki, duvarcılığı, arıcılığı, sıvamayıda biliyor yani o günlerin koşullarında teknik olarak gereksinim duyan her konuda kendisini yetiştirmiş. Çünkü enstitülerde o bölgenin üretim koşullarına yönelik bir eğitim veriyor. Türkiye’de afaki bir biçimde 81 vilayetin hepsinde de aynı eğitim programı okutuluyor. Öyle bir şey yok, daha denizin D’sini görmemiş olan bir insan ya da ormanın O’sunu görmemiş olan bir insana, bir çocuğa siz denizi ya da ormanı anlatırken söyleyeceğiniz şeyler farklıdır; deniz kıyısında ya da orman kenarında yaşayan bir çocuğa denizi ve ormanı anlatırken söyleyeceğiniz şeyler çok farklıdır.

Köy enstitüleri somut bir biçimde yaşamın içerisinde ve yaşamın somut koşullarına uygun araçlarla öğretim yapan bir kurum olduğu için orayı bitiren çocuklar gidip öğretmenlik yaptıkları yerlerde oraların egemenlerinin tepkileriyle karşılaşmaya başladılar. 1940-1946’yla birlikte Türkiye’de bir şeylerin değişmeye başladığını gördük. Çünkü 1945’de dünya değişmeye başlamıştı. 1945’de; 1939’un 1 Eylülünde dünyaya savaş ilan edip *“ben yeni bir düzen getireceğim”* diyen Hitler ve ortakları insanlığın biraraya gelerek direnmesi sonucunda yenilmişlerdi. Bu ikinci Dünya Savaşı dediğimiz bu savaştan en az zararlı çıkan Amerika Birleşik Devletleri *“En güçlü benim, dünyanın yeni efendisi ben olaca-*

ğım. Bundan sonra dünyaya yeni düzeni ben vereceğim” dedi.

“Bütün dünya Truman doktrinine göre kendini hizaya sokacak” diyerek bir doktrin yayınladı. Bu doktrinle birlikte dünyanın çehresi yavaş yavaş değişmeye başladı. Yunanistan’da iç savaşta devrimcileri yok ettiler ve dünya bir anlamda Orta Avrupa ile Doğu Avrupa arasında ve Sovyetler’le batı arasında bir sınır çizilerek yeniden paylaşıldı. Türkiye arada kaldı ve bir tercihle karşı karşıya bırakıldı. 1938’de Mustafa Kemal ölmüştü, 1945’de 1940’da köy enstitülerini açan İsmet Paşa ülkede cumhurbaşkanıydı.

1945’le birlikte dünyada soğuk savaş denilen bir savaş başladı. Günümüzde de bitti denilmesine karşın süren bir savaş bu ve Amerika Birleşik Devletleri, Sovyetler Birliği’ni kuşatmak ve komünizmin sıcak denizlere inmesini engellemek için Sovyetler Birliği’nin etrafındaki çoğunlukla halkının dini inancı Müslüman olan ülkelerde “yeşil kuşak” denilen bir kuşak oluşturmaya başladı. Buralarda ılımlı İslam dediğimiz bir ideolojiyle yeşil dolarını akıtarak çeşitli mezhepleri, çeşitli tarikatları, tarikatların altındaki çeşitli yapılanmaları, çeşitli dergahları dolarlarıyla beslemeye ve İslamiyet dininde olan bu insanları her ülkenin kendi koşullarına göre desteklemeye, güçlendirmeye, beslemeye başladı.

Onun sonucunu günümüzde görüyoruz. Afganistan’da yıllardır yaşanan iç savaşıyla, dış savaşıyla, işgaliyle bir insanlık dramı. Bir taraftan Pakistan ordunun çizmeleri, darbeleri bir taraftan İslamcı akımların baskılarıyla yıllardır insanları yarı ölü yarı yaşar durumda. Bir taraftan İran’a geliyoruz şahın zulmü diktatörlüğünden sonra geldi şeriatin egemenliğindeki bir başka diktatörlük. Türkiye’de de yaşı uygun olanlar kendi yaşlarından kendi dönemlerindeki yaşadıklarından itibaren baktıkları zaman gerçekten rahat huzur yüzü görmediğimiz, gerçekten hem kendi kişisel olarak potansiyelimizin hem de toplum olarak potansiyelimizin gerçekleşmediği yani özgürleşemediğimiz bir yaşam biçimine

mahkum edildiğimizi apaçık görüyoruz. Amerika'nın bütün dünyaya egemen kıldığı soğuk savaş, yeşil kuşak, ılımlı İslam politikalarının bugün geldiği nokta da Büyük Ortadoğu Projesi ya da Genişletilmiş Orta Doğu Projesi adını verdikleri projeye Kafkaslardan Orta Doğu'ya, Balkanlar'a kadar petrol ve doğalgaz, su kaynaklarının Amerika'nın eline geçirilmesinden başka bir şey değil.

Türkiye 1940'lı yılların ortalarında İkinci Dünya Savaşının bitiminden sonra bu dayatma karşısında tercihini yapmak durumunda kaldı. 1920'lerde mazlum ulusların kurtuluş umudu olan ve Ulusal Kurtuluş Savaşını veren ulus; 1945'le birlikte politika değiştirmeye başladı. Türkiye *"Ben, özgür dünyanın, hür dünyanın yanında yer alıyorum"* diyerek Truman doktrinini de benimseyen Marshall Planı'nı da kabul edip Amerika'dan askeri ve ekonomik yardımlar almaya başladı. Amerika'nın barış gönüllülerini bağrına basıp binlerce köyüne, kasabasına, ilçesine İngilizce öğretmeni ya da teknik personel olarak getirdi. Amerika'dan gıda yardımları alarak Amerika'yla ikili anlaşmalar yaparak ona üsler ve tesisler veren, askeri anlaşmalar yapan ve Amerika'nın savaş artığı silahlarını ve araç gereçlerini alan, IMF ve Dünya Bankası'na zorunlu olarak üye olup onlardan kredi ve borç alarak bugün yaşamakta olduğumuz dış borç bataklığının, temellerini attı. Ve bütçemizin 3/2'sinin dış borcun yalnızca faizini ödemesine giden bir ülkeye dönüşmemizin sebebi oldu. Kore'ye asker gönderme kararı aldıktan sonra NATO'ya girerek askeri olarak da bağımlılığımızın sağlandığı koşullarla dünden bugüne gelindi.

Türkiye çok yakında küçük Amerika olacak. Türkiye Amerika'nın bir eyaleti gibi olacak Amerika'da ne varsa Türkiye'de de o olacak. Amerika'daki yaşam biçimi nasılsa Türkiye'deki yaşam biçimi de o olacak biçimindeki anlayış 1945'te İkinci Dünya Savaşının bitmesi ve Truman doktrininin dünyaya ilan edilmesiyle birlikte Türkiye'de de temel politika olarak benimsendi. O günden bugüne kadar yani 1945'lerden 2007'ye kadar 62 yıldır aynı politika; siyasal iktidar, gelen, kurulan,

kapatılan, yeniden açılan, bütün siyasal partilerce izlendi ve bugünkü duruma geldik. Bugünkü duruma gelirken de şu gerçekliğin altını çizmek gerekiyor. Köy enstitüleri 1954'te resmen kapatıldı, ama 1946'yla birlikte, yani çok partili yaşam dayatmasının kabul edilmesiyle birlikte zaten programları değiştirilip özünden saptırılmaya ve yaşam içerisindeki somut eğitimden kopartılmaya başlanmıştı.

Yine de 1954'te kapatılmasına kadar 19 bin küsur mezun verdi, o zamanın Türkiye'sinde köy sayısı 40 bin civarında. 20 bin özgürleşmiş insan olarak yaşama atılan kişiler ülkenin geleceğini öyle bir belirledi ki, çok partili yaşama geçtikten sonra Demokrat Parti'nin 10 yıllık diktatörlüğüne karşı direnme gücünü gösteren bir özgür kuşak yetiştirdi. Türkiye'de 28 Nisan olaylarını başlatıp 27 Mayıs'ın olmasına vesile olan genç aydın, ülkesini seven, ülkesinin geleceğini düşünen bir kuşak yetişmesine yol açtı. Bu kuşak, köy enstitülerinden mezun olan, köylerde öğretmenlik yapan 20 bin insandı.

1968'de Amerika'nın Vietnam Savaşı'yla doruğa çıkan, dünyanın her tarafına saldıran politikasına karşı Vietnam'da Hoşiminh'in kazandığı zaferlerle Kongo'da Lumumba'nın, Latin Amerika'nın dört bir yanında birçok başka insanların ortaya çıkıp direnmeye başlamalarıyla birlikte dünya sarsılmaya ve dünyanın çağdaş uluslarında da Amerika'ya karşı bir tepkinin oluşmaya başladığı dönemde 68 kuşağı denilen bir patlama yaşandı. Ağırlıklı Fransa'da, Amerika Birleşik Devletleri'nde, Almanya'da, İngiltere'de bütün sanayileşmiş ülkelerde başlayan bu dalga sürerken Türkiye gençliği bütün ülkelerdeki gençlikten hiç de geri kalmadığını gösterdi. Üstelik, dünyada bu hareketlilik bir iki yılda sönerken Türkiye gençliği ülkesini sahiplenme Amerikan emperyalizmine karşı çıkma, ülkesinin tam bağımsız olması konusunda; petrolün millileştirilmesi gibi birçok taleple bütün o batı ülkelerindeki gençlikten çok daha ileride bir gençlik olduğunu kanıtladı.

Gördüler ki Türkiye bir İslam ülkesi olmasına karşın öylesine yetişti-

rilmiş ve kendi geleceğine sahip olan gençlerle donanmış ki bunu sebe-bide, “*Köy enstitülerinden yetişen insanların yarattığı bir aydınlanma.*” Bu da kendiliğinden olmuyor, somut bir biçimde şunu görüyoruz, o yaştaki arkadaşlar çok iyi anımsarlar. Fakir Baykurt, Mahmut Makal çıkıyor, Ümit Kaftancıoğlu diye birisi çıkıyor, Mehmet Başaran diye birisi çıkıyor, O dönem içerisinde edebiyatçı olarak yaşama atılan yüzlerce şair, romancı, öykücü yazar ortaya çıkıyor. Birçok insan, kendi köyüne gidip kendi köyünü kalkandıran bir sıradan köy öğretmeni olmanın öte-sinde bir yazar olarak yaşama müdahale etmeye başladı.

Yalnız yazar olarak değil de müzisyen, ressam, tiyatrocu olarak sana-tın her alanında ve daha sonraki eğitimlerle birlikte bilimin her dalında da özgür bir insan olarak yaşama katılıp yaşamı savunmanın örnekleri-ni verdiler. Onlar ve onların yetiştirdiği çocuklar olarak Türkiye’de 68 kuşağı dünyanın ileri uluslarından, ileri devletlerinden hiç de geri kal-madığını gösteriyor. Tabii bu soğuk savaş, yeşil kuşak, ılımlı İslam poli-tikalarını izleyen ve özgür düşünceye göz açtırmayan yönetimler hemen bunun tedbirini almaya başladılar. 12 Mart 1971 bu anlamda ve bu direnen “*Ben özgür insan olmak istiyorum, ben özgür toplumun bir parçası olmak istiyorum*” diyen gençlere karşı yapılmış bir saldırdır. Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan’ın idam edilmesi binlerce aydının, öğrencinin, gencin cezaevlerine sokulması, işkence edilmesiyle yaşanan süreç bunu gösteriyor.

Bu süreç kısa zamanda bertaraf ediliyor. Çünkü gerçekten köy ensti-tülerinin çağdaş insan olma konusundaki eğitimini almış olan kuşakla-rın attığı temeller o kadar güçlü temeller olmuş ki, birkaç yıl sonra yeniden benzer talepler ortaya çıkmaya, bu sefer sosyalist ideolojiyle donanmış olarak muhalefet güçlenmeye başlıyor. Bu muhalefet karşı-sında alınan önlem 12 Mart gibi birkaç yıl süren, yalnızca birkaç yüz kişiyi göz altına alarak ya da cezaevine alarak ya da işkence ederek değil de daha köklü oluyor. Amerika’daki soğuk savaşın ve ılımlı İslam’ın mimarları bir taraftan Erbakan’ı İsviçre’den getirip “*sen parti kur, sana*

bir şey yapmayacağız” derken veya kuran kursları ülkenin dört bir tarafını donatırken bir taraftan da Alparslan Türkeş’e komando kampları açtırarak bu gelişen ve özgürleşme isteğiyle dolu olan düşüncedeki hangi adla tanımlarsak tanımlayalım komünist, sosyalist, sosyal demokrat, devrimci, yurtseverlere karşı göz dağı verme ve bunları fiili olarak ortadan kaldırma gibi bir politika başlıyor.

Türkiye, bugünün Türkiye’sine baktığımız zaman da gördüğümüz bir sürece giriyor. 1970’lerle birlikte Türkiye aydın katliamının en fazla yaşandığı ülkelerden biri olarak tarihe geçerken aynı zamanda günümüzde gelinen noktaya baktığımız zaman şunu da görüyoruz; aydın çürümesinin, aydın ihanetinin, aydın işbirlikçiliğinin de en fazla yaşandığı bir ülke olma yolunda ilerliyor. Çünkü niçin? Köy enstitülerinden bir köy aydını olarak yetiştirilen 20 bin insanın ülkenin 20-30-40 yıl sonraki geleceğini belirleyecek bir biçimde bilimde, sanatta, eğitimde yaşamın her alanında köklü temeller atmış olduğunu görenler bunun önlemini, fiili olarak bu düşüncenin sürdürücüsü olan aydınların yok edilmesi gibi bir politika izleyerek alıyorlar. 12 Eylül 1980’deki Amerikalı yöneticilerin *“bizim oğlanlar Türkiye’de işi başardı”* dediği darbeyi gerçekleştiriyorlar.

Dikkat edelim hem 12 Mart’ta hemde 12 Eylül’de ilk yok edilmesi gereken kurum olarak öğretmen örgütleri hedef olarak seçiliyor. 12 Mart’ta TÖS (Türkiye Öğretmenler Sendikası) ve 12 Eylül’de TÖBDER ilk defteri dürülen kurumlar oluyor. Ülkenin öğretmenlerinin ve öğretmen örgütlerinin bu ülkede en fazla göze batan, en fazla korkulması gereken kitle ve toplumsal örgütlenme olduğunu, apaçık bir biçimde görüyorlar.

Görüyoruz ki köy enstitüleri bir toplumun özgür bir toplum olma konusundaki bir eğitim deneyimi olarak yetiştirdiği 20 bin mezunla, toplumsal tarihi 60 yıl sonra bile etkileyebilecek bir kurum olarak kendisini var etmiş bir eğitim kurumu. Bir yaşama biçimi, anlayışı olarak dünden bugüne gelmiş ve bir değer olarak bizim köy enstitülerini

savunmamız elbette “bugün köy enstitüleri açılsın,” gibi bir şey değil. Bugün seçim oldu diyelim. İstedığımız bir partiyi iktidara getirdik, “Hadi köy enstitülerini açalım” diye bir hayal içerisine düşmemek gerekiyor. Çünkü köy enstitüleri o günün Türkiye’inde kırsal toplumun egemen olduğu, köy toplumunun egemen olduğu koşullardaki bir yaşama biçiminin ve insanları özgürleştirerek geleceğe hazırlama konusundaki bir projenin adıydı.

Köy enstitüleri bugünün toplumunda herhalde yine insanları ne bileyim genç kızlarımızı peçelerle, çarşafarla ya da türbanlarla örten bir özgürlüğü kısıtlayan bir anlayışla değil de onların kendi özgürlüklerini istedikleri gibi kullanabilecekleri bir biçimde akıllarını kullanabilecekleri bir biçimde özgürleştiren bir eğitim sisteminin adı olarak mutlaka geleceğe aktarmamız ve gurur duyabileceğimiz, kıvanç duymamız gereken insanın özgürleşme davasının 1940’larda açılan kurumlarından. Bir kurumuydu diye söyleyebiliriz. Bugün hakkında yüzlerce kitap yazılmış olması, konuşmaya başlarken söylediğim gibi hâlâ Türkiye’nin her yerinde toplantılarla anılıyor olması bunun kanıtı. Bir hafta içerisinde İstanbul’da bu konuda 50’den fazla toplantı yapıldı.

Zaman zaman çeşitli toplantılarda gösteriliyor. Uğur Mumcu’nun da konuştuğu bir toplantıda Spor Sergi Sarayı tıklım tıklım dolmuştu. Bizim köy enstitülerini sadece bir okul adı olarak değil, özgürleşmemizin temellerinin atıldığı bir yaşama biçimi anlayışı olarak insanın özgürleşme davasının adı olarak kabul etmemiz gerekir.

İsterseniz bu özetlemeyi burada noktalayayım. Sizin sormak istediğiniz sorularla ya da ekleyeceğiniz ya da karşı düşüncelerinizle söyleşi havasında sürdürelim.

GÜLDEREN YAVUZBAŞ- Ben bir şey söyleyebilir miyim? Bu anlatıklarınız çok güzeldi, söylediklerinizi dinleyince kafamda şöyle bir şey oluştu. Eğer Türkiye bugün hâlâ bir İslam devleti, daha doğrusu şeriatla yönetilen bir devlet değil ya da hâlâ bir sömürge devleti değilse; bu

hayatta olan bu köy enstitüsü mezunlarının ülkeye katkılarıyla gerçekleştirmiş. Onların pek çoğunu kaybettik ya da yaşlandılar, kendi köşelerine çekildiler. Siz bir on yıl sonraki Türkiye'yi kafanızda nasıl şekillendiriyorsunuz? Nasıl görüyorsunuz? Ben panik oluyorum, konuşunca o zaman çok kötü bir Türkiye gelecek. Başta söylediğiniz tespitlere son derece katılıyorum. Ben Aydın'ın bir köyünde doğdum, ilkokulu o köyde bitirdim.

O günlerimi hatırlıyorum, öğretmenler köyün danışmanıydı. Köylü, hayvanı hastalanır, gider öğretmenle konuşur. Tarlasında ekinle ilgili bir problem vardır, üründe bir hastalık vardır ne yapması gerektiğini öğretmenle konuşur. Hep onun görüşünü alır, o da onlara yol gösterir. Gidip kendisi ilaçlama yapamasa bile bunun için nereye başvurması gerektiğini, ne yapması gerektiğini hep öğretmen söylerdi. Ondaki süreçte gerçekten tespitiniz son derece doğru, şu an gerçekten düşünüyorum da öğretmenlerin eski, o benim çocukluğumdaki saygınlığı kalmadı.

Artık öğretmenler de eskisi gibi bakmıyorlar. Yaşadıkları ya da görev yaptıkları köydeki köylülere benim çocukluğumdaki öğretmen gibi bakmıyor ki, geliyor dersini veriyor gidiyor o kadar, "görevimi yaptım" diyor. O köprü artık yok, öğretmenle köylü arasında artık öyle bir köprü yok. Siz önümüzdeki 10 yıl sonrasında nasıl bir Türkiye düşünüyorsunuz? Ben onu öğrenmek istiyorum.

ÖNER YAĞCI- Görünen tablo gerçekten çok dramatik. Konuşmama başlarken verdiğim "cep telefonu," "cephane bitti" örneklerini ya da Mustafa Kemal'in gençlikle ilgili duygularını onun için anlattım. 1946'dan beri izlenen eğitim politikalarıyla öylesine bir gençlik yetiştirildi ki, diyeceksiniz ki o gençlik içerisinde siz yok musunuz? Sizler gibi 12 Mart'larda, 12 Eylül'lerde ve de hâlâ sokaklarda mitinglerde ya da afiş asan, bildiri dağıtan ya da şurada burada bir şeyler yapan kuşaklar nereden çıktı? Elbette her şeyi yüzde 100 denetim altına almış olsalar

bu sesler çıkamayacaktı, ama dediğim gibi başka hiç kimse yok kabul edelim. Köy enstitüsünden mezun olan 20 bin öğretmenin aileleri ve şöyle bir baktığımız zaman bizim çocuklarımızdan, bizim torunlarımızdan başka ya da onların torunlarından, onların yakınlarından başka çocuğunuzun çağdaş bilgilerle donatıp ayakta kaldığı zaten yok.

Ben bazen bir okula ya da üniversiteye gidiyorum. Üniversiteyle ilgili herhangi bir kuruma gidiyorum, diyelim 30-40 kişi var. *“Siz kimsiniz? Sizin niye böyle bir kaygınız var? Gidip namaz kılmak varken ya da başka bir şey yapmak varken niçin buradasınız?”* diyorum. Bir öğreniyorum ki, 30 kişi varsa 25’inin ya annesini ya babasını ya da amcasını tanıyorum. Çünkü ben zamanında TÖBDER’in yetkilisi olduğum için Anadolu’nun dört bir yanında öğretmen arkadaşlarım var. Sonra bir de yazarlık girince, bir de böyle konferanslara gittikçe her yerde zaten öğretmenlerden mutlaka bir kesim var. Şöyle bir gerçeklik ortaya çıkıyor hep sen, ben, bizim oğlan gibi, aynı kuluçkadaki yavrusunu koruyan tavuk gibi tavuk nasıl civcivlerini korursa biz de kendi çocuklarımızı bu barbarlıktan bu bağnazlıktan korumaya çalışmışız.

İçtenlikle söylüyorum, 50 tane, ülkesinin ve dünyanın, insanlığın sorunlarıyla ilgilenen üniversiteli gencin yanına gidin 40’nın annesi ya da babası ya 12 Mart’ta ya 12 Eylül’de ya cezaevine girmiştir ya firari yaşamıştır ya yurtdışına kaçmıştır ya işsiz kalmıştır. Annesi babası değilse mutlaka teyzesi, halası, dayısı, amcası ya da mutlaka komşusu. İlişkilerden kaynaklanan bir şey var, onun için o Atatürk’ün gençliğe çok çok güvendiğini ve Cumhuriyeti başka hiç kimseye değil de özellikle gençliğe emanet etmek için çırpındığını bütün mesajlarında bunu verdiğini söyledim. 60 yıldır gençliğe yönelik bir sindirme, bağnazlaştırma ve körleştirme, özgürlükten uzaklaştırma politikası izlenmiş. Önümüzdeki 10 yılı şu gündükenden, aydınlık günler olarak anacağımız günler olarak düşünmemiz gerekir.

Tablo çok kötü, ama eğer biz bu tablonun kötü olduğunun bilincine

varamazsak bu daha kötü. Tablonun kötü olduğu bilincine varıp da şu karanlıkların bu alacakaranlığın daha da karanlıklara doğru gittiği konusunda düşünce birliğine ulaştığımız zaman bunu aşmamız ve bu karanlıktan çıkmamız kolaylaşacak. Başa dönersek Kurtuluş Savaşı öncesinde de Mustafa Kemal adlı Osmanlı paşasının çıkıp Aydın'da Rum'un bilmem neyine. Muş'ta Ermenilerin bilmem neyine karşı, Trabzon'da Rumluların baskısına karşı, Urfa'da Fransız işgaline karşı, İstanbul'da ya da Trakya'da İngiliz işgaline karşı farklı farklı amaçlarla biraraya gelip örgütlenen bütün bu grupları birleştirip düzenli orduya dönüştürüp bir ulusu başarıya götüreceğine kimse inanmamıştı.

Tabii şansın da tarihsel olayların diziliminin de büyük bir payı var. Ve olaylar birbirini zincir gibi etkiliyor. Örneğin Çanakkale direnişi olup orada yüz binlerce insan ölmemiş olsa belki İngiliz orduları Karadeniz'e geçecek, Rus çarlığına destek verecekler ve Rus çarlığı yıkılmayacaktı. Dünyanın çehresi başka olacaktı, Çanakkale'nin böyle bir şeyi var. Aynı biçimde Rus devrimi olmasaydı Türkiye'de Mustafa Kemal'in belki Kurtuluş Savaşını gerçekleştirmesi mümkün olamayacaktı. Çünkü elde kalmış tek ordu Erzurum'daki Kazım Karabekir'in ordusu ve Kazım Karabekir rütbece kendisinden daha düşük olmasına rağmen Mustafa Kemal'i çok sevip çok saydığı, onun karizmasına ve önderliğine güvendiği için, "*Emrindeyim Paşam*" diyor. Sovyet devrimi olmayıp da oradan Rus ordularının, çarlık ordularının ya da Ermenilerin saldırıları devam etmiş olsaydı, bu ordu orayı korumak için kalacaktı ve batıya ordu göndermek diye bir şey söz konusu olamayacaktı.

Kurtuluş Savaşı'nın, gerçekleşmesi kesinlikle mümkün olamayacaktı. Sovyet devriminin gerçekleşmesi ve devrimi gerçekleştirdikleri gün Sovyet liderlerinin Fransa, İngiltere ve Rusya arasındaki imzalanan anlaşmaları deşifre edip, "*Bu gizli anlaşmaları açıklıyoruz ve bunların hiçbirini kabul etmiyoruz. Çarlık döneminde imzalanan dünyayı yenden paylaşım anlaşmalarını kabul etmiyoruz,*" diye açıklamaları doğu sınırının garanti altına alınmasıyla Mustafa Kemal'e batıya yönelme

şansını verdi. Bu gerçekleşti, ama bunun gerçekleştiği koşullara baktığımız zaman şunu görüyoruz. Bugün karşımızda gerçekten muazzam işbirlikçi ve alçak bir medya var. O günün medyası da öylemiş, örneğin Lenin, emperyalizmi tanımlarken şöyle diyor. *“Çeşitli ekonomik, siyasi, askeri tanımlardan sonra bir de şöyle tanımlanabilir. Emperyalizm matbaaların, kâğıt stoklarının ve toplantı salonlarının yüzde 90’ına sahip olan bir sistemdir,”* biz kalan yüzde 10 matbaayı, kâğıt stokunu, toplantı salonunu öyle akıllıca kullanmalıyız ki, ileriye gidelim

Günümüzde yüzde 90’a şükretmek lazım. Günümüzde bu yüzde 99’u. Buna bir de matbaanın ve kâğıt stokunun yanına, kitabın, derginin, gazetenin yanına radyoları, televizyonları, ekranları, vitrinleri, markaları, sponsorlukları, projeleri ekleyelim. Bugün herhangi bir vakıftan bir kitabı bastırmak için 50 bin Euro geliyor. O 50 bin Euro’nun 1000 Euro’suyla kitabı bastırıyorum, 49 bin Euro’yu da cebime koyuyorum. Ondan sonra bana bu Euro’yu verenlere karşı bir şey söyleme hakkım olur mu? Olmaz, adam benim hayatımı kurtarmış, bana 50 bin Euro vermiş. Dolayısıyla o günün medyası da öyleydi. Buna karşı doğru önderlikle ve insanların düzeleceği bir önderi yakalaması, o önderin de güveneceği kitleleri yakalaması önder ve kitlenin birleşmesinin gerçekleştiği koşullar için bir fırsat var.

Bu tabloyu başka bir öğretmen, başka bir aydın, başka bir yazar daha farklı çizebilir. Karamsarlığa düşmeye gerek yok. Türkiye’de Allah’a şükür her şey iyi. Dış borcumuzu da ödüyörüz, ekonomimizin istikrarı da çok iyi, enflasyon da bitti. Neredeyse üç sene sonra 81 vilayetin 81’inde de üniversite açılacak. Hatta bazı ilçelerde de fakülteler açıyoruz. Bir insan ülkenin bugünkü durumunu *“Daha Allah’tan belanızı mı istiyorsunuz”* diye de yorumlayabilir. Baştan beri anlatıyorum, 60 yıl az değil, bir kuşak kendini 12 Mart’ta feda etmiş, hadi diyelim kısa sürede silkelenmiş. Üç idamla kaldı. Deniz (Gezmiş), Yusuf (Aslan), Hüseyin (İnan)’a, sonra başka kimseyi idam edemediler. 73 seçimlerinden sonra Ecevit’in iktidarıyla her şey değişmeye başladı. İki yıllık bir baskı döne-

mi, ama 12 Eylül geldiği zaman bu sefer idam sayısı tam 100 galiba ve baskının dozajı da artmaya başlıyor.

Konuşmamın bir yerinde söyledim. Türk-İslam sentezi denilen o güne kadar ancak bağnaz birtakım kurumlarda seslendirilen bu ideoloji devletin resmi politikası oluyor. Ders kitaplarının adı değişiyor, tarih milli tarih oluyor, coğrafya milli coğrafya oluyor. Utanmasalar matematiği de milli matematik yapacaklar. Böyle bir şey olur mu, böyle bir rezillik. TRT aynı biçimde tek televizyon olarak bu ideolojinin bu programın saldırısını yapmaya başlıyor. 1989'dan sonra Star Televizyonu'nun kurulmasıyla başlayan bir süreçle bütün uluslararası sermayenin girdiği ve çok ciddi bir biçimde hiç birine yerli, hiçbirine ulusal televizyon demeye hakkımız yok. Hangi televizyonda, hangi programların, nasıl yapılacağı konusu merkezden organize ediliyor. Bu kesinlikle komploteorisi değil, "*Globalleşme Tuzağı*" diye Ümit Yayıncılıktan çıkan kitapta, Alman gazetecinin Amerika'ya gidip yaptığı araştırmanın sonucunda ortaya koyduğu bir şey.

Örneğin diyorlar ki, bir Cola reklâmı, çok Cola reklâmı var, biz bunları izliyoruz. Diyorlar, "öyle bir tane kola reklâmı olmaz" Ne olacak? Suudi Arabistan'da öyle bir cola reklâmı yapacaksın ki, başında kefiyeli güneşin altında kalmış bir adam, şişeyi lakır lakır dikecek. Ondan sonra da bir "*aaah*" diye geçirecek. Ha Almanya'da nasıl yapacaksın? Böyle bir şey yapamazsın, bir hanım gidecek arabasıyla süper marketten bir koli Cola alacak. Türkiye'de; Türkiye'de süper marketler de son 5-10 yılın işi. Eskiden yaygın bir biçimde GİMA'yla MİGROS vardı. O da öyle marketler zinciri içerisindeki payı çok çok yüksek değildi, ama son 5-10 yılda artık herhalde adlarını bile sayamayız. Her semtin ayrı ayrı süper marketleri var. Bu reklâm Türkiye'de nasıl olacak? Genç kuşağa gözümüzü dikelim. Heyy işte bacaklar havada, beller yarıya kadar açılmış genç kızlar, oğlanlar futbol topuyla bilmen neyiyle böyle capcanlı bir şeyle Cola'nın reklâmını yaparsak başarılı olur diye düşünüyorlar.

Hangi ülkede hangi malın reklamı nasıl yapılacak? Hangi ülkeye hangi tip beyaz diziler, mavi diziler pazarlanacak? Öyle bir beyaz dizi çekip de "Hadi biz Vietnam'a da, Afganistan'a da, İran'a da, Kuveyt'e de pazarlayalım, öyle yok." Onun için bu barış gönüllüleri denilen kişiler Türkiye'de 1969'a kadar varlıklarını sürdürdüler. Bir taraftan Amerikan devletinden maaşlarını alırken bir taraftan da geldikleri ülkelerin devletlerden de maaş aldılar. Köylerde, kasabalarda evlerde kalarak Türkiye'de insanların toplumsal yaşam biçimlerini araştırdılar, özelemlerini beklentilerini, kaygılarını, korkularını araştırıp aylık, günlük, yıllık raporlarla Amerika'ya bildirdiler. Türkiye'de 2 yıllık sürelerle geliyormuş. Kendileri giderken yerine gelenlere bütün bu öğrendiklerini aktardıktan sonra yeni gelenlere o raporlarını devredip gider ve dünyanın dört bir ülkesinde benzer biçimde aynı "*Fetullah Efendi*" denilen o hocanın dünyanın dört bir yanında açtığı ve Amerikan misyoneri yetiştiren okullar gibi. Dünyanın dört bir tarafını o zaman sarmışlardı.

Barış gönüllüleri bunu sağlamışlardı. Duyguları neydi? Biz Türk halkını nasıl ekran başına kilitleriz? Bu soruyu soruyorlar Türk halkı 1- Evinde kocasından dayak yiyip, tekme yiyip sokağa atılan kadını gördüğü zaman vicdansız. 2- Bir adam sevgisine karşılık görmüyorsa, o delikanlıya acır. 3- ölüm sahnelerine, hastanelerdeki şu şu sahneleri gördüğü zaman çok duygulanır. Bütün bunları toplumsal veri olarak çıkarıyor. Belki Faslılarda bu duygular yoktur, Fas'a böyle filmleri niye göndersin? Ya da böyle senaryoların projelendirilmesi film, dizi haline getirilmesi için niye sponsor olsun? Sponsor olacak firmalarına diyor ki "*Bu halkın özellikleri bunlardır. Kim sana bu özelliklerde proje getirirse ona sponsor olacaksın ve o dizilerin çekilmesine yardımcı olacaksın.*"

Dizilerde görüyoruz. Bir bölüm bittiği zaman sonunda 10 dakika sponsor olan firmaların adları geçer. Ortaklaşa bir proje hazırlayalım da gidelim iki sponsor bulalım. Eski bizim kuşaklardan kendi de bir şeylere bulaşmış, İlhan Bey çok çok iyi bilir. Böyle birtakım kurumlarda hasbelkader yönetici ya da patron arkadaşlara bin minnet, bin ricayla

“Yahu, işte bir dergi çıkaracağız, 500 lira sen versen, 500 lira Ahmet Nergis çok iyi bir emlakçı ondan alalım.” Şunun maliyetini 1 milyara yalvar yakar, ama bir dizi film çekiyorsun 50 firmadan 5’şer milyar 50’şer milyar rahat rahat alabiliyorsun. Hatta buna yerel yönetimleri, bakanlıkları, emniyet müdürlüklerini bütün devlet kurumlarını da rahatlıkla katabiliriz.

Gerçeğin ne olduğu bilinci yaygınlaştıktan sonra içinde bulunduğumuz durumun, tablonun karanlığı bizi ürkütmemeli. Eğer gerçekten biz 12 Mart ve 12 Eylül deneyiminden bir Kurtuluş Savaşı deneyiminden, Demokrat Parti deneyiminden geçmiş bir toplumsal tarihe sahipsek bu karanlığı da aşmayı kesinlikle beceririz. Bu noktada duyarlı olan insanların, aydın olması gereken insanların tartıştığı ve aralarında ne yazık ki bir bütünlüğe, bir birliğe ulaşamadıkları yalnız bir tablo var. Bu yanlışlığı aştığımız zaman ancak doğru adımlar atabileceğiz. Türkiye’deki sol siyasetler yıllar boyu en çok acıyı çekmesine, direnmesine, muhalefet örgütlemesine rağmen ne yazık ki son yıllarda muhalif bir ideoloji, politika oluşturma konusunda nasıl davranacağı konusunda doğru adımlar atamıyor. Kimileri belli politikaları izleyerek ırkçıların yanında, kimileri belli politikaları izleyerek dincilerin yanında yer almış gibi pozisyona zaman zaman düşüyorlar.

Böylesine kaygılardan uzaklaşarak şu günün koşullarında şu günün dünyasında, Türkiye’inde neyi nasıl düşünmek gerekir? Amerikan barış gönüllülerinin yaptığını biz yapamıyoruz. Sizin üst yönetim olan TMMOB’un içinde olduğu miting konusunda, *“Bu kadar kör bir politika nasıl izlenir?”* dedim. Yüzlerce örgüt bir araya gelmiş bir miting yapmaya çalışıyorlar, Başbakan mitinge karşı. Meclis başkanı *“Aman ha gelmeyin, mitinge gelerseniz ananızı bellerim”* diyecek neredeyse. Bizim DİSK, TMMOB, KESK, EĞİTİM SEN açıklama yapıyor ki, *“O mitinge gitmeyin.”* Arkadaşlar böyle bir kör politika olur mu? Onların politikasına katılmayabilirsiniz, doğrudur diyenler de olabilir.

İdeolojik ya da siyasal olarak şunu düşünelim. Şu noktada o mitinge gitmeyi bir yönetici olarak yanlış buluyorum, hiç olmazsa susarım. Çünkü daha önce birlikte mücadele ettiğimiz daha önce birlikte birtakım değerlere sahip olduğumuz insanlar ve kurumlar orada bir tavır koyuyorlar. Diyolar ki, *“Böyle AKP’li bir adam Cumhurbaşkanlığına layık değil, biz onun Cumhurbaşkanı olmaması için bir toplumsal tepki koyuyoruz.”* Ben isterdim ki birlikte olsalar ve arkasından yapılan savunmalar da inandırıcı değil. Biz kurumsal olarak destek vermedik, ama işte uyarılara rağmen gitti insanlar. Ben İller Bankası’ndaki bir olayı çok çok iyi biliyorum. Tam mitinge gidileceği akşam DİSK’in açıklamasından sonra 7 otobüsün 4’ü boşalıyor. Ondan sonra toplanıyorlar ve sendikadan ayrılmak pahasına *“Biz gideceğiz”* diyorlar 7 otobüs 8’e çıkıyor.

İzmir İller Bankası’ndan mitinge 8 otobüs gidiyor. Toplumun nabzı buyken bu toplumun politikasını oluşturup yönetmesi gereken insanların bu nabzı tutmamaları, *“sen kendi halkının nabzını tutmayı bilemiyorsan, nasıl politika yapacaksın,”* diye bir soruyu akla getiriyor. Eğer şu karanlıktan kurtulamadıysak bu ülkede gerçekten en fazla siyasal mücadele verip de en fazla acı çeken solcuların birbirlerine düşmelerinden ve aralarındaki olmaması gereken ideolojik ayrılıkları abartarak, büyüterek birbirlerini neredeyse karşı saflara atma gibi yanlış politikalar izlemelelerinden oluyor. Bunun dışında yeteri kadar potansiyel hâlâ var.

SALONDAN- Sonuçta yıllarca yapılan bir hata.

UFUK KOŞAR- Ben Birgün Gazetesi’nden geliyorum. Öncelikle köy enstitülerinden mezun olanlar için o dönemde veya hâlâ şu anda yaşayanların her biri için birer devrimci diyebilir miyiz? Bir de köy enstitüleri sonuçta devletin kurduğu, insanlara daha çok ilkeler aşlamak, onları dediğiniz gibi çağdaş özgürlüğe götürmek için kurulmuş kurumlardı. Peki devlet kapattı, devlet bunların önüne geçti bu konuda ne diyorsunuz? Ben bunu öğrenmek istiyorum.

AHMET ÖZMEN- Aynı soruyu ben de sorsam, dediniz ki bu kuruluşlarda özgür düşünen insanlar yetiştiriliyor. Tamam, bunu bir kenara koydum. Sonucuna bakıyorum, buradan mezun olanların çoğunluğu solcu, sosyalist, demokrat insanlar benim bildiğim kadarıyla. Bunu böyle bir sonucun çıkmasını kurgulayanlar mı yaptı? Bu sürede eğitim verenler mi yaptı? Yoksa bu eğitim mekanizması mı böyle bir sonuç doğuruyor? Burada yine böyle güzel işler yapılıp da sağcı, liberal insanlar da çıkabilir miydi? Bu sonucu doğuran nedir diye soracağım?

ÖNER YAĞCI- Birincisi, tabii köy enstitülerinden mezun olan herkesin devrimci, ilerici, demokrat olduğunu söylemek mümkün değil. Onların içerisinde kendi arkadaşlarını ihbar eden ihbarcılar da çıktı. Kendi müdürlük yaptığı enstitüde, *“Benim şu şu öğrencilerim solcuydu,”* diye şikâyet eden müdürler bile çıktı. Örneğin Kızılcullu Köy Enstitüsü Müdürünün böyle bir kötü yönü vardır. Kendisinde öğretmen olanların, *“Şunlar şunlar şunlar koministti,”* diye listesini emniyetlere, bakanlığa veren, öğrencileri ihbar eden Emin isminde, soyadını anımsayamadım, böyle insanlar da elbette vardı.

Sorunuzun yanıtı arkadaşımızın söylediklerinde. Burada olan yöneticilerin insanlara nasıl davrandığını, nasıl bir insan istediği konusundaki sonuçlarıdır. Örneğin eğitimi biz şöyle algılarız, okula gelen bir çocuk bir topak balmumudur. Eğitim ve öğretmen ona istediği şekli verir. İster bir insan kafası haline getirir, ister bir çiçek yapar, ister bir bina yapar, ister bir traktör yapar. Balmumuna istediğiniz şekli verebilirsiniz.

Dolayısıyla birincisi, gerçekten oradaki yaparak ve yaşayarak öğrenme yönteminin ki, bu yöntem Türkiye’deki köy enstitüleri modeli UNESCO tarafından 1967’de *“dünyanın bütün geri kalmış ülkelerinde uygulanması gereken bir eğitim modelidir”* diye kabul edildi, önerildi. UNESCO tarafından yaygınlaşmaya başlandı ve batı ülkelerinin kendilerinin kendi kırsal kesimlerinde uyguladığı bir yöntem olarak hâlâ

varlığını sürdürüyor. Bizim devletimizde ne yazık ki böyle oldu.

İkincisi, şeyle ilgili.

SALONDAN- Pardon, bu köy enstitüleri deney mi? Dünyada, Türkiye’de uygulanan deney midir?

ÖNER YAGÇI- Benzer bir biçimde iş içerisinde eğitim, yaparak yaşayarak eğitim modelleri tabii ki var.

Mekanizma konusunda da şunu söyleyebiliriz, örneğin orada yetişen çocukların yüzde 90’ınının birtakım değerlerle mezun olmaması söz konusu değildi. Niçin? Örneğin, komünistlikten cezaevine girmiş ve cezasını doldurduktan sonra işsiz olan bir Sabahattin Ali, köy enstitülerine gelip öğretmenlik yapıyor. Örneğin, bir Sabahattin Eyüboğlu köy enstitülerine gidip öğretmenlik yapıyor. Örneğin, Âşık Veysel, Hasanoğlan Köy Enstitüsü’nde müzik derslerine, saz derslerine giriyor. Ruhi Su Ankara’dan haftada iki gün müzik dersleri vermek için Hasanoğlan’a gidiyor.

O dönemin ne kadar kalbur üstü aydını, yaşamın hangi branşında hangi meslekte olursa olsun oralarda ders veriyorlardı. Çünkü orada aynı zamanda çeşitli mesleklerle ilgili bilgi ve birikimlerin aktarılması da söz konusuydu. Ve o dönemin aydınlarının gidip de eğitim olayına katılmaları okulda balmumu gibi işlenmeye hazır olan beyinlerin başka türlü bağınazlıklar içinde olmasına kesinlikle engel oldu bu, doğal bir sonuçtu. “Devlet yaptı, devlet yıktı,” dediniz gerçekten çok doğru ve yanıtını verirken çok dikkatli davranmamız gereken bir olay.

Köy enstitüleri, 1940’ta açıldı ve 45’te İkinci Dünya Savaşı bitip dünyanın denge ve politikalarının değiştiğini söyledim. 45’te Türkiye’de de dengeler değişince şu oldu: Nasıl ki bugün Avrupa Birliği müktesebati diyorlar. Görüşüyorlar, “Şunu şunu yapacaksınız” diyorlar. O zaman da, Amerika Birleşik Devletleri dayatıyor, diyor ki, “Ben size Marshall Yardımından para vereceğim, ama bunun karşılığında çok partili yaşama

geçeceksiniz.” Bizde, Amerika’da ne var? Cumhuriyetçi Partimiz var, birde Demokrat Partimiz var. Sizde de Cumhuriyet Halk Partisi var, bir de Demokrat Parti kuracaksınız, çok partili yaşama geçeceksiniz. “Çok partili yaşama geçmezseniz parayı vermem” diyor. Apar topar çok partili yaşama geçiliyor. Halbuki daha önce iki deneme var, daha önce memlekette Serbest Partiyle, Terakkiperver Parti kuruluyor, ikisinde de deney tutmuyor, olmuyor.

Hâlâ feodal ilişkilerin olduğu, insanların yeteri kadar özgürleşmediğinin görüldüğü bir toplumda demokrasi adımlarının erken olduğu konusunda Mustafa Kemal’in önermeleriyle iki denemede de geri adım atılıyor. 1946’da Demokrat Parti kurulunca daha yaşlı olanlar anımsarlar. Bir Kinyas Ağa denilen birisi vardı. Kinyas Kartal, herhalde bir süre 12 Eylül’den sonra da devam etti. Her mecliste milletvekili seçilir ve en yaşlı olduğu için Meclis açılışını da her sefer o yapar. 1946’da Demokrat Parti kurulduğu zaman kuruculardan Celal Bayar’la Adnan Menderes Kinyas Ağa’nın yanına gidiyorlar. “Ağa, memlekete hürriyet geldi, biz parti kuracağız, bize destek,” derler. “Bakın, benim ağalığım yerin dibine girdi. Ben ağalıktan utanmaya başladım. Bir enstitü müdür nedir? Köy mektebinden çıkan delikanlılar benim karşıma geliyorlar. Ben seninle eşitim diyorlar. Bunu diyen köylüler de bana adammış gibi posta atıyorlar. Eğer siz bana bu köy mekteplerini kapatmaya söz vererseniz, yalnızca ben değil, bu yörede bütün ne kadar toprak sahibi varsa hepsinin desteğini alacağım ve size vereceğim. Çünkü bu mektepler bir on sene daha devam ederse, biz çizmemizi giydirecek adam bulamayacağız,” diyor. “Bu yaştan sonra çizmemi kendim mi giyeceğim? Aptes alırken havlumu tutacak adam bulamayacağım. Bu mektepleri kapatmaya söz vererseniz, ben sizi destekliyorum,” diyor ve hakikaten de dediğini yapıyor.

O yıllardan bu yana, yine konuşmanın bir yerinde söyledim. Gelen istisnasız bütün siyasal iktidarlar bunun içerisinde ne yazık ki sosyal demokratım, solum diyen partiler de var. Hepsi bu Amerikancı politika-

yı izleyerek feodalizmi destekleyen ve besleyen politikaları izleyerek bu sistemin devam etmesini sağladılar. Demokrat Parti iktidara geldikten sonra da zaten birkaç yıl içerisinde aynı yaşamın diğer alanlarında yaptığı gibi karşı devrim adımlarının başlıcalarından biri olarak Mart 1954'te köy enstitülerini resmen kapattı.

1954'de resmen kapatmadan önce eğitim programlarını değiştirmişler normal okullar haline getirmişlerdi. Daha acısı şu köy enstitülerinden sonra, siz söylemişsiniz, “doğru dürüst öğretmen de yok” diye, şu anlaşıldı ki...

GÜLDEREN YAVUZBAŞ- Tabii ki bunu öğretmenlere söylemek istemiyorum, ama, şu an öyle fazla ki. Öğretmenlerin de herhalde yapacağı bir şey yok.

ÖNER YAĞCI- Şunun için yok, köy enstitüleri kapatıldı, ama benzer bir biçimde ülkenin ihtiyacı olan öğretmenlerin yetiştirilmesi için öğretmen okulları vardı, yüksek öğretmen okulları vardı, eğitim enstitüleri vardı. Çocuk psikolojisi öğreten, ölçme değerlendirme öğreten, ruh sağlığı öğreten, toplum bilimi öğreten programlarıyla yüklü, öğretmenlik ruhuyla öğretmen yetiştiren kurumlar vardı. Baktılar ki köy enstitülerini kapatmak yetmiyor, “bunları da kapatmak lazım” dediler ve bugün Türkiye’de özgün öğretmen yetiştiren kurum yok.

Dolayısıyla yaşamın çeşitli alanlarında eğitim veren insanların öğretmen formasyonu ile öğretmenliğe başladığı koşullarda öğretmenlik idealinin yok edildiği bir gerçeklik ortaya çıkıyor. Örneğin birkaç öğretmen arkadaş anlatıyordu. Okulumuzu bitirirdik bir iş garantisi vardı. Öğretmen okuluna kapağı attın, sınavı kazandın mı hayatın kurtuldu bitti. Niye? Okul bittiği gün tayin çıkar, ya kura çekersin ya merkezi tayin. Yok Van çıkmış, yok Edirne, Uşak çıkmış, Artvin çıkmış, kimin şansına bahtına ne çıktıysa giderdik ve orayı gerçekten kendi memleketimiz gerçekten kendimizin bir parçası gibi düşünürdük başka bir düşünce aklımıza gelmezdi. Çünkü bizi öyle yetiştirmişler, bunun far-

kında değiliz. Şimdi geriye dönüp bakınca bunların farkına varıyoruz ki, kimi diyor, “Allah Allah ben manyak mıymışım, çektim Hakkari’ye gittim.” Biri diyor ki “Ben Şanlıurfa’da 4 sene kaldım” öbürü diyor ki, “Ben gittim, Bitlis’te bilmem ne ilçesinde bilmem ne köyünde kaldım.” Biri diyor ki “Karaköse’nin bilmem ne köyünde kaldım.” Demek ki böyle yetiştirilmişiz.

Dolayısıyla hâlâ bunun kıvancını yaşıyoruz. Ben kitap fuarlarına ya da çeşitli toplantılara, radyonun çeşitli yerlerine gittiğim zaman karşılaşıyorum. Bir gördüm yanında çocuğuyla biri “Babam senin öğrencinmiş.” Baban kim? “Ağrı’nın bilmem Taşlıçay’ında sen ona ortaokulda öğretmenlik yapmışsın. Senin kitabını okumuş bize dedi ki, git, imza günü yapıyormuş, selamımı söyle bilmem ne.” Öylesine bir öğretmen yetiştiren kurum vardı ki, ve etkili de oluyorduk. Mesela sadece kendimle ilgili şunu söyleyeyim. Ağrı’da 6 ay kaldım, 14 toptan şubesinin açılmasına ön ayak oldum. Yalnızca Ağrı’nın ilçelerinde değil Van’ın ve Erzurum’un ilçelerinde de, niye? Çünkü doğru bir biçimde yetiştirildiyse biraz da kendi farklı yeteneklerin varsa örgütçülükle ilgili ya da gönül verdiği bir şey varsa etkiliyorsun. Oralarda hâlâ yıllar geçtikçe kalıcılık oluyor. Birçok arkadaşımızın öğretmen hareket tarihinde adı vardır. Van’a gelip de “Van’ın şu kadar şeyinde, şu hoca şubeler, şu kadar şey açtıydı,” diye bizim efsaneleşen öğretmenlerimiz var. Sağ kalanlar tesadüfen sağ kaldı ya da eğitimcilikte tesadüfen kaldılar. Diğerlerinin ya kafasını kestiler ya açlıkla ya işsizlikle boğuşurdular yok ettiler.

Devlet açtı devlet niye kapattı? Devletin politika değiştirmesiyle birlikte artık bağımsızlıkçı bir politikayı yerine Amerikan emperyalizminin istediği yeni düzene uygun politikaları seçmiş bir devlet olmaya başladık. Aynı “En iyi hizmeti ben yaparım” dediği için “en iyi işbirlikçi ben olurum, senin istediğin ılımlı İslam’ı ben burada gerçekleştiririm” dediği için Amerika’nın bağına basıp iş başına geçirdiği AKP hükümeti bugün ne yapıyorsa 1946 yılında kurulan çok partili yaşamla birlikte

1950'de *"Ben size Cumhuriyet Halk Partisinden çok daha iyi hizmet ederim. Çok daha iyi uşaklık yaparım. Sizin askerleriniz İstanbul'a geldiği zaman bütün Boğaz'daki ve genelevlerimizin bulunduğu yerlerdeki binaları beyaza boyayarak sizin askerlerinizin gözüne bile güzel görünen mekânlar oluştururum. Genç kızlarımızı sizin askerlerinize çok çok iyi peşkeş çekerim"* diyen ve bunu gerçekleştiren hükümetler iş başına geldi.

Demin dediğim gibi 1960'lı yıllardan itibaren de anti emperyalizmin bir çöşku seli gibi Türkiye'de fırlaması gerçekten muazzam bir şey. 60'lı yılların sonundan 70'li yılların sonuna kadar Türkiye'deki öğrenci hareketinin, gençlik hareketinin, sosyalist hareketin bu kadar kitleselleşmesi de gençlik hareketi olmaktan çıkarak toplumun diğer kesimleriyle bütünleşmesi; sizler kendi tarihinizden çok iyi bilirsiniz, Mühendis Odalarından, Tabip Odalarından, barolardan toplumun diğer Şoförler Federasyonundan diğer örgütlü kesimlere kadar hepsinin yönetimleri 1960 yılının sonuna kadar gericilerin elindeydi. Ya Adalet Partililerin daha da azgın gericilerin elindeydi, ama bunlar hepsi 1980'e geldiğimizde adım adım demokrat, ilerici, yurtsever, devrimci grupların, birlikliklerin, örgütlerin eline geçmişti. Bunlar herhalde kendiliğinden gelmez, eğitimin sonucuydu.

Bugünkü Hizbullah ya da başka binbir tarikatın türemesi ve insanların yaşamla dinsel anlayışlarını özdeşleştirmeleri de birden bire olmaz. Bu kadar türbanlı, bu kadar çarşafly iki günde nereden çıktı demeye hakkımız yok. 60 yıldır izlenen eğitimin bir doğal sonucu devlet politikasını değiştirdiği için kendi eliyle kurdu. İsmet Paşa'nın şöyle bir lafı var, *"Bunca yıllık siyasal hayatımda iki şeyle övünürüm. Bir, çok partili yaşam, iki köy mektepleri, köy enstitüleri."* Gerçekten iyi niyetli bir girişim. Çok partili yaşamı kim istemez? Bir tek partili diktatörlüğün yerine başka partiler de olsun ve insanlar yarışsın, ama insanların özgürce oylarının vermeleri sağlanmadığı sürece tarikat reisinin dediğine göre insanlar oylarını kullanıyorsa, böyle bir demokrasiye demokrasi demek

de herhalde gerçekçi bir söylem olmaz diye düşünüyorum.

AHMET NERGİS- Ben de öğretmenim, şu anda 60 yaşına rağmen öğretmenlik yapıyorum. Köy enstitülerinde yetişmedim, ama köy enstitülerinin arkasından öğretmen okullarında yatılı olarak okudum. Arkasından da Gazi Eğitim Enstitüsü'nü yatılı bitirdim. Dolayısıyla ben şöyle söylüyorum. Her şey bir süreç meselesi. Köy enstitülerini biz kapattık demekle kapatamadılar. Arkasından öğretmen okulları onların yerine devam etmeye başladı. 1970'e kadar bu süreç sürdü, 1970'e kadar öğretmen okulları vardı ve oralarda da köy enstitülerinin devamı olan öğretmenler ders veriyordu. Yine oralarda köy enstitüsünün devamı olan bilgiler gösteriliyordu.

Bu bir süreç meselesi dedik, aynı köy enstitülerinin belli bir süreçte kapatılması gibi, Türkiye'de de bize demokrasi adına demokrasi olmayan bizim cici demokrasi dediğimiz şeyi süreçle yutturdular. Demokrat Parti olayına kısaca değinmem gerekiyor. Demokrat Parti olayı İkinci Dünya Savaşı döneminde tek parti hükümeti, yani CHP'nin o dönemdeki Hitler'in Türkiye'ye girmemesi için aldığı tedbirler ve yapılan uygulamalar sırasında zaten yoksul olan halkın sıkıntıları bu kesimler tarafından kullanıldı. Denildi ki, *"Bunlar yanlış yaptı, sizi aç bıraktılar savaşa girmediler, siz karneyle ekme aldınız,"* filan! Bunların karşısında da halka çok güzel şeyler anlatıldı. Vaatler verildi, mesela ben bir örnek vereyim, bunu birçok insan bilmez araştırırsanız öğrenirsiniz. Demokrat Parti iktidara gelirken CHP'nin dışında bütün kesimlerle ortaklık yaptı ve bunlar içinde TKP de var. TKP'li 17 adamı da milletvekili olarak ilk Meclis'e Demokrat Parti soktu.

Sonra onları Türkiye'nin para desteğiyle en büyük sermayedarları yaparak komünistlerin takiplerini de onlara yaptırarak, Türkiye'de çok şeyler yaşandı. Bu dönemler yavaş yavaş insanlar bunun farkına vardılar. Buna karşı tavır koydular, o tavrın arkasından askeri darbeler geldi. Her on yılda bir darbe oldu bu ülkede. Bu darbeler gelişen muhalefeti

ezmek için yapıldı. Bu gelişen muhalefetin de başında sol kesimler ve gençlik kesimleri geliyordu. Gençlik kesimleri de nereden kaynaklanıyordu bilgileniyordu? Köy enstitülerinden, ondan sonra köy okullarından ve o dönemde kurulan liselerden. Bakın, şöyle bir şey vardı, o dönemde liseden mezun olan yedek subay oluyordu ve o liselerden mezun olanlar bugünkü üniversitelerden çok daha bilgililerdi. Ben bunu iddia ediyorum.

O dönemde herhangi liseden mezun olan bir çocuk bugünkü üniversiteyi bitirenden daha bilgiliydi ve daha duyarlıydı. Niçin? Ülkesi için, geleceği için duyarlıydı. Bütün bunlar köy enstitülerini kaldırarak, öğretmen okullarını yıkarak eğitim sistemini bozarak bu hale geldi. Yanılmıyorsam 1966 ya da 1967 yılıydı yeni bir program dayatıldı. Biz 1966 yılında Çorum Öğretmen Okulu'nda bu programa karşı boykot yaptık. Altı arkadaşımız okuldan atıldı. Bütün meselemiz şuydu, programı pek anladığımızdan değil, lise seviyesinde genç çocuklardık. Sadece biz şunun için karşı çıktık. Bu program geldiği zaman dediler ki, biz her yıl son sınıfa geldiğimizde köye giderdik, köyde hem son sınıflı bitirirdik hem de köylülerle haşır neşir olup orada öğretmenlerimiz başında öğretmenlik yapardık. Bunlar kaldırılacağı söylenildi, birtakım etkinliklerin ortadan kaldırılacağı söylenildi. Biz bunları öğrenince dedik ki, *"bu program bize yaramaz, biz buna karşı çıkalım"* ve gerçekten doğruymuş. Bizim farkına varmadan yaptığımız işin bütün Türkiye'de yapılıp bu programın getirilmemesi gerekirmiş, ama bu programı hazırlayanlar da Öner'in anlattığı gibi Barış Gönüllüleri. Düşünebiliyor musunuz, Türkiye için eğitim programı hazırlanıyor ve bunu yapanların arasında Amerika'dan gelmiş barış gönüllüleri yer alıyor.

Şimdi yeni bir program Türkiye'de dayatılıyor. Bu sene okutulmaya başlandı. Bu program da Avrupa'dan bize dayatıldı. Bütün Avrupa Topluluğunda olan ülkelere bu program tek tek verilmiş, ama bizim dışımızda hiçbir ülke, *"ben hemen bu programı uygulayım,"* dememiş. Almanya beş yıl süre istemiş, Belçika beş yıl süre istemiş, Fransa hiç

kabul etmemiş, ama biz hemen bu programı kabul etmişiz şimdi uygulamaya kalkıyoruz.

SALANDON- Kim dayatıyor?

AHMET NERGİS- Kim dayatacak, Avrupa Birliği dayatıyor.

SALONDAN- Belçika, Fransa Avrupa Üyesi.

AHMET NERGİS- Bakın, kendileri kabul etmiyorlar, bize dayatıyorlar, biz kabul ediyoruz. Bunu anlatıyorum; bir ülkeyi yönetenlerin ne kadar kraldan fazla kralcı olduğunu söylemek için anlatıyorum. Bizde öyle bir yönetim var ki, öyle bir siyaset var ki, bu siyasetçilerin hepsi leb demeden leblebiyi kapıyorlar Avrupa'dan buraya gelirse her şey hayırlıdır deyip balıklama dalıyorlar.

Bugünkü program nedir kısaca onu söyleyeceğim. Bu programı bize, öğretmenlere, tanıtmak üzere bundan iki ay evvel Selim Pars Kolejinde seminerler yapıldı. İcinizde öğretmen varsa bilirsiniz, seminerlere katıldık. Bu seminerleri veren adam çıktı. İlk konuşması şu *"Ben Atatürk Eğitim Fakültesi bilmem ne bölümünün öğretmeniyim. Almanya'da şu kadar tahsil yaptım. Fransa'da şunu yaptım, bilmem nerede bunu yaptım. Arkasından da ben yeni programı bu ülkeye çok uygun buluyorum. Bu programın felsefesi çok önemlidir."* Bizim öğretmen okulunda öğrendiğimiz şey vardı ve orada da bu programın felsefesi Kant'mış, Kant'a dayanıyormuş, öyleyse bu program çok iyiymiş.

Kant 1800'lü yıllarda yaşamış o zaman da bir felsefe yapmış, ama onun dışında ne felsefeciler var. Ondan sonra gelenler var. Adam birisini bugün Türkiye'deki eğitim programının felsefesi olarak alıyor ve bize anlatıyor. Arkasından da ben kalktım dedim ki *"arkadaş sen bizi buraya seminere çağırdın. Şu programı bize anlattın da biz nasıl uygulayacağız? Bu program nedir? Sen bu programı anlatacağına bana kırk yıl evvel benim öğretmen okulunda öğretmenimin bana anlattığı, -ama doğru olarak değil- birtakım şeyleri anlatıyorsun. Benim öğretmenim Rasim*

Bakırcı.” Öyle deyince sustu. O da Rasim Bakırcı’nın yazdığı kitapları okuyarak profesör olmuş. Rasim Bakırcı’nın kitapları var, köy enstitüsünden çıkmış bir öğretmen, kendini yetiştirmiş ondan sonra eğitim enstitüsüne gitmiş. Sonra da bugün bile okunan kitaplar yazmış bir adam.

Öyle deyince bana bir daha söz vermediler. O programlar boyunca yanılmıyorsam iki hafta gittik. El kaldırdığımda bana söz vermediler ve konuşmacılardan birisi de, *“İçimizde eski öğretmenler var. Onlar yeni programa adapte olamıyorlar onlar emekli olsunlar,”* dedi. Aynen böyle söylediler. Bugün Türkiye’de öğretmen yetiştirilmiyor. Öğretmen yetiştiren insanları kandırmak için Türkiye’de birkaç öğretmen lisesi var, sayısı belli, belki 14’dür. Bugün İstanbul Erkek Lisesi’nin puanıyla öğretmen lisesinin puanı aynıdır. O zaman çocuk o puanı aldığı zaman zaten öğretmen lisesine gitmiyor. Gidenler de öğretmen lisesinden sonra başka üniversiteleri seçip öğretmen olmuyor, ama öğretmen lisesi diye adı var.

Yine üniversitelerde okuyan kimse buna alınmasın, bizde öyle üniversiteler var ki, oradan yetişen insanlar maalesef demin dediğim gibi lise mezunlarından daha az bilgili. Oralarda yetişmiş, ama adam mühendis olmuş, doktor olmuş bilmem ne üniversitesinde profesörü yok, doğru dürüst eğitim görevlisi yok. Oradan belki de derslerin çoğu boş geçerek mezun olup geliyor, bu adam mesleğini yapamıyor. Mesleğini yapamayınca KPSS sınavına giriyor, orada torpil de işliyor bizim okullarımıza öğretmen oluyor. Bir de İstanbul’daki bütün okulları araştırın bugün okulların yüzde 80’indeki müdürler ve yöneticiler imam hatip mezunları. Evet imam hatip mezunları ve şimdi yeni bir olay çıktı. *“Yeni sistem getirdik”* dediler derslerin isimlerini değiştirdiler. Mesele görsel sanatlar dersi, ben resim öğretmeniyim.

Görsel sanatlar dersinin bir programını verdiler program gerçekten uygulanabilse süper ve görsel dersler programında, bu dönemde

değil, bundan önceki dönemde, TÖBDER döneminde TÖBDER'li üyeler hazırlamış. Onlardan alıntılar var, mesela bizim okulumuzdan benden iki evvel mezun olan bir arkadaş hazırlayanların en başında ismi var. Kendisini tanıdığım için TÖBDER'li olduğunu bildiğim için de büyük ihtimalle daha evvelden hazırlanmış, ama bunlar sözde insanları kandırmak için o programı bize verdiler. O programın Türkiye'de uygulanması mümkün değil, o programın uygulanması için bütün okullarda her öğrencinin önünde bilgisayar olması lazım.

O programın uygulanması için her okulda sinema, sinevizyon bilmem ne yöntemlerle çocuklara gösterilecek iyi hazırlanmış filimler olması lazım. Onun uygulanabilmesi için o programla yetişmiş öğretmenler olması lazım. Hiçbirisi yok, Avrupa bir programı uygulamıyor. Belçika diyor ki, *"Bunu uygulamak için beş sene beklemem lazım"*, ama bizinkiler bu programı uyguluyor. Nerede uyguluyorlar? Bilgisayarın olmadığı bazı yerlerde, iki öğretmenin beş sınıfı okuttuğu okulların olduğu yerlerde bunu uygulamaya kalkıyorlar. Dolayısıyla bugün okullarda öğretim yok. Kimse kendini kandırmasın, bugün Türkiye'de bazı birkaç özel okulun dışında okullarda eğitim yok. Bütün çocuklar onun için bundan sonra seneye 6-7-8. sınıflara girecekler, o sınavlara girebilmek için de dersanelere gidip oralarda öğrenip mezun olacaklar.

Türkiye eğitim konusunda çok zor ve çok kötü bir durumda. Bunun sebebi de Türkiye'deki bu devrimci dalganın ilerici dalganın çağdaş dalganın önlenmiş olmasıdır ve bunu da bu yolla başarıyorlar, olay bu.

ÖNER YAĞCI- Başka söz almak isteyen arkadaşımız var mı? Peki, yoksa çok teşekkürler arkadaşlar.

“ORTADOĞUDAKİ BAZI GELİŞMELER ÜZERİNE”

MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI

KARTAL İLÇE TEMSİLCİLİĞİ

06 EYLÜL 2006, Kartal Temsilcilik Salonu

ORHAN ATILLA-Hepiniz hoş geldiniz. Bugün Belgesel Filmciler Derneği'yle birlikte kısa bir belgesel gösterisi yapacak, ardından da o belgeselin çekiminde bulunmuş olan Sayın Dr. Ümit Şahin'in izlenimlerini anlatacağı bir program oluşturacaktık. Fakat, Belgesel Filmciler Derneği ile aramızdaki iletişimsizlikten kaynaklı olarak film gösterisini yapamıyoruz, bunun için sizden özür diliyoruz. Fakat Ümit Bey sizlere izlenimlerini anlatacak. Tabii ki, bizim görevimiz burada siyasi tespitlerde bulunmak değil, ama varolan birtakım somut gerçekleri de göz ardı etmememiz gerekiyor.

Lübnan operasyonu geçtiğimiz yıl, mutlaka hatırlınızdadır, eski Lübnan Başbakanı Refik Halil'in öldürülmesiyle başladı. Ardından Suriye üzerine birtakım baskılar geliştirildi ve Suriye Ordusu da Lübnan topraklarından geri çekildi. Fakat İsrail'in işgal etmiş olduğu, bugün Güney Lübnan diye tanımlanan kısımda İsrail askerleri varlığını devam ettirdi. Bu ikinci aşamaydı, üçüncü aşamadaysa Hizbullahın yok edilmesi gerekiyordu. 1-1,5 ay önceki İsrail operasyonunun başladığı dönemde de İsrail Devleti açık bir şekilde hedeflerinin Hizbullahı yok etmek olduğunu açıkça dile getirdi ve ardından operasyon başladı. Fakat düşündükleri şeyleri uygulamaya geçiremediler, Hizbullahı yok edemediler. Otuz dört gün süren bir işgal gerçekleşti. Ben, size bu 34 günlük işgalin ya da 34 günlük savaş süresinin rakamsal değerlerini vereceğim.

Lübnan tarafında üçte biri çocuk olmak üzere 1 110 sivil katledildi, 3 700 kişi ise yaralandı, 40 Lübnan askeri, 69 Hizbullah, Filistin ve onun

dışındaki örgütlerin gerillaları öldürüldü, 5 Bileşmiş Milletler görevlisi İsrail tarafından öldürüldü, 973 334 kişi yerinden yurdundan edildi, 220 000 kişi ülkeyi, Lübnan'ı terk etti. Bunları siz de televizyonlarda izlemişsinizdir. 630 km karayolu, 145 köprü ve üstgeçit, 32 benzin istasyonu, 7 000 ev, 900 fabrika, işyeri ve çiftlik İsrail bombalarıyla imha edildi. İsrail tarafındaysa 117 İsrail askeri öldü, 312 İsrail askeri yaralandı, 41 de sivil öldü. Toplamda 1 000'i aşkın ölü, 1 000 000'u aşkın sürgün 34 gün boyunca Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa ülkeleri ya da emperyalist ülkeler İsrail'e müdahale edip, İsrail Ordusunu Lübnan'dan çekebileceği halde İsrail'e tanınan 34 günlük bir süre var. Ancak İsrail bu operasyonda başarısız olunca bu sefer İsrail'in de dayatmasıyla Birleşmiş Milletler Ordusu gündeme getirildi. Buna da bu son bir haftalık süre içerisinde şahitsiniz.

Yukarıda da bahsettiğim gibi bizim görevimiz burada siyasi tespitlerde bulunmak değil, ama biz Makina Mühendisleri Odası olarak ya da TMMOB olarak tabii ki, bu işin sorumluluğunu kendi üzerimizde de hissediyoruz. Bütün bu kayıplara neden olan İsrail ordusunun Lübnan'dan ve Filistin'den çekilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Çünkü ezilen halkların acısı bizim de acımızdır, bunu içimizde hissediyoruz.

Çözüm yöntemi olarak ne öneriyoruz? Günümüz de ABD ve ortaklarına karşı en anlamlı tavır; halkın ve toplumun tüm özgürlük güçlerinin tutarlı, uygulanabilir; demokratik, özgürlükçü, ekolojik bir program ve geniş örgütlenme ağlarıyla bütünleşebilecek bir hareketi oluşturmaktır. Tabii ki, bu sadece ülkemiz alanında değil, bütün dünya için geçerlidir.

İnsanlık tarihi büyük uygarlıklar, büyük eylemler ve büyük aşklara sahne oldu, tanıklık etti. Belki bundan da önemlisi hepimiz büyük trajedilere şahit olduk. İnsanlığın bu acılı tarihinde insana en büyük kötülüğü de insan yaptı, bunu da tespit etmek gerekiyor. TMMOB olarak biz neler yaptık? Önce Kartal özelinde bahsedeyim.

Kartal'da son iki üç yıldan beri bu tarzda çeşitli sosyal etkinlikler, kendi meslektaşlarımıza yönelik olarak eğitim faaliyetleri ve seminerler düzenliyoruz. En son, tezkereye karşı da TMMOB, diğer bütün sivil toplum örgütleri ve sendikalarla birlikte Ankara'da yerini aldı. Dün, İstanbul'dan ve Türkiye'nin diğer birçok yerinden mimar, mühendis arkadaşlarımız Ankara'daydı. Tezkereye karşı orada yapılan etkinliklere katıldılar.

Ben burada sözü Dr. Ümit Şahin'e bırakacağım; buyurun.

Dr. ÜMİT ŞAHİN- Teşekkür ederim.

Arkadaşlar, öncelikle bir film gösterisi üzerine sohbet yapacaktık, ama aksilikler nedeniyle yapamadık; onun için ben de sizden özür dileirim. Ben dış politika uzmanı değilim, Ortadoğu uzmanı da değilim, sonuçta sadece bir hekimim. Dolayısıyla, İsrail, Lübnan, Filistin meseleleri üzerinde konuşma hakkım nereden ileri geliyor diye belki merak edersiniz. Aslında, büyük ölçüde tesadüflerden ileri geliyor. Böyle, çeşitli yerlere çağrılmamın nedeni tamamen 2003 yılında tesadüfen çektiğimiz bu belgeseldir. Nasıl çektik, niye böyle bir tesadüf gerçekleşti? Yanlış hatırlamıyorsam 2002 yılının ekim ayı gibi, o zamanlar İsrail'in Filistin'deki işgalinin yoğunlaştığı, şiddetin arttığı bir dönemdi. Filistin yönetimi, özellikle Filistin Sağlık Bakanlığı Türk Tabipleri Birliği'ne bir çağrıda, bir davette bulundu. "*Durum çok kötü, bizim ambulanslarımız vuruluyor, hastanelerimiz vuruluyor, gelin, görün, bir tespitte bulunun,*" dedi. O zaman Türk Tabipler Birliği Filistin'e durum tespit gezisi yapmayı düşünmeye başladı. İlginç bir tesadüf mü dersiniz, aynı dönemde aradan bir iki ay geçmeden İsrail tarafı bizi davet etti. İsrail de haber almış olsa gerek ki, bir gün İsrail Tabipler Birliği'nin Başkanı Ankara'ya uğradı ve Türk Tabipler Birliği'ni onlar da davet etti. Dolayısıyla biz her iki tarafın davetlisi olarak, İsrail ve Filistinde sağlık hizmetlerinin durumunu tespit etmek için bir gezi yapmaya karar verdik.

Geziyi 2003 yılının ocak ayında Türk Tabipleri Birliği İkinci Başkanı

Dr. Metin Bakkalcı, Adli Tıp Uzmanı ve Kocaeli Üniversitesi Adli Tıp Bölümü Başkanı Dr. Ümit Biçer ve ben gerçekleştirdik. Ben de Çevre İçin Hekimler Derneği Başkanım, onun dışında da Halk Sağlığı Uzmanıyım. Özellikle çevreyle ilgili konularda çeşitli çalışmalarım var. Buraya davet edilmemin nedenlerinden bir tanesi de çevre ve halk sağlığı uzmanı olmamın dışında halk sağlığıyla ilgili mastırımı da İsrail’de yapmış olmam. 2000-2001 yılları arasında, bir yıl boyunca Kudüs’te yaşadım. Dolayısıyla İsrail’i de oldukça yakından tanıyorum. Filistin’i o zaman da gezmiştim, Filistin’i de oldukça yakından tanıyorum. Dolayısıyla böyle on günlük bir gezi yapınca iyice konuyla ilgilenmek, daha ayrıntılı olarak içine girmek zorunda kaldık.

Belgesel nereden çıktı, seyredemediğiniz belgesel, umarım filmi bir dahaki etkinliğimizde ulaştırabiliriz ve izleyebilirsiniz. Çok kısa 16 dakikalık bir belgesel.

Belgesel şuradan çıktı: Biz fotoğraf makinalarımız ve bir de kame-rayla oraya gittik. Ben kamera kullanmayı doğru dürüst bilmem, ama orada çekilmesi gereken çok fazla şey olduğunu görünce bunları çektik. Elimizde iki saatlik ham görüntü oluşmuştu. Ümit Kıvanç’a, belgeselci arkadaşımıza bunları gösterince, “Bu görüntüler çok ilginç, bundan bir belgesel yapalım,” dedi ve belgesel böyle ortaya çıktı. Yoksa ben belgesel çekme amacıyla gitmemiştim.

Belgeselin özeti, İsrail’in Filistin’deki hastaneleri, ambulansları nasıl vurduğunu göstermekti. Bunlarla ilgili biraz konuşuruz, sohbet ederiz, ama ben size herhangi bir hazırlıkla gelmediğim için ne anlatayım diye düşündüm aklıma şu geldi. İsrail-Filistin meselesini anlamanın çok zor olduğunu seneler içerisinde gördüm. Türkiye’deki ya da başka ülkelerdeki normal, politik duyarlılığı olanlar da dahil olmak üzere insanlar için, oraları görmemiş, oralarda yaşamamış insanlar için meselenin ne olduğunu anlamak aslında oldukça zordur. Çünkü, bu nasıl bir ülke, Filistin neresi, İsrail neresi, bu insanlar nerede yaşıyor, bu toprakların

neresi, nasıl işgal edilmiş, bunu anlamak için orayı görmek lazım. Bunun gerçekten anlaşılması zor bir konu olduğunu gördüm. O yüzden isterseniz, uzmanı olmadığım bir konu olduğundan bildiğim kadarıyla kısaca bu işin geçmişini, tarihini ve coğrafyasını bildiğim kadarıyla özetleyeyim. Böylelikle, belki bu konu niye çözülemiyor, bunu görme fırsatımız olur. Bu konu çözülebilir mi, Filistin sorunu çözülebilir mi? Böyle çok barış yanlısı, çok iyimser cümlelerin ötesinde gerçekten bu mümkün mü, bunu anlamak için bir fırsat olur.

Ben en sonra söyleyeceğimi en başta söyleyeyim; bugünkü dengeler içerisinde bu sorunun çözülmesi mümkün değildir. Çünkü, bu sorunun çözülmemesi gerekiyor. Bütün politikalar, İsrail'in politikaları, Amerika'nın politikaları Filistin sorununun çözülmemesi üzerine kurulu. Kendi istedikleri gibi çözülmesi üzerine bile değil, tamamen çözülmemesi üzerine kurulmuştur. Bunun nedenini de size çok kısa olarak basit bir harita üzerinden bile çok net olarak anlatacağımı düşünüyorum.

Bugün bizim İsrail dediğimiz ülke şöyle bir yer. Şematik olarak çizersem şurası Akdeniz kıyısı olsun, şurası Lübnan olsun, şu kesik çizdiğim yer Ürdün Nehri, şurası Ölü Deniz, şurası Kızıldeniz, şurası Mısır, şurası da Suriye. Yani Filistin ya da İsrail denilen ülke Akdeniz'le Ürdün Nehri arasında son derece dar sayılabilecek bir şeritte yer almaktadır. Şu kadarlık ülkenin aslında İsrail olan kısmı şu, yani gerçek İsrail şu kadardır.

Gazze şeridini çıkın, Golan Tepeleri'ni çıkın, Batı Şeria'yı da çıkın, bu koskoca ülkede, şu an işgal altındaki topraklar dahil olmak üzere İsrail artı Filistin olan bölgesi, gerçek anlamda İsrail, Akdenizle Batı Şeria arasında incecik bir sınır şeridi, kuzeyde Lübnan sınırı yakınlarındaki bazı yerler, şurada Galile denizi vardır. Aşağıda, hiçbir verimliliği olmayan Necef Çölü vardır. Şurası da Gazze şeridi, son derece dar, ben çok iyi çizmedim, ama gerçek bir harita üzerinde bunu net olarak görebilirsiniz bir kıyı şeridinden ibarettir.

İsrail'in yaptığı şey şu anda nedir? Batı Şeria'nın tamamını ve Golan Tepeleri'ni işgal altında tutarak büyük İsrail dedikleri yerin, aşağı yukarı tamamını kontrol altında tutmaktır.

Bu ülke nasıl kuruldu? Bu ülke biliyorsunuz 1948'de kuruldu. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Yahudi soykırımı nedeniyle ya da o gerekçeye Birleşmiş Milletlerin kararıyla kurulmuş bir ülke. Aslında ben İsrail'de yaşadığım zamanlarda da bu mantığın nasıl bir şey olduğunu hep çözmeye çalışmışımdır. Siz nasıl bulursunuz bilmiyorum, şu anda bu ülkede yaşayan 5.5-6 milyon Yahudi asıllı İsrailinin bu topraklarda yaşamaya dair hakları sizce nereden ileri geliyor? Biraz interaktif yapalım. Böyle bir hakları varsa eğer, bu hak nereden ileri geliyor olabilir? Tevrat'tan ileri geliyor.

Yahudilik tarihine göre, iyice geçmişe giderseniz Kudüs'teki ilk yerleşim M.Ö. 567 gibi, 500-600 yılları arasına denk gelir. Bu, öncesini boş verin, Mısır'dan çıkışını, sonuçta yaklaşık olarak M.Ö. 500, M.S. 70 yılları arasındaki 500-600 yıllık bir süreç içerisinde Yahudiler İsrail topraklarında ya da Filistin topraklarında yaşadılar ve burada iki büyük krallık kurdular. İki kez Kudüs'teki tapınakları yıkıldı; biri 567 yılında, bir tanesi M.S. 70 yılında olmak üzere ve her ikisinden sonra da buradan sürgün edildiler. Bu tarihin ayrıntılarını, acılarını, Yahudiliğin acıları olarak adlandırılan bu şeyleri bir yana bırakın. Bunlar önemli de olabilir, ama bu tarihsel olarak şu anlama geliyor: M.S. 70 yılından sonra, bundan 1930 yıl öncesine kadar bu topraklarda herhangi bir Yahudi devleti yok. Herhangi bir Yahudi toplumu bile bundan 100 sene öncesine kadar yok. Bu topraklarda bir İsrail devletinin varlık hakkının iddiası dinsel ve tarihsel bir iddiadır. Bu şuna benziyor: M.S. 70 yılında, 1. yüzyılda eğer Türkler Orta Asya'dan geldiyse, Türkler yok bile, düşünün; Türklerin Orta Asya'dan çıkışı var ise, o da M.S. 5. yüzyıl civarlarına denk gelir, o kadar eski bir olaydır.

İsrail Devleti bu kadar eski bir hak iddiasından yola çıkıyor. İsrail'in

ismi bile state of İsrail'dir, cumhuriyet değildir, İsrail devletidir. Çünkü bu da tarihsel bir isimdir. Yıkılan ikinci tapınak zamanındaki devletin ismi İsrail devleti olduğu için böyle bir isim konulmuştur. Yahudi soy-kırımından sonraki dönemde zaten yaklaşık elli yıldır siyonizmin, bu topraklara yerleşmesi gerektiği ve burada bir devlet kurulması gerektiği teorisini hayata geçirmenin bir yolu bulunmuştur. Ve İsrail 1948 yılında kurulmuştur, ama Yahudi yerleşimlerinin Filistin topraklarındaki varlığı 1870'lerden daha önceye dayanmaz. Gelip toprak satın alıp yerleşenler Osmanlı Devletinde, 1870'lerde başlamış, ondan sonra da İngiliz işgali sırasında da giderek artmış ve Arap Nüfusuyla Yahudi nüfusu arasında denge, eşitlik kurulmamış. Ancak 1930'lar, 40'lar civarında oradaki nüfusun arttığı, özellikle Nazilerden kaçan Yahudilerin de buraya yerleşmeye başlamasıyla artığı biliniyor. 1948'de böyle bir ülkenin kurulması kararı Birleşmiş Milletler tarafından verilince, İsrail Devletinin kurulduğu topraklar, şu size kırmızıyla çizdiğim alanların dışında kalan topraklardır. Buralar değil, burası Suriye, burası Ürdün'e ait, burası Mısır'a aittir. Ona rağmen bu topraklarda biliyorsunuz 1948'de Arap-İsrail savaşı çıkıyor. Bu karardan, İsrail Devletinin kurulmasından sonra İsrail bu savaşı kazanıyor. Bu savaşı kazanmasının ardından, aslında şu İsrail Devletinin kurulduğu topraklarda bile, size yanlış rakam vermeyeyim, ama sanıyorum Filistinli, daha çok Hayfa, Kudüs, Tel Aviv civarında yaşayan 1 500 000 Filistinli bu topraklardan sürülüyorlar. Nereye sürülüyorlar? Mülteci olan Filistinliler o zaman Ürdün toprağı olan Batı Şeria'ya ve o zaman Mısır toprağı olan Gazze'ye, bir de Ürdün'ün içlerine, bugün hâlâ Ürdün olan Ürdün'e sürülüyorlar, bir kısmı Lübnan'a gidiyor, bir kısmı Mısır'a gidiyor, bir kısmı da Batıya gidiyor.

Sürgünler şu anda nerede, bu mülteciler şu anda nerede yaşıyorlar? Bir kısmı Avrupa'da, Amerika'da, dünyanın çeşitli ülkelerinde diaspora olarak yaşıyor. Bir Filistin toplumu var, buralarda yaşıyorlar. Bir kısmı hâlâ Lübnan'da, Lübnan'daki mülteci kamplarında, bir kısmı hâlâ Ürdün'de yaşıyor, geri kalanı Batı Şeria, Gazze topraklarında, bugün

Filistin kabul edilen topraklarda, mülteci kamplarında yaşıyorlar.

Batı Şeria'yı ziyaret ettiğimde beni en çok şaşırtan şey, kendi ülkele-
rinde mülteci kamplarında yaşayan insanların varlığıydı. Üstelik de
Gazze'de yaşayan insanların yaklaşık 1,5 milyonu Gazze veya Refah
mülteci kamplarında yaşarlar. Bunun nasıl olduğunu sordum, "Bu nasıl
bir mantık? Kendi ülkenizde mülteci kampında yaşıyorsunuz," diye.
1948'de normalde köyleri, kentleri İsrail'de olan Filistinlilerin yaşadığı
mülteci kampları aslında.

Gördüklerimden, kendi yaşadıklarımın ve izlenimlerimden yola
çıkarak bir şey daha anlatabilirim; Mesela, Kudüs şurasıdır ve aslında Batı
Şeria'nın tam ortası sayılır, Filistin denilen bölgenin de tam ortası sayılır.
Batı Şeria'nın böyle fasulye şeklinde olmasının nedeni de Kudüs'ü
dışarıda bırakmak içindir. Şurası Kudüs olduğu için böyle çizilir, normalde
Batı Şeria şudur, Kudüs'ün de içinde olduğu bir yerdir, ama böyle
çizdim. Burada ilginç olan şey şu: Biz Kudüs'ten çıktık, Kudüs şurası,
Ramallah şurası, Beddenark, Beytülkalim, Cenin de şurası, Nablus burası
diyelim; aşağı yukarı böyle. Kudüs'ten yola çıktık, normalde Ramallah,
Nablus, Cenin 1,5 saattir. Bize şöyle dediler, "Sakın ha, o yoldan
gitmeyin, çünkü o kadar çok kontrol noktasından geçeceksiniz ki, akşam
kadar varamazsınız." O yüzden biz Kudüs-Tel Aviv yoluna girdik,
yani Batı Şeria'dan çıktık, sonra bütün bu yolu böyle dolaştık, şöyle
geldik, yukarıdan girdik ve Cenin'e geldik, Cenin mülteci kampını ziyaret
ettik. Ona rağmen şuradan itibaren Cenin'e gelmemiz herhalde üç saat
sürdü. Filmi seyredebilseydiniz görürdünüz, tanklar tarafından yolumuz
kesildi, kontrol noktalarından geçmekte zorluk çektik.

Bunu şunun için anlatıyorum. Çünkü Filistin toprakları tamamen,
eğer bu Batı Şeria ise şu şekildedir. Bu ne? Bunlar Filistin yerleşimleridir.
Diyelim ki, şu bir kent, şu bir köy, şu bir kasaba, bu kırmızı yerler ise
Filistin, Osmanlılaşmasına göre, biraz atlayarak gidiyorum, yanlış bir
şey söylersem düzeltebilirsiniz, ama 1993 Oslo Anlaşması'nda Filistin

özerk yönetimi kurulduğu zaman Filistin toprakları tanındı, ama Filistin toprakları öyle garip tanındı ki, şu size çizdiğim kırmızıyla işaretlenen yerleşim yerleri Filistin, araları İsrail; bu ne demek? Hesapta araları da İsrail değil, ama bu şu demek: “Şuralar Filistin yönetiminin kontrolünde, ama aralar İsrail Devleti’nin kontrolünde, şu kentten şu kente gitmek için en az beş tane İsrail kontrol noktasından geçeceksiniz.

Bu bir ülke değil, böyle bir ülke olmaz. Gazze ile Batı Şeria arası zaten tamamen kopuk, peki böyle bir mantık neden var? Neden sadece yaşadıkları köyler, kasabalar, kentler, onların da hepsi değil, bir kısmı tam Filistin kontrolündedir, bir kısmı yarı Filistin kontrolündedir, aralarında A grubu, B grubu diye bir hiyerarşi vardır, ama neyse ondan vazgeçelim, neden bu aralar tamamen İsrail kontrolündedir? Bütün yollar, bütün geçiş noktaları tamamen İsrail’in denetimi altında ve tamamen işgal altındadır.

Bunun çok basit birkaç nedeni var. Bir tanesi çok ekolojik bir nedendir. İsrail’in mevcut su kaynaklarının büyük bir çoğunluğu Batı Şeria’dadır. İsrail topraklarının güneyi çöl, Ölü Deniz civarı çöl, sadece kuzey Lübnan sınırı, Galile Denizi’nin civarında ve Ürdün Nehri’nin kaynak kaldığı yerlerde sulak alanlar vardır. Asıl yeraltı su kaynaklarının büyük bir kısmı Batı Şeria’dadır. Birinci neden budur. Batı Şeria’daki bir Filistinlinin artezyen kuyusu vurması yasaktır, normal kuyu vurabilir, ama derin su kaynakları kullanamaz. Yanlış bilmiyorsam Batı Şeria’daki su kaynaklarının yüzde 60-70 kadarı İsraililere matuftur ve İsrail tarafından kullanılır.

İkinci neden, işgal altındaki topraklardaki yerleşimlerin güvenliğini sağlamaktır. Yerleşim ne demek? Eğer şu İsrail’le Filistin arasındaki sınır çizgisiyse, bu sınır çizgisinin çevresinde şöyle bir alanda her taraf İsrail yerleşim yerleriyle doludur. Ben o rakamı hatırlamıyorum, ama yanlış bilmiyorsam 600 000 ile 700 000 arasında bir rakamdı. İnsan aslında Filistin topraklarında yaşıyor. Eğer gerçek anlamda, barış yanlılarının

söylediği gibi İsrail Batı Şeria'dan tamamen çekilirse ve yerleşimleri bırakırsa ve orası Filistin Devleti olursa bu sefer 1 000 000'a yakın İsraili Filistin'de mülteci olarak yaşamak durumunda kalır. Ya bütün yerleşimlerinle beraber geri çekileceksiniz, bütün yerleşimlerinizi bırakacaksınız, terk edeceksiniz, Gazze'de yaptıkları gibi -ama Gazze'de çok az yerleşim yeri olduğu için bunu yapabildiler- ya da buradan çıkmayacaksınız.

Ben gittiğim zaman -en son 2003'te gittim- henüz duvar yoktu, şimdi bir de duvar var. Bu sınırlar duvarla çevrilmiş ve Yahudi yerleşimleri de o duvarların dışında bırakılmış durumdadır. Bu ne anlama geliyor-du? Kendi baktığım noktaya geri dönersem biz Ramallah'taki Filistin Kızılay'ının merkezinde en az 10-15 civarında tamamen vurulmuş, kullanılmaz hale gelmiş ambulansın fotoğrafını ve filmini çektik. Çünkü kontrol noktalarına yaklaşan, hasta taşıyan ambulanslar hızlı geldikleri zaman ya da çeşitli nedenlerle oradaki, kontrol noktasındaki askerler tarafından roketlerle ya da çeşitli silahlarla bomba taşıyor olabilirler gerekçesiyle vuruluyorlar. Ben o zamanlar ambulansları da vururlar diye bir yazı yazmıştım. Çok sayıda ambulansın vurulduğu, pek çok sağlık çalışanının, doktorun ve hemşirenin o dönemde öldüğü biliniyordu, herhalde hâlâ devam ediyor.

Bize Filistin'de anlatılan pek çok öykü, pek çok kadının kontrol noktalarında doğum yaptığı ya da doğum yapmak için hastaneye gitmesi gereken bir kişinin gidemeyip, geri gönderildiği, evde doğum yapmak zorunda kaldığıydı. Bu neden oluyor? Siz şu köyde yaşıyorsunuz, şurası şehir, burada bir şey yok, doğum yapmak için hastaneye gideceksiniz ya da kalp krizi geçiriyorsunuz, hastaneye gitmeniz lazım, anlattığım gibi köy Filistin, şehir Filistin, ama arası İsrail olduğu için siz buradan buraya giderken en az birkaç tane kontrol noktasından geçmek zorunda kalıyorsunuz. Bizim geçtiğimiz kontrol noktalarından bir tanesinde mesela biz durduk, bir sürü araç bekliyor, bayağı bir zaman geçti, bir tane kırmızı ışık var. Biz araçta bizi taşıyan kişiye sorduk daha ne kadar

kontrol noktasında bekleriz, kırmızı yanıyor duracağız, yeşil yanınca geçeceğiz dedi. Peki, yeşil ne zaman yanar? Beş dakika sonra da yanabilir, beş saat sonra da yanabilir, yarın da yanabilir, ne zaman yanacağı belli olmaz dedi. O sırada birtakım iş makinaları geçiyordu, bekletiliyordu ya da her türlü ambulans sonuna kadar arandığı için -bu cümleyi İsrail'deki barış yanlısı hekimlerin kurduğu, İnsan Hakları İçin Hekimler Örgütü'nden birisi söylemişti- Filistinlilerin önceden planlamadan kalp krizi geçirme hakları yok demişti. Çünkü, buradan hastaneye gidebilmek için; mesela hastalandınız, ambulansa oturuyorsunuz, kontrol noktasına gidiyorsunuz, önceden izin aldınız mı diye soruyorlar. Almadıysanız bekletiyorlar ve bu nedenle ben abartıyormuşum gibi görünüyor, ama kesinlikle en azından benim gördüğüm dönemde, 2003'te bu nedenle ölen, kontrol noktalarında doğum yapan fazla sayıda insan vardı. Mesela, Filistin'de sağlık hizmetleri beklenenin çok üzerinde iyidir, Arap ülkeleri arasında eğitim ve sağlık hizmetleri en iyi durumda olan ülkelerden biridir. Bunda İsrail işgali sırasındaki bazı halk sağlığı hizmetlilerinin oraya götürülmesinin de etkisi vardır. Mesela, İntifada öncesindeki, aşılama oranları yüzde 100'e yakınken, biz oradayken yüzde 20'ye düşmüştü. Çünkü sağlık ekipleri işgal nedeniyle aşı için köylere gidemiyorlardı.

Sonuçta, benim oradaki izlenimim, böyle bir durumda, topraklarınızın tamamı, yollarınız, tarlalarınız, aralardaki her şey işgal altındayken siz bırakın Gazze'den Batı Şeria'ya gidip gelmeyi, Batı Şeria'nın içinde bile dolaşamıyorken ya da Gazze'nin içinde bile doğru düzgün dolaşamıyorken ki, Gazze'nin şurası Akdeniz'dir, burada denize çıkmazsınız, balıkçılar dahi çıkamaz. Çünkü şurada İsrail gemileri bekler. Şuradaki Mısır sınırı, ben oradayken kapalıydı, şu aralar açıp açıp kapıyorlar, ama buradaki sınır tamamen İsrail'in kontrolündedir.

Batı Şeria hesapta bir Filistin devleti, ama Ürdün'le sınırı yok, çünkü Ürdün'le olan sınırları aslında İsrail sınırlarıdır. Böyle bir ülkede yaşamak ve böyle bir ülkede herhangi bir şey yapmak, herhangi bir gelecek

tasarlamak mümkün değildir. O kadar mümkün değil ki, ben Filistin’de yaşayan herhangi bir insanın barışı nasıl hayal edebileceğini bile, ne orada olduğum, İsrail’de yaşadığım dönemde, ne de sonraki dönemlerde bilemedim.

Son olarak İsraille ilgili bir şey söyleyeyim, çok İsrail karşıtı gibi konuşuyorum, kesinlikle öyle anti semitist yanım yoktur, ama gerçekten İsrail devleti, üstelik Türkiye’de yaşıyoruz, Türkiye hiç süten çıkmış ak kaşık değildir, ama Türkiye’de yaşayan, Türkiye’de doğmuş, büyümüş bana bile dehşet verici düzeyde militarist gelmiş bir ülkedir. Çünkü İsrail’de erkek kadın herkes askere gider. Erkekler üç yıl, kadınlar bir buçuk yıl askerlik yaparlar. Herkes on sekiz yaşında askere gider, askerliğin tecili diye bir şey söz konusu değildir, üniversiteye gitmeden önce askere gitmek zorundasınızdır, liseyi bitirir bitirmez, on sekiz yaşında askere alınırsınız. Erkekler üç yıl askerlik yapar ve üç yıl bittikten sonra her yıl yılda bir ay askerlik yaparlar. İsrail’de yaşayan her yurttaş aslında askerdir. Sadece bazı istisnalar var, aşırı Ortodoks Yahudilerin bir kısmı muaf tutuluyor, onların kızları askere gitmiyor, erkekleri de geri hizmette çalıştırılıyor. Muaf oldukları durumlar var, ama genel anlamda toplumu söylerseniz herkes askerdir, sokaklar asker kaynar, bu gayet doğal bir şeydir. Bizdeki gibi bir asker disiplini göremezsiniz, kızlar, erkekler uzun namlulu silahlarıyla sürekli sokaklardadırlar. Otobüslere beraber binersiniz, şehirlerarası otobüste defalarca 20-30 askerle beraber seyahat ettiğimi bilirim, silahlar sürekli dibinizdedir ve buna alışsınız. Okulun kantinine silahlı öğrenciler ya da askerler gelmiştir, beraber yemek yersiniz. İsrail militarizmin, şiddetin, savaşın, toplumun bu kadar içine sinmiş olduğu bir ülkedir.

Gazetelerde bu son Lübnan savaşında çocukların füzelerin üzerine mesaj yazdığı fotoğrafları görenleriniz vardır. Ben o fotoğrafı gördüğümde dehşet içinde kaldım. Açıkçası İsrail’den bile bu kadarını beklemiyordum. Ama sonradan biraz düşününce İsrail gibi militarist bir ülke için gayet doğal görünüyor. Çünkü on yaşındaki çocuk da aslında bu

toplumun, bu militarizmin bir parçası olarak büyüyor. Bu eğitimi alıyor. Dolayısıyla orada sorunların savaşa, şiddetle çözümü meşru görülen bir şey, bunu çok uzun konuşmak lazım, tarihsel kültürel bir sürü ilginç arka planı var. Mesela, Hologostum Yahudi soykırımında Yahudilerin direnmemiş olması, bunun arka planında çok önemlidir. Koskoca soykırım döneminde sadece Varşova gettosu direnişi vardır, onun dışında aşağı yukarı hiçbir direniş yoktur. Bu İsrail Devletinin kuruluşunda bir tür yara gibidir. Buna karşı çıkanlar, o Varşova gettosu direnişini ulusal kurtuluş günü ilan edip bunun -oradaki sol Siyonizm- üzerinden bir devlet kurmuştur. Sonuçta ben Filistinlinin ne yaptığına hiç değinmiyorum, oradaki barış yanlıları çok mu güçlü? Hayır, ama sonuçta İsrail tarafı güçlü olan taraf ve orada gerçek anlamda bir barış yanlısı olanların, sorunları şiddetsiz çözmekten bahsedenerin sayısı son derece azdır. Tabii var, Guş Şalom gibi, barış bloğu gibi, İnsan Hakları İçin Hekimler Örgütü gibi insanlar var. Bunlar sürekli sokaklara çıkıyorlar, direniyorlardı, ama bunların sayısı ve gücü yüzde 1-2'nin üzerinde değildir.

Hazırlıksız ve dağınık bir şekilde izlenimlerimle işin tarihini ve coğrafyasını biraz harmanlayarak bir şeyler söylemeye çalıştım. Son olarak isterseniz 48'den sonrasını toparlayayım.

1948'de devlet kuruluyor. Savaştan İsrail tarafı galip çıkıyor. 1967'de Arap tarafının ve Filistinlilerin sürekli bu toprakları geri almaya yönelik, tacizleri, saldırıları, direnişleri üzerine İsrail saldırıya geçiyor ve altı gün savaşları sonunda, altı gün içerisinde şu gördüğünüz toprakların tamamını Batı Şeria, Gazze ve Golan Tepelerinin tamamı işgal ediliyor.

Golan tepelerinin işgalinin tek nedeni stratejiktir. Ben Golan'a çıktım, Golan tepelerinin en üstünden Suriye'ye baktım. Hakikaten Suriye ayağınızın altındadır. İsrail'in Golan tepelerini vermesi stratejik olarak mümkün değildir. Golan Suriye'ye geçerse İsrail Suriye'nin ayağının altında olur. Buraları işgal eder. 1973'te Suriye ve Mısır birleşerek Golan tepelerini geri almak için saldırıya geçerler, ama o savaşı yine İsrail kaza-

nır. 1982'de bu sefer Lübnan'daki Filistin mülteci kamplarından direnişin devam etmesi üzerine İsrail Lübnan'ı işgal eder. 2000'de çekildi. Lübnan'ı 18 sene işgal altında tuttu. 1987'de birinci intifada başladı, 2000 yılında da biliyorsunuz ikinci intifada başladı. İntifadanın ne olduğunu biliyorsunuz; Filistin'in taşı, sopalı direnişi, isyanıdır.

Ben ilk İsrail'e gidişimde, -üniversite için gittiğimde- ikinci intifada başladıktan hemen bir ay sonra filandı. O dönemdeki intihar saldırılarının çok yakın tanığı oldum. Kudüs'te de çok bulundum, yani eski Kudüs'te Müslüman mahallesinde filan çok bulundum.

Sonuçta bugün iş çok başka bir aşamaya girmiş durumda. Politik analiz yapmaya kalkarsak olay, kültürel, siyasi, tarihi olarak karmaşık. Bölgenin güçleri arasındaki dengeler o kadar karmaşık ki, bu olayın Amerika ve diğer ülkelerin çıkarlarından ayrı düşünülmesi zaten mümkün değil. Ama onun ötesinde ben size farklı bir şey anlatmaya çalıştım. Olayın tarihsel geri planı çok karışık, İsrail toplumunun neredeyse tamamı Tevrat'tan ve tarihten, 2000 yıl öncesinden gelen nedenlerle bu toprakların kendilerine ait olduğuna inanmış durumdalar. Ve tamamı da bu topraklardan her an atılabiliriz korkusu içerisinde yaşıyorlar. O yüzden de şiddeti ve militarizmi bu kadar benimsiyorlar. Amerika olmasa bile, sırf İsrail'deki bu ruh hali, bu anlayış, bu kültür bile bu sorunu büyük ölçüde çözümsüz kılacaktır. Bir de karşı taraf, yani Filistinliler, 50 senedir, hatta 60 senedir ciddi bir işgal ve baskı altında mülteci durumda yaşarken ve şu an yaşayan bütün kuşaklar işgalin altında doğmuşken, bunun onlar tarafından da barışçıl bir şekilde çözülmeye kalkılması ya da artık biz direnmeyelim denilmesi mümkün görünmüyor. Dolayısıyla durum pek iç açıcı değildir.

Benim anlatabileceklerim bu kadar, çok uzun konuşabilirim, ama çok basit bir şekilde izlenimlerimle tarihsel durumu bu şekilde özetleyebilirim. Eğer sorunuz ya da katkınız varsa devam edebiliriz.

ŞULE (Öğrenci)- 1870'de Yahudilerin topraklara yerleşmesini kimler

destekledi?

ÜMİT ŞAHİN- O dönem Avrupa'da Siyonizmin ilk kuruluş dönemleridir. Siyonizm ne demek? Siyonizm, Yahudilerin İsrail topraklarına dönüş hakkının savunulmasıdır. Siyon Kudüs demek, Siyonizm de aslında Kudüsçülüktür, Kudüs'e dönme hakkının savunulmasıdır. Bunu destekleyenlere, 19. yüzyılın sonlarında Avrupa ekonomisinin büyük bir kısmı Yahudi bankerlerin denetimi altında, onların desteğiyle Teoder Hertsen diye bir kişinin liderliğinde ortaya çıkmış bir şeydir. İbranice'nin tekrar canlandırılması da Hertsen'in işidir. Aynı bizim Ziya Gökalp filan gibi bir kişi. Aslında biliyorsunuz İbranice diye bir dil yok. İbranice Tevrat'ın dilidir. Yahudiler, Avrupa'daki İdiş Yahudiler İgidiş Aşkanazi Yahudiler İgidiş dili konuşur, İspanya, Kuzey Afrika'da yaşayan Sefarat Yahudileri de bozuk bir İspanyolca olan Latino denilen bir İspanyolca konuşur. İbranice sadece aynı Hıristiyanların Latincesi gibi dini bir dildir. O zaman milliyetçilik, ulusu biraraya getirmek, milleti oluşturmak, bütün bunları sağlamak için tabii dil birliği sağlamak gerekiyor. Bu dil birliği için İbranice yeniden icat ediliyor ve bir yazı diline, sonra da konuşma diline dönüştürülüyor. Mesela, bugün İsrail'de yaşayan insanların çok büyük bir kısmı için İbranice ikinci dildir. Çoğunun birinci dili ya İgidiştir ya Sefarattır ya İngilizcedir ya Fransızca'dır. Sadece yeni kuşakların, gençlerin birinci dili İbranicedir.

Sonuçta o zamanlar böyle bir akım doğuyor. Ülke olarak kim destekliyor derseniz, 1914'te Belfor Deklarasyonu diye bir deklarasyon var. Bu, ilk defa Batılı ülkeler tarafından Yahudilerin Filistin'e geri dönüş hakkını savunan bir deklarasyondur. Bunu yayınlayan İngilizlerdir. Eğer arkada kim var diyorsanız İngilizlerdir.

ŞULE- Bir sorum daha olacak. Çözumsuzlük çok açık dediniz, bu durum içinde bulunduğumuz ve gördüğümüz gibi çok zor çözülecek dediniz, ama çözumsuzlüğün de devam etmesi gerektiğini söylediniz.

ÜMİT ŞAHİN- Bence değil, İsrail'e göre verdim örneği.

ŞULE- Onların amacı bu çözümsüzlüğün devam etmesi, değil mi? Tamam, teşekkür ederim.

ÜMİT ŞAHİN- İsrail'in amacı bu çözümsüzlüğün devam etmesidir. Çünkü, işgal ilhaka dönüşüyor. Yapmaya çalıştıkları şey çok açık, bu zaten Şaron'un açık politikasıdır. 1967'de bu toprakları işgal ettiler, bugün bakın; Olmert 700 kişilik yeni bir Yahudi yerleşimi açılmasına karar verdi. Kesinlikle geriye adım atmıyorlar, ileriye doğru gidiyorlar. Bu topraklarda daha fazla yerleşim yeri açacaklar, yapabildikleri kadar etnik temizlik yapacaklar, çok fazla yapamıyorlar, elleri bağlı, ama yapabildikleri kadar etnik temizlik yapacaklar. Ben size işin dini kısmını söyleyeyim; işin ekonomik, siyasi boyutları daha önemli, ama dini olarak büyük İsrail denilen bu toprakların tamamının İsrail'deki pek çok yerde milliyetçi ve dinci Yahudilerin dükkânlarında bile haritanın tamamı tek renk olarak gösterilir, Batı Şeria'sı, Gazze'si yoktur, tek renk İsrail, büyük İsrail'dir. O büyük İsrail'e ulaşana kadar zaman kazanacaklar, yeni kuşakların gelmesini bekleyecekler ve tamamen ilhaka dönüştürecekler. Yapmak istedikleri tek şey budur. Şu anda Gazze'de geri çekiliyormuş gibi yapıyorlar. Bence bunun temel nedeni Gazze'nin stratejik olarak hiçbir önemi olmaması ve doğal kaynaklar olarak da çok fena bir yer değildir, ama çok da önemli değildir. Batı Şeria ile karşılaştırılmayacak kadar küçük ve önemsiz bir alandır. O yüzden Gazze'yi stratejik olarak bırakabilirler belki de, ama Batı Şeria'yı asla bırakmazlar.

MÜNEVVER AYTİMUR- Çıkar savaşlarını bir kenara bırakıyorum, hem Filistin'de hem İsrail'de yaşadığınızı söylediniz. Çok insani bir şey sormak istiyorum ve ben bunu hep merak ediyorum. Oradaki insanlarla görüştüğümüzde İkinci Dünya Savaşında bir soykırım yaşamış bir toplum olarak böyle bir zulüm yapmanın acısını içinde yaşayan insanlar var mı? Çok militarist, çok asker yapılı dediniz, bunu İsraililer içinde sorgulayan var mı? Bize yapılan çok ayıptı, ama bizim yaptığımız da çok ayıp diyenlerle karşılaştınız mı, yoksa hepsi böyle kumanda edilmiş insanlar gibi hep düşmanca mı?

ÜMİT ŞAHİN- Böyle insanlarla karşılaştınız mı dersenez, tabii ki karşılaştım, tabii böyle insanlar var, çok var, ama ne kadar çok? Sayı veremem, ama toplumun büyük çoğunluğunu oluşturmuyorlar. Toplumun büyük çoğunluğu, sağcısı, solcusu böyle düşünmüyor, böyle bir vicdan muhasebesi yapmıyorlar. İdeolojinin oluşturulması biliyorsunuz çok karmaşık bir şeydir. İsrail'in bu ideolojisinin oluşturulmasında çok farklı araçlar kullanılıyor. Mesela, en meşhurlarından bir tanesi Nazi dönemindeki Kudüs müftüsünün Nazilerin yaptığı Yahudi soykırımına destek verdiğiidir. Bu bir hikâye midir, doğru mudur bilmiyorum, büyük ihtimalle, ama doğru bu çok fazla kullanılan bir şeydir. Aslında Araplar, yenilmek istenilen şu Araplar Nazilerle işbirliği yaptılar. Dolayısıyla onlar da Yahudi soykırımının suçlularındandır gibi bir mantık kuruluyor. Dolayısıyla Yahudi soykırımı İsrail'de çok büyük bir olaydır ve beni en rahatsız eden şeylerden biri, mesela, hepimiz Yahudi soykırımıyla ilgili bir sürü film seyrettik, bir sürü kitap okuduk, bu konudan son derece rahatsızızdır. Nazilerin yaptığıından hepimiz nefret ederiz, ama ben İsrail'de yaşadığım süre içerisinde İsrail devletinin -halkın değil- bu Yahudi soykırımını o kadar bilinçli bir şekilde kullandığını gördüm ki, Holokos müzeleriyle, yaptıkları anma günleriyle, vesairelerle tamamen Filistinlilere yaptıklarının meşrulaştırılması için alenen gördüm. Hatta, Norman Filkeinstein'in kitabı vardır "Soykırım Endüstrisi" diye. Bunu nasıl bir sanayiye dönüştürdüğüdür ana konusu ve onu anlatır. O yüzden genel çoğunluk için, devlet ideolojisi tarafından hakikaten beyni yıkanmış ya da o şekilde düşünmeye alıştırılmış genel çoğunluk için böyle bir vicdan muhasebesi yok. Çünkü soldakiler de, orada solcu gözükən İşçi Partisi, İşçi Partisine oy verenler de, Likut'a oy verenler de eşit düzeyde Siyonisttir ve bu toprakların kendi hakları olduğuna inanırlar.

ORHAN ATILLA- Ben sizin anlattıklarınızdan anladığım şeyi dile getireceğim. Sürekli olarak İsrail devletinden bahsettiniz. Aslında halkından değil de devletinden bahsettiniz. Biraz Türkiye'yele benzerlik

kuruyorum, çevrenizdeki ülkelerle sürekli kavgalısınız, kavga çıkartıyorsunuz ve daha sonra kendi halkınıza da düşmanlarla sarılı olduğunuzu söylüyorsunuz ve birlik oluşturunuz.

Ben başka bir şeye geçeceğim. Devlet olgusundan bahsettiniz, aslında Ortadoğu'daki çıkmazlardan biri devlet olgusu değildir. Arap ülkeleri için konuşalım; Arap halkı sayısını bilmiyorum, ama onlarca devlete bölünmüş durumdadır. Her devleti bir ayrıcalıklı zümre yönetiyor. Ortadoğu'nun şu anki kan çanağından halklar bahçesine dönebilmesine yönelik olarak, sizin oradaki izleniminiz nedir? Ya da öyle bir umudu içimizde taşıyabilir miyiz? Kan çanağından halkların demokratik federasyonuna geçiş ya da ona benzer politika üreten kurumlar, kuruluşlar var mıdır?

ÜMİT ŞAHİN- Ortadoğu'nun bütünü için mi söylüyorsunuz?

ORHAN ATILLA- Özelinde tabii ki, olayın en vahimce yaşandığı yer İsrail'le Filistin.

ÜMİT ŞAHİN- Size bir hikâye anlatayım; Gazze'de çok ünlü ve çok zeki bir insan hakları aktivistiyle görüşmüştüm. Sürekli bu barış görüşmeleri sırasında ya da Avrupalılarla, Amerikalılarla gidip gelerek konuşmalar yapan, uğraşan bir avukattı galiba. Şu anda adını hatırlamıyorum, onunla bir iki saatlik bir sohbetimiz olmuştu. Bize şöyle bir hikâye anlattı: Zamanında daha bu işler bu kadar sarpa sarmamışken 80-90'lı yılların ortalarında bir grup Amerikalı, Avrupalı, İsraili Gazze'yle Batı Şeria arasında nasıl bir iletişim olur konusunda bir toplantı yapmışlar, bu da katılmış. Diyor ki, mesela Avrupalı birisi sözü alıyor Gazze'den Batı Şeria'da en altta neresi varsa oraya bir karayolu tüneli yapalım diyor. Amerikalı diyor ki, yok öyle yapmayalım küçük uçaklar kaldıralım, buradan Gazze'den kalsın, on dakika sonra Batı Şeria'ya inen küçük, hızlı ve ucuz uçak inişimiz olsun. Öbürü diyor ki, yok biz karayolu, otoyolu yapalım, ama iki tarafına duvarlar yapalım, Gazze'den Batı Şeria'ya arabayla geçilebilsin. Bu toplantı barışla ilgili bir

toplantı, ortada o zaman İsrail-Filistin barışı var. Siz barış zamanı projeleri mi, savaş zamanı projeleri mi yapıyorsunuz, siz yine bu toprakları, İsrail ve Filistin toprakları tamamen ayıran bir şey yapıyorsunuz. Sabah Gazze'de uyanırım, öğlen Kudüs'e giderim, işlerimi hallederim, akşamüzeri Hayfa'ya gider bir yemek yerim, balık yerim, ondan sonra Gazze'ye geri dönerim. O arada arabama atlar gider gelirim. Eğer benim projemi soruyorsanız, benim projem bu diyor.

Gerçekten bana da sorarsanız eğer hayali ya da realist bir barış umudu projesi soruyorsanız, bunun tek yolu İsrail-Filistin konfederasyonudur. Kesinlikle bu sınırların ortadan kalkacağı, İsrail'in, Filistin'in birlikte kuracakları bir devlet. İki devletli çözüm denilen şey İsrail tarafından zaten hiçbir zaman kabul edilmemiştir. İki devletli çözümün geldiği nokta budur. Diğer, İsraille Filistin'in birlikte yaşayacağı, bir İsrail-Filistin konfederasyonu olabilir mi, şu anda ütopya gibi görünüyor. Ama bu topraklarda topu topu 5,5 milyon İsraili, 4-4,5 milyon Filistinli var, neredeyse eşit nüfusları var.

Bu insanların bu toprakları kullanmaktan başka hiçbir yolu yok. Radikal Filistinli örgütlerin ya da İslamcıların söyledikleri gibi Yahudileri buradan atalım denilemeyecekse eğer, bence denilemez. Çünkü sonuçta ne olursa olsun, elli yıldır bile olsa orada bir ülke kurmuş durumdadır ve elli yıldır bir ülke kuran halkı topraklarından söküp atmazsınız. Şu anda orada doğan milyonlarca insan var. Dolayısıyla bunu çözümenin tek yolu İsrailin ayrı, Filistinin ayrı devlet olması değil, birlikte bir devletlerinin olmasıdır. Bu da mümkün müdür bilemiyorum.

Onun dışında Araplardan dolayı bir şey gelecek mi diyorsanız, Arap ülkeleri kendi içlerinde tamamen demokratik bir şekilde yönetildikleri sürece herhalde Arap yönetimleri, halkı değil, Filistinlilerden en çok nefret edenlerdir; çünkü tamamıyla başlarına bela olarak görüyorlar. Doğru dürüst kınayamıyorlar bile İsrail'i, ama onlardan herhangi bir çözüm beklemek de mümkün değildir.

FATMA PERÇİN- Orada yaşayan Filistinlilerin yaşantısını çok merak ediyorum. Sürekli baskı altındalar; yani bu baskı altında ne üretirler, ne yaparlar, hayatlarını nasıl devam ettirirler, eğitimleri nasıldır? Geleceklerini nasıl kuruyorlar, nereden para kazanıyorlar, ne üretiyorlar, ne yapıyorlar? Dünyaya bir şey satıyorlar mı? Yani bildiğimiz kadarıyla bir şey yok, ama şu şartlarda bu baskıyla, bu anormal şartlarda sağlık açısından çok normal olmamaları gerekir. Biz şurada bir deprem atlattık ve epeyce travma geçirdik, herkesten yardım almak zorunda kaldık. Bunlar 60-70 yıldır o şartların içinde yaşıyorlar. Her zaman silah sesleri, ambulans sesleri, sirenler, kontrol noktaları, baskı, sürekli kepenkler inik, dükkânlar kapalı. Bu görüntüleri televizyonda gördüğümüz zaman içimiz sızlıyor yani. Bunları merak ediyorum.

ÜMİT ŞAHİN- Çok haklısınız, şu ay Gazze'de durum iyice kötüymüş. Gazetelerden okuduğum kadarıyla tam bir ambargo durumunda, hiçbir mal giriş çıkışı bile yok. İsrail'in Filistin'i tekrar işgali 2001'de başladı. 94'le 2001 arasında Filistin özerk yönetimi nedeniyle işgal yoktu, kuşatma vardı, ama işgal yoktu. 2001'de tekrar işgal başladı, ondan sonra iş iyice çığrından çıktı. Şu anda istedikleri an giriyorlar, çıkıyorlar. O zamana kadar İsrail'le yaptıkları ticaret büyük ölçüde mal girişi çıkışı şeklindeydi. Bir de Filistinliler İsrail'e gidip çalışıyorlardı, çalışıp geri gidiyorlardı. Fabrikalarda, tarlalarda çalışıyorlardı. Şimdi duvar örüldü, duvar nedeniyle ve bu işgalin iyice artması nedeniyle, intihar saldırılarını önlemek için Filistinliler İsrail'e çalışmak için gidemiyorlar. O anlamda gettoya sıkıştırılmış durumdadalar. Demin anlattığım gibi sınır komşuları da yok. Gazze'yle Mısır arasındaki Repah sınırı subap gibi açılıp kapanıyor. Belki oradan az bir ticaret Mısır'la olabiliyordur, ama Ürdün'le bir ticaret yapma şansları yok. Dolayısıyla Batı Şeria'da kendilerine yetecek kadar bir tarım yapabiliyorlar. Ama bir ekonomik faaliyet yürütecek kadar ciddi bir şeyin dönmesi mümkün değil. Filistin yönetimine özellikle Avrupa Birliği'nden gelen dış destek, dış yardım vardı. O da Hamas'ın seçimleri kazanmasından sonra biliyorsunuz azaltıldı, onu

bayağı bir düşürdüler. Bir anlamda siz Hamas'ı seçerseniz size ambargo koyarız demiş oldular. Ambargo olmasa bile büyük ölçüde yardımı düşürdüler. O da azalınca ekonomi gerçekten nasıl dönüyordu, hiçbir fikrim yok. Çünkü sanayi üretimi yok, fabrikası yok, sadece tarım ve ticaret var. Bir de dediğim gibi İsrail'e gidip orada çalışıp para kazanma gibi bir şey vardı.

Eğitimle ilgili okulları var, ama üniversiteleri yok. Üniversite bir tane, Kudüs'te bir üniversite var, ama orası da aslında Filistin sayılmaz. Doğu Kudüs Filistinlilerin yaşadığı İsrail toprağı, orada bir üniversite var, onun dışında üniversite yok. Hekimlerinin tamamı yurt dışında eğitim görüyordu. Türkiye'de eğitim görmüş çok sayıda arkadaşımız vardı. Orada Türkçe bilen, Türkiye'de eğitim görmüş çok doktor gördük. Tamamen yurtdışına gidip yurtdışında eğitim görüp geri geliyorlar. Şu anda çok ciddi bir baskı altındalar, duvardan ve Gazze'deki son olaylardan sonra, şimdi iyice çığırından çıkmış olsa gerek. Benim geçenlerde okuduğum bir şey, işsizlik yüzde 80 diyordu, doğrudur. Çünkü İsrail'e gidip işçi olarak çalışamıyorsanız ya tarlanız varsa az bir şey tarlada çalışabilirsiniz ya da devlet hizmetinde çalışabilirsiniz. Devlet hizmetinde memur olarak çalışabilirsiniz ya da güvenlikte çalışabilirsiniz, onun dışında bir iş imkânı yok.

İntihar saldırıları konusunda, hiç kimse intihar saldırısını haklı bulmaz. Ama benim asıl sorduğum soru şuydu, bir insan nasıl intihar saldırısı yapar, bir insan bir yere bomba atabilir, ama kendini nasıl bomba yapar, bu psikoloji nasıl bir psikoloji, bunu hiçbir zaman anlayamamıştım. Cenin operasyonundan bir sene sonra İsrail Cenin'e gittik. Cenin'de en büyük operasyonu 2002 Nisan'ında yaptı. Batı Şeria'daki Cenin mülteci kampına girdi ve kampın yarısını dümdüz etti ve çıktı. Biz o dümdüz edilen yerleri 2003 Ocağında gezdik. Oradaki sağlık müdürü bizi gezdirdi. Bir şey anlattı; bir adamı gösterdi, şu evde adamın bir oğlu operasyon sırasında öldü, iki oğlu vardı, diğeri üç ay sonra intihar saldırısı yaptı. İntihar saldırıları, hiçbir geleceğiniz yoksa, hiçbir

yaşama imkânınız yoksa ve bütün hayatınız işgal altındaysa... İşgalin ne olduğunu görmek -Allah hiç kimseye göstermesin- çok başka bir şey.

FATMA PERÇİN- Canlı bomba olmak işe yarar bir şey oluyor.

ÜMİT ŞAHİN- Bu kadar ağır travmatik bir durum, o yüzden bizim bunu çözebileceğimizi, anlayabileceğimizi sanmıyorum.

Çok teşekkür ederim.

ORHAN ATILLA- Onunla ilgili ben de okuduğum bir şeyi anlatayım. "Kudüs Güncesi" diye yaşanan olaylarla ilgili bir kitap okumuştum. Bir evden İsrail hedeflerine yönelik bir saldırı olduğunda, İsrail o evi yerle bir ediyor. Sizin bahsettiğiniz olay biraz da buna dayalı oluyor. Yani siz on kişilik bir ailenin bir ferdi olabilirsiniz. Eğer o aileden çıkıp bir eylem gerçekleştirirseniz, sizin eviniz komple yıkılıyor, yok ediliyor.

Daha sonraki etkinliklerde buluşmak üzere hepinize teşekkür ediyoruz.

“SERBEST SÖYLEŞİ”

MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI

İSTANBUL ŞUBESİ KADIKÖY İLÇE TEMSİLCİLİĞİ

06 NİSAN 2007, Temsilcilik Salonu

YAVUZ BAYÜLGEN- Sayın konuklar, bugün, siyasi değerlendirmeler de yapabiliriz. Ekonomi dediğimiz zaman sektörlerdeki büyüme nedir, küresel rekabetin etkileri halen dünyada ve günümüzde nasıldır; bunlara bakabiliriz. İthalat, ihracat, dış ticaret olaylarına uzanabiliriz. Ödemeler dengemiz, cari hesap açığımız hep konuşuluyor, gazetelerde, medyada geçiyor; onları konuşabiliriz. Dış borçlarımız, iç borçlarımız nedir; bunlara bakabiliriz. Döviz rezervlerimiz, enflasyon nedir, sanayi sektörüne ilişkin göstergeler nedir, Gayrisafi Milli Hâsıla, Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla, kişi başına düşen gelir; bunlar hep günümüzün ekonomik tartışmaları içerisinde yer alıyor.

Sanayiye geldiğimiz zaman, sanayinin büyüme hızları nedir, sanayi göstergeleri bugün için hangi durumdadır, sanayinin ihracatında, ithalatında nasıl bir kompozisyon, nasıl bir gelişme vardır, bunların tüketim malları, ara malları, yatırım mallarındaki durumları nedir, bu ekonomiye nasıl bir öncelik ya da ekonomiye nasıl bir kırılganlık kazandırmaktadır? İhracatı esas alan bir model seçtiğimize göre 1980’lerden itibaren ihracat sanayimize önem verdiğimiz için bu model Türkiye’nin bugünkü yapısında Türkiye’yi nereye getirmiştir, nasıl bir boyut kazandırmıştır. Ekonomiyi, sanayi yatırımlarını nasıl etkilemiştir, büyümeyi nasıl etkilemiştir; bunlara bakabiliriz bir ölçüde.

İhracat dediğimiz modelde katma değer olayı nasıl olmaktadır, yani bizim ihraç mallarımızın katma değeri yüksek midir, Türkiye’de katma

değerin ne kadarı kalmaktadır, ne kadarı yurt dışına transfer edilmektedir? Sanayideki yapımızda AR-GE, araştırma geliştirme, yenilikçilik dediğimiz innovasyon teknolojik yapı nedir? İstihdam nasıldır, mühendisler sanayinin içinde ne ölçüde etkindir, nasıl yer almaktadırlar, ücretler ne düzeydedir? Sanayide KOBİ'lerin yeri ve önemi nedir? Bizi ilgilendirdiği için makinacılar olarak da, makina imalat sanayinin durumu nedir? Bunlara bölüm başlıkları şeklinde bakabilmemiz mümkün.

Toplumsal olaylara, kültür sanat olaylarına baktığımız zaman, bunun göstergeleri; gelir dağılımları, hane halkı gelir bölümleri nasıldır, toplumda gerilimi ortaya çıkaran etnik sorunlar nedir? İşgücü, sektörel bölünüm, işsizlik ne durumdadır, eğitim, kültür ve sanatta küresel etkilerin küresel değişimlerin, küresel gelişmenin çıkardığı tablo Türkiye'ye nasıl yansımaktadır, kentleşmemiz nasıldır, göç durumları, suç işleme durumları, hukuki sorunlar nelerdir?

Siyasete girdiğimizde önümüzde, çok kısa bir süre sonra Mayısın 14'ü gibi Cumhurbaşkanlığı seçimleri vardır tartışmalar hızlanmıştır. Bu tartışmalar hangi boyutlardadır, ne düşünüyoruz bunun hakkında? Genel seçimler var Aralıkta, 8 ay sonra devreye girecektir. Türkiye'de parti kavgaları sürmektedir, ortalık karışıktır, solun durumu nedir, nasıl bir şey çıkartacaktır? Solda bağımsız adaylar olayı konuşulmaktadır son zamanlarda. Hakikaten bu bağımsız adayların meclise girebilme olasılığı var mıdır? Bunlara bir bakmakta yarar var. Aslında çok eskiden beri gelip son dönemlerde popülerlik kazanan siyasette kadın konusu, pozitif ayrımcılık konusu ne noktadadır? Bu konuda medyada bayağı önemli tartışmalar yapılıyor. Türkiye'de yükselen Milliyetçi hareket ne durumdadır, din faktörü nedir, siyasette yolsuzluk, rüşvet, adam kayırma vs. ilişkiler hangi boyutlardadır gibi konuları ana başlık olarak çıkarttım.

Bu arada arkadaşlara söz vermeden birkaç önemli şeyi belirtmekte yarar var. Her gün okuyoruz, sanayi hızlı bir büyüme içinde, ekonomi

gelişiyor, Gayri Safi Milli Hasıla 2002'ye göre iki misli arttı, şu anda 400 milyar dolarlarda, sektörlerde hızlı büyümeler var, dış ticaret açığı var, ama önemli değil, bu gittikçe kapanıyor. Enflasyonda bir miktar büyüme var, 2006 yılı itibariyle bir gelişme var, ama önemli değildir, çünkü ekonomi kendi içinde bunu absorbe eder durumdadır. Döviz rezervlerimiz iyidir, döviz rezervlerimiz içerisinde kısa vadeli borçlarımız düşük kalmaktadır. Ekonominin kırılganlığı basında söylendiği kadar nazik bir noktada değildir. *“Türkiye 5 yıl içerisinde bugüne kadar görülmedik biçimde bir büyüme içerisinde”* gibi birtakım laflar dolaşiyor.

TÜİK'in yayınladığı birtakım istatistikler var. Bu istatistiklere baktığımız zaman istatistiklerin de değişkenliklerini görüyoruz. Üç ay önce yayınladıkları istatistiklerle bugün yayınladıkları istatistikler arasında farklar çıkıyor ortaya. O farklılıkları, Avrupa normlarına adaptasyonla izah etmeye çalışıyorlar, ama büyüme rakamlarında bile değişkenlikler ortaya çıkıyor, işsizlik rakamlarında değişkenlikler ortaya çıkıyor. Dolayısıyla istatistiklerde de hepimizin yakından gördüğü belli oynamalar var, üç ay önce, altı ay önce yayınlanan rakamlarla bugün yayınlanan rakamlar arasında farklılıklar olduğunu görüyoruz. Bu bilerek, isteyerek mi yapılıyor etkilemek için, yoksa hakikaten böyle normlara uymaktan gelen bir adaptasyon mu yapılıyor? Bunun üstünde durup tartışabiliriz.

Borç rakamlarına baktığımız zaman ilginç rakamlar çıkıyor ortaya. Benim şöyle çıkardığım bir iki rakam var, onu sizlerle paylaşmak isterim. 2005'te dış borçlarımız toplam 168 milyar dolar gözüküyor, 2006'da bu 206 milyar dolara çıkmış. Banka kredileri ile birlikte alındığı zaman banka kredileri 105 milyar dolar, aşağı yukarı 311 milyar dolar dolayında bir dış borç gözüküyor, 168 milyar dolar civarında da iç borç söz konusu 2006 yılında. İç borçların Gayrisafi Milli Hasılaya oranlarına baktığımız zaman aşağı yukarı yüzde 75'leri, yüzde 76'ları buluyor. Gayri Safi Milli Hasılaya göre iç borçlarla birlikte topladığımız zaman ise %100, %110 civarında bir rakam olarak çıkıyor.

2006 yılında cari açığa baktığımız zaman aşağı yukarı Gayri Safi Milli Hâsılının %35'i civarında. İhracat ve ithalat arasında 50 milyar dolar civarında bir farklılık var, açık var. Kısa vadeli borçların Merkez Bankası döviz rezervleri oranını aldığımızda %70 civarında, arzulanan rakam %60, bizde bu %70 gibi bir rakam çıkmış. Kişi başına milli gelir 5 bin 477 dolar gözüküyor. 93'de bu rakam 3 bin 4 dolar, aşağı yukarı 13 yıllık bir dönemde 3 bin 4 dolardan 5 bin 476 dolara çıkmış, bununla övünüyorlar. Bu yıl gıdadaki yıllık artışlar enflasyon üstünde %12,9, enflasyon %10,7 civarında görünüyor.

Ödediğimiz faizlere baktığımızda ilginç rakamlar var. Ben onu özellikle son istatistiklerde çıkarttım, ilginç bir kıyaslamayla birlikte verilmiş. 5 yılda 184,3 milyar dolar faize para ödemişiz, yani aşağı yukarı toplam 5 yıl da dış borçlarımıza yaklaşmış, dış borç stokuna yakın faiz ödemişiz. Bunların da dağılımı 2002 yılında 35 milyar, 2003'te 40 milyar, 2004'te 40 milyar, 2005'te 34 milyar, 2006'da 32.8 milyar gibi bir rakama ulaşmış faizler. Bunu eskiden biz yapardık odalarda hatırlarsınız. Eğer bu faizler ödenmeseydi nerelerde nasıl yatırımlar yaparak bu kadar faizle Türkiye'yi kaldırılabirdik, ne kadar yatırım yapardık böyle kıyaslamalar çıkartırdık, şu kadar fabrika kurulum, şu kadar okul yapılı gibi.

5 yılda faize giden 184 milyarla neler yapılabilir? 2,5 fakir aileye 15 yıl boyunca ayda 405 YTL vermek şartıyla 31 milyarı buraya gidiyor. GAP'ı tamamen bitirmesi 16 milyar. 10 bin kilometrelik demir yolunun yenilenmesi 30 milyar. 3 bin kilometrelik otoyol yapımı 27 milyar. 2 milyon modern konut yapımı 42 milyar. 5 Atatürk Barajı büyüklüğünde baraj yapılabilir 15 milyara. 400 kilometrelik metro hattı yapılabilir 16 milyar, Üçüncü Boğaz Köprüsü yapılabilir 1,2 milyar liradır. Kalan para da 4,7 milyar diye bir şey çıkıyor. Biri oturmuş bunlar üzerinde uğraşmış böyle bir şey çıkartmış. Türkiye son 5 yıl içerisinde bugünkü borç stokumuz öncesindeki bir faizi dışarıya vermiş. Tablo temel hatlarıyla bu. Bunları bir ipucu olsun diye, benim çıkarttığım bir-

takım rakamlar üstünde tartışırız, arkadaşlar belki bunları da baz alırlar diye aktardım. Benim söyleyeceklerimi bu kadar.

CAFER KILIÇ- Hocam, bazı ekonomik, teorik verilerle ilgili detaylara girmeden, daha çok politik konulara kısaca değinmek istiyorum. Mühendis olduğumuzdan bilimsellik kelimesini çok kullanırız. Ben de ona bağlı kalmamız gerektiğini tekrar vurgulayarak girmek istiyorum olaya. Diyalektik düşünüş zaten bilimseldir. Mesela suyun 100 derecede kaynadığı fizik biliminin konusuna giriyor. Düşüncenin de bilimsel yolu diyalektik düşünüştür. Mühendisler olarak bu şekilde düşünmeliyiz. O zaman olayları kendimizi, fikirlerimizi güncelleştirerek yakın takipte olmamız gerektiğini düşünüyorum. Ben en soldan en sağa, en dindar düşünüşe kadar bizler de dahil birçok kesime eleştiri yöneltmek istiyorum.

Önce özeleştiriyle başlarsam, Türkiye’de benim gibilerin de kullandığı, daha sonra belki Blair’in üzerin yazdığı sol gericilik için bir kavram var, onu da kullanmak istiyorum. Önce solu eleştirmek diye kullanmak istiyorum. Türkiye’de sol deyince çok geniş bir yelpazeden bahsediyoruz. Küçük gruplar da var, marjinal gruplar da var. Solda da bilimsellik adına ortaya çıkıyor devrimcilik, ilericilik bizim gibi mühendisler için zor addedilir. 30’lardaki fikirlere takılıp kalma da oluyor. Eski fikirlerin güzelleri alınır. Örneğin eski filozoflar saygımız vardır.

Ben sola karşı gibi anlaşılmalıyım. Aynı şekilde yobazlara karşı olabilirim, normal dindarlara saygım var. Normal dini inanışlara yobazlığa dönüşmedikçe ya da politik bir yönetim şekline dönüşmedikçe karşı değilim. Niye daha çok sol gericilik terimini kullanıyorum? Mesela bir afiş örneği. Irak işgali sırasında afişler asılmıştı E-5’te, bazı sol gruplar asmış, üzerinde Saddam’ın resmi. Adam idam edildi, bazıları diyecektir *“adam ölmüş arkasından konuşmayalım.”* Herkes tarihte yerini yaptıklarıyla alır tabii. Ben Türkeş’i de eleştirebilirim, Saddam’ı da eleştirebilirim, öldü diye eleştirmeyeceğiz diye bir şey yok. Sad-

dam'ın resmi altında yazmışlar *“ezilen halklar yanınızda.”* Sanki bütün ezilen halklar adına konuşuyorlar gibi. Saddam'ın yaptıkları ortadaydı. Binlerce Şii'yi, Kürt'ü kimyasal silahlarla vs. imha etti. İdam şekline karşı oluruz, o ayrı hukuksal bir konudur. Onu afişe asan da kendisine sol diyen bir grup. Ben bu gibi sol gruplara karşıyım. Bu sol gericilikten de öte, başka bir sapkınlıkta olabilir. Örneğin İşçi Partisi bir sol parti olarak ortaya çıkmıştı. Kemal Kerinçsiz İşçi Partili bir avukat. Onun, MHP'li bir ırkçıdan daha ilginç, daha görüşleri var. Ben bu partiye, adama nasıl solcu diyeceğim?

Geçmişte Türkeş'e faşist diye bakıyorduk, şimdi Bahçeli başında MHP'nin. Başkan olarak tamam eleştirebiliriz, ama eleştirdiğimiz partinin karşı görüşlü kişilerin %100 iyi olmasına bakmamalıyız. Mesela Bahçeli de ülkücüleri iyi idare ediyor, sokağa dökmüyor en azından. *“Geçmişte olduğu gibi ülkücüleri devlet adına alet etmeyeceğim, sokağa dökmeyeceğim,”* diyor, bu da bir şeydir. Bunu artı bir şey olarak algılamak lazım. Erdoğan'ın Avrupa Birliği yolundaki reformlarda başarılı çalışmaları var, hatta son 68 kuşağından bile övgüler aldı bazı kesimlerden. Ama şeriata doğru gidişteki çalışmaları kafa karıştırıyor, art niyetli olduğu kuşkusu yaratıyor. Eğer, *“Ben kesinlikle ılımlı da olsa şeriata karşıyım, ben laik düzeni savunurum, rejime karşı değilim”* diye samimi bir şekilde söylese, Erdoğan'ı belki birçok solcudan daha ilerici kabul ederim, ama o şeriata doğru gidişatına güvenmiyorum, onu açıkça ortaya koymuyor. Baykal sol parti görünüyor, söylemleri Bahçeli'den farklı değil.

Türkiye'de bir de maalesef sol kesimdekiler de dahil bir şey oluştu. O milliyetçi dalga, şovenizme ırkçılığa dönüştü çoğu zaman. Kuzey Irak'a nasıl saldırılır? En laik kesimlerde bile böyle görüşler belirtiliyor. Sağlarımızın da yanında Amerika var, ağabeyleri var. *“Havadan indirme yapalım, tanklarla girelim, yok keşke Saddam'la işbirliği yapıp Kürtleri yok etseydik, hata ettik”*. En üst düzeydeki yöneticilerimiz veya rütbelilerden de bu görüşler geliyor; *“Bu hayallere katılmakla hata ettik, geç-*

mişte Saddam'ın önerisine hayır demekle hata ettik." Bunları çok üst düzeydeki kişilerden duyuyorum. Somut şeyler bunlar, hem haber olarak, hem dinlediğimiz şeyler olarak var hayatımızda. Önce bilimsel bilincimize ve vicdanımıza dayanarak görüş belirtmeliyiz.

"*Kürtleri nasıl keserim*" gibi bir görüş hangi kesim adına söylenirse söylensin günümüzde ilerici olabilir mi? Eğer Kuzey Irak'taki Kürtleri dağıtıp, bunu da Amerika'dan korkarak yapmıyorsak bu bir kere etik değil. Amerika orada olmasa biz niye Kürtlere saldırıp dağıtalım ki? Adamlar komşularımız, dost geçinebiliriz. Devlet uygulamalarına karşı çıkabiliriz, o ayrı; Kerkük sorunundaki görüşlerimizi sabit tutabiliriz, o da ayrı. "*Bu Kürtlere nasıl saldırırsak da yok etsek*" gibi bir hava yaratıldı. Anadolu kültüründe delikanlılık var; güçlü olanın zayıf olana saldırması ya da bir çocuğa saldırıldığı zaman sahip çıkmak gibi. Yani çocuğun yanında yer alırız.

Burada durum tersine dönüyor, "*Kürtleri nasıl ezeriz*" diye şovenist bir hava uyduruldu; yok Kurtlar Vadisi, yok bilmem ne. Öyle bir hava oluşturuldu ki artık internet'le vs. sokağa da yansıdı bu görüşler, önü alınamaz canavarlar yaratıldı. Onun için bu kavram kargaşası içinde hangi görüş, parti veya lideri destekleyeceğimiz, güveneceğimiz ya da peşinden gideceğimiz konusunda görüşlerimi belirtmem gerekirse, PKK'lı değilim. Ben PKK'ya karşıyım, Demokratik Toplum Partisi'ne de karşıyım, hiçbirine de oy vermedim, vermem de. Sadece Türk taraftan değil, bütün şovenistlere karşıyım.

Avrupa Birliği yolunda reformlar yapan Erdoğan zamanında, bir sürü DTP'li belediye başkanı içeriye tıkıldı, ülke hapishaneye döndürüldü. Ben endişeliyim. Bunlar ne olacak? Bu insanlar geçmişte sol hareketler içinde yer alırken, biri gözaltına alındığı zaman, arkadaşlar "*afetin şimdi daha iyi sıkı militan oldu*" derdi. Bu adamlar da içeriden çıkınca PKK'lı olmayanların bir kısmı da gidip PKK'lı olacak. Biz bu ırkçı söylem ve davranışlara PKK'ya karşı olan bazı ülkeleri ve grupları bile

Kürtlere, PKK'ya daha sempatican hale getirdik. Onun için önce iğneyi kendimize batıralım, çuvaldızı başkasına. Amerika var, arkasında kimler var, dış güçler var. *“Kürtleri asalım keselim”* diye bir şeye niye kapılıyoruz anlamıyorum. Peki saygılar efendim.

YAVUZ BAYÜLGEN- Teşekkürler. Evet, Cafer Bey ilk konuşmayı yaptı.

MUAMMER KOÇER- Usul olarak bir şey söylemek istiyorum. Siz orada konuşmanın başında 30-40'a yakın başlık saydınız. Burada her sözü alan arkadaş kendince farklı bir şey söylerse nasıl bir fayda sağlayacağız bu toplantıdan? Acaba şöyle bir yöntem mi izlesek. Belirli bir konu üzerine yoğunlaşıp da, o konu üzerine -daha önce benzeri toplantı yapıldıysa affedersiniz bunu bilmediğim için söylüyor olabilirim- konuşup belirli bir noktaya taşımak daha doğru olmaz mı?

YAVUZ BAYÜLGEN- Şöyle düşündük. Önce arkadaşlar bu geniş yelpaze içerisinde ilk akıllarına geleni, -zannediyorum Cafer Bey öyle yaptı- üstünde en fazla düşündüğü konuda kendine göre bir açıklama getirdi. 10'ar dakikayla sınırlı olarak önce öyle yapalım. Ondan sonra hangi konularda daha yoğunlaşacağımızı saptayalım diye düşünüyorum.

MUAMMER KOÇER- Peki ben o zaman öneriyorum, şu konu üzerinde konuşmakta yarar olduğuna inanıyorum: Dünyanın şu anda bulunduğu nokta göz önüne alındığında, bilişim teknolojilerindeki ve bilimdeki gelişim çok fazla. Özellikle Çin ve Hindistan gibi ülkelerde, belirli oranda Brezilya ve Rusya'da bu gelişmeler göz önünde alındığında önümüzdeki 30, 40 veya 50 yıllık süreçte -dünyanın hatta bunun içerisinde küresel iklim değişikliği ve benzeri şeyleri de katarak düşünebiliriz- nasıl bir dünya olabileceği, hangi bölgelerde yaşama alanlarının devam edebileceği veya etmeyeceği, ekonominin bu kadar bütünsellik içine girdiği dünyada nasıl bir yöne doğru gideceği gibi bir konu üzerine yoğunlaşırsak daha anlamlı bir şey yapmış olabiliriz diye düşünüyorum.

rum. Bu konu üzerinde konuşmayı öneriyorum. Teşekkürler.

YAVUZ BAYÜLGEN- Muammer arkadaşımız eski başkanlarımızdan bir şeye açıklık getirdi. Aslında tabii konu biraz geleceği ilgilendirdiği için de son derece önemli. Belki biraz dağıtmanın o açıdan yararı olacak.

Çağımız tamamen küresel rekabet çağı ya da küresel paranın çok hızlı dolaştığı, rekabetin çok hızlı olduğu, bolluk gibi gözükene, ama temelde gelir dağılımının tekeller lehine büyük çapta bozulduğu, aşırı bir tüketimin olduğu bir çağdayız. İçinde bulunduğumuz tüketim düzeyinde giderek tüketim kalıplarımız çok farklı boyutlara geliyor ve çok aşırı tüketiyoruz. Zaten küresel ısınmanın veya dünyadaki dengelerin bozulmasının temel nedenleri arasında bu da var. Teknoloji diyoruz. Acaba teknoloji algılarımızda değişik mi, yani teknoloji bir taraftan dünyaya bazı nimetleri getirirken, öte yandan dünyayı bazı tehlikelerin de içine mi sokuyor?

Her şeyin kâra dönüştüğü bir dünyada insanoğlunun bu gidişinde nasıl açmazlar ortaya çıkacak? Bu noktada da yoğunlaşmakta yarar var. Nasıl bir dünya düşünüyoruz, bu konuda elimizden ne gelir? Bunu önlemenin ya da böyle bir küresel rekabetin içinde olmamanın yolu nedir? Bunlar üzerinde yoğunlaşırsak belki daha geniş bir açımla bakabiliriz sorunlara. Çünkü öteki günlük olaylar biraz da bunlardan kaynaklanıyor. Medyanın dedikodu mekanizması, bir taraftan suçluluk oranları, bir taraftan gelir dağılımlarının bozulmasıyla ortaya çıkan tablolar aslında dünyanın içinde bulunduğu durumun da göstergeleri oluyor. Dolayısıyla bu tarafa doğru bakmakta yarar var diye düşünürüm. O açıdan faydalı, ama arkadaşların kendine özgü düşünceleri varsa onları da koyabilirler.

FEVZİ- Sevgili dostum Yavuz Bey, geçmişte olduğu gibi yine teknolojiyi, gelir dağılımını, dış politika mı iç politika mı sıraladı, ama sanıyorum anlatmak istediği şey şuydu. Ülke çok güzel bir noktada değil.

Televizyonlar, gazeteler vs. izlediğim kadarıyla sesi çıkan pek çok kesime göre öyle, yani gayet güzel ülke. Şikâyetler oluyor, ama o da daha bizim tarafımızda olsun şikâyetler. Bu hiç bitmez, çocukların ağlaması gibidir. Nedir sorun? Sorun şu: Yavuz arkadaşım bir başka noktadan bakıyor, “*o ülkenin durumu iyidir*” diyenler başka bir açıdan bakıyorlar. Ülkenin durumu deniyor, dikkat ederseniz, “*bizim şirketin durumu*” diyen yok, “*sanayicilerin*” diyen yok.

Konuşanlar hep toplumda ekonomik bakımdan egemen olan kesimler. Bu gelişmeden -yine gazeteler yazıyor- halk payını almamış, ama halkın sesi çıkmıyor. Neden çıkmıyor? Halka da sınıf denirdi. O egemen olan dediğimiz kesimler bir sınıf. Kötülemek için söylemiyorum, gerçekten sınıf. Eskiden burjuva sınıfı, sanayi sınıfı, mali sermayenin sınıfı vs. denirdi... İşin ilginç, politik açıdan bakıp bu işe ağırlığını koyabilecek makina mühendisleri belli bir konumda değil, makina mühendisleri ağırlığını falan koyamaz. Kim koyacak? İşçiler koyacak, emekçiler koyacak. Bakıyorum, Türkiye’de sınıf dediğimiz örgütlü kesimlerin sesi çıkmıyor. Onların sesinin çıktığı noktalara bakıyorum onları çok fazla ilgilendirmeyen, düzeni başka bir açıdan koruyacak noktalarda seslerini çıkarıyorlar. Cumhurbaşkanı kim olacak vs. Yavuz arkadaşın söylediği, “*Yahu kardeşim şöyle şöyle diyorsunuz, ama durum böyle değil diyecek,*” aksini söyleyecek olan kesimler konuşmuyor.

Ben 60 yaşından sonra bir şey öğrendim. İsveç’te ülkenin durumu nasıl diye izlediğimiz zaman, eğer o gün işçi haklarında azalma oluyorsa, çalışanlardan bazı sosyal kısıntılar yapılıyorsa, o gün borsa yükseliyor, çok ilginç. Aynen burada olduğu gibi “*ülkenin durumu çok iyidir*” yazıları, söyleşileri başlıyor. Şu veya bu şekilde partiler, iktidardaki partiler genellikle emeklilere, zayıf kadınlara, çocuklara, işçilere, işsizlere birtakım sosyal haklar vermek için seslerini çıkardığı anda ertesi gün borsa düşer, ülkenin durumu tehlikeye girer. Tabii Türkiye’de buna alışkınız. Az evvel söylüyorduk, arkadaşım bu konuya parmak bastı, önem-

li bir konu. Önümüzdeki süreçte ne olacak? Buna bakacağız, ama bakıyoruz ki o sürece doğru gidiyoruz. Ama halkta bir iyileşme yok. Dolayısıyla işi sadece o boyutta ele aldığımız zaman, neler yapalım düşüncesini ortaya koyduğunuz zaman farklı farklı yaklaşımlar olacak. Mesela, büyük ihtimalle hiçbir kesimin ele almayacağı bir konu, doğamız ne olacak?

Önümüzdeki 30 sene, 40 sene için dünyaya baktığımız zaman neye el atacaksın? Kuraklık geliyor diyorlar. Uluslararası bazı girişimler de oluyor. Diyorlar ki *“karbondioksit gazının çıkarılması engellensin”* Amerika *“ben engellemem”* diyor. Hatta gelişmemiş ülkelere, sanayisi az olan ülkelere de, *“siz hakkınızı bana verin, ben kullanayım, ben kirleteyim,”* diyor. Dünyadaki hiçbir ülke buna karşı çıkmıyor, çıkamıyor. Tüm bunları almadan 30 sene, 40 sene sonrasını planlayalım. Evet, ama nasıl planlayacağız? Türkiye'nin çıkarları dediğimiz zaman neyi göz önüne alacağız? Kim egemense, kimin işleri daha iyi yürüyorsa onlar Türkiye'nin çıkarlarını da kendi çıkarlarını da, hiçbir şekilde reddetmez. İnsanlar kendi çıkarları için çok çalışır, dolayısıyla topluma da faydalı olur. Bunu akli başında hiçbir sermaye inkâr etmez. Bunu inkar etse etse sermayeyi korumak için ortaya çıkmış sol görüşlü vatandaşlar inkâr eder. Haklıdırlar, böyle bir düzeni savunuyorlar. Şu anda görüldüğü kadarıyla dünyada aksi bir düzeni savunmak ve hayata geçirmek pek mümkün değil.

Peki ne yapacağız? Türkiye'de bu meselelerin sadece konuşulması, tartışılması değil, bu meseleye başka açılardan bakabilecek güçlerin demokratik kazanımlarla sesini çıkarabilmesini sağlamak gerekiyor. Siz ne düşünüyorsunuz dersiniz, sanayiciler yapmaya çalışıyor, ihracatçılar yapmaya çalışıyor, politik kesimler yapmaya çalışıyor. Ben kendi adıma söyleyeyim, çünkü o sınıfların hiçbirine ait değilim. Türkiye'de gerçeklerin konuşulmadığını, ama sadece sanayi açısından değil, her türlü sosyal haklar açısından, Türkiye'deki rejimi açısından, ülkedeki sivil asker meselesi, Kürt meselesi açısından, Kıbrıs sorunu açısından, vatan sevip

sevmemek açısından gerçekler konuşulmuyor. Ben vatani pek sevmedim. 11 yıl yurt dışında kaldım. Bu kafa olduğu sürece nasıl Türkiye'yi düzeltereğim? Ağzını açtığın zaman, "sen vatanını sevmiyorsun" diyorlar, darbe yapıyorlar, geliyorlar. Bakıyorum, bu işi bu açıdan görmesi gereken arkadaşların hepsi darbeden yana; tırnak içinde, komünisti var, sosyalisti var, sağcısı var, solcusu var.

11 sene yurt dışında kaldım. Peki şimdi nasıl konuşacağım? Konuşuyorum. Ne kadar konuşuyorum? Müsaade edilebildiği kadar konuşuyorum. Alışılmışın dışına çıkıldığı anda askere de gerek kalmıyor çoğu zaman, iktidarıyla muhalefetiyle herkes "sus" diyor çeşitli şekillerde. Bir kere ülke deyince, Türkiye deyince, vatan deyince, millet deyince, milliyet deyince, ulusal deyince, halk deyince ne anlıyoruz? Bunu açığa çıkarmak lazım. Onunla birlikte nedir ülkenin çıkarı, kimler var bu işin içinde? Arkadaşın dediğine katılıyorum, bunlardan en önemlisi doğanın yok olup olmaması. Ama Amerika'dan başlayarak bu sistemi savunan hiçbir ülkede doğayı yok etme sürecini durdurmak mümkün değil. Çünkü doğayı yok etme sürecinin altında tüketimi azaltmak var. Tüketimi azaltmanın bu sistemle uyuşması mümkün değil. Fabrika sahibiy-seniz sermayenin ucuz mal edilmesi daha çok üretmesine ve daha çok tüketmesine bağlıdır. Daha çok üretme ve tüketme bu sistemin özüdür. Sınırladığınız anda batır bu sistem. Yavuz'un anlattığı bazı şeyler kalkıyor. Sadece Türkiye'de değil, gerçekten uluslararası bir olay. Doğayı yok etme meselesidir, sınıf meselesidir, sanayi meselesidir, ülkeler arasındaki dostluk meselesidir, ülkemizde dostluk meselesidir hepsini birden ele alıp bakmamız lazım.

YAVUZ BAYÜLGEN- Teşekkürler, sağ olun. Önemli bir noktaya geldik burada, gerek Muammer, gerek Fevzi çok önemli bir şeye dokundular; tüketim düzeyi. Eskiden rakamları, gelişmişliği neye göre algılıyorduk? Bakıyorduk adam başına çelik tüketimi, kişi başına şu kadar kilovat elektrik tüketimi, kişi başına şu kadar gelir, kişi başına şu kadar et tüketimi, kişi başına bu kadar karbonhidrat tüketimi; kişi baş-

larıyla geçiyorduk. İlk defa bir panelde, zannediyorum sanayi kongrelerinin birinin atölye çalışmalarındaydı. Greenpeace'dan bir arkadaş, galiba Melda, şu lafı etti: *"Kişi başına tüketimden hiç şey yapmıyorum. Kişi başına tüketim çevrenin felaketini getiriyor,"* dedi. Gerçekten doğru, sonra üzerinde düşündüğüm zaman gerçekten doğru.

Şöyle bir şey varsayalım: Amerika'nın gelişmiş Batılı ülkelerin ortalamasını alalım, bütün bu tüketimlerde ve dünyanın geri kalan bölümlerini, yani az gelişmiş dediğimiz ya da gelişmemiş dediğimiz bölümleri buraya çıkartalım; sudan, elektrikten başlayıp çelikten betona, çimentoya kadar gelelim. Nasıl bir dünya olurdu acaba? 6,5 milyar nüfus. Burada korkunç bir dengesizlik var. Bunu hepimiz görüyoruz. Geçen gün devlet bakanı çıktı, adamın söylediklerini okurken, benim böyle bir devlet bakanım var diye utanç duydum. Devlet Bakanı Babacan diyor ki, *"Ekonomi belirlemez suç oranını, bu bir ahlak sorunudur, bu bir etik sorundur Rakamlara bakalım, Türkiye'de günde 1 dolar harcayan insan sayısı ne kadar? Hindistan'a bakalım, Çin'e bakalım, Brezilya'ya bakalım, Hindistan'da bu yüzde 31'dir, günde 1 dolar harcararak geçinenlerin sayısı. Çin'de %13'tür. Brezilya'da %8'dir. Türkiye'de bu 1/10 000'dir, yani 10 000 kişidir. 10 000 kişi bir rakam değildir, burada bir ahlak sorunu var,"* diyor.

Bir sürü ekonomi politik kitapları okuduk. Ekonominin bir altyapı olduğunu, kültürün, eğitimin, bir sürü olayın ekonomik altyapıdan kaynaklandığını öğrettiler. Gerçekten de bunun doğru olduğuna inanıyorum. Bakan, daha da ileri gidiyor, *"yüzde 5'in durumu biraz daha düzelmiştir diye dağılımını kapatacak biçimde en üstteki yüzde 5'in geliri azalmıştır"* diyor. Bu kadar da soytarılığa kaçıyor affedersiniz. Bunun adı utanmazlık, başka hiçbir şey demenin anlamı yok. Bu adamlar bir taraftan böylesine bir soygun düzeninin, böylesine bir talan düzeninin içerisinde birtakım faaliyetleri sürdürürlerken, bir taraftan da rakamları çarpıtıyorlar. Hakikaten rakamlar böyle değil, yani kendi istatistikleriyle rakamlar böyle değil. Ama adam hiçbir şeye dayanmadan

çıkıyor rahatlıkla bunu söylüyor ve medya da bunu satırbaşı halinde alıyor. Bütün gazeteleri aşağı yukarı taradım, buna büyük çapta tepki yok. Bir iki yazar yazmış, onun dışındakiler ilgilenmiyor.

Buraya nereden geliyorum? Biz gerçekten bütün dağılımların düzeldiğini, aradaki farkların azaldığını ve dünyamızda gelir dağılımımız bozukluğunun çok daha önlendiğini varsayalım ve o tüketimleri ortalamalara getirelim. Afrika'sından Asya'sına kadar nasıl bir dünya bekliyor bizi? Bunları üst üste topladığımız zaman zannetmiyorum ki 2100'e varalım. 2100 çok uzak, o dönemde kalacağımızı tahmin etmiyorum. Belki 25-30 yıl içerisinde mucizevi bir şekilde varsaydığımız dünya içerisinde hep beraber aşağıya doğru ineriz. Çünkü daha şimdiden iklimsel değişiklikler dünyanın dengelerini bozmaya başladı. Geçtiğimiz 2-3 sene içinde bilim kurgu filmlerinde iklim yapıları değişti. Mesela Amerika'nın Meksika'ya göçü var, Amerika kârla kaplanıyor, Meksika'ya doğru bir göç oluyor bilim kurgu filmlerinden birinde. Meksikalılar Amerikalıları sınırlarından almak istemiyorlar, Amerika'da hayat bitmiş. Hoşuma da gitti duruma baktığım zaman, Amerikalılar ne duruma düştü diye bir an için, fakat işin özüne baktığımız zaman korkunç bir olgu çıkıyor. Ne kadar abartılırsa abartılsın bütün bu abartmaların altında gerçekler yatıyor.

İnsanlık olarak kötü bir noktaya doğru gidiş var dünyanın bugünkü tüketim düzeyiyle. Kim razıdır buna? Soruyorum, kim bugün içinde tükettiğinin yarısını tüketmek ister? Burada da böyle bir çelişkinin içerisindeyiz. Kim *'ben bununla kalayım, daha fazla tüketmeyeyim'* der. İnsanlık böyle bir ikilemin içerisine sıkışmış durumda. Fevzi'nin anlatmak istediği nokta o gibi geliyor bana.

ÜZEYİR ULUDAĞ- Tabii siz konuşmaya başlarken çok geniş bir tablo çizdiniz hem ülkemizin içinde olduğu durum, bölgemizin, dünyamızı içinde olduğu durum. Esasında geniş...

YAVUZ BAYÜLGEN- Ben yaşamın sorunlarının çok geniş olduğunu

anlatmak için...

ÜZEYİR ULUDAĞ- Bana göre de doğru bir başlangıç noktası. Esasında bunları da görmeden günümüzü değerlendirmenin veya birey olarak da, toplum olarak da içinde bulunduğumuz çıkmazdan nasıl çıkmamız gerektiğine ilişkin düşünce üretebilmemiz mümkün değil. Bunları bilelim, görelim ki ne olacak, ne yapacağız, nasıl bir çıkış noktası bulacağımızı da bu veriler doğrultusunda tartışabilelim.

Yıllar önce katıldığım bir toplantıda, ki bilimsel bir toplantıydı. Eğer tanımlamak gerekiyorsa, Boğaziçi Üniversitesi'nden, Teknik Üniversite'den, daha farklı üniversitelerden katılan bilim insanlarının da olduğu bir toplantıydı. Yine çevreyle ilgili, yani sanayileşmenin getirdiği sorunlara ilişkin bir toplantıydı. Bir hocamız, kalktı dedi ki, *"kişi başına tüketilen plastik değerimiz, şu an hatırlayamıyorum, ama diyelim ki 10 kilogram falan."* Ama Avrupa'ya baktığımız zaman, gelişmiş sanayi ülkelerine baktığımız zaman 70-80 kilogram, 100 kilogram veya 20 katı falan. Demek ki biz bu alanda yatırımlarımızı yoğunlaştırabiliriz, arttırabiliriz. Demek ki biz bu alanda çok geriyiz. Doğaya, çevreye zararı var veya yok tartışmasından önce bu kadar daha tüketebiliriz, örnek alınan bir ülke gösterilerek. Tabii ki o günden bugüne geldiğimiz zaman, biraz önce sizin söyledikleriniz, kişi başına tüketim konuları da çok daha somut bir şekilde gündeme geliyor. Bu tür derlemelerin sonuçlarını da hep birlikte dünya olarak yaşıyoruz.

Bana göre esasında bu çıkışın yollarını önce tüketim ekonomisini, tüketimi değerlendirerek onu iyicene göz önüne yatırarak, bulmak gerekiyor. Kapitalist ekonomi, emperyalizm diyoruz. Bunun temelinde biraz önce de tariflendiği gibi tüketim ekonomisi yatıyor. Kalkınmayı tarif ediyor insanlar. Esasında buradan giderek de olan biteni globalizm veya küreselleşme diye adlandırıyoruz veya yeni emperyalizm diye tanımlıyoruz. Ondan da aslında korkmamak gerekiyor bana göre. Korkmaya gerek yok derken, yani bugünkü kapitalist küreselleşmenin, globaliz-

min esas adı emperyalizmin yeniden tanımlanması. Hâlâ emeğin ötesinde ülke kaynakları da sömürülen ülkelere hoş gelsin diye de emperyalizmin adını bu şekilde kullanıyorlar. Bunun sonuçlarını görüyoruz, emperyalizmin ne kadar acımasız olduğunu, ne kadar insanlığı yok etme noktasında olduğunu bölgemizde yaşıyoruz, Irak'ta yaşıyoruz, tüm dünyada yaşıyoruz.

Bunun temelinde olan nedir, ne oluyor peki? Ulusal tekeller daha çok kâr hırsı, daha çok kâr edelebilmesi; bu anlamda da hem insanlığı, kültürel farklılıkları yok ederek daha çok zenginliklere sahip olabilmeyi hedefleyen bir canavar haline geliyor. Böyle bir şey olabilir mi? Dünyanın belli yerlerinde oturan tekeller veya bunların devletleri saydığımız tüm değerleri yok etmeye çalışıyorlar, yok ediyorlar. Bizi nefes almaz bir duruma düşürüyorlar. Biz bugün burada oturuyoruz, sokağa çıktığımız zaman birçok şikâyetlerimiz var. Bana göre o şikâyetlerimizin birçoğunun temel sebepleri oralardan kaynaklanıyor. Ben öyle bakmamız gerektiğini de düşünüyorum. Tabii ki tüketim noktası, tüketim ekonomisi ve buradan çıkış, sorunlara çözüm bulma açısından bana göre çok önemli.

İnsanlar yeni emperyalizmi globalizm olarak tanımlıyor. Hakikaten baktığımız zaman bugün günlük yaşamdan şikâyetçi olan sadece bizler değiliz. Bizim çok özel bir durumumuz var. Avrupa'ya baktığımız zaman orada da daha önce varolan sosyal devlet uygulamaları yavaş yavaş ortadan kaldırılıyor. Avrupa'da yaşayan insanlar da şikâyetçi, işçiler de şikâyetçi. Gene bakıyoruz bu sistemde örgütlülük özellikle ülkemize baktığımız zaman alt seviyeye düşmüş. Bu her anlamda örgütlülük. Toplumsal örgütlere bakıyorsunuz, tümüyle güçsüzleşmiş. Bizim ülkemize özgü de baktığımız zaman siyasal partiler alternatif düşünce üretebilecek, sosyalist, komünist, sosyal demokrat, o anlamda da örgütlerimiz yok, kültürel yapılaşmalarımız yok, insanlar çok dağılmış, başka bir yere doğru gitmiş. Zenginlik yaratan kültürel farklılıklar yok edilmeye çalışılıyor. Sadece bizim ülkemizde değil, dünya da artık bu

hale geldi.

Demek ki sorun sadece bizim ülkemize yönelik değil. Tabii ki bizim çok özel sorunlarımız var, bölgemizden kaynaklanan, ülkemizden kaynaklanan, ülke yönetiminden kaynaklanan sorunlarımız var. Peki bu sorunları aşabilmemiz için neyi beklememiz gerekiyor. Karşımızdaki düşman ulusal tekeller, uluslararası tekeller, emperyalizm, yeni adıyla küresel sermaye. Çok büyük bir güçle karşı karşıyayız. Ne olacak, ne yapacağız, nasıl mücadele edeceğiz? Böyle baktığımız zaman söylemin ötesinde hiçbir şey yapamayacağımızı görüyoruz. Tabii oradan tekrar ülkemize döndüğümüz zaman ülkemizde hakikaten bu tür dayanışmayı sağlayabilmek için, yani dünyayla, yine o deyimle küresel güçlere karşı, emperyalizme karşı küresel bir güç olabilmemiz için önce ülkemizde bazı şeyleri değiştirmek konusunda çaba göstermemiz gerekir diye düşünüyorum. Çaba göstermemiz gereken şeylerin en başında da temel insan hakları, düşünce özgürlüğü geliyor. Bu tür temel yaklaşımlarla, daha doğrusu bu tür düşüncelerle çaba gösterilmesi gerekiyor. Belki gücümüzü tek tek de olsa biraraya gelerek bir şekilde bunları yaratabilme konusunda düşünmemiz gerekir diye düşünüyorum.

Hakikaten hepimiz okuyoruz görüyoruz; küresel ısınmadan bahsediliyor, Yağmur Ormanlarının yok olmasından bahsediliyor, 50 yıl sonra Türkiye ile ilgili bir sürü senaryodan bahsediliyor. Açıkçası karşımızdaki, dünyayı yok etmeye çalışan güçlere karşı mücadele edebilmek için bulunduğumuz bölgeden doğru tespitlerle yola çıkarak, ülkemizden yola çıkarak dünya güçlerine karşı, uluslararası tekellere karşı mücadele etme yollarını aramamız gerekir. Bugün enflasyon bilmem kaç, günlük yaşamımızda %5 var, %95 var. Bu söylediklerimiz %95'e nasıl katkıda bulunabilecek, nasıl olabilecek?

Esasında yine bu çerçevede baktığımız zaman onu da konuşabiliyoruz. Uluslararası tekellere karşı mücadele edebilmemiz için ülkemizde ki temel hak ve özgürlükleri savunmalıyız, bunun mücadelesini verme-

liyiz. Ama bir taraftan da şöyle bakmalıyız meslek sahibi insanlar olarak: Öyle olabilir miyiz acaba AR-GE konusunda, innvasyon konusunda, sanayileşme konusunda? Düşüncelerimiz de esasında bu ülkenin küresel güçlere karşı mücadelesini geliştirme doğrultusunda ipuçları verebilmeli, vermeli gibi düşünüyorum. Biraz konuyu dağıttık ama... Teşekkür ederim.

YAVUZ BAYÜLGEN- Konu biraz daha su yüzüne çıkmaya başladı. Dediğinden şöyle bir şey çıkıyor. Eskiden -şimdiki kavgalarda da belki böyledir- bilmiyorum, karı-koca kavgalarında, *“herif tükettin beni”* ya da *“kadın tükettin beni”* lafları geçerdi. Özellikle dizilerde falan da konuşulan bir laftır bu, tüketme kötü bir anlamda kullanılırdı burada, yani bitirdin, öldürdün anlamında. Şimdi tüketiciyi insan faktörünü bıraktık, her yerde bir tüketici profiline çıkartılması, tüketici haklarının korunması, tüketicinin kalıplarının ne olduğunun bulunması, yani hepimiz tüketici olduk, üretici olanlar dahi tüketici olduk; tüketim bu anlamda kullanılıyor.

Hemen başka bir arkadaşına söz vermeden ilginç bir hususu açıklayayım. Osman Ulagay'ın *“Küreselleşmenin İki Yüzü”* kitabında bir şey dikkatimi çekti. 99 Dünya Ekonomik Forumu'nun kapanış oturumunda Amerikalı profesörlerden bir tanesi, Warren Bennis, ülkesindeki tüketim çılgınlığına değinerek şunları söylüyor: *“Amerikalılar geçen yıl tüketim için 5 trilyon dolar harcadılar ve bir kuruşluk tasarruf yapmadılar, hatta kazançlarından fazla tükettiler. Biz sanki tüketerek ruhunu tatmin eden bir millet haline geldik.”* Biz buna çeşitli öbeklerde rastlıyoruz, hatta görüyoruz alışveriş torbalarıyla. Ben rastladım şahsen. Bütün kollarına torbaları asmış bir hanımın elinde de zor sıkıştırdığı kulağında bir telefonla arkadaşısıyla konuşuyor. *“Nasıl alışveriş yaptım biliyor musun, çılgınlar gibi, ama aldım istediklerimden bir kısmını, mutluyum,”* dediğini hatırlıyorum. Hiç abartı bir tabirle. Haklı, mutlu olmuştur hakikaten.

Bu açıdan baktığımızda gittiğimiz nokta korkunç. Dünyanın içinde belki başka dünyalar arayarak böyle bir şeye, hani o bilim kurgularda yazan Mars'lara ya da başka bir yerlere giderek başka bir çözüm yolu bulacağız. Eğer bu dünyanın içinde yaşayacaksak durumumuz hiç iç açıcı değil gibi geliyor. Buyurun Coşkun Bey.

COŞKUN ÖZBAŞ- Son iki konuşmada dile getirilen noktadan başlayarak bir şeyler söylemek istiyorum. Aslında her konuşma meseleyi biraz daha yaygınlaştırarak götürüyor. Nasıl bir sonuca varabiliriz diye düşünmeye başladım. Belki toplantının sonunda bir anlamda sivil bir toplantı yapısı, daha sonraki süreçte nasıl devam eder onu da konuşarak bağlayabiliriz diye düşünüyorum bu konuşmaları dinledikten sonra.

Tüketim konusuna gelince, söylemek istediklerimi belki açabilirim. Bazı notlar da aldım yapılan konuşmalardan. Tabii tüketim insanlığın önündeki çok temel sorunlardan biri. Tabii bununla ilgili bir model var; problem de burada. Bunun kötü bir şey olduğunu görüyoruz, hissediyoruz, ama bu model çok gaddar bir model, tüm dünyayı egemenliği altına almak isteyen bir model, kendi geleceğini de yaratarak giden bir model. Bunu sekteye uğrattınız mı sistem çökecek demektir, o nedenle de çok gaddarlaşıyor.

İki gün önce işitmiştim, İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında 3-5 sene içinde dünya silah sanayinin üretim kapasitesi yüzde 50 azalmış. Bu tabii o günkü sistem için başlı başına bir problem, problemin temeli burada. Uydurdukları bir şey var; soğuk savaş. Dolayısıyla böyle bir model var. Benim asıl değinmek istediğim, bu model var da biz bunun karşısında nasıl bir model kurabiliriz, neyi geliştirebiliriz? Bu tür toplantılarda dertleniyoruz. Bir model kurmaya gelince neredeyse hiçbir şey söylemeden. Örgütsüzlük de var tabii, öncelikle bunu da söylemek lazım. Böyle olunca ister istemez öyle bir sonuçla da karşılaşırız.

Bizim gençlik yıllarımızda o tür açılımlar da hissedebiliyorduk. Mesela o günkü dünyada kapitalist sistem var, karşısında reel bir sosyalist sistem var. Bu arada dünyada birtakım ekonomistler, felsefeciler, düşünürler, birtakım söylemler geliştiriyorlar, Avrupa tarzı bir başka şeyden bahsediliyor, kültürel anlamda, düşünsel anlamda da bir zenginlik vardı. Şimdi bakıyorsunuz böyle zenginlik katan bir şey de yok. Burada bir tikanıklık var, tabii bunun açılıp açılmayacağı datartışma konusu.

Bu noktada açılan her bir ayrıntı her bir başlık çok önemli. Hem derinleşmesi gereken, hem üzerinde çalışılması gereken meseleler. Tabii bunları zaman içinde farklı kürsülerde platformlarda yapmamız lazım, konuşmamız lazım. Söyleyeceklerim de bazı noktalara değinerek genel konularla ilgili olacak, hızlı hızlı değineceğim.

Tüketim diyoruz. Bir kere insan, ruhunu tükettince zaten üretmeye başlıyor. Bunun başlıca, en önemli aracı medya. Ben şaşıyorum, Türkiye'deki medyayı, buna itirazı olan devlet kanalları veya aydınlar izledikten sonra nasıl kocaman bir tepkiyi ortaya koyamıyoruz. Hakikaten burası çok ilginç bir noktadır. Çocuğumuzu tükettikten sonra, çocuğumuzu ele aldıktan sonra ne modeli geliştirebiliriz? Geçenlerde yine duyduğum bir şey, Türkiye'de 20 yaş altı yaklaşık 35 milyon çocuğumuz var, toplumun yarısı bunlar. Biraz daha geliştirin, 30'lu yaşlara götürürseniz. Bir önceki kuşaktan habersiz bir kuşak var. Burada çok temel bir mesele yatıyor diye düşünüyorum. Bakın, bir iki örnek vereyim.

Ben *Cumhuriyet Gazetesi* okuruyum, 33 senedir de sürekli okurum. Son yıllarda bu gazeteyi tanıyamaz hale geldim. Başka şeylerde olduğu gibi, bir bakıyorsunuz milliyetçilik fikriniz azıyor, bir bakıyorsunuz ortak şeyi tutturamadan gidiveriyoruz. Gazete çevresinde bir iki insan bazı şeylere değinmeye çalışıyorlar. Mesela bir tanesi bilim ekinde, - Orhan Bursalı- bir değerli meslektaşımızın da katkısıyla zaman zaman okuyoruz, biraz önce de bilimsel şeylerden bahsedildi, onun için aklıma geldi. Mesela Deniz Baykal'ı alalım. Geleceğe dönük hangi dosyası var,

toplumun herhangi bir kesimi için, çocuklarımız için, ekonomi için koltuğunun altında ne taşıyor? Ona işaret ediyordu yazısında. Her şeye karşı olabilirsiniz, Avrupa Birliği'ne, tüketim modeline, ama yerine bir şey koymak için de hem çalışacaksınız, hem de bazı birtakım ipuçları vereceksiniz, toplumun önüne bazı hedefler koyacaksınız.

YAVUZ BAYÜLGEN- Coşkun burada başka bir şey söyleyeyim. Sadece iktidara aday olan ya da parlamentoda belli bir sayıda olan partiler açısından değil, sol partilerin de bugün olanların hiçbirini değerlendirdiğini görmüyorum. Beni bir toplantıya çağırdılar sol partilerden birinden. *“Sanayileşmeyle ilgili ne düşünüyorsunuz, nasıl bir ekonomi ve sanayileşme?”* dedim. *“Vallahi bugüne kadar böyle bir şeyin üzerinde çalışmadık,”* dediler. Her şey günlük sorunlardan kaynaklanarak çözülüyor.

COŞKUN ÖZBAŞ- Bir iki şey daha söyleyip kapatacağım. Temel bir meselemiz var. Siyasetten önce galiba insanı oluşturan değerlerle ilgili bir şeyleri daha önce konuşmamız lazım gibi bir noktaya doğru gitmeye başladığımı hissettim. Herkesin toplanabileceği asgari üç tane mesele bulsak da böyle bir toplum yaratmaya çalışsak; bu da bir eğitim konusu. Öncelikle aydınların eğitimi. Buralarda tıkanıklıklar olduğunu görüyoruz. Önümüze zaman zaman sunulan birtakım düşünce problemleriyle başedemediğimizi hissediyoruz bu noktada.

Şunu hatırlamaya başladım. Bugün devamlı küreselleşme falan konuşuyoruz. Dünyanın 20 yıl önceki gündemine girdiği zaman hemen böyle bir muhalefet hali oluştu. Zaten bin senedir devam ediyor falan şeklinde bir savunma çizgisi oluştu. Şimdi geldiğimiz noktada bakıyoruz arkadaşlar, bin senedir, on bin senedir dünya kendi modeli içinde yapılıyor, ama başka bir gerçeklikle karşı karşıya olduğunu daha farklı hissetmeye, görmeye başladım. Bizim görmediğimiz bir noktadan girdiklerini hissedebiliyorum. Dolayısıyla çok temel meselelerde biraz akıl fırtınası içine girmemiz, ortak çaba oluşturma çabasında

olmamız gerekiyor.

Biraz önce Deniz Baykal meselesi neden aklıma geldi? Birkaç gün önce yaklaşık 15-20 arkadaşıma mesaj attım, "*Nokta Dergisi'nin son sayısını arşivinize koyun,*" dedim. Çoğu okumamış. "*Ne var?*" dediler. Ne yok ki. Eğer Türkiye gündemini bununla başlatmaz isek, burada ne var ne yok meselesi hiç hissetmemişsek, Türkiye'nin son 5 yılında ne olduğunu bir aydın olarak fark etmemişiz demektir. Ne kadar geri çekilip neyi hedeflediğimizi düşünmek zorundayız.

SALONDAN- *Nokta Dergisi'nde yazılardan mı yoksa Nokta Dergisi'nin kendisini mi konuşuyoruz? Biraz da kendisini konuşmak lazım, son sayıda özellikle.*

YAVUZ BAYÜLGEN- Önemli bir noktaya geldik. O nokta ne? Bazı değerleri, bazı ölçütleri dikkate alarak konuşma noktamız var. İçinde bulunduğumuz dünya -bilim kurgularda okuduk, Asimo'larda veya benzeri Clark'larda falan- yaşanamayacak kıta haline gelmiş, gezegen haline gelmiş. İnsanlar göçmüşler, başka bir yerde birtakım uydu şehirleri kurmaya başlıyor, orada yeni felsefelerle -özellikle Ursula K. Legun bunlar çok ağırdır- ve yeni değerlerle bir şeyler ortaya çıkarmaya çalışıyorlar. Artık bunlar bilim kurgu gibi gelmemeye başladı. Bu gidiş devam ederse bu bilim kurgu olayından çıkıp gerçeklik haline dönüşecek gibi geliyor. Bir tek örnek vereceğim tartışmayı biraz daha açabilmek açısından.

Dünyada bugün üretilen kimyevi maddelerin 1/10'u oranında çeşit açısından kimyevi madde üretilerek yine bugünkü tüketimi yapmak mümkünmüş. Öylesine küçük varyasyonlarla üretim yelpazesini çeşitlendirmeliyiz. Hakikaten o üretim yelpazesi bazı yerlerde öylesine çeşitlenmiş durumda ki artık işin içinden çıkılmaz bir noktaya geliyor. AR-GE bir yerde de öyle bir şeye hizmet ediyor. Bunun içinde kendimizi insanlık olarak, kişi olarak sorgulayarak bu tüketim kalıplarını nasıl kıracağız? Zannediyorum senin model derken kastın bu, yani yeni bir

model bulmak durumunda, yeni bir şeye bakmak durumundayız gibi geliyor.

Konuşmayan arkadaşlara söz verelim istiyorum. Buyurun.

VEDAT TOSUNER (İnşaat Mühendisleri Odası)- Bu sohbete ilk kez katılıyorum. Dikkatimi çeken bir şey oldu. Dün akşam bir başka toplantıdaydım, Kadıköy bölgesinde İmar Komisyonundaydım. Aynı zamanda Kent Konseyi içinde görev yapıyorum ve Kadıköy Temsilciliğinde yönetimdeyim. Deprem öncesi ve sonrası, afet öncesi ve sonrası yapılması gereken çalışmalarla ilgili Kent Konseyi içerisinde İmar Komisyonu içerisinde Kadıköy'ümüzde ne yapabiliriz diye bir komite oluşturalım dedik. Toplam 3 kişi katıldı. İmar Komisyonu Başkanı şehir plancısı bir arkadaşımız İlknur Hanım, ben ve İşyeri Avcılar'da olan Gebze İtfaiyesinde gönüllü çalışan Özdemir Bey diye bir beyefendi. Onu başkan seçtik, çünkü gerçekten 5 yıldır yapmış olduğu çalışmalardan kendisini dolaylı olarak ben de tanıyorum.

Küresel ısınmadan konuşuyoruz. Bundan önce Kuzey Anadolu fay hattında meydana gelecek olan büyük kırılmanın İstanbul'a -Türkiye'nin ekonomik kalbini oluşturan Marmara Bölgesi'ndeyiz- zararlarının küresel ısınmadan önce nelere yol açacağını görmeliyiz. Bu ülkeyi zaten ekonomik yönden tamamen dışa bağımlı hale gelmiş. Yapılanların az gelişmiş veya geri kalmış bu yapıyı daha da geçertecek, daha da emperyalist güçlere bağımlı hale getireceği, tam anlamıyla bir sömürge durumuna göstereceği bir gerçek. Buna karşı yapmış olduğumuz çalışmaların ne derece kuvvetli veya verimli olduğunu da görüyoruz ve yaşıyoruz. Bizden sonraki nesiller, yani o 35 milyonu oluşturan gençlik içerisinde şu ana kadar sadece şunu yaptık: O böyle oldu şöyle oldu. Zaten emperyalizmin tanımı bu, zaten Irak'ta oluş nedeni o, zaten tüm enerjiye sahip olma. Nesillerin ne halde eğitildiği ne hale geldiği çeşitli darbeler sonucu solun yediği, ilericilerin yediği, devrimcilerin yediği darbeler belli. Ortamın kimlere emanet edildiği, kimler tarafından götü-

rüldüğü belli. Benim önerim, şöyle oluyor böyle oluyor anlamında değil. Bir şey daha söyleyeceğim, sonra önerime döneceğim.

Bağcılar tarafında çalışıyorum. Korkunç bir trafikte İstanbul'da, her sabah saat 6'da kalkıyorum, akşam da 9-10 gibi Kadıköy'deki ikâmetime dönmeye çalışıyorum. Onun yıpratması da bir tarafa, biraz erken geliyim, toplantıya da yetişeyim dedim. Gazetede şu haberi okudum: 110000 ton GDO'lu bakliyat, mısır ve buğday, yani genleriyle oynanmış gıdalar geliyor. Küresel ısınma ve ondan önce genleriyle oynanan gıdalar var. Bir kere metabolizmamızda doluşan çarpıklıklar veya ortaya çıkacak olan her türlü tedavisi imkânsız kanser veya benzeri hastalıkları doğuracak olan gıdalar sunuluyor emperyalizmin daha fazla kan emmesi, daha fazla palazlanması, kanına kan katması için.

Birinci önerim şu olacak: TMMOB İstanbul Şubesinde de aynı öneriyi getirdim. Başkanımız şu ricada bulundu, arkadaşlardan istedi: Bakın, bir yasa çıktı Kent Konseyi denilen topluluklar var, toplanıyorlar. Yasal olarak her türlü sivil toplum örgütünden temsilci almak zorundalar, odalardan birer tane. O bölgede bulunan üniversiteler içerisindeki, atıyorum 10 tanesinden birer temsilci, muhtarlıklardan birer temsilci veya toplamından 10 tanesinden gibi. Nasıl ulaşacağız ve bilinçlendireceğiz insanları? Oturup kendi aramızda "*şöyle oldu, o bunu yaptı, o ona tüh dedi*" şeklinde olmuyor ki.

Ankara'da TMMOB'un gösterisinde kaç kişi toplandık? 13000-15000 kişi. Düşünebiliyor musunuz. TMMOB kaç mühendis ve mimardan oluşuyor? 300 000 civarında olduğundan söz ediliyor şu anda. Mitingde 13000 ila 15000 arasında kişi olduğu söyleniyor ve son dönemdeki en yoğun katılım diye konuşuluyor. Bu bilinçteki, bu seviyedeki arkadaşlar olarak o kadarlık katılabiliyoruz ki ulaşamamız çok normal. Ben diyorum ki kent konseylerine üye olmaya çalışalım, içlerine girelim, muhtarlar vasıtasıyla toplantılar düzenleyelim, yani daha aktif roller oynamaya çalışalım. Her toplantıda küresel ısınmayı vurgulayalım.

Geçen gün yine 8,1 şiddetinde deprem oldu Pasifik Okyanusunda zannediyorum veya Endonezya tarafında, Solomon Adaları'nda. Ona karşı çeşitli komiteler, bu komitelerde aynı zamanda geleceğe dönük küresel ısınmaya karşı bilinçlendirme çalışmaları yapalım. Siyasi iktidar "*hayır yapamazsın*" diyemez. Engelliyorlar belki, kendi yandaşlarını, kendi görüşlerini insanlara empoze ediyorlar.

En azından girebileceğimiz belediyeler var, topluluklar var ilerici olduğunu söyleyen, sosyal demokrat olduğunu, aydın olduğunu söyleyen. Şöyle baktığımızda İstanbul'da en az 5 tane görebilirsiniz. O ilçe sınırları içerisindeki konseylerde fiilen görev alıyorsunuz. O bölgelerde bulunan üniversitelerdeki çeşitli panellerde daha etkin roller oynamak gerekiyor. Mutlaka bir şeyler yapılması lazım. Tabii ki ekonomi, sizin de bahsettiğiniz gibi pespembe değil. Bahsedecek tabii, damadını, oğlunu bilmem ne holdingin genel müdürlüğüne getirirse, her türlü gelir kendine akarsa, kendi yandaşlarına akarsa kötü olmayacak, her türlü istatistiki bilgiyi de teşkil edecek.

İnşaat sektöründeki rantlardan bahsediliyor. Ucuza verilen aralarda anormal boyutta imar hakları çıkartılıyor, İstanbul'da anormal boyutta yoğun bir kirlenmeye doğru gidiş var. Yaşadığımız kentte korkunç boyutta nüfus artışı olacak. Belki 1-2 seneye varmaz 30 milyonlara, 35 milyonlara çıkacak İstanbul nüfusu. Her tarafa konut yapıyor, rant orada. Kendi yandaşlarına başka türlü rant sağlayamıyorlar. Başka türlü sanayi yatırımları yok zaten. Bankalar gitti, sanayi yok, o yok bu yok, sonuçta ülke de bitiyor zaten, bitti de. Hiç olmazsa bir şeyler yapalım dişimizle tırnağımızla kendi içimizdeki toplantıların yanı sıra, dediğim gibi konseylere gidelim, konuşarak söz alarak, orada paneller düzenleyerek birşeyler yapalım. Zannediyorum bu ay içerisinde Mayıs'ta da çeşitli toplantılar olacak küresel ısınmayla ilgili.

Mesela, Greenpeace'dan bir arkadaşımız çok güzel birşey önerdi bir toplantıda. Kadıköy Belediyesi güneş enerjisiyle ısınma yöntemini ter-

cih etsin. Oturduğunuz muhitlerde, daha sözümüzün geçebileceği mesela Avcılar Belediyesi, mesela Bakırköy Belediyesi veya Beşiktaş Belediyesi'ne gidelim, bu tür şeylere önayak olalım. En azından enerji tüketimlerini azaltalım, hava kirliliğini azaltalım veya bu gelen 110 000 ton genleriyle oynanmış gıdayla ilgili ne türlü bir şey yapabiliriz? Bunlar gemilerle gelecek. Bunlarla ilgili Gemi İş bilmem ne sendikası üyeleriyle mi paslaşalım da geldiği anda haberimiz olsun veya komitelerin haberi olsun da toplanılsın, protesto gösterisi olsun, bir şeyler yapılsın hiç olmazsa. Yağmasa bile gürleyelim. Teşekkür ediyorum.

YAVUZ BAYÜLGEN- Teşekkürler, sağ olun. Gayet iyi katkıda buldunuz, sağ olun. Özellikle güzel bir noktaya geldik. Sağ olsun Vedat arkadaşımızın da önerisiyle İstanbul'u da, Marmara'yı da bekleyen gelecekteki tehlikenin, hatta bugün yarın bile olabilir, ona gelecek bile dememek lazım. Gerçekten senaryo olmayan, o dışa bağımlılığı daha da artıracak olan, Türkiye'ye dış güçlerin müdahalesini anında gündeme getirecek olan bir deprem olayıyla da karşı karşıyayız.

Başka bir şey aklıma geldi dün gazeteyi okurken. Karadeniz'deki sahil yolu üzerine aşağı yukarı benim görebildiğim kadarıyla 4.8 milyar dolar gibi bir para harcanmış. Orada belki siz biliyorsunuz, Kuzey Karadeniz fay hattı üzerinde olan kısımları var sahil yolunun. Bir depremde önemli ölçüde zarar görecektir bir durumda. Bugün oldukça ılımlı bir gazeteci olarak tanınan ve zaman zaman da AKP tarafında gözükten Metin Münir'in bir yazısını okurken dikkatimi çekti; fizibilite yapılmıyor, bütün sırlar kasaya kitlendi diye. Yapılan hiçbir yatırımın, yapılan hiçbir fizibilite etüdünün olmadığını ve hatta hatta çok uçuk fikirlerin AKP yandaşları tarafından gündeme getirilip bakanların önüne takdim edildiğini ve onlar fon bulup derhal işleme konulduğunu.

İstanbul'da görüyoruz saçma sapan birtakım altyapı yatırımları gündemde, her gün içinden geçiyoruz kimsenin sorgulamadığı yatırımların. Zannediyorum en önemli sorunlarımızdan bir tanesi de, bu

toplantılardaki insan sayılarının giderek azaldığı noktasında. Geçen gün, Tülay Hanım hatırlar, gençlere bir şey yapalım dedik. Konu da çok ilginç; “gençliğin dünü, bugünü, yarını.” Bir hazırlık da yapıp geldim. Kaç kişiydik Tülay Hanım? 6-7 kişi. Merak mı yok, insanlar bunun yerine televizyon seyretmeyi mi tercih ediyorlar, kendilerini kötü hissettirecek, kabama düşürebilecek konuların içerisine girmek yerine daha neşeli toplantılar ve şovların içinde mi görmek istiyorlar; bunların hakikaten sorgulanması gerekir.

CAFER KILIÇ- Türkiye'nin sorunları deyince biraz daha politikadan başladım. Merkezi insanlık oluyor. Bir insanın yaşama hakkını verdikten sonra diğer konulara geçeceğiz. Benim savaşa karşı çıkmamla beyefendinin fay hattından bahsetmesi ve çevreyle ilgili felaketlerin sağlığa zarar verebileceği konusu hemen hemen aynı noktaya geliyor, yani önce insanın yaşama hakkı. Bu bakımdan savaşa karşıyım. İnsan hayatı tehlikeye girecek. O tehlikeye girdikten sonra lüks tüketimden bahsetmenin fazla önemi yok. İnsanlar yaşama hakkını sağlamadıktan sonra diğer birtakım lüks şeyler önemsiz. Bazı projeler de fizibl ve uygulanabilir olmalı, yani geçmişteki saman alevi gibi yanıp sönen bir hareket gibi fazla karikatürize etmek istemiyorum, ama güneş enerjisini İstanbul'un hangi semtlerinde fizibl olarak kullanılabileceğini bilimsel olarak araştırdıktan sonra desteklemeli. Örneğin Antalya'da Akdeniz fay hattında başarıyla uygulanabilir, ama İstanbul'daki uygulama şekli fizibl olur mu onu önce bilimsel olarak düşünmek lazım, mühendislik ve bilimsellik tarafını düşünmemiz lazım.

Bir konuyu merkeze almalıyız diye görüşler belirtildi. O açık, önce insan, önce insanın yaşama hakkı. Zaten Irak'a saldırıya karşı çıkmamızın en önemli nedenlerinden biri bu. Sadece kendimizin değil, başkalarının da yaşama hakkı var. Teşekkür ederim.

ATILLA ÖNAL- Bugün eskileri biraz karıştırdım. Bizim ait olduğumuz dünyanın ve düşüncelerin neler olduğu; nostalji. Aslında hep şikâ-

yet ettiğimiz, ama şöyle bir yokladığımız zaman da bir hayli düşündüğümüz düşüncelerdir. Yeni, modern, aslında önümüze konulan irili-ufaklı birçok mesele var. Burada da belirtildiği gibi hepsi de çok önemli. İngiltere’de ütöpic sosyalistlerden Robert Owen ilk toplumsal projeleri gerçekleştirdiği zaman buna benzer meselelerden yola çıkıyor. Her pratik meselesi çözmeye çalışıyor, geliyor proje. Sonra Fransa’da Furier’in benzer ütöpic sosyalizmin güncel sorunlara müdahil olması yeni bir olay değil, çok eski.

YAVUZ BAYÜLGEN- İnsanlığın belki tarihi yazılmazdan beri gelen bir olgu.

ATILLA ÖNAL- Aynı şekilde üzülererek söylüyorum, bu güncel sorunlara müdahil olmanın çaresiz sonu, kaçınılmaz sonu da benzer. Bu çabaların hepsi olanca değerlerini, bize kattıkları bunca tecrübe, deneyimle sonradan gelen hepimizin ait olduğu, en azından benim hâlâ ait olduğum bilimsel sosyalizm dediğimiz temellendirme bir yana, şunu söylemek lazım: Küreselleşme dediğimiz şey bugüne özgü bir olay değil. Çok ciddi bir genişlemesi var. Öyle ki bugün kırsal alanlardaki ölümler, bulaşıcı hastalıklar muazzam bir şekilde artıyor. Gerçekten aslında o gün bütün bu toplumsal sistemin kötü yanlarını düzeltme çabaları, ki şu anda arkadaşların konuştuğu şeyler de, yapmaya çalıştığımız şey de bu sosyal belanın ortaya çıkarttığı sıkıntıları şurasından burasından elden geldiğince düzeltme çabası.

Tabii bu işin sistemin kapitalizmin yapısına has, onun karakterinden kaynaklanan, döngüsel ve kaçınılmaz olarak tarihini kestiremediğimiz, ama muhakkak olacak olan bir sondan bahsedilen girişimden hep bahsedilmiştir. Bütün bu çerçeve içinde bizim yaşadığımız 68’li yılların bugünden farkı olan şey neydi? Şuydu: Bütün bu meselelerin hepsini birden ele aldığımız zaman çekip çevirebileceğimizi düşündüğümüz ana halkamız vardı. Biz bundan sıkıca tutarsak, bütün meseleleri birlikte çözeriz. Coşkun arkadaşımızın söylediği, böyle bir halka var mı, böyle

bir halka yeniden mi ortaya konulmalı? Yeni bir fikre mi ihtiyacımız var? Ben burada şöyle bir unsurdan bahsedebilirim: Özellikle Lenin, emperyalizm teorilerini ele alırken, kendisinin bizzat ele aldığı şey 142 kitap, 200 kadar uzun makale, birçok araştırmanın üzerine bizzat gidip, aslında o anda güncel yazılan, akademisyenler tarafından ortaya konulan şeyleri, dünyayı bir incelemeye aldı.

Bizim bugün gözüken en açık eksiğimiz şu: Bu çabaları göstermeden kırık dökük kanaatlerimizle aslında, yeni bir şeyler yapmaya çalışıyoruz. Aslında yeni olan şeyi izlediğimiz bile çok tartışmalı. Yeni olarak neler yapıldığını bile tam olarak izleyebildiğimiz kanısında değilim. O yüzden çok iyi bir şey ortaya konamadığı zaman yapılması gereken en doğru şey bence biraz Ortodoks tavrı. Yani eskiden bize kalan bazı yöntemlere azıcık sahip çıkmak lazım. Buradan hemen yeni bir şeyler buluyoruz diye ortaya atılıp yeniden ütöpik planların ve çıkışların unsuru olmaktan önce; bunları yapalım, yapmayalım demiyorum, ama bunları bir kurtuluş ve çare olarak gördüğümüz zaman orada bulduğumuz şey bir sapmadır.

Yavuz arkadaşla konuştuğumuz, tabii küresellik içinde diğer temel olgu olan çevre problemleri, o günün koşullarında bu kadar açıklıkla görülmedi. Çok açık bir şekilde hepimizin ciddiyetle üzerinde durduğumuz, aslında sonuçta da şunu dediğimiz bir olgu haline geldi: Ünlü fizikçi Stephan Hawkins'ın dediği şey şudur: *"Artık dünya bugünkü insanlık için çok küçük ve dar geliyor."* Bin yıl sonrasında bahsetmiyor. Dolayısıyla bütün üretici güçlerin, bütün maksimizasyon teorilerinin yeniden ele alınacağı bir dünyaya geliyoruz. Bu anlamda şöyle umutluyum: Aslında bugün gelinen yer acaba nedir diye düşündüğümüz zaman, karamsar olmamız lazım. Bazı tartışmaları izlersek, o tartışmalarda aslında yıkıldığı sanılan şeyden değil de başka yıkılacak şeylerden bahsediliyor. Emperyalizm çok ciddi biçimde bir çıkışsızlık içinde. ABD'de, Avrupa'daki bütün beyin tröstleri olan üniversitelerdeki model çalışmaları; aslında model sözü de özünde şudur: Sosyalist

çözümlere karşı kapitalizmin getirdiği kavramdır. Son yüz yıl modeller meler çağıdır diyebiliriz.

Burada şu açıdan bakılabilir mi diye düşünüyorum: Türkiye'nin gündeminde, hepimizi içinde bulunduran, hâlâ daha arkadaşların bulunmasına neden olan temel eksiklik nedir? O temel eksiklik şudur: Maalesef hepimizin içinde bulunduğu ve aslında seçmeyi, seçilmeyi, hayata müdahil olmayı gerektiren siyasal bir organizmadan yoksun oluşmamızdır; en temel eksiklik budur. Aslında bunun tek ilacı mutlak surette siyasi olmak, apolitik pozisyondan derhal kurtulmak. Büyük bir ihtimalle bu yılın sonuna doğru, yani seçimlerle birlikte üç çeyrek yüz yıldır Türkiye hayatında olan sol deneyimlerin büyük ihtimalle yeni arayışlara gireceğini düşünmekte yarar var. İşte o zaman buradaki arkadaşlar olarak Türkiye'nin gündemi denildiği zaman öncelikle ortaya konulması gereken şey, tabii yeniyi bulduğumuz zaman hiç kaçırmayalım, yeni bir uğraş ister, bir gayret ister, çaba ister. Bunu yaptığımız ve gördüğümüz an o yeninin arkasında olalım, ama henüz onu bulamıyorsak eğer, babadan ve dededen kalan usullerden çok fazla kendimizi uzağa atmamalım...

Net anlamda bir formülasyon yapmak gerekirse şunu söylüyorum: Demin arkadaşımız Baykal'dan yakındı haklı olarak, ama maalesef yakındığımız kişi olarak Baykal'ı seçmemiz çok yeterli değil Baykal'dan yakınıyoruz, çünkü şu anda somut bir olasılık ve ihtimal olarak elde o; üzüler ek ifade ediyorum. Bir toplantıda ÖDP Genel Başkan Yardımcısı arkadaşım Atilla Aytemur, barajların düşürülmesi gerektiğini söylemişti. Bundan 8-9 yıl önce, dedi ki “%1'e, %3'e in se ne iyi olur.” O zaman halkın ekseriyeti için yazılmış olan %99,99'un içinde durmuş olan bir programın halkın gözünde değersizliğini peşinen kabul anlamına gelen bu istek ancak solcular, sosyalistler baraj düşürülür se, %1'ler, %2'lere inerler se kendilerini temsil ederler dediğimiz bir gerçekliği gösteren anlayışın üzerine durmamız lazım.

Günümüzün şu görevi bize dayattığı kanısındayım: Sosyalistler diğer sınıfların ve sosyolojik oluşumların siyasal partilerine girmekten kaçınmamalı, bunlar düzen partileri diye asla küçümsememeli. Bu güne kadar yaptığımız en büyük yanlış budur. Siyasi olmayan pozisyonda çözüm üretmeye çalışıyoruz. O zaman buradaki arkadaşlara, TMMOB'nin önüne şunu koymak, Baykal'a ve diğerlerine şunu diyebilmek lazım: Nazım Hikmet'in şiirini okuyup, sol ve sosyalist dünyanın, emek dünyasının değerlerinden yola çıkıp yıllarca oy almanın bir karşılığı vardır. Biz de odalarda, bu tip meslek örgütlerinde bir anlamda gerekli çalışmayı yapıyoruz, ama tükeniyoruz, ufalıyoruz, gücümüz buna yetmiyor. Onun için değerli kardeşime şu açıdan hak verdim: Doğrudan yönetim ve demokrasi olan kent konseyinin içinde kim çalışıyor öğrenmeliyiz. Düşleri fazla dağıtmamak açısından böylece asıl tartışılması gereken olay, TMMOB'nin çoktan unutmuş olduğu, ki ben 1984 yılında bu yüzden aslında Makina Mühendisleri Odasının Türkiye'de Anayasa teklifleri verildiği sırada o zaman ziraat odaları, bütün diğer odalar kendi taleplerini çok açık ve uzun metinlerle dile getirmişlerdi. Ama mühendislerin yazmış olduğu Anayasa teklifi metni bu açımda genel sözcüklerin ötesinde olmayan çok kısa bir metin.

O günün başka bir gerçekliği de şudur: Bütün hepsinin; küresel sorunlarının, çevre sorunlarını, cinsiyet ayrımını, kadın haklarını, etnik ve diğer halkların problemlerini ele alabileceğimiz, bütün bu görevler konusunda deneyimimizi gerçekten ortaya koyabileceğimiz şu olmalıdır: Kendi dışımızdaki siyasal tarzlara karşı biraz da alıcı gözle bakmak lazım. Ben kendimden söyleyeyim. Bu deneyimi yaklaşık 10 yıldır yürütüyorum. Ben Marksistim, sosyalistim ve aslında Marksizmin ve sosyalizmin gerilediği kanısında olmayalım. Benim ihtiyaçlarıma fazlasıyla yetiyor, hâlâ öğrenmeye çalışıyorum. Ama maalesef dünyada bir gerçeklik var. Bu partiler dünyanın her yerinde isimlerini değiştiriyorlar. Japon Komünist Partisi, Çin Komünist Partisi ile birlikte Nisan Tezleri'nden bahsederek aslında normalde Stalinizmin Leninizmden sapma

olduğunu söylerler. Özellikle pazar ekonomisi açısından kendi yaptıklarının doğru olduğunu söyler. Doğru olduğu için söyleyiyorum, tartışma anlamında söylüyorum.

Bütün dünyada bu açıdan değişimler, dönüşümler her zaman olumlu anlamda söyleyiyorum, ama oluyor. Türkiye'deki sosyalist hareket uzun süre kendini küçük dar yapılara hapsetti. Yani cumhuriyet başsavcılığına dilekçeyle parti olamazsınız. Komisyonlar açısından baktığınız zaman bunlar birer parti değildir. Artık bu dönemin sonlanması gerekir. Bir gündemden bahsederken özellikle bu açmazın aşılması konusunda yardımcı olmalıyız. Bunun da yolu, buradaki arkadaşların hepsi aday olmaları, seçilmeliler, seçim pratiğine girilebilir. Bu çok somut bir görevdir, bir kez daha bunu es geçmemeliyiz. Onun için benim gördüğüm Türkiye gündemi deyince onu birinci planda etkileyecek olan siyasal alanın içine dahil etmenin yolunu nasıl buluruz; bunu her ortamda konuşmalıyız. Teşekkür ederim.

YAVUZ BAYÜLGEN- Teşekkürler.

Yeni söz alacak bir arkadaşımız olmazsa 10-15 dakika içinde bitireceğiz. İkinci bir toplantı önerilirse eğer Tülay Hanıma bize salonlarını açarsa yeniden ikinci bir toplantıda uygun bir boşlukta buluşuruz. Bu toplantı bir başlangıç toplantısı. Belki bunun arkasından daha somutlaşan çalışmalar ve öneriler gelecek diye düşünüyorum. Evet Coşkun.

COŞKUN ÖZBAŞ- Bir üslup tutturabilme sıkıntımız olduğunu kendi adıma hissediyorum. Nereye kadar neyi konuşuyoruz nereye gider dediniz; bu benim için öncelikli. Lafımı tam bağlarken bir arkadaşımız araya girdi. Baykal ortalama bir örnek. Şu soru ortada: Bir toplumsal projesi var mı bu şahsın yakın zamanda ortaya getirdiği? Yok. İlginçtir, biraz medyayı takip ederim. Baykal aşağı yukarı bir sene önce bir toplantıya katıldı İstanbul'da. Koltuğunun altında bir projesi yok, ama buralarda şey alıyor; ona işaret etmeye çalıştım.

İkinci bir örnek, gazetem olduğu için Cumhuriyet Gazetesi'ydi onu da bağlayamamıştım. Erol Manisalı'yı yıllardır okuyoruz, Avrupa Birliği, Kıbrıs.. Faydalanıyoruz, duygu birliğimiz de var. En az 300 tane yazısını okuduk Avrupa Birliği meselesiyle ilgili. Geçenlerde bir yazı yazdı. Model falan diyoruz, o da ayrıca değerlendirilebilir de, *"hoca bir şey söylese bir gün de, şöyle olsa da takılsak"* diyorum, söyleye söyleye birlik olalım, beraber olalım diye bir yazı yazdı bir hafta önce. Bakın, daha önce -anlaşılması somutlaştırıyorum- Gümrük Birliğine girdik şu kadar zararımız oldu filan diye yazılar yazdı. Yavuz Beyin yönettiği bir toplantıda -Hacer Ansal mıydı?- hocalarımızdan birinin katıldığı bir toplantıda -ben ona metni sonradan da okudum- diyor ki, *"bir problem var, Gümrük Birliğine girişimizle ilgili değil."* Oradaki trend neyse dünyayla olan bütün ticari mekanizmada trend odur. Gümrük Birliği çerçevesine girip de, ona bağlarsanız bu doğru olmuyor, burada tıkanıp kalıyor.

Geçenlerde Mehmet Barlas'la Emre Kongar Hocanın programı vardı televizyonda. Malum Avrupa Birliği'ne o üslupla gidiyor. Çok da sevdiğim bir adam da değil Mehmet Barlas. *"Hoca, hayatta her şey siyaset değildir"* dedim. Şu anlamda: Bunları söylüyoruz, bundan ne kadar diye düşünüyorum. Bizim yaşımız 50'yi aştı, bizden büyük ağabeylerimiz var. Bir ufuk tanımlaması yapıyoruz, bu arada kuşaklar bu programatığın yanına uğramaksızın yetişiyor, sürüklenip gidiyoruz, hayata en ufak bir müdahil olma durumumuz olamıyor. Burada bir problem yok mu? İnsanların günlük beklentileri var, eğitim beklentileri, sağlık beklentileri, maliyeyle ilgili bir şey. Bir ufacık projeniz yok mu? Bir tane yerel yönetici seçelim hep beraber, bütçe oluşturalım. Burada ne yazık ki fikri bir şeye giremeden meseleyi kapatıyoruz. Teşekkür ederim.

SALONDAN- Avrupa Birliği'nde ünlü bir kişi -adını hatırlamıyorum- *"Avrupa Birliği ekonomi temelli, ama insan unsurunu unutmuş"* dedi. Ona eleştirel bir şey var. Bu ara hem CHP, hem de Cumhuriyet Gazetesi olayı çıktığı için -beyefendi Cumhuriyet okuru, arkadaşımız da CHP'yi

destekleyen biri- hiçbiri şunu söyleyemedi: Suçlamalar getirildi. Cumhuriyet'ten ayrılan biri başka bir gazetede, "*Cumhuriyet, CHP, MHP, İşçi Partisi, ordu içindeki cuntacılar "Kızıl Elma Koalisyonu" adı altında birtakım çalışmalar içinde*" dedi. Hiçbiri "*yok biz böyle değiliz*" diyemedi. Niye diyemiyoruz? Bir kere ırkçı olmak insanlık suçudur bana göre, insanlık ayıbıdır. Bir insanla ilişki kurmak için "*ben ırkçı değilim*" diyebilmesi lazım. Çünkü ırkçı olan ırkçılık yaptığı ırka yaşama hakkı tanımıyor. Böyle bir şey olabilir mi? "*Önce insan*" diyorum. Başkasının yaşama hakkına saygı duymayan bir zihinsel şey...

YAVUZ BAYÜLGEN- Aslında söylenecek bir hayli şey söylendi. Fevzi sen bir şey söyleyecektin. Son olarak Atilla sana vereceğim, ondan sonra kapatacağız.

SALONDAN- Ben "*şu partiyi destekledim*" diye bir şey söylemedim; bu bir.

İkincisi, özellikle şunu vurguluyorum: Nasıyasi pozisyonda neden şikâyet edersek edelim, insan hakkı olsun, kadın hakkı olsun, cinsiyet baskısı olsun anlamsızdır; bunu anlamamız gerekir. Bütün bunları ülke ölçeğindeki büyük bir ölçekte politika haline dönüştürebilmek açısından kafayı yormamız gereken şeyden -kendim için söylüyorum- 35 yıldır benim hayatımda 100 küsur yıldır da bu ülkenin tarihinde olan bir eksiklikten bahsediyoruz. Ben STK kuruluşunun 40. yılında arkadaşlarla buluştuk, şunu fark ettim: 35 yıl önce, 1970'te şöyle derdik: "*Her şey 35 yıl sonra iyi olacak.*" Şimdi 35 yıl sonrasında bulunuyoruz, şöyle diyoruz: "*Her şey 35 yıl önceydi.*" Bu paradoksal değerlendirmenin içinden çıkan sonuç, hayata müdahil olmanın yolu, biz 20'li yaşlarımızda son derece siyasi tanımlamalar yaparken, yanlış olan şeyler siyasi tanımlama yapmak değildi; siyasi tanımlamaları yanlış yapmaktı. Bu ikisi arasındaki farkı anlamamız lazım. O yüzden ne kadar kötü gelirse gelsin bu ülkenin pratiğindeki her siyasal partiyi ve pratiği ciddiye almamız gerekir. Bu açıdan söylüyorum, somut anlamda değil.

Eğer arkadaşların başka bir toplantıda zamanları olursa, kendi açımdan özellikle iki siyasal parti içinde, Cumhuriyet Halk Partisi ve Demokratik Sol Parti içinde program, politika ve taktikler açısından bir sosyalistin bu zaman zarfında nelere dikkat ettiğini, nasıl bir çaba gösterdiğini örnekleme olarak göstermek isterim. Buradan kastım, benim yaptığının başka arkadaşlarca yapılmasını önermek değil, sadece bir arayış. Hepimizi birleştiren şey, evet çevre konuları, kent ulaşımı, deprem ve diğer birçok şey çok önemli. Hepsinden daha önemli olan şey ne? Siyaset. Siyaset dışı bir çözümleme yapmaya kalktığımız an o zaman kaybolur gideriz; benim diyeceğim budur.

YAVUZ BAYÜLGEN- Atilla çok önemli bir laf etti. Ben öyle bilmiyorum. *“Solun dünyanın yeniden oluşumu konusunda yeni arayışları var”* dedi, ki okuyorum son kitapları. Tüketim boyutlarının düşürülmesine, yeni tüketim kalıplarının kurulmasında dünyanın daha az tüketilmesine yönelik kalıplarını bilmiyorum. Varsa da öğrenmek isterim. Epey bir karıştırdığım halde tüketim boyutunun aşağıya doğru indirilmesi, dünyanın daha az tüketmesi konusunda bir kalıp olayı var mı bilmiyorum. Bu çok dikkate değer bir olgudur. Bunu değerlendirmeden hiçbir şey yapmanın olanağı yok. Siyasi olarak değerlendirelim, ama bugünkü tüketimi baz aldığımızda, dünyanın sonu geliyor.

SALONDAN- Kısaca üç konu söyleyeceğim. Bir tanesi bu nesil meselesi: 34 yaştan daha küçük olanların 12 Eylül’ü hatırlaması, bilmesi mümkün değil. Türkiye’de geçmişi okuyoruz. Ama mesela, Atatürk’ün 1926’da ne yaptığını okuyor, ama 12 Eylül’ü bilmiyor arkadaşlar. 80 öncesi politika yapan bütün arkadaşlarımızın çocuklarından hiçbir tanesi siyasetle ilgili değil. Onlar çocuklarını siyasetten kurtarmaya çalışıyorlar; bu bir gerçek. Ama bildiğimiz şey, Türkiye’de 12 Eylül Anayasası var, 12 Eylül’ün getirdiği dincilik var. 12 Eylül’ü yapan güçler bugün Türkiye’nin en güvenilir güçleri. Unuttuk. Soruyorum, 12 Eylül neydi? Faşist darbeydi. Ne değişti şimdi?

Sizin için bir şey söyleyeceğim. “*Siyaset egemen olsun*” dediniz. Doğru değil mi? Peki orduyla siyaset olur mu? Olmaz. Bir kere bu saptamayı yapmamız lazım; Türkiye’de 12 Eylül’ün korkuttuğu insanlar, 12 Eylül’ün pasifize ettiği insanlar, 12 Eylül’ün hak arama yöntemlerini unutturduğu insanlar ve bugün aşağı yukarı toplumun çok büyük bir siyasal kesimi bu havayı sürdürüyor. 12 Eylül’ün adını bile anmıyorlar, bırak yöntemlerini. 12 Eylül’ün getirdiği bir seçim sistemi var, yüzde 10 barajı. Herkes iktidarı söylüyor. Peki, bunun aksini söyleyen bir tek parti var mı?

İkinci konuyu söyleyeceğim. Türkiye’de emperyalizm konusu. Aziz Nesin’in “*ah ulan felek*” hikâyesi vardır. Herkes okumamıştır, bir şey olduğunda “*ah ulan felek*” der. Amerika emperyalizmi yapıyor. Anti emperyalizmden geçilmiyor Türkiye’de. Anti emperyalizmle bu sistem içerisinde başka türlü ilişkimiz olmaz ki. 12 Eylül yapıldığı zaman “*bizim çocuklar yaptı*” demişti Amerika. Bu emperyalizm değil mi? Bugün istemiyormuş, çünkü tam istenilen bir sistem var. Geçen bir açık oturumda sermayenin temsilcisi geldi, dedi ki “*istikrar istiyoruz.*” İstikrar demek, ezilen tabakaların -sınıf demiyorum- mevcut durumunun devam etmesi demektir; bu kadar basit. Benim için şaşırarak bir şey yok, onun görevidir istikrar istemek. Buna kızıp bağırmanın bir anlamı yok.

Biz ne yapacağız? Biz de şunu söyledik: “*Kardeşim, bu Avrupa sermayesinin bir isteğidir.*” Çünkü güçlü olan yapar. Türkiye’de işçi sınıfı, çalışan sınıf, mühendisler bir şeyi kurabilir mi? Kuramaz, yetkisi yok. Peki biz ne yapacağız? Her şeyi yapacağız. Bir tanesi, sen kendi birliğini sağlayacaksın. Nedir? İşçileri mi toplarsın, köylüleri mi toplarsın, mühendisleri mi toplarsın, emekçileri mi toplarsın, ulusal sermayeyi mi toplarsın; bunun birliğini sağlamaya çalışmak. Eğer AB’ye giriyorsan, AB’deki senin yandaşlarınla birliği sağlamaya çalış; yapılacak şey bu. Türkiye’de var mı böyle bir hareket? Yok. Aynı şekilde uluslararası planda da okuyoruz, geçmişin tekerrür edeceğini düşünmediğim için bakıyoruz dünyada bir şeyler oluyor, bizim yaptıklarımıza benzemiyor.

İnsanlığın bu badireden kurtulmasını, insanlığın önünü açmayı hepimizin ortak olarak beğenmediği uluslararası kötü düzeni yok etmeyi sağlamak; ya yapacak ya kabul edecek; yaparsa kurtarır, yapmazsa hep birlikte ezilir gideriz. Bu insanlığı savunuyoruz, kimseyi suçlayacak bir şeyimiz yok.

Türkiye’de şunu görüyorum: Herkes “*emperyalizm kahrolsun*” diyor, arkadaşların dediği somut şeyleri yapmıyorlar; bir. İkincisi, ülkedeki başka sorunlarımızı kamufle ediyorlar. En önemli sorun, bu sorunlarımızı emperyalizm söylemi arkasında kamufle etmek. Bunu bizim solcular yapıyor. Emperyalizm diyerek sorunlar çözülmez. Emperyalizmi yaptıysa kim yaptı, bu sistem devam ediyorsa kim evet diyor? Ülkede konuşmayı, örgütlenmeyi, karşı durmayı, insanların birlikteliğini, -Kürt, Türk, Laz, Çerkez- Kıbrıs sorununu tartışmayı kim engelliyor? Amerika, Bush engellemiyor. Bugün devletin resmi politikası dışında konuşanlar hâlâ vatan haini ilan ediliyor. Kim yapıyor bunu? AKP yapmıyor bunu. Zaten onun adını bile anmamalıyız. Onu tartışmam bile, onu ben biliyorum. Demokrasi özünde yok. Büyük sermayenin partisidir, Amerikancıdır ve dincidir. Ben bunların hepsini biliyorum, bunların hepsi bana karşı, ama gidiyor. Peki onun karşısına ne konuluyor? Hiçbir şey. Sadece ona bir şey söylemenin politika olması mümkün değil.

Onun ötesinde AKP yüzde 10 barajına koyuyor, biz de evet diyoruz. AKP sendikal hakları ilerletmiyor mu? Var mı ilerletiyor diyen? AKP gelir dağılımını düzeltiyor mu? Var mı “*düzelteceğim*” diyen? Türkiye’de bir emperyalizm konuldu. Geçen bir toplantıda da söyledim. Faşizm falan derdik eskiden, kalktı piyasadan. Son günlerde birkaç kişi faşizm demeye kalktı, bütün ilericiler, solcular ağızlarının payını verdiler. Sağcılar konuşmam ben. Sağcıların ne olduğunu biz biliyoruz.. Benim söyleyeceğim, ilerici olduğunu söyleyen, emektar, çalışan, geniş kitleler, çoğunluğu oluşturan kitlelerden yana olan, ama ezilen azınlıklardan da yana olan, çünkü çoğunluk demokrasisini savunan var Türki-

ye'de. "Kayıtsız şartsız egemenlik Türkiye Büyük Millet Meclisinindir" diye yazıyor Mecliste. Peki, ben Çerkez'sem ne olacağım, komünistsem ne olacak, ben dinsizsem ne olacak?

Çağımızda demokrasi de değişti. Azınlıkların hakkını savunmak oldu demokrasi. Sonuç olarak somut bir şey söylemek istiyorum. Zannediyorum arkadaş da, eğer yanlış anlamadıysam "*sesimizi duyurmak*" dedi. Şahsen o partilerden sesimizi duyuracağımıza inanmıyorum. Türkiye'de bir şey var şu anda: İlerici güçlerin, temsil edilmeyenlerin bir şeyler yapma imkânı var, çok somut bir olay var, 60'ların TİP'i gibi bir hareket var. Kişisel olarak böyle bir şey varsa, yapılırsa çok sevineceğim. Bir tek kişi bile çıkıp orada Çetin Altan gibi konuşsa...

YAVUZ BAYÜLGEN- Üzerinde ittifak yapılan bağımsız adayların sayısını mümkün olduğu kadar artırarak seçimlere sokulabilir.

SALONDAN- Bütün arkadaşların konuşmalarının üçte ikisini duymadım kulaklarım duymadığı için, ama arkadaşların konuşmalarının üçte biri de benim için çok yararlı oldu. Ben de bunu öneriyorum, yani öyle bir şey yapabilirsek, bir tek kişi bile Meclise girip bütün bu arkadaşların laflarını söyleyebilirse sevineceğim. Bugün ülkemiz bu durumda, yarın ne olacak bilemeyiz. Çünkü fal bakacak halimiz yok. Geçmiş insanlık hiç böyle bir tasnif koyup ilerlemedi. Bir günde olur, üç günde olur, ama hep böyle çalarlar, bir gün gelir o nitelik artışı, yani niteliğe dönüşme dediğimiz bir şeyler olur. Olacağı inancıyla ömrümün son yıllarını devam ettirmeye çalışıyorum.

YAVUZ BAYÜLGEN- Teşekkürler. İki saati aşkın süredir tartışıyoruz. Konu çok geniş bir kapsamda gelip önce Muammer'in çıkışıyla, daha sonra arkadaşların görüşleriyle daha dar, fakat üzerinde gerçekten uzun süre konuşabileceğimiz bir platforma oturdu. Gönül arzu eder ki bu ilk acemilik olayından sonra en azından birbirimizin görüşlerini karşılıklı öğrenme faslından sonra bir toplantı daha yapalım. Daha somut önerilerle kısa dönemde neler yapılabilir, ne gibi öneriler, nasıl hayata geçiri-

lebilir, ne yapabiliriz; bunları tartışalım. Bir ay sonra olur ya da yazdan önce olmasında yarar var, serbest günlerden birinde olabilir, yani sizin ayarlayacağınız bir biçimde konuyu ele alırız.

ORHAN KILIÇ- Son toplantımızda birkaç şey sormuştum. Uzun yıllar böyle toplantılara katılmadım, İstanbul'dan uzaktaydım. *"Birey olarak bir şey yapamıyorum, bazı şeylere oldukça içerliyorum. Odamız da bir noktada sivil toplum örgütü. Avrupa Birliği'ne gireceğiz, odamızın görüşü nedir bilmiyorum,"* dedim. Onları tekrar ediyorum. Yarın Cumhurbaşkanlığı seçilecek, bir türbanlı nedir, odamızın buna karşı tepkisi, görüşü nedir? Bu şeyleri sıraladığım zaman Yavuz Bey, *"Bir toplantı yaparız, bunları inceleriz,"* dedi.

Bir arkadaşımız bir şey söyledi, kent kenseylerinden bahsetti. Ben canı gönülden katılmak isterim. Çünkü birey olarak bir şey yapamıyorum. Birlikte mücadele edebileceğimiz yerler arıyorum. Bir tek o arkadaşımızın fikri beni tatmin etti. Bir de bu konuları konuşuncaya kadar -Ahmet Beydi yanılmıyorsam, yanlış söylersem özür dilerim- keşke gelecekte her toplantıda bilişimi görüşsek, gençlerimizi, kendimizi bu bilişim teknolojisinde geliştirerek tartışsak. Gönül onu isterdi, ama duyarsız bir toplum olduk, yani tepki vermiyoruz hiç bir şeye. Eskiden bize yön veren medya oluyordu. Eskiden bağımsız gazeteler vardı, şimdi küresel medyanın etkisindeyiz. Onlar ne derse hep onlara inanıyoruz. O küresel medyayı nasıl yıkacağız? Geçen toplantımızda söylediğim gibi, uyuşturucu sadece eroin değil, medyayla halkımızı uyuşturdular, hepimizi uyuşturdular, dizilerle, programlarla uyuşturulduk. Uyuşturucudan nasıl kurtulacağız? Tek tek bir şey yapamıyoruz. Ne yapabiliriz diye sordum. Ben bir çözüm bulamıyorum.

YAVUZ BAYÜLGEN- Ne yapmalıyız konusunu ikinci toplantıda konuşacağız herhalde. Tülay Hanım ayarlayacak, ona ben karar veremiyorum.

ORHAN KILIÇ- Ben bir şey daha söyleyeceğim. O toplantıda üyele-

rimizi kaynaştırmak için yemekler organize etsek. O yemeğe gideceğiz, eşlerimiz gelecek, çocuklarımız gelecek tanışacak, ama günlük çözüm olur. Ben sürekli bir çözüm istiyorum. Aklıma şu geldi: Askeriyenin ordu evleri var, polislerin polis evleri var, bütün mühendislerin de mühendis evi olsa da çoluk çocuk gidebileceğimiz bir yer olsa olabilir mi?

SALONDAN- İstanbul Şubenin var, binanın üst katı lokal.

ORHAN KILIÇ- Şöyle bir şey var. Şuur altına yerleştirmek denilen bir şey var. Bir slogan asılsa, o slogan yerleşse gene kârdır.

YAVUZ BAYÜLGEN- Bunların hepsini o zaman gündeme getiriyoruz. 27'sinde de bir yemeğimiz var, bölgemiz onu duyuracak. En uygun fiyatı almaya çalışıyoruz. Hepinize görüşmek üzere teşekkür ediyorum.

Sosyal İçerikli Şöyleşiler.....